

วารสารวิชาการ

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม - ธันวาคม 2567

ISSN 3056 – 9346 (Online)

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

บทความวิจัย

แนวทางการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศ

จักรกฤษณ์ วรวิทย์ มธุริน พงศกรพาณิช อธิวัฒน์ อภิรัตน์ธนารัฐ

ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ

ธนพล ทุมก่ำ

การพัฒนานโยบายและกฎหมายในการใช้กฎหมายเพื่อการนันทนาการในประเทศไทย

วิวิธ วงศ์ทิพย์

แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

พัทธยาพร สังขรัตน์ กฤตวรรณ สาหร่าย

การสร้างแบบสอบถามข้อเท็จจริงที่ครอบคลุมทุกช่องทางของการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทย :

ศึกษากรณีคนไร้สัญชาติในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

วิศรุต สำลีอ่อน

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม

วินิตา ฉิมสุนทร วิวิธ วงศ์ทิพย์ สาธิตา วิมลคุณารักษ์

บทความวิชาการ

แรงจูงใจในการเป็นนักกีฬาฟุตบอลอาชีพ

สินทวีชัย หทัยรัตนกุล อาชวิทย์ เจิงกลิ่นจันทร์

ความผิดฐานการลักทรัพย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีการลักทรัพย์ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์

นันทนภาพุทธิ์ พูลลาภ

HUACHIEW
CHALERMPRAKIET LAW JOURNAL

วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
HUACHIEW CHALERMPRAKIET LAW JOURNAL

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม – ธันวาคม 2567 ISSN 3056 – 9346 (Online)

Vol.15 No.1 (July – December 2024)

เจ้าของ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

18/18 ถนนเทพรัตน กิโลเมตร 18 ตำบลบางโจลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540

โทรศัพท์ 0 -2312-6300 ต่อ 1689 1690

E-mail : faclaw120hcu@gmail.com

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์พิเศษประสิทธิ์ โฉ่วไฉ่ (เกษียณอายุ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิกร สุนทรชัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

หัวหน้าบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิชัย เต็งพงศธร

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรชัย สุวรรณพานิช (เกษียณอายุ)

รองศาสตราจารย์มาลี สุรเชษฐ (เกษียณอายุ)

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ

รองศาสตราจารย์ ดร.เคื่อนเด่น นาคสีหราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรษา สิงห์สงบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรวิธ กิจกุล (เกษียณอายุ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรกฤษณ์ สถาปนศิริ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ช.ชรินทร์ เพ็ชฌุไพศิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธนาชัย สุนทรอนันตชัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

วชิราวุธวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ทนายความอิสระ

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

กองบรรณาธิการและเหรียญก

นางวราภรณ์ แจ่มแจ้ง

ผู้ช่วยเลขานุการ

นางอิสรา วงษ์ดี

กำหนดการออกวารสาร

ปีการศึกษาละ 2 ฉบับ (มกราคม – มิถุนายน และ กรกฎาคม – ธันวาคม)

บทความหรือข้อความคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้เป็นวรรณกรรมของผู้เขียนโดยเฉพาะ คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และกองบรรณาธิการไม่มีส่วนรับผิดชอบหรือไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับข้อคิดเห็นนั้น แต่ประการใด

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกตรวจสอบความวารสารวิชาการประจำปี (Peer review)

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กิจบดี ก้องเบญจกุล

ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ

รองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล ปกรณ์นิมิตติ

พันตำรวจเอก ดร.อรรณพ กาวิกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิวิธ วงศ์ทิพย์

ดร.นัศดาภา จิตต์แจ้ง

ดร.วิศรุต สำสื่อน

ดร.สุริย์ฉาย พลวัน

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิภายในตรวจสอบความวารสารวิชาการประจำปี (Peer review)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิชัย เต็งพงศธร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิก สุนทรชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนาชัย สุนทรอนันตชัย

สารบัญ

บทความวิจัย

แนวทางการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศ จักรกฤษณ์ วรวิทย์ มธุริน พงศกรพาณิชย์ อธิวัฒน์ อภิรัตน์ธนารัฐ	1
ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญา ของพนักงานอัยการ ธนพล ทุมก่ำ	14
การพัฒนานโยบายและกฎหมายในการใช้กฎหมายเพื่อการนันทนาการในประเทศไทย วิวิธ วงศ์ทิพย์	33
แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก พัทธยาพร สังขรัตน์ กฤตวรรณ สาหร่าย	52
การสร้างแบบสอบถามข้อเท็จจริงที่ครอบคลุมทุกช่องทางของการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทย : ศึกษากรณีคนไร้สัญชาติในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี วิศรุต ลำลีอ่อน	68
มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม วินดา นิมนสุนทร วิวิธ วงศ์ทิพย์ สาธิตา วัฒนคุณารักษ์	80

บทความวิชาการ

แรงจูงใจในการเป็นนักกีฬาฟุตบอลอาชีพ สินทวีชัย หทัยรัตนกุล อาชวิทย์ เจิงกลิ่นจันทร์	101
ความผิดฐานการลักทรัพย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีการลักทรัพย์ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ นันทนาฤทธิ พูลลาภ	117

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ดำเนินการมาถึงปีที่ 15 เล่มที่ 1 แล้ว โดยได้จัดอยู่ในกลุ่มที่ 2 ของฐานข้อมูล TCI (Thai-Journal Citation Index Centre) ซึ่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติได้รวบรวมบทความหลากหลายด้านที่น่าสนใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ บุคคลภายนอก และคณาจารย์ประจำ โดยบทความเหล่านี้มีคุณค่าทางวิชาการ อีกทั้งยังได้นำเสนอบทความทางกฎหมายในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน เช่น บทความวิจัยเรื่องแนวทางการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศที่พบว่าในปัจจุบัน มีกฎหมายมุ่งเอาผิดหลายฉบับแต่การบังคับใช้กฎหมายยังทำได้ยาก เพราะไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะทำให้ศาลเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิด สืบเนื่องมาจากผู้เสียหายยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ยังขาดความพร้อมด้านบุคลากรที่สอบสวน บทความวิจัยเรื่องผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการที่มุ่งศึกษาถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส เพื่อวิเคราะห์ปัญหาผลผูกพันของ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ที่สนับสนุนบทความมาโดยตลอดและขอขอบพระคุณผู้ส่งบทความมาร่วมเผยแพร่ในครั้งนี้ อนึ่ง คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ขอเชิญชวนผู้สนใจส่งบทความตีพิมพ์ที่วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ในฉบับต่อไปเพื่อพัฒนางานวิชาการ และเผยแพร่ความรู้ อันเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา คณาจารย์ และประชาชนทั่วไป ซึ่งคณะจะจัดพิมพ์วารสารวิชาการเผยแพร่ปีการศึกษาละ 2 ฉบับ โดยสามารถติดต่อสอบถามได้ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โทรศัพท์ 0-2312-6300 ต่อ 1689 หรือ 1690

วุฒิชัย เต็งพงศธร

บรรณาธิการ

แนวทางการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศ
Guidelines for enforcing laws regarding sexual harassment

จักรกฤษณ์ วรวิรุ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000

Jugkrit Vorawee

Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajanagarindra Rajabhat University 422 Marupong Rd., Na
Muang Subdistrict, Mueang District, Chachoengsao Province 24000

Email : Jugkritt@hotmail.com

มธุริน พงศกรพานิช

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000

Mathurin Phongsakonphanit

Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Rajanagarindra University, Na Muang
Subdistrict, Mueang District, Chachoengsao 24000

Email : punalina.pho@gmail.com

อริวัฒน์ อภิรัตน์ธารัฐ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000

Athiwat Abhirathanarath

Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Rajanagarindra University, Na Muang
Subdistrict, Mueang District, Chachoengsao 24000

Email : athiwat.abh@gmail.com

(Received: 21 July 2023; Revised: 1 September 2523; Accepted: 5 September 2523)

บทคัดย่อ

การคุกคามทางเพศ ในปัจจุบันกำลังเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทย และอีกหลายประเทศส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันและการประกอบหน้าที่การงาน มีลักษณะหลายรูปแบบ ได้แก่ การคุกคามทางสายตา ทางวาจา ทางร่างกายด้วยการจับต้องสัมผัส และการคุกคามบนโลกออนไลน์ เป็นต้น มีกฎหมายมุ่งเอาผิดหลายฉบับแต่การบังคับใช้กฎหมายยังทำได้ยากเพราะไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะทำให้ศาลเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิด สืบเนื่องมาจากผู้เสียหายยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ยังขาดความพร้อมด้านบุคลากรที่สอบสวน กรณีกลุ่มแรงงานข้ามชาติยังมีอุปสรรคในการให้ความช่วยเหลือด้านภาษา คดีคุกคามทางเพศที่ไม่ถึงขั้นนอนอากรหรือข่มขืนกระทำชำเราถูกมองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยและการลงโทษยังไม่จูงใจให้

เอาผิด ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีบทลงโทษที่เหมาะสมกับการกระทำความผิด แต่หากยังไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายก็ควรพิจารณาเรื่องการกำหนดโทษตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ให้เหมาะสม เช่น กรณีกระทำความผิดซ้ำต้องพิจารณาลงโทษจำคุกโดยไม่มีการรอลงอาญา หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นต้น เพื่อทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และเป็นการข่มขู่และยับยั้งให้เกิดความเกรงกลัวโทษ จนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีกก็จะ เป็นอีกช่องทางหนึ่งการแก้ไขปัญหาคุณคามทางเพศ

คำสำคัญ : การคุกคามทางเพศ กฎหมายเกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Abstract

Sexual harassment is increasing in Thai society and many other countries, affecting daily life and work responsibilities. It takes various forms, including visual harassment, verbal harassment, physical harassment through touching, and online harassment. There are multiple versions of laws aimed at addressing such offenses, but enforcing these laws is challenging due to insufficient evidence to convince the court of the offender's guilt. This stems from the limitations faced by the victims in accessing the justice process. There is also a lack of preparedness among personnel involved in the investigation, and foreign labor groups face obstacles in accessing language assistance. Cases of sexual harassment that do not reach the level of rape or coercion are often considered minor, and the punishment does not serve as a deterrent. It is necessary to further amend the laws to have appropriate penalties for such offenses. However, if the laws are not amended, it is important to consider sentencing according to the existing applicable laws, such as imposing imprisonment without waiting for criminal sentences or considering both imprisonment and fines. This is to compensate the victims and create a sense of fear and deterrence, so that individuals are less likely to commit such offenses again. This can be another way to address the issue of sexual harassment.

Keywords : Sexual harassment, Sexual Harassment Laws, Criminal Justice Process

บทนำ

“การคุกคามทางเพศ” (Sexual Harassment) ในปัจจุบันกำลังเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทย และอีกหลายประเทศส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันและการประกอบหน้าที่การทำงาน ส่วนลักษณะและประเภทของการล่วงละเมิดทางเพศนั้นแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศ วัฒนธรรม ระดับการศึกษา และสถานเลี้ยงดู¹ สถานที่เกิดเหตุมีได้หลากหลาย เช่น ในสถานที่ทำงาน โดยกลุ่มผู้หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 14-59 ปี พบว่าเคยตกเป็นเหยื่อต้องยอมทนถูกคุกคามทางเพศถึงร้อยละ 65 และผู้หญิงที่ถูกคุกคามทางเพศ ร้อยละ 55.6

¹ Milena Marta Bruschini, Hannele Hediger, Ada-Katrin Busch., “Patients’ sexual harassment of nurses and nursing students: A cross-sectional study” (2023) 5:1 *International Journal of Nursing Studies Advances* 1, 11.

ต้องลาออกจากงาน² จากข้อมูล U.S. Equal Employment Opportunity Commission (EEOC) ระบุว่า ตั้งแต่ปีค.ศ. 2018-2021 มีผู้ร้องเรียนว่า ถูกคุกคามทางเพศในที่ทำงาน รวม 27,291 ราย ในจำนวนนี้เป็นกรรณการร้องเรียนจากเพศหญิงร้อยละ 78.2 แต่ในประเทศไทย การร้องเรียนเกี่ยวกับกรณีถูกคุกคามทางเพศในที่ทำงานพบว่ามีน้อยมาก ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะผู้ถูกคุกคามไม่กล้าร้องเรียน เนื่องจากกลัวว่าอาจมีผลกระทบต่อนหน้าที่การงาน และความสับสนไม่แน่ใจว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการล่วงละเมิด คุกคาม หรือแค่ล้อเล่น จึงไม่กล้าออกมาป้องกันตนเอง³ การคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ก็มีการคุกคามหลากหลายลักษณะ ตั้งแต่แสดงออกทางวาจาและท่าทาง ได้แก่ การวิจารณ์รูปร่าง หน้าตา การแต่งตัว การเล่าเรื่องตลกลามก การโชว์อวัยวะเพศ ไปถึงการจับหน้าอกหรืออวัยวะเพศ การพยายามข่มขืนกระทำชำเรา⁴ จนถึงปัจจุบันการคุกคามทางเพศไม่ได้ลดลง แต่กลับมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น สำหรับการศึกษาของ Grech et al., (2023) ได้ศึกษาจาก students enrol into Maltese medical school พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาการคุกคามทางเพศด้วยวาจา ถูกสัมผัสล่วงเกินทางเพศ ผู้หญิงถูกคุกคามทางเพศมากกว่าผู้ชาย⁵ การคุกคามทางเพศในสถานพยาบาล จากการศึกษาของ Bruschini et al., (2019) พบว่าพยาบาลมีแนวโน้มที่จะถูกคุกคามทางเพศในที่ทำงานมากกว่าอาชีพอื่น เนื่องจากการปฏิบัติงานของพยาบาลเกี่ยวข้องกับการสัมผัสร่างกาย⁶ การคุกคามทางเพศบนรถประจำทาง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครพบว่ามีมากเป็นอันดับ 1 ของประเทศ พบพฤติกรรม 2 รูปแบบ คือคุกคามด้วยสายตา กับการเบียดชิด⁷ ซึ่งโอกาสของผู้ชายที่ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะจะได้เปรียบด้านกำลังกาย ฉวยโอกาสกับผู้หญิงคุกคามทางเพศจากความแออัดในช่วงโมงเร่งด่วน และจากระบบขนส่งสาธารณะมีผู้โดยสารมีความหนาแน่นเบียดเสียดกัน⁸ การคุกคามทางเพศมักเกิดขึ้นในเมือง⁹ ในส่วนของผู้กระทำผิดที่กระทำผิดครั้งแรก และกระทำผิดซ้ำ ๆ นำไปสู่การตั้งคำถามว่าเหตุใดกฎหมายจึงไม่สามารถเอาผิดคนเหล่านี้ได้ ปล่อยให้หมิ่นก่อก่อคดีทำร้ายคนจำนวนมากซ้ำ ๆ เนื่องมาจากปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือประเทศไทยยังมีปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย ช่องว่างในกระบวนการยุติธรรม และค่านิยมทางสังคม ที่ทำให้ผู้เสียหายจากการคุกคามทางเพศเสียเปรียบ จนมีคำกล่าวว่า “ถึงผู้ไปก็ไม่ชนะ” “ผู้ไปก็ไม่คุ้มเสีย” ผู้เขียนขอกล่าวถึงการคุกคามทางเพศ ดังนี้

² สานิตย์ หนูนิล, “ปัญหาการคุกคามทางเพศในอุตสาหกรรมบริการ” (2558) 7:3 วารสารปัญญาภิวัฒน์ 263, 274.

³ ไทยรัฐออนไลน์, “ล้อเล่น” หรือ “ล่วงละเมิด” ...สัญญาณว่ากำลัง ‘ถูกคุกคาม’ ในที่ทำงาน และการรับมือ (22 มิถุนายน 2566) Thairath Online <<https://plus.thairath.co.th/topic/everydaylife/102894>>.

⁴ อัมพร ชำรงลักษณ์, “การคุกคามทางเพศในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร : สาเหตุและข้อเสนอทางนโยบาย” (2009) 1:1 วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 31, 47.

⁵ E. Grech , A. Pace , T. Attard Mallia , S. Cuschieri, “Gender inequality and sexual harassment: A reality in medical school in 2022?—a Malta single-centre study” (2023) 27:1 *Ethics, Medicine and Public Health* 1, 9.

⁶ Milena Marta Bruschini, Hannele Hediger, Ada-Katrin Busch, “Patients’ sexual harassment of nurses and nursing students: A cross-sectional study” (2023) 5:1 *International Journal of Nursing Studies Advances* 1, 11.

⁷ วรภัทร พึ่งพงศ์, “ภัยร้ายในพื้นที่สาธารณะ : หนทางการแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศกับการตกเป็นเหยื่อของผู้หญิง บนรถโดยสารประจำทางในกรุงเทพมหานคร” (2562) 11:3 *วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย* 411, 435.

⁸ ธนภูมิ สามัคคีธรรม และ อารุณ เกตุสาร, “การสำรวจความคิดเห็นต่อการคุกคามทางเพศบนระบบขนส่งสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร” (2563) 20:2 *วารสารสหศาสตร์* 165, 185.

⁹ Siti Nurbayani, Moh. Dede, Millary Agung Widiawaty. “Utilizing library repository for sexual harassment study in Indonesia: A systematic literature review” (2022) 8:8 *Journals & Books* 1, 8.

รูปแบบการคุกคามทางเพศ (Sexual Harassment)

การคุกคามทางเพศ มีหลายรูปแบบสามารถจำแนกได้ 4 กรณี

1. การคุกคามทางสายตา¹⁰ เป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำจ้องมองผู้ถูกระทำแบบโรครจิต โดยที่ไม่รู้จักกันมาก่อน เช่น การจ้องมองอวัยวะสวบนตามร่างกาย ได้แก่ เรือนร่าง หน้าอก และสะโพก เป็นต้น
2. การคุกคามทางวาจา เป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำในลักษณะการผิวปากแซว¹¹ การเล่าเรื่องตลกลามก ไปจนถึงการพูดจาเทอะโลม หรือแซวที่สื่อไปในทางเพศ¹² รวมถึงการใช้มุกตลกเกี่ยวกับเรื่องเพศ มุกข่มขืน มุกกึ่งจกัลามก มุกทะเล้ง หรือที่เรียกว่า Dirty Joke เพื่อทำให้ผู้ถูกระทำเกิดความเขินอาย
3. การคุกคามทางร่างกาย เป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำเข้ามาทำต่อเนื้อตัวร่างกาย เช่น การเบียดในระบบขนส่งสาธารณะมีผู้โดยสารหนาแน่น ด้วยวิธีการสัมผัส ได้แก่ การสัมผัส การนำอวัยวะเพศชายดู¹³ โดยที่ผู้ถูกระทำไม่ยินยอม และสื่อถึงอันตรายต่อการใช้ชีวิตของกลุ่มชายข้ามเพศมาก¹⁴ เช่น การกระทำอนาจาร และอาจหนักขึ้นข่มขืนกระทำชำเรา
4. การคุกคามทางเพศบนโลกออนไลน์ (Online Sexual Harassment) เป็นพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางเพศ เช่น การล้อเลียนเพศสภาพ การปลอมตัวแล้วส่งเนื้อหาทางเพศเพื่อทำลายชื่อเสียง คอมเมนต์ ลวนลามทางเพศบนโลกโซเชียล เสนอหรือขอทำกิจกรรมทางเพศกับบุคคลอื่นในโลกออนไลน์ ตัดต่อภาพของคนอื่นให้ดูยั่วชวนทางเพศ เป็นต้น¹⁵ ตลอดจนการส่งภาพ วิดีโอ หรือเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาอนาจาร ลามก เรื่องทางเพศ กลุ่มเสี่ยงที่จะถูกคุกคามทางเพศบนโลกออนไลน์มักจะเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน ส่วนมากมักเกิดขึ้นในกลุ่มนักเรียน¹⁶ และมีแนวโน้มที่จะขยายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนไปถึงกลุ่มผู้ทำงาน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศ

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 16 ได้มีการห้ามมิให้นายจ้าง หัวหน้างาน ผู้ควบคุมงานหรือผู้ตรวจงาน กระทำการล่วงเกิน คุกคามหรือก่อความเดือดร้อนรำคาญทางเพศต่อลูกจ้าง หากฝ่าฝืนก็มีเพียงโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

¹⁰ รณภูมิ สามัคคีคารมย์ และ อารุญ เกตุสาคร, อ้างแล้ว 8, 165, 185.

¹¹ เฟิงอ้าง, 165, 185.

¹² อัมพร ธำรงลักษณ์, อ้างแล้ว 4, 31, 47.

¹³ วรภัทร พึ่งพงศ์, อ้างแล้ว 7, 411, 435.

¹⁴ ชลธิชา ทิพย์ประทุม และพิทักษ์ ศิริวงศ์, “การคุกคามทางเพศกลุ่มชายข้ามเพศ: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก” (2558) 10:3 วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ 105, 113.

¹⁵ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, การคุกคามทางเพศในโลกออนไลน์ หรือ Online Sexual Harassment ภัยเงียบที่แฝงตัวอยู่ในโลกไซเบอร์ (21 มิถุนายน 2566) DMH e-library < <https://www.thaidsmh-e-library.org/album/5752/การคุกคามทางเพศในโลกออนไลน์-หรือ-online-sexual-harassment-ภัยเงียบที่แฝงตัวอยู่ในโลกไซเบอร์> >.

¹⁶ จักรกฤษณ์ วรวิทย์, มธุรีน พงศกรพานิช, อภิษฐ์ วิลาวรรณ., “ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางเพศ” (2022) 8:3 วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก 324, 338.

ประกาศคณะกรรมการแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ เรื่อง มาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างในรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2559 ข้อ 10 ห้ามมิให้นายจ้าง ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้างาน ผู้ควบคุมงาน หรือผู้ตรวจงานกระทำการล่วงเกิน คุกคาม หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญทางเพศต่อลูกจ้าง

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 83 (4) กำหนดให้ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องไม่กระทำการอันเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศตามที่กำหนดในกฎ ก.พ. โดยมาตรา 84 กำหนดให้ข้าราชการพลเรือนสามัญที่ฝ่าฝืนข้อห้ามตามมาตรา 83 เป็นผู้กระทำความผิดวินัย ซึ่งต่อมา ก.พ. ได้ออกกฎ ก.พ. ว่าด้วยการกระทำความผิดอันเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ พ.ศ. 2553 เพื่อกำหนดรูปแบบการกระทำที่จะถือว่าเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศตามมาตรา 83 (4) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 “ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ ต่อผู้อื่น อันเป็นการรังแก ข่มเหง คุกคาม หรือกระทำให้ได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำในที่สาธารณะสถานหรือต่อหน้าธารกำนัลหรือเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะต่อไปในทางที่จะล่วงเกินทางเพศ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสองเป็นการกระทำโดยอาศัยเหตุที่ผู้กระทำความผิดมีอำนาจเหนือผู้ถูกกระทำความผิดเนื่องจากความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้บังคับบัญชา นายจ้าง หรือผู้มีอำนาจเหนือประการอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท”

เดิมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 บัญญัติว่า “ผู้ใดในที่สาธารณะสถานหรือต่อหน้าธารกำนัลกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ อันเป็นการรังแกหรือข่มเหงผู้อื่น หรือกระทำให้ผู้อื่นได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ซึ่งมุ่งเอาผิดกับผู้กระทำความผิดด้วยประการใด ๆ อันเป็นการรังแกหรือข่มเหงผู้อื่น หรือกระทำให้ผู้อื่นได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญในที่สาธารณะสถานหรือต่อหน้าธารกำนัล ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2558 มาตรา 8 ปรากฏตามที่บัญญัติไว้มาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน โดยเหตุผลในการแก้ไขเพราะต้องการให้ครอบคลุมการกระทำในที่สาธารณะ การคุกคาม การกระทำความผิดอันมีลักษณะต่อไปในทางที่จะล่วงเกินทางเพศ และการกระทำโดยอาศัยเหตุที่ผู้กระทำความผิดมีอำนาจเหนือผู้ถูกกระทำ สมควรกำหนดให้การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลในความเป็นอยู่ส่วนตัวด้วย

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่นโดยขู่เจิญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยผู้อื่นนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้ผู้อื่นนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสี่แสนบาท

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 278 “ผู้ใดกระทำอนาจารแก่บุคคลอายุกว่าสิบห้าปีโดยขู่เชือดด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยบุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้บุคคลนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(18) “กระทำชำเรา” หมายความว่า กระทำเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำ โดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำล่วงล้ำอวัยวะเพศ ทวารหนัก หรือช่องปากของผู้อื่น

การข่มขืนกระทำชำเรา คือ การกระทำชำเรา (ตามมาตรา 1(18)) ที่ไม่ได้เกิดจากความยินยอมจากผู้เสียหาย อันนี้มีความร้ายแรงอยู่ในตัว ส่วนกระทำอนาจารนั้นเป็นการจับต้องสัมผัสเนื้อตัวในทางที่ไม่สมควรทางเพศ ผลกระทำจากสังคมย่อมน้อยกว่าการข่มขืนกระทำชำเราแต่บางครั้งความรุนแรงทางร่างกายก็อาจไม่ได้แตกต่าง เช่นการใช้วัตถุอื่นสอดใส่จนล่วงล้ำอวัยวะเพศ ทวารหนักของผู้อื่น ส่วนการคุกคามทางเพศในรูปแบบอื่นอาจไม่ได้รับผลกระทบทางด้านร่างกายมากนัก แต่ก็ได้รับผลกระทบทางจิตใจของผู้ถูกกระทำ และเป็นผลที่เกิดขึ้นอยู่ซ้ำ ๆ รอบตัวจนนำไปสู่ความหวาดระแวง กระทั่งต่อสุขภาพจิตหากไม่ดำเนินคดีและลงโทษทางอาญาก็อาจนำไปสู่การคุกคามทางเพศที่มีความรุนแรงในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

ในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น มีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้¹⁷

1. เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน ซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่าผู้ใดกระทำการใดย่อมได้รับผลตอบแทนการกระทำนั้น การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนั้นจะส่งผลต่อเมื่อได้ทำโดยรวดเร็วและรุนแรง มิฉะนั้นแล้วประชาชนก็อาจขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของบ้านเมือง และอาจหาทางแก้แค้นผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง

2. เพื่อเป็นการข่มขู่ การลงโทษเพื่อการข่มขู่มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ

(1) เพื่อเป็นการข่มขู่ตัวผู้กระทำความผิดให้เกิดความเข็ดหลาบและไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก

(2) เพื่อเป็นตัวอย่างให้คนทั่วไปเห็นการกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษ และทำให้คนทั่วไปที่ได้ทราบเกิดความเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิด

3. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคมให้พ้นจากภัยอันตรายในระหว่างที่ผู้กระทำถูกตัดขาดจากสังคม การลงโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกที่มีกำหนดระยะเวลา เป็นการคุ้มครองมิให้ผู้กระทำผิดกลับมาทำร้ายหรือเป็นอันตรายต่อสังคมอีกต่อไป หรือชั่วระยะเวลาหนึ่ง

4. เพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขตัวผู้กระทำความผิด วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการลงโทษผู้กระทำความผิดก็คือเพื่อให้ได้ปรับปรุงแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นพลเมืองดี กลับเข้าสู่สังคมเพื่อประกอบอาชีพ และดำเนินชีวิตได้ด้วยความสงบเรียบร้อย

¹⁷ เกียรติจิกร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 (กรุงเทพฯ: หจก.จิรัชการพิมพ์, 2557) 812-813.

กฎหมายและมาตรฐานการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงคดีอาญา

ในกระบวนการดำเนินคดีอาญา หรือเรียกว่า “กระบวนการยุติธรรมทางอาญา” การพิสูจน์ความผิดในคดีนั้น ต้องยึดหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

มาตรา 227 บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ขาดน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” การดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาล ส่วนที่เป็นคดีอาญานั้นฝ่ายโจทก์ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำความผิดตามคำฟ้อง ซึ่งมาตรฐานปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ที่ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในทางระบบกฎหมายสากล เรียกมาตรฐานนี้ว่า proof beyond reasonable doubt กล่าวคือ โจทก์ต้องนำเสนอข้อเท็จจริงโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัย ถ้ามีเหตุแห่งความสงสัยอย่างใดอย่างหนึ่งว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยคือยกฟ้อง¹⁸

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 “รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่ทำเป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์ การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง

การคุกคามทางเพศที่มีลักษณะเป็นการข่มขืนกระทำชำเรา กระทำอนาจาร ข่มเป็นความรุนแรงอยู่ในตัวได้รับผลกระทบทั้งด้านร่างกายและจิตใจ แต่การคุกคามทางเพศในรูปแบบอื่นก็ทำให้ผู้ถูกกระทำได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจไม่แพ้กัน เช่น การคุกคามทางเพศในที่ทำงาน ไม่ว่าจากนายจ้าง ผู้ร่วมงาน ผู้มาติดต่อ หรือลูกค้าเป็นการถูกระกระทำชำเรา หรือในรถโดยสารประจำทางซึ่งต้องใช้ในการชีวิตประจำวัน หรือในสถานที่ที่คิดว่ามีความปลอดภัยก็ยังสามารถถูกคุกคามทางเพศได้ ดังนั้น ความผิดที่เกี่ยวกับการคุกคามทางเพศจึงมีความร้ายแรงเพียงพอที่จะต้องลงโทษทางอาญาตามลักษณะความรุนแรงที่ได้กระทำลง

ปัญหาการดำเนินคดีความผิดที่มีลักษณะเป็นการคุกคามทางเพศ

การดำเนินคดีความผิดที่มีลักษณะเป็นการคุกคามทางเพศนั้น ยังคงมีประสบปัญหาหลายประการทั้งที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่กล่าวอ้าง ความคิดที่เป็นผลในเชิงลบต่อผู้เสียหาย และช่องว่างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ขอแยกกล่าวถึงปัญหาในการดำเนินคดี ดังนี้

¹⁸ จริญ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน (กรุงเทพฯ: หจก.อรุณการพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 9, 2557) 266.

1. การแจ้งเหตุ

เมื่อผู้เสียหายไปร้องทุกข์เจ้าหน้าที่ตำรวจ มักถูกถามหาพยานหลักฐานที่เห็นชัดเจน และเป็นรูปธรรมจากผู้เสียหาย เพื่อจะพิสูจน์ได้ว่าถูกคุกคามทางเพศจริง จึงจะรับคำร้องทุกข์ไว้ ซึ่งมีกรณีผู้เสียหายที่รู้สึกว่าการคุกคามทางเพศด้วยวาจาหรือท่าทางไม่ได้มีพยานหลักฐานที่เป็นรูปธรรม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่รับแจ้งความ เพราะมองว่ายังไม่มีความเสียหายที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้น ทั้งยังมีค่านิยมที่ว่าการคุกคามที่เป็นการกอด จับ ลูบคลำไม่ใช่เรื่องใหญ่ถึงขั้นต้องมาดำเนินคดี¹⁹ การกระทำส่วนหนึ่งจึงถูกตัดไม่ได้เข้าสู่การพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ขั้นรับแจ้งเหตุ แล้วก็ไม่ได้มีการดำเนินการใดต่อจนเป็นที่น่าใจแก่ผู้ก่อเหตุ

2. ผู้เสียหายยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

โดยเฉพาะผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิง อาจทำให้ปัญหาการคุกคามทางเพศกลายเป็นเรื่องที่ถูกทำให้เงียบ เพราะผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิงมีมุมมองว่าการถูกคุกคามทางเพศนั้นเป็นประเด็นละเอียดอ่อนที่ยากต่อการเล่าให้คนแปลกหน้าฟัง ผู้หญิงอาจไม่กล้าที่จะเล่าเหตุการณ์ให้พนักงานสอบสวนผู้ชายฟัง อายกพูดคุยกับพนักงานสอบสวนหญิงมากกว่า แต่ก็มีข้อจำกัดเรื่องพนักงานสอบสวนหญิงมีน้อยไม่ถึงร้อยละ 10 ของพนักงานสอบสวนทั้งหมดที่มีอยู่ สถานีตำรวจบางแห่งไม่มีพนักงานสอบสวนหญิงประจำอยู่²⁰ และในกรณีแรงงานข้ามชาติหญิงซึ่งถือเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิดมากกลุ่มหนึ่ง ยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงความช่วยเหลือจากปัญหาด้านภาษาและการไม่รู้สิทธิ²¹ ต้องพบข้อจำกัดในการเข้าแจ้งความร้องทุกข์เพราะล่ามแปลภาษาตามสถานีตำรวจยังมีน้อยมาก หรือในบางกรณีผู้เสียหายก็ต้องประสานไปยัง NGOs เองเพื่อให้อาสาสมัครล่ามให้ รายงาน ILO (2021) ระบุว่าแรงงานข้ามชาติหญิงหลายคนประสบกับการถูกคุกคามและล่วงละเมิดทางเพศในไทย แต่จำนวนคดีความกลับมีน้อย²² ส่วนพนักงานสอบสวนที่เป็นผู้ชายแต่ละสถานีตำรวจก็มีน้อยไม่เหมาะสมกับปริมาณคดี²³ ทำให้คดีคุกคามทางเพศที่ไม่ถึงขั้นอนาจาร หรือข่มขืนกระทำชำเราจึงถูกมองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย

3. ปัญหาด้านการสอบสวนและรวบรวมหลักฐาน

ถ้ามองในมุมมองของการดำเนินคดีปัญหาพยานหลักฐานผู้เขียนถือเป็นปัญหาที่สำคัญ เพราะการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีเมื่อมีการฟ้องร้องต่อศาล ฝ่ายโจทก์ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำความผิดตามคำฟ้อง ซึ่งต้องเป็นไปตามมาตรฐานของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ที่โจทก์ต้องนำสืบให้เห็นโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัย ถ้ามีเหตุแห่งควรสงสัยอย่างใดอย่างหนึ่งว่าจำเลย

¹⁹ บุญวรา สุมะโน และ ชาดบุษย์ ฮายุกต์, “สู้ให้ชนะ” บนความไม่เป็นธรรมกับผู้เสียหายในคดีการคุกคามและล่วงละเมิดทางเพศ (21 มิถุนายน 2566) TDRI: Thailand Development Research Institute <<https://tdri.or.th/2022/05/sexual-harassment-victims-justice-system/>>.

²⁰ เพิ่งอ้าง.

²¹ ประชาไท, *วงเสวนาถอดบทเรียน แรงงานข้ามชาติถูกละเมิดสิทธิแรงงาน-ละเมิดทางเพศ* (22 มิถุนายน 2566) ประชาไท <<https://prachatai.com/journal/2022/10/100869>>.

²² บุญวรา สุมะโน และ ชาดบุษย์ ฮายุกต์, อ้างแล้ว 18.

²³ จักรกฤษณ์ วรวิทย์ และศุภชัย สุกัลยณัฏฐ์, “ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา” (2023) 13:2 *วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ* 44, 59.

ไม่ได้กระทำความผิด ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย คือยกฟ้อง สอดคล้องกับปัญหาว่าผู้ถูกคุกคามทางเพศไม่มีหลักฐานที่เป็นรูปธรรมซึ่งมีผลต่อการวินิจฉัยความผิดตามองค์ประกอบของกฎหมาย ทั้งเรื่องลักษณะการกระทำเจตนาและองค์ประกอบหนึ่งก็คือ เรื่อง “ความยินยอม” อันเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและอาจส่งผลเสียต่อผู้เสียหาย โดยเฉพาะสังคมที่มีการคาดหวังให้ผู้หญิงต้องมีพฤติกรรมรักนวลสงวนตัว ไม่ยอมให้ถูกเนื้อต้องตัวจึงจะถือเป็น “ผู้หญิงที่ดี” แต่ด้วยลักษณะการทำงานในปัจจุบัน ทำให้มีผู้หญิงจำนวนหนึ่งต้องอดทนต่อโครงสร้างทางสังคมเชิงอำนาจ เช่น การที่ผู้เสียหายไม่ปฏิเสธคำพูดทะลึ่งโลม เพราะผู้กระทำผิดเป็นผู้บังคับบัญชา เป็นลูกคำ หรือผู้ที่ให้ทุนให้โทษได้ไม่ว่าทางใด ทำให้ผู้หญิงไม่กล้าพูด จึงถูกมองว่าผู้หญิงยินยอม ทำให้ผู้เสียหายขาดความมั่นใจที่จะยืนยันเอาผิดกับผู้กระทำได้ ในส่วนของพนักงานสอบสวน เมื่อประเมินแล้วเห็นว่ามีพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิด ก็ต้องทำความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องคดี

4. การดำเนินคดีในศาล

การพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในคดีอาญาใช้ระบบกล่าวหาซึ่งทำให้ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าตัวเองถูกกระทำจริง เนื่องจากมีหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ ตั้งแต่ฉบับปี พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา และหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ยังได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในหลักสิทธิมนุษยชนสากลที่ปรากฏในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งประเทศไทยกับอีก 172 ประเทศทั่วโลกเป็นภาคี²⁴ ดังนั้น หากผู้เสียหาย (ฝ่ายโจทก์) ไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำ (จำเลย) ได้ ก็จะทำให้ผู้กระทำพ้นข้อกล่าวหาขึ้นไป ซึ่งขั้นตอนการพิสูจน์ความผิดนั้นต้องเล่าเหตุการณ์ถูกคุกคามทางเพศอย่างละเอียดให้ทุกคนในศาลฟังอีกครั้ง โดยเฉพาะฝ่ายจำเลยมีสิทธิตามกฎหมายที่จะหักล้างพยานของฝ่ายโจทก์ มีการตั้งคำถามถึงความยินยอมที่สื่อไปทางกล่าวโทษผู้เสียหาย เช่น คุณแต่งกายอย่างไร ดึกตื่นออกไปเจอเขาทำไม หรือมีการดื่มสุราจนเมาหรือไม่ เป็นต้น และบางครั้งการอธิบายว่าตัวเองถูกกระทำอะไรบ้างอาจจะเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะผู้เสียหายไม่สามารถจำเหตุการณ์ได้เนื่องจากถูกทำให้หมดสติ หรืออยู่ในอาการช็อก สับสน หรือหวาดกลัว ความมีนัยมา ทำให้พยานหลักฐานไม่มีน้ำหนักเพียงพอในการพิสูจน์ความผิดได้ ศาลก็ต้องถือตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองที่ว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” ก็ต้องพิพากษายกฟ้องและปล่อยตัวจำเลยไป

5. การลงโทษยังไม่มุ่งใจให้เอาผิด

การแสวงหาพยานหลักฐานมีความยากที่จะพิสูจน์ความผิดผู้ถูกคุกคามทางเพศดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้นสำหรับคดีที่มีพยานหลักฐานเพียงพอพิสูจน์ความผิดและลงโทษได้ ก็ควรลงโทษตามตัวบทกฎหมายอย่างเหมาะสม มิใช่เพียงลงโทษปรับในอัตราขั้นต่ำ กรณีการคุกคามทางเพศที่ไม่ได้มีลักษณะความผิดถึงขั้น

²⁴ ปกป้อง ศรีสนิท, สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ : หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ (22 มิถุนายน 2566) The 101 world <<https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>>.

กระทำอนาจาร หรือการข่มขืนกระทำชำเรา ก็อาจเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 ซึ่งเป็นเพียงความผิดหลุโทษและมีโทษสูงสุดเพียงการระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเท่านั้น สำหรับผู้เสียหายแล้วบทลงโทษตามบทบัญญัติข้างต้นอาจไม่คุ้มกับค่าเสียหาย ความระยะเวลาในการดำเนินคดี และความอับอายจากการถูกตีตราจากสังคม จึงทำให้ผู้หญิงไม่ได้รับรองทุกข์เพื่อดำเนินคดี ทำให้ผู้กระทำความผิดขี้ใจ และกระทำความผิดซ้ำ ๆ จนอาจเพิ่มความรุนแรงและความสูญเสียที่มากขึ้นในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศจะเห็นได้ว่าปัญหาที่สำคัญคือ เรื่องพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด นอกจากนั้นยังมีปัญหาเกี่ยวกับช่องว่างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่ได้ช่วยผู้เสียหายในการค้นหาความจริง กฎหมายและการกำหนดโทษทางอาญายังไม่เหมาะสม ไม่มีความรุนแรง ทำให้การดำเนินคดีเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง และไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็ จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทาง ดังนี้

1. ด้านการสอบสวนและรวบรวมหลักฐาน

สาเหตุที่ไม่สามารถดำเนินคดีได้เพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอให้โจทก์พิสูจน์ข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำความผิดได้ตามมาตรฐานของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 และเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในทางระบบกฎหมายสากลที่เรียกว่า proof beyond reasonable doubt ดังนั้น เป็นภาระหน้าที่ของทุกคนในสังคมต้องช่วยกันแสวงหาพยานหลักฐาน หากสถานที่ใดที่เป็นที่สาธารณะ เช่น บนรถประจำทาง หรือสถานที่ที่มีผู้คนใช้ประโยชน์ร่วมกันให้มีการติดตั้งกล้องวงจรปิดเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับสิทธิส่วนบุคคล และตรวจสอบให้พร้อมใช้งานอยู่ตลอดเวลา เพื่อช่วยให้ได้พยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดได้

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการการคุกคามทางเพศ

ปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการการคุกคามทางเพศมีหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 16 ประกาศคณะกรรมการแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ เรื่อง มาตรฐานขั้นต่ำของสภาพการจ้างในรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2559 ข้อ 10 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 83 (4) บางฉบับก็ได้กำหนดโทษปรับ บางฉบับก็ไม่ได้มีการกำหนดโทษทางอาญาไว้ ส่วนประมวลกฎหมายอาญา มีหลายมาตราตามความรุนแรง ทั้งที่เป็นเพียงความผิดหลุโทษ และที่มีอัตราโทษสูง แต่สำหรับการคุกคามที่มีลักษณะเป็นการข่มเหง รังแก กระทำให้ได้รับความอับอาย หรือเดือดร้อนรำคาญส่อไปในทางที่จะล่วงเกินทางเพศ ได้บัญญัติไว้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 วรรคสอง กล่าวโดยสรุปได้ว่าการกระทำอันมีลักษณะส่อไปในทางที่จะล่วงเกินทางเพศ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นอัตราโทษที่เบา ซึ่งข้อความข้างต้นนี้ไม่ควรบัญญัติไว้ในมาตรา 397 วรรคสอง แต่ควรนำไปบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ เพื่อจะได้กำหนดโทษให้เหมาะสมกว่านี้

3. การกำหนดโทษทางอาญา

หากยังไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาตามข้อ 2. ก็ควรพิจารณาเรื่องการกำหนดโทษที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีพยานหลักฐานเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำความผิดที่เป็นการรังแก ข่มเหง คุกคาม หรือกระทำให้ได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญ อันมีลักษณะต่อไปในทางที่จะล่วงเกินทางเพศจริง ต้องพิจารณาเรื่องการระวางโทษจำคุกด้วย หากเป็นการกระทำความผิดซ้ำก็อาจต้องจำคุกโดยไม่มีการรอลงอาญา หรือทั้งจำทั้งปรับ เพื่อทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ทั้งยังเป็นข่มขู่และยับยั้งตัวผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษ และบุคคลอื่นที่เห็นตัวอย่าง ทำให้เกิดความเกรงกลัวโทษ จนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง ทั้งให้คำแนะนำผู้กระทำความผิดได้ปรับปรุงแก้ไขกลับตัวเป็นพลเมืองดีกลับเข้าสู่สังคม และดำเนินชีวิตได้ด้วยความสะดวกสบายเรียบร้อย จึงควรกำหนดแนวทางปฏิบัติการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 20 ที่ว่า “บรรดาความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้” สำหรับกรณีการคุกคามทางเพศที่กระทำความผิดซ้ำให้พิจารณาเรื่องการลงโทษจำคุกโดยไม่มีการรอลงอาญา และโทษปรับควบคู่ด้วย

4. สร้างกระบวนการอำนวยการความสะดวกให้ผู้เสียหายเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

เพื่อให้สังคมเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ต้องมีความพร้อมให้ความช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อการคุกคามทางเพศ โดยเฉพาะผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิง เพราะสังคมไทยยังคงมองว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องน่าอาย กระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานต้องสร้างความเป็นมิตรให้ผู้เสียหายกล้าพูดข้อเท็จจริงที่ถูกกระทำ หากมีพนักงานสอบสวนผู้หญิงก็ควรให้เป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อจะได้ดำเนินคดีได้ถูกต้องกับลักษณะความผิด ส่วนผู้เสียหายเป็นชาวต่างชาติก็ต้องมีความพร้อมเรื่องการจัดหาล่าม เป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับทุกฝ่าย กระบวนการยุติธรรมที่ไม่ได้อำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายจากการคุกคามถือเป็นช่องว่างหนึ่ง และอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดกล้าก่อเหตุซ้ำ จึงควรแก้ไขด้วยการเพิ่มจำนวนพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะพนักงานสอบสวนหญิง และเพิ่มจำนวนล่ามแปลภาษา เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้เสียหายกล้าออกมาแจ้งเหตุ ซึ่งจะเป็นหนึ่งในแนวทางที่จะช่วยหยุดพฤติกรรมคุกคามและล่วงละเมิดทางเพศได้

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, *การคุกคามทางเพศในโลกออนไลน์ หรือ Online Sexual Harassment ภัยเงียบที่แฝงตัวอยู่ในโลกไซเบอร์* (21 มิถุนายน 2566) DMH e-library <<https://www.thaidmh-e-library.org/album/5752/การคุกคามทางเพศในโลกออนไลน์-หรือ-online-sexual-harassment-ภัยเงียบที่แฝงตัวอยู่ในโลกไซเบอร์>>.
- เกียรติจิกร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (กรุงเทพฯ: หจก.จิรัชการพิมพ์, 2557).
- จรัญ ภัคศิธนากุล, *กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน* (กรุงเทพฯ: หจก.อรุณการพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 9, 2557).
- จักรกฤษณ์ วรวิทย์, มธุริน พงศกรพาณิชย์, อภิชัย วิลาวรรณ., “ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางไซเบอร์” (2022) 8:3 *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*.
- จักรกฤษณ์ วรวิทย์ และศุภชัย สุภลักษณ์นารี, “ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ใน ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา” (2023) 13:2 *วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*.
- ชลธิชา ทิพย์ประทุม และพิทักษ์ ศิริวงศ์, “การคุกคามทางเพศกลุ่มชายข้ามเพศ: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก” (2558) 10:3 *วารสารวิจัยและพัฒนาโดยองค์กรในพระบรมราชูปถัมภ์*.
- ไทยรัฐออนไลน์, “ล้อเล่น” หรือ “ลวนลาม” ...สัญญาณว่ากำลัง “ถูกคุกคาม” ในที่ทำงาน และการรับมือ (22 มิถุนายน 2566) Thairath Online <<https://plus.thairath.co.th/topic/everydaylife/102894>>.
- บุญวรา สุมะโน และ ชาดบุญย์ ฮายุกต์, “ผู้ให้ชนะ” บนความไม่เป็นธรรมกับผู้เสียหายในคดีการคุกคามและล่วงละเมิดทางเพศ (21 มิถุนายน 2566) TDRI: Thailand Development Research Institute <<https://tdri.or.th/2022/05/sexual-harassment-victims-justice-system/>>.
- ปกป้องศรีสนธิ, *สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ: หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์* (20 มิถุนายน 2566) The 101 world <<https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>>.
- ประชาไท, *วงเสวนาถอดบทเรียนแรงงานข้ามชาติถูกละเมิดสิทธิแรงงานละเมิดทางเพศ* (22 มิถุนายน 2566) ประชาไท <<https://prachatai.com/journal/2022/10/100869>>.
- วรภัทร พึ่งพงศ์, “ภัยร้ายในพื้นที่สาธารณะ : หนทางการแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศกับการตกเป็นเหยื่อของผู้หญิง บนรถโดยสารประจำทางในกรุงเทพมหานคร” (2562) 11:3 *วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย*.
- सानิตย์ หนูนิล, “ปัญหาการคุกคามทางเพศในอุตสาหกรรมบริการ” (2558) 7:3 *วารสารปัญญาวิวัฒน์*.
- อัมพร ธำรงลักษณ์, “การคุกคามทางเพศในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร : สาเหตุและข้อเสนอทางนโยบาย” (2009) 1:1 *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*.

- Bruschini, Milena M., Hediger, H., Busch, Ada-K., “Patients’ sexual harassment of nurses and nursing students: A cross-sectional study” (2023) 5:1 *International Journal of Nursing Studies Advances*.
- Grech, E., Pace, A., Mallia, Attard T., Cuschieri, S., “Gender inequality and sexual harassment: A reality in medical school in 2022?—a Malta single-centre study” (2023) 27:1 *Ethics, Medicine and Public Health*.
- Nurbayani, S., Dede, M., Widiawaty, Millary A. “Utilizing library repository for sexual harassment study in Indonesia: A systematic literature review” (2022) 8:8 *Journals & Books*.

ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของ พนักงานอัยการ

The Binding Effect Of Constitutional Court Decisions On Listening To Facts In Criminal Cases Of Public Prosecutor

ธนพล ทุมก่ำ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

Thanapon Tumgum

Faculty of Law at Thammasat University Phrachan Road Phra Nakhon District

Bangkok 10200

E-mail : peepiak4763@hotmail.com

(Received: 19 September 2523; Revised: 25 October 2523; Accepted: 30 October 2523)

บทคัดย่อ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนอกจากจะมีผลผูกพันคู่ความในคดีแล้ว ยังมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐด้วย องค์กรอัยการซึ่งเป็นองค์กรของรัฐ ย่อมถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จึงเกิดปัญหาว่า หากคดีรัฐธรรมนูญมีข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว พนักงานอัยการจะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แค่ไหน เพียงใด บทความนี้จึงมุ่งศึกษาถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส เพื่อวิเคราะห์ปัญหาผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริง ในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทยโดยทำการศึกษาหลักการ คำพิพากษา ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของประเทศไทยเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ เพื่อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของพนักงานอัยการในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า คำพิพากษาของศาลสูงสุด คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ และคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ในประเด็นข้อเท็จจริง มีผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาด ต่อพนักงานอัยการ พนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส อาจรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาแตกต่างจากคดีรัฐธรรมนูญได้ หากมีพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน และพนักงานอัยการในประเทศไทยดังกล่าวมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนโดยมุ่งค้นหาความจริงในคดี แตกต่างจากพนักงานอัยการในประเทศไทยที่ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าว

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ” ซึ่งได้ผ่านการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ตามระเบียบของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีคณะกรรมการสอบ ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์ (ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์) อาจารย์ ดร. ธนกฤต วรธนัชชากุล (กรรมการสอบวิทยานิพนธ์) และรองศาสตราจารย์ ชีระ สุธีรวงศ์ (กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์) ขณะนี้ได้จัดทำร่างวิทยานิพนธ์เสร็จสิ้นแล้ว อยู่ระหว่างเตรียมการสอบวิทยานิพนธ์.

ดังนั้น องค์การอัยการควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบที่เกี่ยวข้อง ให้มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

คำสำคัญ : คดีรัฐธรรมนูญ ประเด็นข้อเท็จจริง พนักงานอัยการ

Abstract

Constitutional Court decisions bind parties involved in particular cases and extend a binding effect to different state bodies, including the public prosecution organization. This raises the question to what extent public prosecutors are obligated by Constitutional Court decisions when proceeding with criminal cases. Or if a constitutional case involves factual issues related to criminal cases, and the Constitutional Court has rendered decisions, to what extent are prosecutors bound by them? This article examines implications of Constitutional Court decisions on listening to facts in criminal cases of the public prosecutor in the United States of America (US), Germany, and France. The goal is to analyze the problem of the binding effect of Constitutional Court decisions on hearing facts in criminal cases of prosecutors in Thailand. Data drawn from legal principles, court judgments, and relevant documents in Thailand is compared with practices in the US, Germany, and France and analyzed to formulate recommendations for prosecutorial conduct.

In terms of prosecutorial practice in the US, Germany, and France, Supreme Court judgments, Federal Constitutional Court decisions, and Constitutional Council decisions in factual issues are indecisively binding on prosecutors. Prosecutors in these nations might consider different facts in criminal cases compared to constitutional cases, if different pieces of evidence or witnesses are available. These prosecutors also have clear guidelines aimed at truth seeking in cases, unlike prosecutors in Thailand, where no clear pertinent guidelines exist.

Therefore, the public prosecution organization should clarify related regulations to boost protection of civil liberties.

Keywords : Constitutional case, Factual issues, Public prosecutor

บทนำ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคำพิพากษาของศาลอื่น กล่าวคือ นอกจาก จะมีผลผูกพันคู่ความในคดีดังเช่นคำพิพากษาของศาลอื่นแล้ว ยังมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐด้วย ปัจจุบัน คดีรัฐธรรมนูญมีหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นคดีตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย คดีขอให้ เลิกการกระทำลี้ภัยการปกครอง คดีการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา คดีขอให้ยุบพรรคการเมือง เป็นต้น ส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่เพียงแต่ต้องวินิจฉัยประเด็นข้อกฎหมายเท่านั้น แต่ยังต้องวินิจฉัยประเด็นข้อเท็จจริงเพื่อวินิจฉัยคดีด้วยการวินิจฉัยประเด็นข้อเท็จจริงเช่นนี้ ย่อมทำให้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีประเด็นข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับคดีประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญา เช่น คดีการสิ้นสุดลงของความเป็นรัฐมนตรี กรณีอดีตนายกรัฐมนตรีใช้อำนาจย้ายเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ความเป็นรัฐมนตรีของบุคคลดังกล่าวสิ้นสุดลง ต่อมา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้มีมติชี้มูลความผิดและส่งเรื่องมายังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาล² เป็นต้น จากตัวอย่างดังกล่าว โดยหลักแล้ว องค์กรอัยการซึ่งเป็นองค์กรของรัฐที่มีภารกิจในการดำเนินคดีอาญา ย่อมต้องถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จึงเกิดปัญหาว่าหากคดีรัฐธรรมนูญ มีข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว พนักงานอัยการจะถูกผูกพันต่อ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แค่ไหน เพียงใด หากพนักงานอัยการพิจารณาสั่งคดีหรือดำเนินการในชั้นศาลตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แม้จะเป็นไปตามหลักผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่หากคดีอาญามีพยานหลักฐานแตกต่างจากคดีรัฐธรรมนูญ ก็อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้เช่นกัน หรือหากพนักงานอัยการสั่งคดีหรือดำเนินการในชั้นศาลแตกต่างจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แม้เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่ก็อาจทำให้ข้อเท็จจริงในคดีรัฐธรรมนูญและคดีอาญาขาดความเป็นเอกภาพ สร้างความสับสนให้แก่ประชาชนเช่นกัน ทั้งนี้ องค์กรอัยการยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าว

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ทั้งในชั้นการพิจารณาสั่งคดี และในชั้นการดำเนินคดีในศาล ว่าหากคดีรัฐธรรมนูญมีข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว มีการดำเนินคดีต่อมาจนถึงชั้นพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแค่ไหน เพียงใด เพื่อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของพนักงานอัยการในประเทศไทยต่อไป

² บีบีซีไทย, ยิงลักษณ์ จินวัตร : ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดอดีตนายกฯ กรณีโยกย้าย “ถวิล เปลี่ยนศรี” เลขา สมช. โดยมีขอบ (14 กันยายน 2566) BBC NEWS <<https://www.bbc.com/thai/thailand-53245890>>.

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อองค์กรอัยการ
2. เพื่อศึกษาผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย

สมมุติฐานของการศึกษา

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นข้อเท็จจริงมีผลผูกพันต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ แต่ผลผูกพันนั้น เป็นผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาด พนักงานอัยการอาจรับฟังข้อเท็จจริงแตกต่างไปจากประเด็นข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ หากคดีอาญามีพยานหลักฐานที่แตกต่างกับ คดีรัฐธรรมนูญ และมีแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของพนักงานอัยการ เพื่อให้เป็นไปตามผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไปพร้อมกัน

ขอบเขตการศึกษา

บทความนี้มุ่งศึกษาถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ทั้งในชั้นการพิจารณาสำคดี และในชั้นการดำเนินคดีในศาล โดยศึกษาเฉพาะผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นข้อเท็จจริงต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ในประเทศไทย เปรียบเทียบกับพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส เพื่อค้นหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญของพนักงานอัยการ ในประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อองค์กรอัยการ
2. ทำให้ทราบถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส
3. ทำให้ทราบถึงผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ในประเทศไทยต่อผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

วิธีการศึกษา

ศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำบทยกกฎหมาย วิทยานิพนธ์ บทความ คำพิพากษา คำสั่งของศาล และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาถึงผลผูกพันของ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ทั้งในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส เพื่อวิเคราะห์ถึงผลผูกพันของ คำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมของพนักงานอัยการในประเทศไทยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อองค์กรอัยการ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคำพิพากษาของศาลอื่น กล่าวคือ คำพิพากษาของศาลอื่นจะมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีหรือผู้สืบสิทธิของคู่ความในคดีเท่านั้น เพื่อให้เกิดสภาพบังคับ ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา (Res Judicata) คำพิพากษาของศาลอื่นจึงไม่ได้มีผลผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดให้คำพิพากษามีผลผูกพันบุคคลภายนอกด้วย ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นของกฎหมาย ด้วยเหตุผลบางประการ เช่น คำพิพากษาในคดีเกี่ยวกับสถานะหรือสภาพของบุคคล หรือคดีเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เป็นต้น³ แต่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนอกจากจะมีผลผูกพันคู่ความในคดีแล้วยังมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐด้วย โดยถือเป็นข้อยกเว้นของกฎหมาย⁴ ด้วยเหตุเพราะต้องการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ รักษาคุณภาพในทางการเมือง และศาลรัฐธรรมนูญขาดองค์กรหลักในการบังคับคดี

ในระบบกฎหมายของต่างประเทศ ได้มีการกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ตัวอย่างเช่น ในประเทศเยอรมนี รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ (BVerfGG) มาตรา 31 (1) กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญผูกพันองค์กรตามรัฐธรรมนูญของสหพันธ์และมลรัฐ รวมทั้งศาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหลาย⁵ ประเทศฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 62 วรรคสาม กำหนดว่า คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่อาจถูกอุทธรณ์หรือโต้แย้งใดๆ ได้เลยและมีผลผูกพันองค์กรสาธารณะทั้งหลายตลอดจนองค์กรฝ่ายปกครองและองค์กรตุลาการ⁶ ประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 211 วรรคท้าย ก็ได้กำหนดให้

³ ชาลริต ชันนาโพธิ์, “หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาในคดีแพ่ง” (2554) 40:4 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 869, 877-878.

⁴ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, *สรุปผลการสัมมนาโครงการสัมมนาประเด็นรัฐธรรมนูญระหว่างที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญประจำคณะตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ* (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2564) 27-28.

⁵ § 31(1), Bundesverfassungsgerichtsgesetz.

⁶ Article 62 alinéa 3, Constitution du 4 octobre 1958.

คำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และ
หน่วยงานของรัฐ เช่นกัน⁷ องค์การของรัฐที่ถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จึงได้แก่ องค์การ
ฝ่ายนิติบัญญัติ องค์การ ฝ่ายบริหาร และองค์การฝ่ายตุลาการ ตามแต่ลักษณะการจัดองค์กรของแต่ละประเทศ

มีข้อสังเกตว่า คดีรัฐธรรมนูญมีหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นคดีตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของกฎหมาย หรือคดีที่มีวัตถุแห่งคดีเป็นบทบัญญัติของกฎหมาย หรือคดีประเภทอื่นที่รัฐธรรมนูญหรือ
กฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ จึงอาจแบ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญออกเป็น
คำวินิจฉัย ที่มีผลบังคับเป็นกฎหมาย เช่น คดีตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย หรือคดีที่มี
วัตถุแห่งคดีเป็นบทบัญญัติของกฎหมาย⁸ โดยสภาพของวัตถุแห่งคดี เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว คำ
วินิจฉัยย่อม มีผลผูกพันเป็นการทั่วไปด้วย⁹ องค์การของรัฐในฐานะองค์กรที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ย่อม
ถูกผูกพันต่อ คำวินิจฉัยในกรณีดังกล่าวเช่นกัน ส่วนคำวินิจฉัยในกรณีอื่น เช่น คดีประเภทอื่นที่รัฐธรรมนูญ
หรือกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ แม้รัฐธรรมนูญกำหนดให้องค์กรของรัฐที่ไม่ได้
เป็นคู่ความ ในคดีจำต้องถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ได้หมายความว่าองค์การของรัฐ
ทุกองค์กรจะต้องถูกผูกพันตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ไปเสียทั้งหมด แท้จริงแล้ว นอกจากองค์กร
ของรัฐที่เป็นคู่ความในคดี ก็มีแต่เฉพาะองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ที่จะต้องถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัย
ของศาลรัฐธรรมนูญ¹⁰

ส่วนสิ่งที่ผูกพันองค์กรของรัฐจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นั้น แม้คำวินิจฉัยของศาล
รัฐธรรมนูญจะประกอบไปด้วยหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นส่วนของความเป็นมาแห่งคดี ข้อเท็จจริงตามทาง
พิจารณา ประเด็นแห่งคดี คำวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดี และเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย แต่หากพิจารณาให้
ถ่องแท้แล้ว ไม่ใช่ว่าส่วนประกอบของคำวินิจฉัยทุกส่วนจะผูกพันต่อองค์กรของรัฐทั้งหมด เฉพาะแต่
คำวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดี และเหตุผลประกอบคำวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดี ที่เป็นสาระสำคัญเท่านั้น
ที่จะผูกพันองค์กรของรัฐ¹¹

กรณีของพนักงานอัยการ องค์การอัยการเป็นหน่วยงานของรัฐหน่วยงานหนึ่ง ตามแต่ลักษณะ
การจัดองค์กรของแต่ละประเทศ โดยในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส จัดให้องค์กร
อัยการ อยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรม ส่วนในประเทศไทย องค์การอัยการเป็นหน่วยงานของรัฐที่ได้รับการ
รับรองความเป็นอิสระไว้ในรัฐธรรมนูญ เมื่อองค์กรอัยการเป็นหน่วยงานของรัฐ จึงต้องถูกผูกพันต่อคำ
วินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญด้วย กรณีคำวินิจฉัยที่มีผลบังคับเป็นกฎหมาย องค์การอัยการในฐานะองค์กร

⁷ มาตรา 211, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

⁸ อุดม รัฐอมฤต และคณะ, สภาพบังคับของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2549) 216-217.

⁹ ชีระ สุธีวราราม, คำวินิจฉัยและผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560) 110-111.

¹⁰ เพิ่งอ้าง 126.

¹¹ เพิ่งอ้าง 136.

ของรัฐที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ย่อมถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัย ส่วนกรณีคำวินิจฉัยในกรณีอื่น พนักงานอัยการถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งเป็นคดีรัฐธรรมนูญที่นอกจากผู้กระทำความผิดจะต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมายแล้ว ยังอาจจะต้องมีความรับผิดชอบในทางอาญา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ คดีรัฐธรรมนูญที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับความรับผิดชอบในทางอาญา¹² หากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยและมีการดำเนินคดีอาญาต่อมาจนถึงชั้นพนักงานอัยการ พนักงานอัยการในฐานะที่เป็นองค์กร ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา ก็จะต้องถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ด้วย¹³

2. ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในต่างประเทศ

2.1 สหรัฐอเมริกา

การรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาสั่งคดี หากศาลสูงสุดได้มีคำพิพากษาในคดีหนึ่งซึ่งมีข้อเท็จจริงเดียวกัน แล้วต่อมามีการดำเนินคดีอาญาอีกคดีหนึ่งจนถึงชั้นพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาศาลสูงสุด หรือไม่ ในสหรัฐอเมริกาเรียก หลักการรับฟังข้อเท็จจริง เป็นยุติตามคำพิพากษาของศาลอื่นว่า Collateral Estoppel หรือหลัก Issue Preclusion ซึ่งมีที่มาจากหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา (Res Judicata) การใช้หลักกฎหมายนี้ ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ศาลสองคดีวินิจฉัยข้อเท็จจริงเดียวกันขัดแย้งกัน ป้องกันการดำเนินคดีซ้ำซ้อนในข้อเท็จจริงเดียวกัน และประหยัดต้นทุนในการดำเนินคดี แม้ในสหรัฐอเมริกาจะยอมรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลอื่นเป็นหลัก ด้วยเหตุผลดังกล่าว แต่หลักการดังกล่าวก็มีข้อยกเว้นสำหรับในกรณีของคดีอาญา เนื่องจากจำเลยมีสิทธิในการได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) ซึ่งเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ¹⁴ ประกอบกับการดำเนินคดีอาญาของสหรัฐอเมริกา ใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความผิดโดยปราศจากข้อสงสัย อันสมเหตุผล (Beyond a Reasonable Doubt) รวมถึงผู้ต้องหายังได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าเป็น ผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด (Presumption of Innocence)¹⁵ โดยคู่มือกระบวนการยุติธรรม (Justice Manual) ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการในระดับรัฐบาลกลางได้กำหนดหลักการสำคัญว่า พนักงานอัยการควรดำเนินคดีกับบุคคลที่กระทำความผิดต่อรัฐบาลกลางหากเชื่อว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด ต่อรัฐบาลกลาง และมีพยานหลักฐานเพียงพอว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด¹⁶ และมาตรฐานความยุติธรรมทางอาญาสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการ

¹² ชีระ สุธีวรารุง, “ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” (2543) 3:2 *จดหมายเหตุศาลรัฐธรรมนูญ* 9, 9.

¹³ ชีระ สุธีวรารุง, อ้างแล้ว 9, 135.

¹⁴ ไกรพล อรัญรัตน์, *ผลผูกพันของข้อเท็จจริงในคำพิพากษา* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563) 207-208.

¹⁵ Gwladys Gillieron, *Public Prosecutors in the United States and Europe* (Switzerland: Springer, 2014) 16-17.

¹⁶ Section 9-27.220, *U.S Department of Justice, Justice Manual* 2018.

(Criminal Justice Standards for the Prosecution Function) ที่ออกโดยเนติบัณฑิตยสภาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Bar Association) ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติทั่วไปของพนักงานอัยการยังได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการตั้งฟ้องไว้ว่า อัยการควรตั้งข้อหาหรือตั้งฟ้องตามข้อหา ต่อเมื่อ มีเหตุอันควรเชื่อว่าข้อหาดังกล่าว มีเหตุอันควรสงสัยรองรับ และพยานหลักฐานที่ศาลรับฟังได้นั้นเพียงพอ ที่จะสนับสนุนให้ศาลมีคำพิพากษา โดยสันข้อสงสัยตามสมควร และการตั้งฟ้องนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ แห่งความยุติธรรม¹⁷ พนักงานอัยการ จึงไม่อาจรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาคดีอื่นได้ทันที แต่ต้อง ทำการสอบสวนรวบรวมพยาน หลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ก่อน แล้วจึงมีคำสั่งตามข้อเท็จจริงที่รับฟัง ได้ตามพยานหลักฐานนั้น แต่ก็ไม่ใช่ว่าคำพิพากษาของศาลอื่นจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เสียทีเดียว ในสหรัฐอเมริกา คำพิพากษาของศาลอื่นอาจรับฟังได้ในฐานะที่เป็นพยานบอกเล่าที่มีความน่าเชื่อถือ¹⁸

ส่วนการรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นการดำเนินคดีในศาล หากระหว่างการดำเนินคดีในศาลของ พนักงานอัยการ ศาลสูงสุดได้มีคำพิพากษาในอีกคดีหนึ่งซึ่งมีข้อเท็จจริงเดียวกัน พนักงานอัยการจะรับฟัง ข้อเท็จจริงและดำเนินการกับข้อเท็จจริงซึ่งถือเป็นพยานหลักฐาน นั้นอย่างไร ในสหรัฐอเมริกาพนักงานอัยการ มีหน้าที่ ที่จะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานที่เป็นคุณกับจำเลยด้วย โดยกฎหมายกลางเกี่ยวกับวิธีพิจารณา ความอาญา (Federal Rule of Criminal Procedure) ได้กำหนดให้พนักงานอัยการต้องเปิดเผยพยานหลักฐาน ต่าง ๆ ให้จำเลยทราบ ไม่ว่าจะเป็น คำให้การ คำแถลง ถ้อยแถลงใด ๆ ของจำเลย ประวัติอาชญากรรมของ จำเลย พยานเอกสารและพยานวัตถุ รวมถึงพยานผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง¹⁹ และ มาตรฐานความยุติธรรมทางอาญาสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ (Criminal Justice Standards for the Prosecution Function) ของเนติบัณฑิตยสภาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Bar Association) ยัง ได้กำหนดหลักการทั่วไป ให้พนักงานอัยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐานของพนักงานอัยการให้ แก่ทนายความของจำเลยทราบโดยไม่ชักช้า เว้นแต่ได้รับการยกเว้นจากศาล²⁰ และพนักงานอัยการไม่ควร หลีกเลี่ยงการติดตามข้อมูลหรือพยานหลักฐานเพียงเพราะพนักงานอัยการเชื่อว่าข้อมูลหรือพยานหลักฐาน ดังกล่าวอาจสร้างความเสียหายต่อคดีของพนักงานอัยการหรืออาจเป็นคุณกับจำเลย²¹

2.2 ประเทศเยอรมนี

การรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาสั่งคดี หากศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ได้มีคำวินิจฉัย ใน คดีรัฐธรรมนูญที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แล้วต่อมามีการดำเนินคดีอาญามาจนถึงชั้นพิจารณา สั่งคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือไม่ ในประเทศเยอรมนี แม้รัฐธรรมนูญด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ (BverfGG) มาตรา 31 (1)

¹⁷ Standard 3-4.3(a), American Bar Association, *Criminal Justice Standards for the Prosecution Function* 2017.

¹⁸ Rule 609, *Federal Rule of Criminal Procedure* Rule.

¹⁹ Rule 16(a), *Federal Rule of Criminal Procedure* Rule.

²⁰ Standard 3-5.4 (c), American Bar Association, *Criminal Justice Standards for the Prosecution Function* 2017.

²¹ Standard 3-5.4 (g), American Bar Association, *Criminal Justice Standards for the Prosecution Function* 2017.

จะกำหนดให้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันองค์กรตามรัฐธรรมนูญของสหพันธ์และมลรัฐ ตลอดจนผูกพันศาล ทุกศาล และหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานก็ตาม²² แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีใช้หลักการตรวจสอบ (Untersuchungsgrundsatz) องค์กรของรัฐในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ ค้นหาความจริง ซึ่งสิทธิ ที่จะได้รับการค้นหาความจริงเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ²³ และประเทศเยอรมนียังได้ยอมรับเอาหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด (Unschuldsvermutung) รวมถึงหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (in dubio pro reo) มาพิจารณาด้วย²⁴ ดังนั้น แม้พนักงานอัยการ ในประเทศเยอรมนีจะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติดังกล่าว แต่พนักงานอัยการ ก็มีหน้าที่ที่ต้องสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริง โดยแนวทาง การดำเนินคดีและโทษปรับ (RiStBV) กำหนดให้อำนาจในชั้นการสอบสวนเป็นของพนักงานอัยการ โดย เป็นองค์กรบริหารความยุติธรรม ภายใต้กรอบของกฎหมาย มีอำนาจดำเนินคดีอาญาและมีหน้าที่เป็นผู้นำ การสืบสวนสอบสวนของสำนักงาน ที่เกี่ยวข้อง²⁵ ทั้งนี้ การดำเนินการต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของการล่งละเมิดสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ²⁶ ด้วยเหตุนี้ ผลผูกพัน ของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา จึงเป็นการผูกพันแบบไม่เด็ดขาด

ส่วนการรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นการดำเนินคดีในศาล หากระหว่างการดำเนินคดีในศาลของพนักงาน อัยการ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ได้มีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีอาญา พนักงานอัยการจะรับฟังข้อเท็จจริงและดำเนินการกับข้อเท็จจริงซึ่งถือเป็นพยานหลักฐาน นั้น อย่างไร ในประเทศเยอรมนี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (Strafprozeßordnung) ได้กำหนด ให้ พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานฝ่ายของตนให้ศาลและจำเลยได้ทราบโดยต้องระบุ ถึงพยานหลักฐาน และผลการสอบสวนไว้ในคำฟ้องด้วย²⁷ และแนวทางการดำเนินคดีอาญาและโทษปรับ (RiStBV) ยังได้กำหนดให้พนักงานอัยการส่งสำนวน เอกสาร หรือหลักฐานบางส่วนต่อศาล โดยให้ทนาย ความฝ่ายจำเลยสามารถเข้าถึงได้อีกด้วย²⁸

2.3 ประเทศฝรั่งเศส

การรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาตั้งคดี หากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญ ที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีอาญาแล้วต่อมามีการดำเนินคดีอาญามาจนถึงชั้นพิจารณาตั้งคดีของพนักงาน อัยการ พนักงานอัยการจะรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หรือไม่ ใน ประเทศฝรั่งเศส แม้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 62 วรรคสาม จะกำหนดให้คำวินิจฉัยของ

²² § 31(1), Bundesverfassungsgerichtsgesetz.

²³ Thomas Weigend, “The Potential to Secure a Fair Trial Through Evidence Exclusion: A German Perspective” in *Do Exclusionary Rules Ensure a Fair Trial?* (Switzerland: Springer, 2019) 61, 63.

²⁴ Michael Bohlander, *Principles of German Criminal Procedure* (London: Hart Publishing, 2012) 21.

²⁵ § 1, Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren 2023.

²⁶ § 4, Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren 2023.

²⁷ § 199 (1), Strafprozeßordnung.

²⁸ § 111 (4), Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren 2023.

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่อาจถูกอุทธรณ์หรือโต้แย้งใดๆ ได้เลยและมีผลผูกพันองค์กรสาธารณะทั้งหลายตลอดจนองค์กรฝ่ายปกครองและองค์กรตุลาการ²⁹ แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสใช้หลักการตรวจสอบ องค์กรของรัฐในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ค้นหาความจริง³⁰ ดังนั้น แม้พนักงานอัยการ ในประเทศฝรั่งเศส จะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติดังกล่าว แต่พนักงานอัยการในประเทศฝรั่งเศสก็มีหน้าที่ต้องสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริง ทั้งประเทศฝรั่งเศสยังได้รับรองหลักข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ (La présomption d'innocence) ไว้ในปฏิญญาสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 (Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ³¹ และยังได้ยอมรับเอาหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (in dubio pro reo) มาพิจารณาด้วย³² โดยข้อแนะนำเลขที่ Rec (2000) 19 ของคณะรัฐมนตรีของประเทศสมาชิกว่าด้วยบทบาท การตั้งฟ้องคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Recommendation rec (2000) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System) ซึ่งประเทศฝรั่งเศสเป็นรัฐสมาชิก ข้อ 27 กำหนดว่า พนักงานอัยการไม่ควรเริ่มหรือดำเนินการตั้งฟ้องคดีต่อไป หากการสืบสวนสอบสวนรับฟังได้ว่าข้อหาที่จะฟ้องนั้นไม่มีมูลเพียงพอ³³ ด้วยเหตุนี้ ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา จึงเป็นการผูกพันแบบไม่เด็ดขาด ดังจะเห็นได้จากการดำเนินคดีอาญากับ นาย Nicolas Sarkozy อดีตประธานาธิบดีฝรั่งเศส ในคดี Bygmalion แม้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีคำวินิจฉัยว่า นาย Nicolas Sarkozy ใช้เงินในการหาเสียงเกินเพดานที่กฎหมายกำหนด และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการแห่งชาติสำหรับบัญชีหาเสียงและเงินทุนทางการเมืองชอบด้วยกฎหมายแล้วก็ตาม แต่ในส่วนของการดำเนินคดีอาญากับ นาย Nicolas Sarkozy ฐานใช้เงินหาเสียงเกินเพดานที่กฎหมายกำหนด ตามกฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 113-1 นั้น ได้มีการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานก่อนมีคำสั่งให้ฟ้องคดี³⁴

ส่วนการรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นการดำเนินคดีในศาล หากระหว่างการดำเนินคดีในศาลของพนักงานอัยการ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับคดีอาญา พนักงานอัยการจะรับฟังข้อเท็จจริงและดำเนินการกับข้อเท็จจริงซึ่งถือเป็นพยานหลักฐาน นั้น อย่างไรในประเทศฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (Code de procédure pénale) กำหนดให้

²⁹ Article 62 alinéa 3, Constitution du 4 octobre 1958.

³⁰ ไกรพล อธิรัตน์, อ้างแล้ว 14, 190.

³¹ อุทัย อาภิเวช, “การถ่วงดุลการใช้อำนาจซึ่งชั่วคราวของผู้พิพากษาได้ส่วนฝรั่งเศส : ที่มาของผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง” ในรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (กรุงเทพฯ: วิ.เจ.พรินต์, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2557) 246, 265-266.

³² Richard Vogler and Barbara Haber, *Criminal Procedure in Europe* (Berlin: Duncker & Humblot, 2008) 188.

³³ Recommendation Rec (2000)19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System, adopted by the Committee of Ministers on 6 October 2000, Rec (2000)19 art 27.

³⁴ BFMTV, *Financement Illégal de Campagne: Nicolas Sarkozy Mis En Examen* (15 Sep 2023) BFMTV <https://www.bfmtv.com/police-justice/financement-illegal-de-campagne-nicolas-sarkozy-mis-en-examen_AN-201602160094.html>.

การตัดสินใจของศาลอยู่บนพื้นฐานของพยานหลักฐานที่เกิดจากการสืบพยานต่อหน้าศาล โดยวิธีการรับฟังความทุกฝ่ายเท่านั้น³⁵ ดังนั้น พยานหลักฐานที่ไม่ได้ส่งให้คู่ความทุกฝ่ายได้ตรวจสอบ จึงไม่อาจรับฟังได้ด้วยเหตุนี้ พนักงานอัยการจึงมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานให้คู่ความทุกฝ่าย รวมถึงศาลได้ตรวจสอบด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายได้โต้แย้งคัดค้าน ตามหลักการฟังความทุกฝ่าย โดยข้อเสนอแนะเลขที่ Rec (2000) 19 ของคณะรัฐมนตรีของประเทศสมาชิกว่าด้วยบทบาทการสั่งฟ้องคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Recommendation rec (2000) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System) ซึ่งประเทศฝรั่งเศสเป็นรัฐสมาชิก ข้อ 29 ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ว่า พนักงานอัยการควรพยายามพิทักษ์หลักความเท่าเทียมกันของทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปิดเผยข้อมูลที่ตนมี ซึ่งอาจกระทบต่อความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณาของคู่ความอีกฝ่าย เว้นแต่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น³⁶

3. วิเคราะห์ปัญหาผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย

3.1 กรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว

หากศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแล้วต่อมาได้มีการดำเนินคดีอาญามาจนถึงขั้นพิจารณาสำคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือไม่อย่างไร และพนักงานอัยการต้องสำคดีในกรณีนี้ อย่างไร ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

(1) คดีการสิ้นสุดลงของความเป็นรัฐมนตรี คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2557 กรณีอดีตนายกรัฐมนตรีใช้อำนาจย้ายเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยไว้ตอนหนึ่งว่า “...การดำเนินการแต่งตั้ง โยชัย นายถ. พ้นจากตำแหน่ง มีความเชื่อมโยงกันกับการบรรจุแต่งตั้งพลตำรวจเอก พ. ชื่นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถือได้ว่าเป็นการเข้าไปแทรกแซงและ ก้าวก่ายการแต่งตั้ง โยชัย ข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น...” อันเป็นเหตุผลสำคัญให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ความเป็นรัฐมนตรีของบุคคลดังกล่าวสิ้นสุดลง ต่อมาได้มีการดำเนินคดีอาญากับอดีตนายกรัฐมนตรี ฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ อัยการสูงสุดมีคำสั่งฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นคดีหมายเลขดำที่ อม.11/256537

³⁵ Article 427, *Code de procédure pénale*.

³⁶ Recommendation Rec (2000)19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System, adopted by the Committee of Ministers on 6 October 2000, Rec (2000)19 art 29.

³⁷ อ้างแล้ว 2.

(2) คดีร้องขอให้เลิกการกระทำล้มล้างการปกครอง คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 63/2556 กรณีผู้ร้องอ้างว่า ผู้ถูกร้องข่มขู่โดยมีอาวุธ กระทำการละเมิดรัฐธรรมนูญ ปิดล้อมและยึดสถานที่ราชการ ปลุกระดมมวลชนเพื่อปิดถนนหลายสายในกรุงเทพมหานคร ยุยงส่งเสริมให้เกิดความวุ่นวาย ศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลประกอบ คำวินิจฉัยไว้ตอนหนึ่งว่า “...การข่มขู่ตามคำร้องเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนอันมีมูลเหตุ สืบเนื่องมาจากการคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมืองฯ ซึ่งเป็นการเรียกร้องและแสดงพลังของประชาชน อันเป็นสิทธิของบุคคลในฐานะพลเมืองที่จะพิทักษ์รัฐธรรมนูญ...” อันเป็นเหตุผลสำคัญให้ศาลวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ถูกร้องไม่ได้มีลักษณะเป็นการกระทำเพื่อล้มล้างการปกครอง จึงมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณา ต่อมาได้มีการดำเนินคดีอาญากับผู้ถูกร้องกับพวก พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ถูกร้องกับพวก ฐานร่วมกันเป็นกบฏ ก่อนการร้ายยุยงให้ปลุกปั่นฯ กระทำให้ปรากฏด้วยวาจาหรือวิธีการอื่นใดฯ ทำให้เกิดความปั่นป่วนกระด้างกระเดื่องในราชอาณาจักรฯ อั้งยี่ ซ่องโจร มั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ทำให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองฯ บุกรุกในเวลากลางคืนฯ และร่วมกันขัดขวางการเลือกตั้งฯ³⁸

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น หากพิเคราะห์โดยละเอียดแล้ว จะพบว่าตัวอย่างที่ (1) พนักงานอัยการได้มีคำสั่งไปในแนวทางเดียวกันกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนตัวอย่างที่ (2) พนักงานอัยการได้มีคำสั่ง ไปในแนวทางที่แตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งที่พนักงานอัยการถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

สภาพการณ์เช่นนี้ นับเป็นปัญหาอย่างยิ่งว่า พนักงานอัยการใช้สิ่งใดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาสั่งคดี แม้ว่าหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดจะได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ³⁹ และหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยจะถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ตาม⁴⁰ แต่หลักผลผูกพันของคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญก็ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเด็ดขาดเป็นที่สุด และมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐเช่นกัน⁴¹ การรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แม้เป็นการดำเนินการตามหลักผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้ข้อเท็จจริงทั้งในคดีรัฐธรรมนูญและคดีอาญามีความเป็นเอกภาพ สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาแก่ประชาชน และเป็นการประหยัดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีก็ตาม แต่การที่พนักงานอัยการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญ โดยไม่ได้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวน ก็มีข้อเสียเช่นกัน หากคดีอาญา มีพยานหลักฐานเพิ่มเติมขึ้นมานอกเหนือจากที่ปรากฏในทางไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ คดีอาญาที่อาจรับฟังข้อเท็จจริงแตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ หากพนักงานอัยการรับฟัง

³⁸ ทีมข่าวอาชญากรรม, อัยการสั่งฟ้อง 9 แกนนำ กปปส. กบฏ ขุนนวมไวยังลักษณ์ “เทพเทือก-ลูกหมี่” โคนก่อการร้ายซ้ำ (15 กันยายน 2566) MGRONLINE <<https://mgronline.com/crime/detail/961000007569>>.

³⁹ มาตรา 29, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

⁴⁰ มาตรา 227, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

⁴¹ มาตรา 211, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

ข้อเท็จจริงเป็นยุติตาม คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แล้วพิจารณาส่งคดีไปตามข้อเท็จจริงที่ศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีคำวินิจฉัยทันที โดยไม่ได้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนก่อน ก็ย่อมเป็นการกระทบ กระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างร้ายแรง และขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด และขัดต่อหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม หากพยานหลักฐานในคดีรัฐธรรมนูญและคดีอาญาเป็นพยานหลักฐานชุดเดียวกัน ทั้งหมด ข้อเท็จจริงเดียวกัน ไม่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ และศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยชี้ขาดไว้ โดยชัดเจนแล้ว พนักงานอัยการก็ควรที่จะรับฟังข้อเท็จจริงตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามหลัก ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อองค์กรของรัฐ เพื่อให้ข้อเท็จจริงในคดีรัฐธรรมนูญและคดี อาญามีความเป็นเอกภาพ มิฉะนั้นก็อาจเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และสร้างความสับสนให้แก่ ประชาชนเช่นกัน ว่าข้อเท็จจริงเดียวกัน เหตุใดพนักงานอัยการจึงส่งคดีแตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของศาล รัฐธรรมนูญ กรณีเช่นนี้ ได้เคยมีผู้ใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญมาแล้ว

ตัวอย่างเช่น คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/2564 ซึ่งเป็นคดีที่สืบเนื่องมาจากคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 63/2556 ในตัวอย่างที่ (2) โดยหนึ่งในผู้ต้องหาได้ยื่นฟ้องสำนักงานอัยการสูงสุดต่อศาลรัฐธรรมนูญ อ้างว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยในคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้วว่า การกระทำของผู้ต้องหากับพวก เป็นการชุมนุมที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย และศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้ในคำสั่งศาล รัฐธรรมนูญ ที่ 12-13/2563 แล้วว่าคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว มีผลผูกพันคู่กรณีและผู้เข้าร่วมชุมนุม หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 211 บรรคสี่ พนักงานอัยการจึงไม่สามารถฟ้องผู้ร้องเป็นจำเลยต่อศาลอาญาได้ การกระทำของผู้ถูกร้อง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่เป็นเรื่องที่น่าเสียดายว่าคดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้วินิจฉัยในเนื้อหาของคดี โดยมีคำสั่งไม่รับคำร้อง ไว้พิจารณา เนื่องจากคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอาญา ไม่เข้าเงื่อนไขตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 (4) มาตรา 46 บรรคสาม ประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่จะรับคำร้อง ดังกล่าวไว้พิจารณาได้

กล่าวโดยสรุป การพิจารณาส่งคดีของพนักงานอัยการในประเทศไทย กรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง กับคดีอาญาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว ยังมีปัญหาที่ยังขาดความชัดเจนว่าคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ มีผลผูกพันพนักงานอัยการ แค่ไหน เพียงใด และยังขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่า พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาส่งคดีในกรณีเช่นนี้อย่างไร

จากการศึกษาพบว่า ในสหรัฐอเมริกา หลักการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาของศาลอื่น ได้รับการยกเว้นในกรณีของคดีอาญา ทั้งการดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาใช้ระบบกล่าวหา ผู้ต้องหาได้ รับ การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ พนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกาก็มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความผิด

ของผู้ต้องหา คำพิพากษาของศาลสูงสุดในประเด็นข้อเท็จจริง จึงมีผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาดต่อพนักงานอัยการ และแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกายังกำหนดหลักการสำคัญให้พนักงานอัยการต้องมีพยานหลักฐานเพียงพอว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด จึงจะมีคำสั่งฟ้องคดีต่อศาลได้ อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาของศาลอื่นอาจรับฟังได้ในฐานะพยานบอกเล่าที่มีความน่าเชื่อถือ

สำหรับในประเทศเยอรมนี แม้พนักงานอัยการจะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แห่งสหพันธ์ ตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 31 (1) แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีใช้หลักการตรวจสอบ และยอมรับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด รวมถึงหลัก ยกประโยชน์แห่งความสงสัย พนักงานอัยการในประเทศเยอรมนีจึงมีหน้าที่ต้องสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงในคดี คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ จึงมีผลผูกพัน แบบไม่เด็ดขาดต่อพนักงานอัยการ และแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการในประเทศเยอรมนียังได้กำหนดหลักการสำคัญให้พนักงานอัยการมีหน้าที่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา โดยคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนอีกด้วย

ส่วนในประเทศฝรั่งเศส แม้พนักงานอัยการในประเทศฝรั่งเศสจะถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 62 วรรคสาม ก็ตาม แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสใช้หลักการตรวจสอบ และยอมรับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด รวมถึงหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย พนักงานอัยการในประเทศฝรั่งเศสจึงมีหน้าที่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงในคดี คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงมีผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาดต่อพนักงานอัยการ และแนวทางปฏิบัติของสหภาพยุโรปซึ่งประเทศฝรั่งเศสเป็นรัฐสมาชิก ยังได้กำหนดหลักการสำคัญให้พนักงานอัยการไม่ควรฟ้องคดี หากการสอบสวนยังรับฟังไม่ได้ว่าข้อหาอันนี้มีมูลเพียงพออีกด้วย

3.2 กรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในระหว่าง การดำเนินการในศาลของพนักงานอัยการ

ดังได้กล่าวแล้วว่า พนักงานอัยการถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หากสมมุติว่าข้อเท็จจริงเดียวกันนั้นได้มีการดำเนินคดีอาญาจนคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลยุติธรรมโดยพนักงานอัยการเป็นโจทก์ และข้อเท็จจริงเดียวกันนั้นได้มีการดำเนินคดีรัฐธรรมนูญในศาลรัฐธรรมนูญด้วย และศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญแล้ว ในขณะที่คดีอาญายังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลยุติธรรม จึงเกิดปัญหาว่าพนักงานอัยการที่เป็นโจทก์ในคดีอาญาจะต้องดำเนินการกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนี้ หรือไม่ อย่างไร เพราะหากเป็นคำวินิจฉัยในประเด็นข้อเท็จจริงหรือเหตุผลประกอบคำวินิจฉัยที่เป็นสาระสำคัญของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ พนักงานอัยการย่อมถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญด้วย ในฐานะหน่วยงาน

ของรัฐที่เกี่ยวข้อง แม้จะเป็นการผูกพันแบบไม่เด็ดขาด ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว แต่ข้อเท็จจริงจากคำวินิจฉัยดังกล่าวอาจใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยในคดีได้ แต่ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ก็ไม่ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติว่าพนักงานอัยการควรดำเนินการกับข้อเท็จจริงนี้ อย่างไร ทั้งการนำข้อเท็จจริงเข้าสืบในชั้นศาลนั้น ไม่ใช่ว่าจะนำข้อเท็จจริงเข้าสืบในชั้นศาลได้ทันที หากแต่จะต้องมีการยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 หรือมาตรา 229/1 แล้วแต่กรณี เพื่อเปิดเผยพยานหลักฐาน ให้อีกฝ่ายทราบ ป้องกันการจู่โจมทางพยาน ให้คู่ความได้มีโอกาสเตรียมตัวในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ หากไม่ยื่นบัญชีระบุพยานภายในกำหนดเวลาอาจไม่สามารถนำพยานเข้าสืบเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งการยื่นบัญชีระบุพยานนั้น ศาลค่อนข้างเคร่งครัดกับระยะเวลายื่นบัญชีระบุพยานของฝ่ายโจทก์ เนื่องจาก ในคดีอาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิด แต่ก่อนข้างพ้องปรนการยื่นบัญชีระบุพยานของฝ่ายจำเลย เพราะประสงคิให้จำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

กล่าวถึงเฉพาะกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ เมื่อพิจารณาระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 แล้ว กลับไม่พบว่าหากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้น พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการกับข้อเท็จจริงนั้น อย่างไร ทั้งที่พนักงานอัยการถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งการนำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเข้าสืบนั้น เป็นกรณีการนำสืบพยานหลักฐานที่ไม่ปรากฏในสำนวน มาก่อน เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในภายหลังจากที่ได้ยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว โดยการนำพยานหลักฐานเช่นนี้เข้าสืบ ระเบียบฯ ข้อ 109 การนำสืบพยานหลักฐานที่ไม่ปรากฏในสำนวน กำหนดว่า “ถ้าเห็นสมควรและไม่เป็นที่เสียหายแก่คดี พนักงานอัยการจะนำพยานหลักฐานที่ยังไม่ได้สอบสวนหรือ ไม่ปรากฏในการสอบสวนเข้าสืบแสดงต่อศาลก็ได้ ทั้งนี้ ควรให้พนักงานสอบสวนสอบสวนเพิ่มเติม หรือ พาพยานมาเพื่อซักถามโดยบันทึกคำให้การตามข้อ 36 และมีหัวหน้าพนักงานอัยการหรือพนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายร่วมซักถามด้วย เพื่อจะได้ทราบน้ำหนักแห่งพยานหลักฐานนั้น ๆ”⁴² จากระเบียบฯ ข้อดังกล่าวแสดงว่าพนักงานอัยการจะต้องนำสืบพยานหลักฐานเฉพาะที่เป็นคุณกับคดีของตนเท่านั้น ซึ่งขัดกับหลักการดำเนินคดีอาญาในระบบสากล ที่ใช้หลักการตรวจสอบ (Examination Principle) โดยองค์กรของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นศาล พนักงานอัยการ ตำรวจ ต่างมีหน้าที่ร่วมกันค้นหาความจริงในคดี

ตัวอย่าง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นคุณกับคดีอาญาของพนักงานอัยการ เช่น คดีการสิ้นสุดลงของความเป็นรัฐมนตรี กรณีอดีตนายกรัฐมนตรีใช้อำนาจย้ายเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยไว้ตอนหนึ่งว่า “...การดำเนินการแต่งตั้ง โยเกีย ยาย นาย ถ. พันจากตำแหน่ง มีความเชื่อมโยงกันกับการบรรจุแต่งตั้งพลตำรวจเอก พ. ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถือได้ว่าเป็นการเข้าไปแทรกแซงและก้าวก่ายการแต่งตั้ง โยเกีย ยาย ข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น...”⁴³ เป็นต้น

⁴² ข้อ 109, ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563.

⁴³ อ้างแล้ว 2.

ส่วนตัวอย่าง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นคุณกับจำเลย เช่น คดีร้องขอให้เลิกการกระทำ ล้มล้างการปกครอง ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ร้องเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญ ไม่ได้มีลักษณะเป็นการกระทำเพื่อล้มล้างการปกครอง⁴⁴ เป็นต้น

กล่าวเฉพาะข้อเท็จจริงที่เป็นคุณกับจำเลย เป็นปกติธรรมดาที่จำเลยจะต้องเป็นฝ่ายนำสืบเข้ามา ในสำนวนคดีของศาล แต่ด้วยลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ ที่ไม่จำเป็นต้องให้ตกเป็นภาระ แก่จำเลยแต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะพนักงานอัยการไม่ได้มีภาระการพิสูจน์แต่เพียงว่าจำเลยได้กระทำความผิด ตามฟ้องเท่านั้น แต่ยังต้องพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยอีกด้วย เนื่องจากพนักงานอัยการไม่ใช่คู่กรณีกับ จำเลยโดยตรง แต่เป็นคู่ความที่ดำเนินคดีในนามของรัฐเท่านั้น ดังนั้น จึงควรเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ ที่จะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่จำเลยในคดีอาญาด้วย

จึงยังเป็นปัญหาว่าพนักงานอัยการจะต้องดำเนินการกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนี้ อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงที่เป็นคุณกับจำเลย

จากการศึกษาพบว่าในสหรัฐอเมริกา พนักงานอัยการมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานที่เป็น คุณกับจำเลยด้วย โดยแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกากำหนดหลักการสำคัญให้ พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้จำเลยทราบไม่ว่าพยานหลักฐานนั้นจะเป็น คุณหรือเป็นโทษกับจำเลย

สำหรับในประเทศเยอรมนี พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานให้ศาลและจำเลย ได้ทราบเช่นกัน โดยแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการในประเทศเยอรมนีได้กำหนดหลักการสำคัญ ให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยให้ทนายความฝ่ายจำเลยสามารถเข้าถึงได้

ส่วนในประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานให้คู่ความทุกฝ่าย รวมถึงศาลได้ตรวจสอบด้วยเพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายได้โต้แย้งคัดค้าน ตามหลักการฟังความทุกฝ่าย โดยแนวทางปฏิบัติของสหภาพยุโรปซึ่งประเทศฝรั่งเศสเป็นรัฐสมาชิกได้กำหนดหลักการสำคัญให้พนักงาน อัยการเปิดเผยข้อมูลที่ตนมี เพื่อรักษาหลักความเท่าเทียมกันของทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะเป็นคุณหรือ เป็นโทษกับจำเลย

สรุปผลการวิจัย

ในประเทศไทย การรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาสั่งคดีในกรณีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับ คดีอาญาของพนักงานอัยการ ยังเป็นปัญหาที่ยังขาดความชัดเจนว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในกรณี เช่นนี้ มีผลผูกพันต่อพนักงานอัยการแค่ไหน เพียงใด เนื่องจากแม้หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลย ในคดีอาญาไม่มีความผิดจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด จะได้รับการรับรอง

⁴⁴ อ้างแล้ว 38.

ไว้ในรัฐธรรมนูญ และหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยจะถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ตาม แต่หลักผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเด็ดขาด เป็นที่สุดและมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ ของรัฐเช่นกัน ประกอบกับผู้ต้องหาได้ยกคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในคดีอาญาหลายครั้ง และมีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าการสั่งคดีของพนักงานอัยการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญเองก็ไม่ได้ มีคำวินิจฉัยไว้อย่างชัดเจนว่าการสั่งฟ้องของพนักงานอัยการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อีกทั้ง พนักงานอัยการเองก็ยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาสั่งคดีในกรณีดังกล่าว เนื่องจากกระบวนสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ไม่ได้มีการกำหนดแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติในกรณีเช่นนี้อาไว้ ทำให้การรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาสั่งคดีในกรณีเช่นนี้เป็นไปตามแต่ดุลพินิจของพนักงานอัยการในแต่ละคดี แตกต่างจากในสหรัฐอเมริกา ที่แม้จะยอมรับฟังข้อเท็จจริงตาม คำพิพากษาของศาลอื่นเป็นหลัก แต่ก็มีข้อยกเว้นสำหรับในกรณีของคดีอาญา เนื่องจากกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ และแตกต่างจากประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส ที่แม้จะมีกฎหมายกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันต่อองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศดังกล่าวใช้หลักการตรวจสอบ และให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา จึงเป็นการผูกพันแบบไม่เด็ดขาดต่อพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจึงอาจรับฟังข้อเท็จจริงแตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญได้

ส่วนการดำเนินการกับข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญของพนักงานอัยการในประเทศไทยในชั้นการดำเนินคดีในศาล ยังมีปัญหาว่า หากในระหว่างการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา พนักงานอัยการที่เป็นโจทก์ในคดีอาญาจะต้องดำเนินการกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น หรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงที่เป็นคุณกับจำเลย แตกต่างจากในสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศส ที่ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานทั้งหมดไม่ว่าพยานหลักฐานนั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษกับจำเลยก็ตาม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพบว่าผลการศึกษาเป็นไปตามสมมุติฐานของการศึกษา กล่าวคือ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นข้อเท็จจริงมีผลผูกพันต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของพนักงานอัยการ แต่เป็นผลผูกพันแบบไม่เด็ดขาด พนักงานอัยการจึงอาจรับฟังข้อเท็จจริงแตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ หากคดีอาญามีพยานหลักฐานที่แตกต่างกับคดีรัฐธรรมนูญ และพบว่าพนักงานอัยการในต่างประเทศมีแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการรับฟังข้อเท็จจริงและการดำเนินการกับข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 โดยเพิ่มเติมข้อ 47/1 ในหมวด 3 การตรวจพิจารณาและการตั้งสำนวน ส่วนที่ 2 เอกภาพในการดำเนินคดี โดยมีข้อความในลักษณะ ดังนี้ “การพิจารณาสั่งคดีกรณีคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว ให้พนักงานอัยการพิจารณาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญประกอบการพิจารณาสั่งคดี หากพยานหลักฐานในคดีรัฐธรรมนูญเป็นพยานหลักฐานชุดเดียวกันกับพยานหลักฐานในคดีอาญามีข้อเท็จจริงเป็นอย่างเดียวกัน ควรรับฟังข้อเท็จจริงตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่หากพยานหลักฐาน ในคดีรัฐธรรมนูญและคดีอาญาเป็นพยานหลักฐานคนละชุดกัน และข้อเท็จจริงมีความแตกต่างกันในสาระสำคัญไม่ควรรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแต่ควรพิจารณาพยานหลักฐานทั้งสำนวนประกอบกัน ทั้งนี้ ให้รับฟังคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งประกอบการพิจารณา สั่งคดี” เป็นต้น

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 109 โดยแก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดให้พนักงานอัยการนำสืบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินคดีในศาล ไม่ว่าข้อเท็จจริงนั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษกับจำเลย เพื่อค้นหาความจริงในคดี และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

บรรณานุกรม

- ไกรพล อรัญรัตน์, *ผลผูกพันของข้อเท็จจริงในคำพิพากษา* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563).
- ชาคริต ชันนาโพธิ์, “หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาในคดีแพ่ง” (2554) 40:4 *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- ทีมข่าวอาชญากรรม, อัยการสั่งฟ้อง 9 แกนนำ กปปส.กบฏ ชุมนุมไถ่ยังลักษณ์ “เทพเทือก-ลูกหมี” โดนก่อการร้ายซ้ำ (15 กันยายน 2566) MGRONLINE <<https://mgronline.com/crime/detail/9610000007569>>.
- ธีระ สุธีวราร, *คำวินิจฉัยและผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ* (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560).
- ธีระ สุธีวราร, “ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา” (2543) 3:2 *จดหมายข่าวศาลรัฐธรรมนูญ*.
- บีบีซีไทย, ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร : ป.ป.ช.ชี้มูลความผิดอดีตนายกฯ กรณีโยกย้าย “ถวิล เปลี่ยนศรี” เลขา สมช. โดยมิชอบ (14 กันยายน 2566) BBC NEWS <<https://www.bbc.com/thai/thailand-53245890>>.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, *สรุปผลการสัมมนาโครงการสัมมนาประเด็นรัฐธรรมนูญระหว่างที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญประจำคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ* (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2564).
- อุดม รัฐอมฤตและคณะ, *สภาพบังคับของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ* (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2549).
- อุทัยอาทิเวช, “การถ่วงดุลการใช้อำนาจชั่วคราวของผู้พิพากษาได้ส่วนฝรั่งเศส: ที่มาของผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง” ใน *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส* (กรุงเทพฯ: วิ.เจ. พรินติ้ง, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2557).
- BFMTV, *Financement Illégal de Campagne: Nicolas Sarkozy Mis En Examen* (15 Sep 2023) BFMTV <https://www.bfmtv.com/police-justice/financement-illegal-de-campagne-nicolas-sarkozy-mis-en-examen_AN-201602160094.html>.
- Gwladys Gilliéron, *Public Prosecutors in the United States and Europe* (Switzerland: Springer, 2014).
- Michael Bohlander, *Principles of German Criminal Procedure* (London: Hart Publishing, 2012).
- Richard Vogler and Barbara Haber, *Criminal Procedure in Europe* (Berlin: Duncker & Humblot, 2008).
- Thomas Weigend, “The Potential to Secure a Fair Trial Through Evidence Exclusion: A German Perspective” in *Do Exclusionary Rules Ensure a Fair Trial?* (Switzerland: Springer, 2019).

การพัฒนานโยบายและกฎหมายในการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการในประเทศไทย

The Development of Policy and Law to Use Cannabis for Recreation in Thailand

วิวิธ วงศ์ทิพย์

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 9/9 ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบล บางพุด อำเภอ ปากเกร็ด
จังหวัด นนทบุรี 11120

Vivit Vongthip

School of Law at Sukhothai Thammathirat Open University 9/9 Chaengwattana Road, Bangpood,
Pakkret, Nonthaburi 11120

E-mail : vvongtip@gmail.com

(Received: 3 November 2023; Revised: 1 December 2523; Accepted: 28 January 2524)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวทางการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการในประเทศไทย ภายใต้กรอบของกฎหมาย เนื่องด้วยกัญชาได้รับการยกเว้นจากการเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกาศกำหนดแล้ว ทำให้ประชาชนสามารถใช้ส่วนประกอบจากกัญชาที่ไม่ใช่ยาเสพติดได้อย่างถูกกฎหมาย อีกทั้งกัญชายังเป็นพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย จึงเกิดกระแสความนิยมและความต้องการใช้และปลูกกัญชาอย่างกว้าง แต่พันธกรณีระหว่างประเทศในเรื่องยาเสพติดที่ประเทศไทยได้ลงนามรับรอง คือ อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 นั้นเป็นอุปสรรคที่ทำให้การใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการอาจขัดต่อพันธสัญญาของอนุสัญญาดังกล่าวได้

การวิจัยครั้งนี้จึงได้ทำการรวบรวมข้อมูลและศึกษาถึงแนวความคิดที่เกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการอย่างถูกกฎหมาย กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับยาเสพติดที่เกี่ยวกับกัญชา กฎหมายต่างประเทศที่อนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการได้ภายใต้ข้อกำหนดทางกฎหมาย เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศออสเตรเลียในเขต Australian Capital Territory และประเทศอินโดนีเซีย เพื่อที่จะนำผลการศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์ปัญหาและนำมาใช้เป็นข้อเสนอแนะมาตรการที่เหมาะสมสำหรับการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการในประเทศไทย ได้แก่การอนุญาตให้ปลูกกัญชาภายในที่พักอาศัยหรือภายในครัวเรือนควรกำหนดจำนวนการปลูกที่เหมาะสม ในส่วนของระบบการจดทะเบียนการปลูกกัญชาควรมีสภาพบังคับตามกฎหมายเพื่อควบคุมปริมาณการเพาะปลูกกัญชาไม่ให้เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด การกำหนดบทลงโทษในร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ. ...เกี่ยวกับการครอบครองกัญชาภายหลังการ

สิ้นอายุการจดทะเบียนหรือสิ้นอายุใบอนุญาต ตลอดจนการจำหน่ายกัญชาจะต้องจำหน่ายโดยผู้ที่ได้รับใบอนุญาต โดยต้องมีการกำหนดปริมาณการจำหน่ายขั้นต่ำ การกำหนดปริมาณการมีไว้ในครอบครองซึ่งกัญชา ตามกฎหมายโดยการกำหนดให้มีการลงทะเบียนผู้ใช้กัญชาผ่านแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ของกระทรวง สาธารณสุข

คำสำคัญ : กฎหมายยาเสพติด กัญชา การใช้กัญชาเพื่อนันทนาการ

Abstract

The objective of research is to present the guideline for the recreational cannabis use in Thailand under legal framework. According to the removal cannabis from the list of Narcotic drugs in Category 5 of new Narcotics Code, promulgated by the Ministry of Public Health and the approval of Thailand's Narcotics Control Board, paves the way to be allowed using non-narcotic cannabis components legally. In addition, cannabis is a medicinal plant that can be used for a variety of purposes such as fiber, oil and seed for consumption, therapy and relaxation, it is result in the widespread use of cannabis and cultivation. However, the obligations of the Single Convention on Narcotics of 1961, signed by Thai Government becomes the main problem toward the recreational use of cannabis.

This research aims to review the concepts on Narcotics especially legal utilization of recreational cannabis use, the principle of international Narcotics laws and the foreign laws which allow the recreational cannabis use such as The Netherlands, Australian Capital Territory, and Indonesia. The results of the study are drawn into the analysis and the suggestions the proper way to measure the recreational cannabis use in Thailand such as cannabis plants at premises within a residence or household should determine the appropriate amount of cultivation, the registration of cannabis growing should be legally enforceable to control the amount of cannabis cultivation, the determination of penalties in the Bill of Cannabis and Hemp Act B.E. ... regarding the possession of cannabis after the expiration of the registration or license expiration, as well as the sale of cannabis must be sold by a person who has received a license, permission of possession limits for cannabis, and the minimum purchase quantity of cannabis should be limited via the requiring registration of cannabis users through the Ministry of Public Health's application or website.

Keywords : Narcotics Law, Cannabis, Recreational Cannabis Use

บทนำ

ในประเทศไทย กัญชาถูกนำมาใช้ในรูปแบบตำรับยาโบราณและการนันทนาการมาแต่โบราณ แต่การใช้กัญชารักษารโรคเริ่มห่างหายไปจากวิถีชีวิตสังคมไทยภายหลังจากมีพระราชบัญญัติกัญชา พ.ศ. 2477 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา กัญชาจึงถูกจัดให้เป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดยห้ามการเสพหรือนำไปใช้ในการบำบัดรักษาผู้ป่วยหรือนำไปใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ รวมถึงกำหนดโทษทั้งผู้เสพและผู้ครอบครองด้วย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2562 ภาครัฐได้มีการพิจารณาถึงประโยชน์ของการนำกัญชาไปทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 เพื่อเปิดโอกาสให้มีการอนุญาตให้ประชาชนใช้กัญชาเพื่อประโยชน์ในการรักษาโรคและประโยชน์ในทางการแพทย์ได้ในรูปแบบของ “พืชสมุนไพร” ภายใต้คำแนะนำของแพทย์ผู้ได้รับอนุญาตเพื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาการให้ทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย กัญชาเป็นพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย ซึ่งหากใช้ในปริมาณที่เหมาะสมก็จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้เสพหรือผู้ใช้ เช่น การเสกด้วยน้ำเข้าสู่ร่างกายโดยการสูบควัน การบริโภคด้วยการนำกัญชามาประกอบอาหาร เครื่องดื่ม การนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในเครื่องสำอาง

ดังนั้น แนวทางการมีสารสกัดจากพืชเสพติดที่ถูกควบคุม (Controlled Substances) เพื่อใช้ในทางวิทยาศาสตร์และทางการแพทย์อย่างเพียงพอ ตลอดจนการนำพืชเสพติดมาใช้ประโยชน์ตามกฎหมายบัญญัติท้องถิ่น จึงเป็นจุดเริ่มต้นการทบทวนระบบกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกัญชาในลักษณะที่มีโทษยาเสพติดร้ายแรง (Hard Drug) แต่อย่างไรก็ตาม การนำกัญชามาใช้ประโยชน์ส่วนบุคคลเพื่อนันทนาการอาจจะไม่สอดคล้องกับหลักการตามอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศและอาจก่อให้เกิดผลกระทบที่จะตามมาหลังจากการปลดกัญชาออกจากยาเสพติดให้โทษประเภท 5 แล้ว หากปรากฏว่ามีการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้ใช้กัญชาโดยเฉพาะระบบประสาทและจิตใจ

ภายหลังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (คณะกรรมการ ป.ป.ส.) ได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 พ.ศ. 2565 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2565 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน 2565 เป็นต้นมา ทำให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากทุกส่วนของพืชกัญชาที่ได้รับอนุญาตโดยต้องเป็นพืชกัญชาที่ปลูกในประเทศได้ตามหลักเกณฑ์ที่ประกาศกระทรวงสาธารณสุขดังกล่าวกำหนด และการปลูกพืชกัญชาภาคครัวเรือนโดยใช้วิธีการจดแจ้งแทนการขออนุญาต จึงทำให้พืชกัญชาและส่วนประกอบของพืชกัญชาไม่ใช่ยาเสพติดให้โทษประเภท 5 อีกต่อไป ยกเว้น “สารสกัด” จากทุกส่วนของพืชกัญชาหรือกัญชง ซึ่งเป็นพืชในสกุล Cannabis ที่มีปริมาณสารเตตราไฮโดรแคนนาบินอล

(Tetrahydrocannabinol - THC) เกินร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนัก และสารสกัดจากเมล็ดของพืชกัญชาหรือกัญชง ที่ได้จากการปลูกนอกประเทศ ยังคงเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 5 ต่อไป

หากพิจารณาถึงการใช้พืชเสพติดประเภทต่างๆ รวมถึงการศึกษาวิจัยกัญชาเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และการศึกษาวิจัยโดยไม่ขัดตามหลักการของอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยสารเสพติด ค.ศ. 1961 ประกอบกับการมุ่งไปสู่แนวทางการลดทอนความเป็นอาชญากรรมทางคดียาเสพติด (Decriminalization) แทนการดำเนินนโยบายโลกที่ปลอดจากยาเสพติด (Drug Free World) โดยการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติด จึงเป็นหลักการสำคัญที่ถูกนำมาใช้กับกัญชาในฐานะที่เป็นยาเสพติดที่ไม่รุนแรง (Soft Drug) เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ในปี ค.ศ. 1976 (พ.ศ. 2519) ได้มีแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฝิ่น (The Dutch Opium Act) นอกจากนี้ นโยบายด้านยาเสพติดของหลายประเทศก็เริ่มให้ความสำคัญกับการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของกัญชาและการทำให้กัญชาถูกกฎหมาย โดยใช้ทางเลือกอื่นแทนการลงโทษและยกเลิกการลงโทษทางอาญาเกี่ยวกับครอบครองกัญชาในปริมาณน้อยและการอนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการได้อย่างถูกกฎหมาย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา (บางมลรัฐ) แคนาดา ออสเตรเลีย เครือรัฐออสเตรเลียในเขต Australian Capital Territory (ACT) อย่างไรก็ดี ยังมีกลุ่มประเทศซึ่งไม่อนุญาตให้ใช้กัญชาโดยเด็ดขาด ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งห้ามใช้กัญชาส่วนบุคคล และกัญชาจัดว่าเป็นยาเสพติด

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษานโยบายและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับกัญชา ภายใต้แนวคิดความเป็นอาชญากรรมของกัญชาในสถานะที่เป็นยาเสพติดให้โทษซึ่งรัฐต้องดำเนินการปราบปรามอย่างเด็ดขาด และมีบทกำหนดโทษที่รุนแรงตามหลักการป้องกันสังคม แนวคิดการทำกัญชาให้ถูกกฎหมายภายใต้การลดทอนความเป็นอาชญากรรมของกัญชาเพื่อการใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ การใช้ประโยชน์ในรูปแบบของการนันทนาการโดยมีการกำกับดูแลตลอดจนแนวคิดที่เห็นว่ากัญชาเป็นยาเสพติดที่ต้องห้ามโดยเด็ดขาด การศึกษาแนวทางที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจะเป็นฐานความคิดเรื่องการพัฒนา นโยบายและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการในประเทศไทย ร่วมกับการศึกษาเปรียบเทียบนโยบายและกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับกัญชา ซึ่งมีทั้งอนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ และกลุ่มประเทศที่ห้ามการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการโดยเด็ดขาด แล้วจะนำผลการศึกษาทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคภายหลังจากปลดกัญชาออกจากบัญชียาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ของประเทศไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังไม่มี ความชัดเจนเกี่ยวกับการกำกับดูแลการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการโดยตรง และสุดท้ายคือการนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนานโยบายและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ ร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ. ...เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ได้แก่ กำหนดหลักเกณฑ์การจดทะเบียนการปลูกพืชกัญชาภาคครัวเรือนที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์ การพิจารณาออกใบอนุญาตเพื่อการปลูกพืชกัญชาและการใช้สารสกัดจากกัญชาในเชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมเพื่อควบคุมคุณภาพและจำกัดสารสกัดที่ได้จากกัญชาไม่ให้เกินปริมาณที่กฎหมายกำหนด การควบคุมการใช้กัญชา

โดยการกำหนดรูปแบบของการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ การจำกัดอายุและบุคคลที่มีลักษณะต้องห้าม เพื่อป้องกันการใช้กัญชาในลักษณะเป็นโทษและป้องกันผลกระทบจากการใช้กัญชา การจำกัดปริมาณ การครอบครองพืชกัญชาและส่วนประกอบของกัญชาส่วนบุคคลเพื่อการนันทนาการ และการกำหนดสถานที่ใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ และผลกระทบของการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาหลักการและนโยบายเกี่ยวกับการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศโดยเฉพาะกัญชา
3. เพื่อศึกษาการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของประเทศไทยกับกฎหมายของต่างประเทศที่อนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการและไม่อนุญาตให้ใช้กัญชาโดยเด็ดขาด
4. เพื่อนำผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาจัดทำข้อเสนอแนะการพัฒนานโยบายและกฎหมายในการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการภายใต้การควบคุมและกำกับดูแลทางกฎหมาย

สมมติฐานของการศึกษา

นโยบายเปิดกัญชาเพื่อใช้ทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์เพื่อการปกป้องสุขอนามัยและสวัสดิภาพของผู้ใช้นั้น กฎหมายได้อนุญาตให้ดำเนินการได้และเป็นนโยบายที่สอดคล้องกับคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ (The International Narcotics Control Board : INCB) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของอาเซียนที่ให้ผ่อนปรนการใช้ประโยชน์จากยาเสพติด แต่สำหรับการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการย่อมเป็นการขัดต่อบทบัญญัติของอนุสัญญาระหว่างประเทศ หากประเทศไทยจะขยายนโยบายการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการได้ก็ต่อเมื่อประชาชนเริ่มมีความคุ้นเคยกับการใช้กัญชาอย่างถูกกฎหมายควบคู่ไปกับการสร้างความเข้าใจเรื่องการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้น ภาครัฐจึงต้องกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ และควรมีมาตรการทางกฎหมายอื่นเพื่อให้เกิด การควบคุมและกำกับดูแลการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการด้วย

ขอบเขตของการศึกษา

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ (Recreational Cannabis Use) โดยศึกษาจากแนวคิดการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ ผลกระทบการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศที่อนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ ได้แก่ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศออสเตรเลียในเขต ACT และกลุ่มประเทศซึ่งไม่อนุญาตให้ใช้กัญชาโดยเด็ดขาด ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย เพื่อนำผลการศึกษาทั้งหมดดังกล่าวมาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการในประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความหมาย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ ข้อดี ข้อเสียและผลกระทบของการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการในประเทศไทย
2. ทำให้ทราบถึงหลักการและนโยบายเกี่ยวกับการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศโดยเฉพาะกัญชา
3. ทำให้ทราบถึงผลการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของประเทศไทยกับกฎหมายต่างประเทศที่อนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการได้และไม่อนุญาตให้ใช้กัญชาโดยเด็ดขาด
4. สามารถนำผลการวิเคราะห์มาจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการใช้กัญชาสำหรับการนันทนาการภายใต้นโยบายและการควบคุมและกำกับดูแลตามกฎหมาย

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้วิธีการศึกษาด้วยการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยการรวบรวมหนังสือ ตำรา รายงานการศึกษาวิจัย บทความทางวิชาการ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ

ผลการวิจัย

สถานการณ์กัญชาในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากเดิมที่มองว่ากัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษชนิดรุนแรงในระดับเดียวกับเฮโรอีน ซึ่งอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 จัดให้เป็นยาเสพติด หรือสารเสพติด ประเภทที่ 1 (Schedule 1) และพิธีสารแก้ไขเพิ่มเติมอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1972 (The 1972 Protocol amending the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) กำหนดให้รัฐภาคีสามารถนำไปใช้ประโยชน์เฉพาะวัตถุประสงค์ทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์ได้ภายใต้เงื่อนไขที่อนุสัญญากำหนดเท่านั้น โดยมีให้มีการใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการนันทนาการ (Recreational Use) ประกอบกับปัจจุบันมีงานวิชาการและผลการวิจัยบ่งชี้ถึงสรรพคุณและคุณประโยชน์ของกัญชาอย่างชัดเจนและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล หลายประเทศทั่วโลกจึงหันมาให้ความสำคัญและเล็งเห็นถึงคุณประโยชน์จากกัญชามากยิ่งขึ้น รวมทั้งองค์การอนามัยโลกได้เสนอให้องค์การสหประชาชาติปรับเปลี่ยนการควบคุมกัญชา โดยคณะกรรมการยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ (The Commission on Narcotic Drugs : CND) ได้พิจารณาตามข้อเรียกร้องของอนามัยโลกเสนอแล้ว มีมติให้ถอดกัญชาออกจากรายชื่อสารควบคุมในระดับสูงสุดของอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 แต่ยังคงอยู่ในรายชื่อสารควบคุมที่อนุญาตให้ใช้ทางการแพทย์ของอนุสัญญาเดี่ยวฯ การลดระดับการควบคุมกัญชาในครั้งนี้เปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ได้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่ในบางประเทศอนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการ

ภายใต้แนวคิดการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของกัญชา การลดโทษทางอาญาสำหรับการเสพและการครอบครองกัญชาเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคลในปริมาณเล็กน้อย รวมถึงการใช้นโยบายการผ่อนปรนต่อกัญชาในฐานะยาเสพติดชนิดไม่ร้ายแรง

1. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกัญชา

การกำหนดสถานะและนโยบายว่ากัญชาควรเป็นไปในทิศทางใดเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อนโยบายภาครัฐ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่าในช่วงสิบปีที่ผ่านมากรอบแนวคิดเกี่ยวกับกัญชาในประเทศไทยนั้น กัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษ ในขณะที่สถานภาพและการดำเนินนโยบายต่อกัญชาก็ถือเป็นยาเสพติดเช่นกัน แต่ปัจจุบันแนวความคิดเกี่ยวกับกัญชาในประเทศไทยมีความเปลี่ยนแปลงไป โดยเห็นว่ากัญชาไม่ใช่ยาเสพติด จนนำไปสู่การแก้ไขข้อบังคับ ประกาศ และร่างพระราชบัญญัติใหม่เพื่อสนับสนุนแนวคิดนี้ ซึ่งกรอบแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับกัญชาในประเทศไทย สามารถสรุปได้ดังนี้

กรอบแนวคิดที่ 1 : กัญชาคือยาเสพติด ถือเป็นกรอบแนวคิดหลักในหลายสิบปีที่ผ่านมา แต่กระแสนะวนความคิดนี้ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน

กรอบแนวคิดที่ 2 : กัญชาเป็นยาเสพติดแต่มีคุณประโยชน์ โดยเฉพาะในทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์ และการวิจัย ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 จนนำไปสู่การผลักดันให้เกิดการตรากฎหมายควบคุมยาเสพติด พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 โดยให้มีการใช้กัญชาเพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ การศึกษา การวิจัย และทางวิทยาศาสตร์

กรอบแนวคิดที่ 3 : กัญชาไม่ใช่ยาเสพติด แต่เป็นพืชสมุนไพรที่สามารถนำไปใช้อย่างกว้างขวางในวิถีชีวิตชุมชน ในครัวเรือน ในสาขาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม กรอบแนวคิดนี้ได้รับการผลักดันให้เป็นนโยบายสาธารณะตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 พ.ศ. 2565 และร่างพระราชบัญญัติกัญชาและกัญชง พ.ศ.... ซึ่งได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะของประเทศไทยเกี่ยวกับกัญชา ทั้งนี้ กรอบแนวคิดนี้ถูกขับเคลื่อนโดยกระบวนการทางการเมืองที่พยายามผลักดันสถานะของกัญชาไปในกรอบแนวคิดที่ 3 ทำให้นโยบายและมาตรการและปัญหากัญชาในด้านต่าง ๆ มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง

2. ความหมายของนันทนาการ

“นันทนาการ” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Recreation” ส่วนของคำว่า “สันทนาการ” นั้น มีผู้ใช้แทนคำว่า Recreation ด้วยเช่นกัน “สันทนาการ” เป็นคำที่คณะกรรมการพิจารณาศัพท์วิชาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้บัญญัติขึ้นใช้ มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2495 ต่อมา พ.ศ. 2504 คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยพิจารณาแล้วเห็นควรให้ใช้ว่า “นันทนาการ” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Recreation แทนคำว่า “สันทนาการ”¹

¹ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (30 ธันวาคม 2565) เว็บไซต์ <<http://dictionary.orst.go.th>>.

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนานันทนาการ สำนักงานพัฒนากีฬาและนันทนาการ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ให้ความหมายว่า

“นันทนาการเป็นกิจกรรมที่มีปรากฏมานานตั้งแต่ยุคโบราณเป็นต้นมา จากการที่มนุษย์จะต้องแสวงหาอาหารมาเลี้ยงชีพด้วยการปรับสภาพร่างกายให้แข็งแรง มีการฝึกซ้อมในการใช้อาวุธต่าง ๆ เพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ และป้องกันตนเอง ในเวลาว่างก็จะมีที่พักผ่อนหย่อนใจด้วยกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมดนตรี การร้องรำทำเพลง การจับกลุ่มพูดคุยเรื่องราวต่าง ๆ ในระหว่างการเดินทาง การแนะนำบอกกล่าววิธีการที่พบเห็นอันจะนำไปสู่การทำมาหาเลี้ยงชีพ เล่าเรื่องที่สนุกสนานจากการพบเห็น เล่นเกม กีฬาต่าง ๆ เป็นต้น”²

ชาร์ล เค ไบรท์บิล และ ฮาโรลด์ ดี เมเยอร์ (Charles K. Brightbill and Harold D. Mayer) ให้ความหมายว่า

“นันทนาการ หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลเข้าร่วมด้วยความสมัครใจในเวลาว่างโดยมีความพอใจหรือความสุขใจ เป็นเครื่องจูงใจเป็นมูลฐานเบื้องต้นในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ”

กล่าวโดยสรุป นันทนาการ (Recreation) หมายถึง กิจกรรมที่ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลสังคม โดยนันทนาการถูกใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำให้บุคคลสัมผัสประสบการณ์ของการใช้เวลาว่างหรือการเข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลายตามความสมัครใจและความสนใจของบุคคลโดยปราศจากการบังคับ หรือข้อผูกมัดใด ๆ

3. รูปแบบการให้บริการรักษาเพื่อนันทนาการภายใต้การกำกับดูแล

ในปี 1976 รัฐบาลเนเธอร์แลนด์เร่งดำเนินการอย่างรวดเร็วเพื่อแยกความแตกต่างระหว่างยาเสพติดชนิดอ่อน (Soft Drug) และชนิดร้ายแรง (Hard Drug) โดยเริ่มจากการให้ความสนใจกับยาเสพติดชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน และลดทอนความเป็นอาชญากรรมของกัญชา หลักการสำคัญที่ถูกนำมาใช้กับกัญชาในฐานะที่เป็นยาเสพติดที่ไม่รุนแรง (Soft Drug) โดยได้มีแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฝิ่น (The Dutch Opium Act) อนุญาตให้บุคคลสามารถครอบครองกัญชาไม่เกิน 5 กรัม โดยถือว่าเป็นการใช้ประโยชน์ส่วนบุคคลได้ แม้ว่ากฎหมายของประเทศเนเธอร์แลนด์จะมีความผ่อนปรนต่อการใช้กัญชาเพื่อนันทนาการมากกว่าที่อื่น ๆ ในโลก แต่ยังมีข้อกำหนดที่รัฐใช้ควบคุมกัญชาหลายประการ เช่น การจำกัดสถานที่การอนุญาตให้ประชาชนเข้าถึงกัญชาได้ในสถานที่ซึ่งเรียกว่า “Coffee Shop” โดยจำกัดพื้นที่สูบกัญชาภายในร้านเท่านั้น การจำกัดอายุผู้ซื้อ การจำกัดปริมาณในการสูบ การกำหนดปริมาณสาร THC ซึ่งเป็นสารในกัญชา

² สำนักงานส่งเสริมและพัฒนานันทนาการ สำนักงานพัฒนากีฬาและนันทนาการ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, คู่มือการจัดกิจกรรมนันทนาการ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2560) 3.

³ บุญรักษา ประเสริฐ, เจตคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับนันทนาการของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการนันทนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2552) 6.

ที่ทำให้มีเงินมาที่มีขายในร้าน และการจัดพื้นที่ของเมืองที่เปิดร้าน Coffee Shop ได้⁴ นอกจากนี้ จากการศึกษา ยังพบว่ามีบริการรักษาเพื่อการบำบัดการภายใต้การกำกับดูแลในรูปแบบของ Cannabis Social Clubs (CSCs) เป็นองค์กรเอกชนที่มารวมตัวกันเป็นสมาชิกเจ้าของกลุ่ม เรียกว่า “asociación” (คำว่า asociación แปลว่า “กลุ่ม” ในภาษาสเปน) ที่มีการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องในประเทศสเปน CSCs จัดตั้งขึ้น โดยไม่มีวัตถุประสงค์ในการค้ากำไร (Non-Profit Organization) แต่เน้นการให้คำแนะนำและการให้บริการแก่ ผู้เป็นสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับการใช้กัญชาอย่างถูกวิธี (Promote Responsible Consumption) สนับสนุนการ บริโภคและครอบครองกัญชาส่วนบุคคลในปริมาณเพียงเล็กน้อย โดยสมาชิกเจ้าของ asociación แต่ละราย จะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เช่น ให้บริการให้กับสมาชิกที่ผ่านการลงทะเบียนแล้วเท่านั้น จำกัดปริมาณกัญชาที่ให้บริการให้กับสมาชิกที่ผ่านการลงทะเบียนแล้วในปริมาณ 3 - 5 กรัมต่อสมาชิกต่อวัน เพื่อลดปัญหาการขายต่อหรือเปิดตลาดใหม่ และเลี่ยงปัญหาการโดนจับกุมซื้อขายค้ากัญชา⁵ รัฐบาลสเปน อนุญาตให้ asociación สามารถปลูกและแบ่งปันกัญชากันระหว่าง asociación ภายในบริเวณพื้นที่มีขีด จำกัด การติดป้ายโฆษณา การอนุญาตให้ใช้กัญชาส่วนบุคคลในรูปแบบ CSCs พบมากที่สุดในแคว้นกาตาลุญญา และแคว้นบาสก์ของประเทศสเปน นอกเหนือจากประเทศสเปนแล้วยังมีอีกหลายประเทศมีการอนุญาตให้ มี CSCs ได้ เช่น ประเทศอูรุกวัย กำหนดให้ CSCs เป็นองค์ประกอบสำคัญของตลาดกัญชาระดับชาติที่อยู่ ภายใต้การควบคุมทางกฎหมายโดย CSCs และมีบางประเทศที่มีการจัดตั้ง CSCs อย่างไม่เป็นทางการ แต่ ได้รับการรองรับภายใต้กฎหมายยาเสพติด เช่น ประเทศอาร์เจนตินา โคลอมเบีย และชิลี⁵

4. แนวทางการวินิจฉัยผลกระทบจากการเสพติดกัญชา

ในการกำหนดเกณฑ์การวินิจฉัยความผิดปกติของการใช้สารเสพติดที่เป็นมาตรฐาน และนำมา ปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน คือ การวินิจฉัย Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders : DSM ของสมาคมจิตเวชสหรัฐอเมริกา (American Psychiatric Association) ตั้งแต่ปี 1952 ซึ่งเป็นคู่มือจิตแพทย์ และบุคลากรทางการแพทย์ใช้อ้างอิงและวินิจฉัยภาวะความผิดปกติทางจิตของผู้ป่วย ล่าสุดในปี 2013 (พ.ศ.2556) สมาคมจิตเวชสหรัฐอเมริกาได้ตีพิมพ์คู่มือฉบับปรับปรุงเผยแพร่เป็นฉบับที่ 5 (DSM-5) มีเนื้อหาประกอบด้วย 3 หมวดหลัก โดยในหมวดที่ 2 ของคู่มือดังกล่าวได้จำแนกโรคทางจิตเวชออกเป็น 20 กลุ่ม ซึ่ง 1 ใน 20 กลุ่มโรคที่ระบุไว้ คือ กลุ่มโรคที่มีพฤติกรรมใช้สารเสพติด (Substance-Related and Addictive Disorders) ที่สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ระดับต่ำ (Mild) ระดับปานกลาง (Moderate) และ ระดับสูง (Severe) การวินิจฉัยความผิดปกติของการใช้สารเสพติดในคู่มือ DSM-5 แบ่งเป็นการติดสารเสพติด

⁴ Jean-Paul Grund and Joost Brecksema, *Coffee Shops and Compromise Separated Illicit Drug Markets in the Netherlands* (New York: Open Society Foundations, 2013) 18-19.

⁵ Transformdrugs Organization, *Cannabis policy in the Netherlands: moving forwards not backwards* (May 13, 2023) Transformdrugs <<https://transformdrugs.org/assets/files/PDFs/cannabis-in-the-netherlands-briefing-2017.pdf>>.

(Substance Dependence) และการเสพยาเสพติด (Substance Abuse)⁶ และการศึกษาที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยเฉพาะกลุ่มผู้มีปัญหาการเสพยาเสพติดกัญชา พบว่า กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกคู่มือแนะนำสำหรับการบำบัดรักษาผู้มีปัญหาการเสพยาเสพติดกัญชา (Cannabis Use Disorder – CUD) เพื่อนักบำบัดสามารถใช้คำแนะนำนี้เป็นตัวช่วยในการดูแลผู้ป่วยที่มีปัญหาการเสพยาเสพติดกัญชา ซึ่งการวินิจฉัยผู้ที่มีปัญหาจากการเสพยาเสพติดกัญชา นิยมใช้เกณฑ์ของ DSM-5 CUD เป็นภาวะที่เสพยาเสพติดกัญชาจนเกิดปัญหาโดยต้องเข้าได้กับเกณฑ์อย่างน้อย 2 ข้อขึ้นไปภายใน 12 เดือน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

- 1) มีการเสพยาเสพติดในปริมาณที่มากหรือระยะเวลาเกินกว่าที่ตั้งใจ
- 2) มีความต้องการที่จะลดหรือหยุดการเสพยาเสพติดนั้นแต่ไม่สามารถทำได้
- 3) ใช้เวลามากในการหาซื้อ การเสพยาเสพติด และการฟื้นตัวจากฤทธิ์กัญชา
- 4) มีอาการอยากหรือความต้องการรุนแรงที่จะเสพยาเสพติด
- 5) มีการเสพยาเสพติดบ่อยๆจนไม่สามารถจัดการกับกิจวัตรประจำวัน ทั้งที่ทำงาน บ้านหรือโรงเรียน
- 6) ยังคงมีการเสพยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง แม้จะเกิดปัญหาทางด้านสังคมหรือความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เกิดจากการเสพยาเสพติดอยู่บ่อยครั้ง
- 7) ต้องยกเลิกกิจกรรมที่สำคัญในด้านสังคม งาน อาชีพ หรือกิจกรรมสันทนาการเพราะการเสพยาเสพติด
- 8) มีการเสพยาเสพติดในภาวะที่อาจเกิดอันตรายทางร่างกายอยู่บ่อยครั้ง
- 9) มีการเสพยาเสพติดต่อเนื่อง แม้จะทราบว่า การเสพยาเสพติดจะทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพกายและจิตหรือทำให้ปัญหานั้นรุนแรงขึ้น
- 10) มีอาการดื้อยา เช่น
 - เอ. ต้องเสพยาเสพติดในปริมาณที่เพิ่มขึ้นมากเพื่อให้ได้ผลที่ต้องการ
 - บี. เสพยาเสพติดเท่าเดิมแต่ฤทธิ์น้อยลงชัดเจน
- 11) อาการถอนพิษยา ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้
 - เอ. มีอาการถอนพิษยาจากกัญชา
 - บี. การเสพยาเสพติด (หรือสารที่ออกฤทธิ์ คล้ายคลึง) สามารถบรรเทาหรือทำให้อาการถอนพิษยาจากกัญชาให้หายไป⁷

⁶ สุกมา แสงเดือนฉาย, สำเนา นิลบรรพ์, ธัญญา สิงห์โต และอภิชาติ เรณูวัฒนานนท์, การพัฒนาแบบคัดกรองตามการวินิจฉัย DSM-5 ในผู้ติดยาและสารเสพติด (18 ธันวาคม 2565) สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข <<http://www.pmnidat.go.th/thai/downloads/research/64/63-1.pdf>>.

⁷ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, คำแนะนำสำหรับการบำบัดรักษาผู้มีปัญหาการเสพยาเสพติดกัญชา (Cannabis Use Disorder (CUD) (18 ธันวาคม 2565) handbook <<http://www.pmnidat.go.th/thai/downloads/handbook/65/cannabis.pdf>>.

5. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกัญชาของประเทศไทยและต่างประเทศ

ปัจจุบันในหลายประเทศได้ใช้แนวคิดการลดทอนความเป็นอาชญากรรมมาใช้ในยาเสพติดมากขึ้น ตามหลักการลดทอนความเป็นอาชญากรรมมาเป็นฐานความคิดเพื่อเป็นแนวทาง และการออกกฎหมาย หลักการลดทอนความเป็นอาชญากรรมยาเสพติดมาปรับใช้กับกัญชา รวมถึงยาเสพติดชนิดอื่นด้วย เช่น การทำให้ไม่มีความผิดโดยกฎหมาย คือ การนำโทษทางอาญาออกไปจากกฎหมายอย่างเป็นทางการ เช่น ความผิดฐานเสพยาเสพติด การมียาเสพติดไว้ในความครอบครองและการเพาะปลูกยาเสพติดเพื่อการเสพ ส่วนบุคคลและการทำให้ไม่มีความผิดโดยพฤตินัยคือมิได้มีการนำบทลงโทษทางอาญาออกไปจากกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติมิได้บังคับใช้บทลงโทษในทางอาญา แต่ในบางประเทศยังคงความเป็นอาชญากรรมของ ยาเสพติดไว้อย่างเคร่งครัด โดยกำหนดโทษในทางอาญาต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทุกรูปแบบ

ผลการศึกษามาตรการทางกฎหมายของประเทศที่มีการผ่อนผันให้ใช้กัญชา ได้แก่ ราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ ซึ่งมีแนวทางในการผ่อนปรนต่อการใช้กัญชาในฐานะยาเสพติดไม่ร้ายแรง (Soft Drug) แม้ว่า เนเธอร์แลนด์จะอนุญาตให้มีการเสพกัญชา และครอบครองกัญชาในปริมาณที่จำกัด แต่ก็ไม่ใช้การเปิดเสรี ให้มีการใช้กัญชาได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเนเธอร์แลนด์มีนโยบายภายใต้หลักการแห่งความเป็นอิสระในการ ตัดสินใจ (The Principle of Discretion) ในกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ร้ายแรง โดย เจ้าหน้าที่ก็จะไม่ดำเนินคดี ภายใต้กฎหมายซึ่งเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถใช้ดุลพินิจในการงดเว้นไม่ดำเนินคดีในการเสพ ครอบครองกัญชาเพียงเล็กน้อย⁸ ส่วนการอนุญาตให้ปลูก กัญชาที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์ และการจำหน่ายกัญชาเพื่อใช้ส่วนบุคคลผ่าน Coffee Shop ก็มีมาตรการควบคุม ที่มีประสิทธิภาพภายใต้การกำกับดูแลของเทศบาลท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เนเธอร์แลนด์สามารถลด จำนวนผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่ร้ายแรงและสามารถลดจำนวนผู้ติดยาเสพติดชนิดร้ายแรง (Hard Drug) ในขณะที่เครือข่ายออสเตรเลีย กฎหมายกลางยังกำหนดให้กัญชาเป็นยาเสพติดและห้ามใช้ เพื่อนันทนาการ แต่ผ่อนผันเฉพาะดินแดนในเขต ACT ที่อนุญาตให้ใช้กัญชาส่วนบุคคลได้โดยอยู่ภายใต้ หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญาที่ควบคุมการปลูกต้นกัญชา การครอบครองกัญชา รวมถึงการสูบกัญชา ในที่สาธารณะหรือใกล้เด็ก โดยในปี 2019 ได้มีการตรากฎหมายเพื่อควบคุมเกี่ยวกับการครอบครอง การเพาะปลูก และการใช้กัญชาส่วนบุคคล คือ Drugs of Dependence (Personal Cannabis Use) Amendment Act 2019 ซึ่งมีผลบังคับใช้แล้วตั้งแต่วันที่ 31 มกราคม 2020 ทำให้เฉพาะดินแดนในเขต ACT ซึ่ง ครอบคลุมถึงกรุงแคนเบอร์ราถือเป็นพื้นที่แรกของประเทศออสเตรเลียที่มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อรับรอง การเพาะปลูก และใช้กัญชาสำหรับการใช้ส่วนตัวภายใต้แนวคิดการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของ กัญชา แม้การที่ ACT อนุญาตให้ใช้กัญชาดังกล่าว แต่จะไม่มีตลาดที่ซื้อขายกัญชาแบบเปิดเผยอย่างเช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ เพราะหากดำเนินการอย่างเป็นทางการก็จะลักลอบแล้วอาจจะถูกจับกุมตามกฎหมายกลาง

⁸ Dolf Tops, Bengt Svensson and Gala Veldhoen. *THE DRUG POLICIES OF THE NETHERLANDS AND SWEDEN: HOW DO THEY COMPARE?* (13 May 2022) European Parliament <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2001/300758/IPOL-LIBE_ET\(2001\)_300758_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2001/300758/IPOL-LIBE_ET(2001)_300758_EN.pdf)>.

ได้⁹ ส่วนสาธารณรัฐอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีกฎหมายยาเสพติดที่เข้มงวดมากที่สุด กฎหมายจัดให้เป็นสารเสพติดประเภท 1 (Category I) เทียบเท่ากับเฮโรอีน สถานะของกัญชาและการใช้กัญชาทุกรูปแบบในอินโดนีเซียจึงเป็นสิ่งต้องห้ามอย่างเด็ดขาดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติด Law of the Republic of Indonesia Number 35 Year 2009 About Narcotic แต่มีข้อยกเว้นให้ใช้กัญชาได้เฉพาะกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงสาธารณสุขตามคำแนะนำของหัวหน้าสำนักงานควบคุมยาและอาหารแห่งชาติ (The Head of The National Agency of Drug and Food Control)¹⁰

เมื่อพิจารณาจากนโยบายกัญชาของประเทศไทย¹¹ จะเห็นได้ว่ายังคงสนับสนุนการใช้กัญชาเพื่อการแพทย์ การศึกษาวิจัยและคุณสมบัติทางวิทยาศาสตร์ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาเดี่ยวฯ อยู่แล้ว แต่การที่ประเทศไทยขยายความวัตถุประสงค์ของการใช้กัญชาออกไปตามเหตุผลที่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ. ... โดยกำหนดให้กัญชาเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถนำไปใช้ได้ด้านเศรษฐกิจ การค้าอุตสาหกรรม คราวเรือน และการดำเนินชีวิตของชุมชน การขยายวัตถุประสงค์ของกัญชาจึงเป็นประเด็นสำคัญว่าการปลดกัญชาออกจากยาเสพติดให้โทษ ประเภท 5 นั้นจะถือเป็นการเปิดโอกาสให้มีการใช้ประโยชน์จากกัญชานอกเหนือจากวัตถุประสงค์ทางการแพทย์อันเป็นการขัดต่ออนุสัญญาเดี่ยวฯ หรือไม่ หากประเทศไทยดำเนินนโยบายเปิดกว้างต่อการใช้ประโยชน์จากกัญชาแล้ว ประเด็นการเปิดกว้างให้ใช้กัญชาจึงควรแยกออกจากการใช้กัญชาเพื่อการแพทย์ โดยประเมินถึงศักยภาพและความพร้อมของมาตรการทางกฎหมายที่เพียงพอต่อการควบคุมการใช้กัญชาและผลกระทบจากการใช้กัญชาของประชาชน หากการขยายการใช้ประโยชน์กัญชาออกไปแล้วมีผลกระทบเชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้นภายในประเทศเช่น ปัญหาอาชญากรรมภายในประเทศเพิ่มขึ้น อัตราการใช้กัญชาของเยาวชนเพิ่มมากขึ้น การให้ปลูกกัญชาได้ภายในครัวเรือนเพื่อใช้ประโยชน์ในเชิงนันทนาการได้ จะทำให้รัฐไม่สามารถควบคุมการใช้กัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การติดตามดูแลอาจจะทำได้ไม่ครอบคลุมในทุกปัญหา เช่นนี้อาจส่งผลให้ประเทศไทยจะต้องชี้แจงต่อประชาคมโลก เช่น คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ (INCB) ประเทศสมาชิกอาเซียน หรือในเวทีการประชุมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวทีการประชุมคณะกรรมการยาเสพติดระหว่างประเทศ จนอาจทำให้ประเทศไทยถูกประกาศลงโทษตามบทบัญญัติมาตรา 14 แห่งอนุสัญญาเดี่ยวฯ ซึ่งจะมีขั้นตอนดำเนินการกับประเทศที่ฝ่าฝืนตามขั้นตอนต่อไป

⁹ PENINGTON INSTITUTE, *Cannabis in Australia 2022* (19 November 2022) uploads <<https://www.penington.org.au/wp-content/uploads/2022/12/Cannabis-in-Australia-2022.pdf>>.

¹⁰ Article 4 (a), *Law of the Republic of Indonesia Number 35 Year 2009 About Narcotic*.

¹¹ บัณฑิต ศรีไพศาล, วสัน พิพัฒน์ฉัตร, วรณัฐ ลำไย, ทศนีย์ ศิลาวรรณ, นิสาชล เดชเกรียงไกรกุล, วิภา ธิติประเสริฐ และ Jürgen Rehm, “ข้อเท็จจริงและบทวิเคราะห์นโยบายกัญชาของประเทศไทย: มุมมองด้านสาธารณสุขวารสารวิชาการสาธารณสุข” (2566) 32:2 *วารสารวิชาการสาธารณสุข* 375, 376-377.

หากพิจารณาจากข้อเสนอขององค์การอนามัยโลกและการคำนึงถึงประโยชน์และโทษของกัญชา เห็นได้ว่า ทุกส่วนของกัญชา รวมถึงช่อดอกกัญชา ไม่ควรเป็นยาเสพติดที่ต้องควบคุมอีกต่อไป ยกเว้นสารสกัดที่มีสาร THC เกินร้อยละ 0.2 เท่านั้น ที่จำเป็นจะต้องมีการควบคุมในฐานะยาเสพติดแต่ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์ได้ ต่อมา ได้มีการเสนอปลดกัญชาตามมติขององค์การอนามัยโลกข้างต้น ได้ถูกนำเสนอต่อคณะกรรมการยาเสพติด องค์การสหประชาชาติ (UN Commission on Narcotic Drugs) ในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งคณะกรรมการยาเสพติด องค์การสหประชาชาติ (UN Commission on Narcotic Drugs) ได้ลงมติเสียงข้างมาก 27 ต่อ 25 เสียง การลงมติครั้งที่ 63/17 ว่า ให้ปลดช่อดอกกัญชาที่มียาง (Cannabis) และยางกัญชา (Resin) ออกจากบัญชียาเสพติดประเภทที่ 4 ของอนุสัญญาเดี่ยวฯ แต่ยังคงเอาไว้ในประเภทที่ 1 ที่ยังคงให้ใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์ เมื่อทั้ง กัญชา ยางกัญชา ไม่ได้อยู่ในประเภทยาเสพติดประเภทใด ๆ ตามมติคณะกรรมการยาเสพติดขององค์การสหประชาชาติแล้ว นโยบายด้านกัญชาจึงขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละประเทศที่จะไปกำหนดมาตรการเพื่อความเหมาะสมกับบริบทในการใช้ทางการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์ของแต่ละประเทศต่อไป นอกจากนี้ ในมาตรา 22 และมาตรา 23 ประกอบมาตรา 28 แห่งอนุสัญญาเดี่ยวฯ ยังได้กำหนดมาตรการควบคุมการปลูกกัญชาโดยให้ประเทศภาคีสมาชิกตรากฎหมายเพื่อห้ามการปลูก หากจะอนุญาตให้มีการปลูกก็ได้ แต่จะต้องมีมาตรการควบคุมเพื่อป้องกันมิให้มีการนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม

6. ปัญหาและอุปสรรคการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการในประเทศไทย

การที่ประเทศไทยอาศัยกรอบแนวคิดที่ว่ากัญชาไม่ใช่ยาเสพติดแต่เป็นพืชสมุนไพรที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางทั้งในวิถีชีวิตชุมชน ในครัวเรือน เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมได้โดยไม่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เกิดการใช้ในวัตถุประสงค์เพื่อการนันทนาการ อีกทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้นยืนยันว่าการปลดกัญชาออกจากยาเสพติดให้โทษ ประเภท 5 ไม่ใช่นโยบายการเปิดเสรีกัญชาเพราะได้มีประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง หรือบทบัญญัติกฎหมายอื่น ๆ ที่มีอยู่เพื่อควบคุมและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้กัญชาในเชิงนันทนาการ เช่น การขายเมล็ดพันธุ์โดยไม่ได้รับอนุญาตอาจเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยพันธุ์พืช การผสมสารสกัดจากกัญชาในอาหารบางประเภท หรือใช้กัญชาเป็นส่วนประกอบในปริมาณเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดอาจเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยอาหาร การสูบกัญชาที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญอาจเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข ห้ามขายกัญชาให้แก่เยาวชนที่อายุต่ำกว่า 20 ปี ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ และการนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมจากสารสกัดกัญชาอาจเป็นความผิดตามกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าด้วย โดยเห็นว่าการนำกรอบความคิดว่ากัญชาไม่ใช่ยาเสพติดให้โทษและการนำมาตราทางกฎหมายที่มีอยู่ใช้บังคับอาจจะมีความครอบคลุมถึงการใช้กัญชาในทางที่ไม่เหมาะสมแล้ว แต่จะเห็นได้ว่าหลังการกำหนดให้กัญชาไม่ใช่อยาเสพติดให้โทษตามประมวลกฎหมายยาเสพติดและสามารถใช้เพื่อการบริโภคและการนันทนาการได้ทุกรูปแบบ รวมทั้งการปลดกัญชาจากการเป็นยาเสพติดให้โทษตามประกาศปัจจุบันของกระทรวง

สาธารณสุขจึงเสมือนเป็นการเอื้อประโยชน์ด้านนันทนาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนการใช้กัญชาตามวิถีชีวิตชุมชนตามหลักการของร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ. ... จึงเป็นการเปิดโอกาสให้นำทุกส่วนของกัญชาไปใช้เพื่อการบริโภคและนันทนาการได้นั่นเอง และการไม่มีบทนิยามที่กำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์จากกัญชาที่ครอบคลุมในกิจกรรมนันทนาการจะเป็นอุปสรรคต่อการควบคุมการใช้กัญชาในทางที่ผิดได้

นอกจากนี้ ประเทศไทยก็ยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ใด ๆ เพื่อให้อุปกรณ์ที่ใช้กับพืชตระกูลกัญชาอยู่ในความควบคุมตามกฎหมาย เช่น เครื่องมือสำหรับสูดควันหรือไอระเหยส่วนบุคคล (Personal Vaporizer) หรือกัญชาไฟฟ้า (Vaping) จากการศึกษากฎหมายของประเทศออสเตรเลียเฉพาะเขต ACT พบว่า การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ยาเสพติด (การใช้กัญชาส่วนบุคคล) ค.ศ. 2019 (Drugs of Dependence (Personal Cannabis Use) Amendment Act 2019) ครอบคลุมถึงอุปกรณ์ไฟฟ้ากำเนิดควันส่วนบุคคล โดยอยู่ภายใต้การควบคุมตามความในพระราชบัญญัติยาสูบและผลิตภัณฑ์ยาสูบ ค.ศ. 1927 (Tobacco and Other Smoking Products Act 1927) ตามมาตรา 3 บี ซึ่งให้คำนิยาม “a personal vaporiser” หมายความว่า อุปกรณ์ที่เป็นองค์ประกอบทำให้เกิดควันหรือไอระเหยจากการเผาไหม้โดยใช้พลังงานไฟฟ้า รวมถึงแบตเตอรี่ หลอดบรรจุของเหลว ภาชนะบรรจุ หรือ ท่อสำหรับดูดและพ่นควันทางปาก หรือ อุปกรณ์ดังกล่าวทั้งหมดที่นำมาประกอบเป็นชิ้นเดียวกัน¹²

สำหรับประเทศไทยแม้ว่าการปลูกกัญชาในภาคครัวเรือนที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์สามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาต แต่ภาครัฐขอความร่วมมือจากประชาชนในการจัดแจ้งการปลูกกัญชา กัญชง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้เปิดตัวแอปพลิเคชัน “ปลูกกัญ” อย่างไรก็ดี หลักเกณฑ์ในการปลูกยังเป็นเพียงแนวทางที่ไม่ได้มีสภาพบังคับตามกฎหมายให้ต้องมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพราะจำนวนต้นกัญชาที่ปลูกจริงกับข้อมูลที่ได้แจ้งอาจไม่ตรงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่มีมาตรการทางกฎหมายใดที่กำหนดจำนวนการปลูกในภาคครัวเรือนที่ชัดเจน และจะมีดำเนินการทางกฎหมายอย่างไรกับผู้ที่ไม่ได้จัดแจ้งการปลูก หรือจัดแจ้งการปลูกแล้วแต่ปลูกเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ รวมถึงกรณีผู้จัดแจ้งปล่อยปลดละเลยไม่ดูแลกัญชาในพื้นที่ที่ตนได้แจ้งไว้ หรือการปลูกกัญชาในสถานที่อื่นนอกเหนือจากที่ได้จัดแจ้งการปลูกไว้

เนื่องจากต้นกัญชามีความซับซ้อนทางเคมีและอาจแตกต่างกันมากในแต่ละต้น การเพาะปลูกกัญชาที่ได้มาตรฐานคือการทำให้องค์ประกอบของสารออกฤทธิ์ทั้งหมดมีความสมดุลอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องตรวจสอบยืนยันปริมาณสารแคนนาบินอยด์ซึ่งจะต้องกระทำในห้องปฏิบัติการโดยออกรายงานผลการตรวจวิเคราะห์ ดังนั้น หากผู้ปลูกกัญชาขาดองค์ความรู้ด้านการปลูกอย่างถูกต้องอาจส่งผลกระทบต่อสารออกฤทธิ์

¹² Section 3B, Tobacco and Other Smoking Products Act 1927.

ในด้านกัญชาซึ่งมีสารประกอบอยู่มากมาย และด้วยเหตุต้นกัญชาเป็นพืชที่สามารถดูดซับโลหะหนักจากดินได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเรียกว่าการสะสมทางชีวภาพของโลหะหนักที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น สารหนู แคดเมียม ตะกั่ว และสารปนเปื้อนอื่นๆ การใช้ประโยชน์พืชตระกูลกัญชาอันมุ่งประสงค์ไปในทางการออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทมากกว่าใช้ประโยชน์ในการรักษาโรคเหมือนการจำหน่ายในทางการแพทย์ โดยกลุ่มเป้าหมายได้ถูกเปลี่ยนแปลงจากการดูแลหรือรักษาสุขภาพกลายมาเป็นการผ่อนคลายทำให้เกิดความสุข ความเบิกบานใจ ทั้งนี้ คุณภาพของกัญชาเพื่อนันทนาการส่วนใหญ่อาจมีที่มาแตกต่างกันและมีมาตรฐานการปลูกที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะกัญชาที่มีการซื้อขายสำหรับใช้เพื่อนันทนาการซึ่งอาจไม่มีการตรวจหาปริมาณสารสำคัญ เช่น THC และ CBD หรือแม้กระทั่งการตรวจหาสารตกค้าง โลหะหนัก สารพิษ และสารปนเปื้อนต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ใช้กัญชาได้ ผลจากการที่ประชาชนสามารถครอบครองทุกส่วนของกัญชาได้โดยไม่เป็นความผิด จึงอาจนำมาสู่ปัญหาเกี่ยวกับการจำกัดปริมาณการครอบครองได้ แต่จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยยังไม่มีหลักเกณฑ์เรื่องการกำหนดปริมาณกัญชาที่สามารถจำหน่ายได้ต่อหนึ่งครั้งต่อคนเพื่อควบคุมการบริโภคหรือการใช้เพื่อนันทนาการจึงเป็นความเสี่ยงต่อสุขภาพที่อาจทำให้เกิดการใช้กัญชาอย่างไม่จำกัดจนนำไปสู่ปัญหาการเสพติดกัญชาได้ อีกทั้งการไม่มีบทสันนิษฐานความผิดในการครอบครองกัญชาในส่วนที่ไม่เป็นยาเสพติดให้โทษเพื่อจำหน่ายโดยไม่ได้รับใบอนุญาตว่าจะต้องครอบครองได้ในปริมาณเท่าใด อาจเป็นช่องทางทำให้มีการซื้อขายหรือจำหน่ายกัญชาอย่างผิดกฎหมายได้

การใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการจะต้องมีการควบคุมโดยไม่อนุญาตให้สูบในที่สาธารณะได้ หรือแม้แต่ในสถานที่ของเอกชน เพราะควันของกัญชาอาจสร้างความรำคาญและอันตรายให้กับผู้อื่น อันเป็นการกระทำที่เรียกว่า “เหตุรำคาญ” อย่างไรก็ดี ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดให้การกระทำให้เกิดกลิ่น หรือควันกัญชา กัญชง หรือพืชอื่นใด เป็นเหตุรำคาญ พ.ศ. 2565 กลับไม่สามารถบังคับใช้ได้ในทางปฏิบัติ เนื่องจาก “เหตุรำคาญ” ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มีเจตนารมณ์บังคับใช้กับเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ที่ทำให้เกิดเหตุรำคาญ และจะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อเจ้าพนักงานประสบเหตุหรือได้รับเรื่องร้องเรียนว่ามีผู้ก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญจากการกระทำที่ก่อให้เกิดกลิ่น หรือควันกัญชา ซึ่งเหตุรำคาญนั้นเป็นเหตุเฉพาะหน้า หากเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นจากการใช้กัญชาได้หมดไปแล้วก็ไม่สามารถดำเนินการใดๆ ได้อีกทั้งเจ้าพนักงานท้องถิ่นและตำรวจก็ไม่มีอำนาจจับกุมดำเนินคดีกรณีหากมีการใช้กัญชาเพื่อการนันทนาการเพราะการสูบกัญชาไม่ถือเป็นความผิดตามกฎหมาย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 การปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ภายหลังจากการปรับนโยบายและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับกัญชา ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปลดกัญชาออกจากยาเสพติดให้โทษประเภท 5 ที่สำคัญคือจะเป็นการขัดต่อกฎหมายยาเสพติดระหว่างประเทศตามอนุสัญญาเดี่ยวๆ หรือไม่ ในกรณีคณะกรรมการ

ควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศพิจารณาให้มีการหารือแก้ไขปัญหากับรัฐบาลไทยในการแก้ไขปัญหาดตาม มาตรา 14 แห่งอนุสัญญาเดี่ยวฯ ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงควรเตรียมความพร้อมในการรายงานสถานการณ์ภายใน ประเทศและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเปิดกว้างการใช้กัญชา โดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการทางกฎหมาย และการดำเนินการของรัฐบาลในการควบคุมการใช้กัญชาหลังปลดออกจากบัญชี ยาเสพติดให้โทษ อีกทั้ง รัฐบาลควรดำเนินการศึกษาและประเมินผลกระทบของการเปิดกว้างให้ใช้กัญชา เช่น ปัญหาจากการเพาะปลูก การมีในครอบครอง นำเข้า ส่งออก ซื้อมาขายกัญชาผิดกฎหมาย ในกรณีคณะ กรรมการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศพิจารณาให้มีการหารือแก้ไขปัญหากับรัฐบาลไทยในการแก้ไข ปัญหาดตามมาตรา 14 แห่งอนุสัญญา เดี่ยวฯ ดังนั้น การพัฒนานโยบายและมาตรการทางกฎหมายเพื่อการ ใช้กัญชาเพื่อนันทนาการของประเทศไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินการในแบบค่อยเป็นค่อยไป และจะต้องมี มาตรการเสริมต่าง ๆ เพื่อป้องกันปัญหาจากการใช้เพื่อนันทนาการ

7.2 การอนุญาตให้ปลูกกัญชาภายในที่พักอาศัยหรือภายในครัวเรือนไม่ควรกำหนดจำนวนที่มาก จนเกินไป โดยต้องคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ภายในครัวเรือนตามความเหมาะสมและเพียงพอต่อการ ใช้ ประโยชน์เท่านั้น พร้อมทั้งควรกำหนดมาตรการควบคุมการปลูกในครัวเรือนโดยมีสภาพบังคับตามกฎหมาย และคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดถึงกัญชา ได้โดยง่ายหรือได้รับผลกระทบจากการใช้กัญชาในทุกรูปแบบ ในส่วนของระบบการจดทะเบียนการปลูกกัญชา ควรมีสภาพบังคับตามกฎหมายเพื่อควบคุมปริมาณการเพาะปลูกกัญชาไม่ให้เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยสมควรจัดให้มีระบบติดตามตรวจสอบและกำกับดูแลการเพาะปลูกกัญชาในภาคครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง และมีการสุ่มตรวจตัวอย่างการเพาะปลูกกัญชาในภาคครัวเรือนเพื่อตรวจหาปริมาณสาร THC สารการปนเปื้อน หรือโลหะหนักไม่ให้มีปริมาณเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด

7.3 การกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่ไม่จดทะเบียนการปลูกภายหลังสิ้นอายุใบรับจดทะเบียน ผู้จดทะเบียนปลูก กัญชาแล้วแต่ปลูกเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ รวมถึงกรณีผู้จดทะเบียนปล่อยปลະละเลยไม่ดูแลกัญชาในพื้นที่ ที่ตนได้จดทะเบียนไว้หรือการปลูกกัญชาในสถานที่อื่นนอกเหนือจากที่ได้จดทะเบียนการปลูกไว้ด้วย อีกทั้ง ในการ ร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ. ... ควรมีการกำหนดบทลงโทษเกี่ยวกับการครอบครองกัญชาภายหลัง การสิ้นอายุการจดทะเบียนหรือสิ้นอายุใบอนุญาต เพราะในร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ. ... ไม่ได้มีการ กำหนดไว้ และควรมีการกำหนดขอบเขตของการใช้กัญชาเพื่อนันทนาการที่ไม่ได้หมายความว่าถึงการใช้ เสพเพื่อให้เกิดการมีเมามาหรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น จึงควรกำหนดคำนิยามของการใช้ประโยชน์จาก กัญชาให้ครอบคลุมการใช้เพื่อนันทนาการในรูปแบบอื่น เช่น กิจกรรมที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมสุขภาพ เพื่อการผ่อนคลายและการปรุงอาหาร เป็นต้น

7.4 ควรมีกฎหมายควบคุมการใช้กัญชาไฟฟ้า (Vaping) ทั้งที่ใช้กับกัญชาแห้งและน้ำมันกัญชา เนื่องจากการใช้กัญชาไฟฟ้าเป็นอันตรายต่อผู้ใช้อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดภาวะปอดอักเสบได้ จึงเสนอให้มีการออกเป็นประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องห้ามจำหน่าย หรือให้บริการกัญชาไฟฟ้า เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้กัญชาไฟฟ้าเพื่อการนันทนาการ รวมถึงอุปกรณ์อื่นๆ ที่ทำให้เกิดควันหรือไอระเหยจากการเผาไหม้โดยใช้พลังงานไฟฟ้า รวมถึงแบตเตอรี่ หลอดบรรจุของเหลว ภาชนะบรรจุ หรือ ท่อสำหรับดูดและพ่นควันทางปาก หรือ อุปกรณ์ดังกล่าวทั้งหมดที่นำมาประกอบเป็นชิ้นเดียวกัน ได้แก่ อุปกรณ์ที่จะใช้ถือหรือใช้ควบคุมการสูบที่ก่อให้เกิดควันหรือไอระเหยที่ใช้กับช่อดอกกัญชาซึ่งอาจมีความคล้ายคลึงกับบุหรี่ไฟฟ้า ดังจะเห็นได้จากกฎหมายของประเทศออสเตรเลียในเขต ACT มีหลักเกณฑ์การควบคุมไปถึงอุปกรณ์ที่ใช้เพื่อให้เกิดควันหรือไอระเหยจากการใช้กัญชาซึ่งนำมาใช้สำหรับควบคุมการใช้กัญชาส่วนบุคคลด้วย

7.5 ควรมีมาตรการการกำหนดปริมาณครอบครองกัญชาเพื่อใช้ส่วนบุคคล โดยอาจแบ่งเป็นการครอบครองกัญชาแห้งส่วนบุคคล ไม่เกิน 5 กรัม ตามแนวทางของประเทศเนเธอร์แลนด์ และการครอบครองกัญชาสดส่วนบุคคล ไม่เกิน 150 กรัม ตามกฎหมายของประเทศออสเตรเลียในเขต ACT หากมีกัญชาไว้ในครอบครองส่วนบุคคลเกินปริมาณที่กำหนดไว้ข้างต้นเห็นควรให้มีการลงโทษทั้งโทษปรับและโทษจำคุกแก่ผู้ฝ่าฝืน ส่วนการจำหน่ายกัญชาจะต้องเป็นการจำหน่ายโดยผู้ที่ได้รับใบอนุญาต และต้องมีการกำหนดปริมาณการจำหน่ายต่อการซื้อหนึ่งครั้งต่อหนึ่งวัน โดยการกำหนดให้มีการลงทะเบียนผู้ที่ใช้กัญชาผ่านแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการซื้อขายกัญชาเกินปริมาณที่กำหนด ควรกำหนดหน้าที่ของผู้จำหน่ายที่ได้รับใบอนุญาตต้องตรวจสอบบัตรประจำตัวประชาชนกรณีเป็นที่สงสัยในเรื่องอายุของผู้ซื้อ รวมถึงต้องมีการขอตรวจสอบหนังสือเดินทางกรณีจำหน่ายกัญชาให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และควรมีการกำหนดปริมาณการครอบครองกัญชาเพื่อจำหน่ายเป็นการเฉพาะกรณีการจำหน่ายเพื่อนันทนาการ

7.6 ประเทศไทยควรศึกษาแนวทางการใช้รูปแบบของกลุ่มสังคมกัญชา Cannabis Social Clubs (CSCs) เพื่อผ่อนปรนต่อการใช้กัญชาเพื่อนันทนาการได้อย่างถูกกฎหมายภายใต้นโยบายการลดทอนความเป็นอาชญากรรมทางคดียาเสพติด เพื่อประเมินสถานการณ์และปรับปรุงแก้ไขปรับปรุงมาตรการสาธารณสุขเพื่อรองรับการใช้กัญชาในพื้นที่เฉพาะ และป้องกันปัญหาที่จะเกิดจากการใช้กัญชาภายในประเทศตามพันธกรณีระหว่างประเทศว่าด้วยการควบคุมยาเสพติด นอกจากนี้ ควรมีการกำหนดเขตพื้นที่จำหน่ายกัญชา (Zoning) ให้มีระยะห่างระหว่างจุดจำหน่ายกับสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เช่น โรงเรียน สถานศึกษา สนามกีฬา เพื่อการลดปัญหาการเข้าถึงกัญชาในเด็กและเยาวชน

7.7 กรณีที่ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการใช้กัญชาโดยตรง ควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง สมุนไพรควบคุม (กัญชา) พ.ศ. 2565 กรณีอนุญาตให้ผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปีสามารถครอบครอง ใช้ประโยชน์ ดูแล เก็บรักษา ขนย้าย จำหน่ายกัญชาซึ่งเป็นสมุนไพรควบคุมได้ โดยการกำหนดข้อห้ามการใช้กัญชาในส่วนช่อดอกที่เป็นสมุนไพรควบคุมไม่ให้ใช้ประโยชน์ในเชิงนันทนาการ จะทำให้เกิดความชัดเจนในเรื่องการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรเท่านั้น การกำหนดบทบัญญัติห้ามจำหน่ายกัญชาเพื่อการค้าแก่บุคคลที่กำหนดตามประกาศฉบับนี้ หรือในร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ. ... ควรมีการกำหนดบุคคลที่ไม่อนุญาตให้จำหน่ายกัญชาให้ครอบคลุมกลุ่มบุคคลอื่น ๆ เช่น กลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้ติดยาเสพติด ผู้ที่มีอาการป่วยทางจิตประสาท

7.8 ควรกำหนดมาตรการเสริมเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากกัญชา ได้แก่ การสร้างความร่วมมือในรูปแบบไตรภาคี ซึ่งประกอบด้วยภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรที่เป็นภาคีเครือข่ายเพื่อการกำกับดูแลร่วมกันในการใช้ประโยชน์จากกัญชาระดับท้องถิ่นควบคู่ไปกับการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้กัญชาอย่างถูกต้องและปลอดภัยแก่ประชาชนทั้งในรูปแบบของความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์สมัยใหม่

บรรณานุกรม

- กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, *คำแนะนำสำหรับการบำบัดรักษาผู้มีปัญหาการเสพติดกัญชา (Cannabis Use Disorder (CUD) (18 ธันวาคม 2565) handbook* <<http://www.pmnidat.go.th/thai/downloads/handbook/65/cannabis.pdf>>.
- บัณฑิต ศรีไพศาล, วสินี พิพัฒน์ฉัตร, วรานิษฐ์ ลำไย, ทศนีย์ ศิลาวรรณ, นิสาชล เคชเกรียงไกรกุล, วิณา ธิติประเสริฐ และ Jürgen Rehm, “ข้อเท็จจริงและบทวิเคราะห์นโยบายกัญชาของประเทศไทย: มุมมองด้านสาธารณสุข” *วารสารวิชาการสาธารณสุข* (2566) 32:2 *วารสารวิชาการสาธารณสุข*.
- บุญรักษา ประเสริฐ, *เจตคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับนันทนาการของนักศึกษาศาสนาและการพลศึกษา (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการนันทนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2552)*
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (30 ธันวาคม 2565) พจนานุกรม* <<http://dictionary.orst.go.th>>.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนานันทนาการ สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, *คู่มือการจัดกิจกรรมนันทนาการ* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2560).
- สุกมา แสงเดือนฉาย, สำเนา นิลบรรพ์, ธัญญา สิงห์โต และอภิชาติ เรณูวัฒนานนท์, *การพัฒนาแบบคัดกรองตามการวินิจฉัย DSM-5 ในผู้ติดยาและสารเสพติด* (18 ธันวาคม 2565) สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข <<http://www.pmnidat.go.th/thai/downloads/research/64/63-1.pdf>>.
- Dolf Tops, Bengt Svensson and Gala Veldhoen, *THE DRUG POLICIES OF THE NETHERLANDS AND SWEDEN: HOW DO THEY COMPARE?* (13 May 2022) European Parliament <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2001/300758/IPOL-LIBE_ET\(2001\)300758_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2001/300758/IPOL-LIBE_ET(2001)300758_EN.pdf)>.
- Jean-Paul Grund and Joost Brecksema, *Coffee Shops and Compromise Separated Illicit Drug Markets in the Netherlands* (New York: Open Society Foundations, 2013).
- PENINGTON INSTITUTE, *Cannabis in Australia 2022* (19 November 2022) uploads <<https://www.penington.org.au/wp-content/uploads/2022/12/Cannabis-in-Australia-2022.pdf>>.
- Organization, *Cannabis policy in the Netherlands: moving forwards not backwards*. (13 May 2023) Transformdrugs <<https://transformdrugs.org/assets/files/PDFs/cannabis-in-the-netherlands-briefing-2017.pdf>>.

แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ

ตำบลแม่หละ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก

Guidelines for organizing social welfare for the elderly in the border regions,

Mae La sub-district, Tha Song Yang district, Tak province

พัทธยาพร สังขรัตน์

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

18/18 ถนนเทพรัตน ตำบลบางโหลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540

Patthayaporn Sangkarat

Faculty of Social work and social welfare, Huachiew Chalermprakiet University

18/18 Thepparat Rd, Bangchalong, Bangplee, Samutprakarn 10540

E-mail: thayaa25@gmail.com

กฤตวรรณ สาหาร้าย

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

18/18 ถนนเทพรัตน ตำบลบางโหลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540

Kittawan Sarai

Faculty of Social work and social welfare, Huachiew Chalermprakiet University

18/18 Thepparat Rd, Bangchalong, Bangplee, Samutprakarn 10540

E-mail: khanittha94@gmail.com

(Received: 11 December 2023; Revised: 16 January 2024; Accepted: 17 January 2024)

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ ตำบลแม่หละ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุและแนวทางการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ ตำบลแม่หละ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้สูงอายุในตำบลแม่หละ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก มีสิทธิ์เข้าถึงสวัสดิการด้านต่าง ๆ ร้อยละ 50 ซึ่งรวมถึงเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การบริการส่งเสริมสุขภาพ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ บางส่วนที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการ ในประเด็นดังนี้ (1) การเดินทางของผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายขอบและอยู่ห่างไกล จึงเป็นปัญหาต่อการเข้าถึงสวัสดิการ (2) ลักษณะของผู้สูงอายุ เกี่ยวข้องกับทัศนคติของผู้สูงอายุ ไม่ออกสู่สังคม บางคนมีภาวะสุขภาพ มีโรคประจำตัวทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการสังคมของหน่วยงานของรัฐได้

(3) หน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่ด้านสวัสดิการสังคมสำหรับการดูแลผู้สูงอายุมีไม่เพียงพอ (4) งบประมาณที่รัฐจัดสรรไม่เพียงพอต่อการจัดสวัสดิการ 2) แนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก สรุปได้ดังนี้ (1) การส่งเสริมผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การยอมรับ เห็นคุณค่า และส่งเสริมศักยภาพ การสนับสนุนในด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม จัดโปรแกรมกิจกรรมทางสังคม สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การพัฒนาระบบการบริการดูแลที่มีคุณภาพ การสนับสนุนการทำงาน การให้บริการทางจิตวิทยา (2) การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่หละ ด้านบุคลากร ต้องมีความรู้เข้าใจ ธรรมชาติของผู้สูงอายุ เปิดให้อาสาสมัครมาเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ด้านกระบวนการดำเนินการ ควรมีการวางแผนงาน การดำเนินงาน สอดคล้องกับภาระงาน การนิเทศกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง การจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐมีไม่เพียงพอ ควรจัดหาทุน เงินบริจาคจากภายนอก ด้านการเดินทางที่มีความยากลำบาก ควรจัดหา งบประมาณด้านพาหนะรับส่งผู้สูงอายุ หรือการอำนวยความสะดวกด้านการเดินทาง หรือมีการจัดสรรงบประมาณจากองค์กรภาคเอกชนการสนับสนุน เป็นต้น

คำสำคัญ : พื้นที่ชายขอบ ผู้สูงอายุ แนวทางจัดสวัสดิการ

Abstract

A study of guidelines for providing social welfare for the elderly in marginal areas, Mae La Subdistrict, Tha Song Yang District, Tak Province. The objective is to study access to welfare for the elderly and guidelines for providing welfare for the elderly in marginal areas, Mae La Subdistrict, Tha Song Yang District, Tak Province, is qualitative research using in-depth interviews. The results of the study found that 1) Access to the welfare of the elderly in Mae La Subdistrict, Tha Song Yang District, Tak Province, 50 percent of the elderly had access to various welfare benefits such as elderly living allowances, health promotion services, participation in various activities of regional agencies. government, but some elderly people do not have access to welfare in the following areas: (1) Traveling for the elderly because it is a marginal and remote area, therefore causing problems in accessing welfare (2) Characteristics of the elderly related to the attitude of the elderly, not going out into to socialize, some people having health conditions have a congenital disease that prevents them from accessing government social services. (3) Government agencies and social welfare officials for caring for the elderly are insufficient. (4) The budget allocated by the government is insufficient to provide welfare. 2) Guidelines for providing welfare for the elderly in marginal areas, Mae La Subdistrict, Tha Song Yang District, Tak Province, can be summarized as follows: (1) Promoting the elderly individually, accepting them, appreciating them and promoting their

potential, supporting them in health, housing and the environment, organizing social activity programs, creating opportunities for the elderly to have opportunities, to participate in social activities, develop a quality care service system, support work, provide psychological services. 2) Management of the Mae La Subdistrict Administrative Organization, personnel must know and understand the nature of the elderly, allowing volunteers to take care of the elderly, and operational processes. There should be work planning, operations consistent with the workload, continuous supervision, and monitoring, budget allocation from the government is insufficient, funding should be provided, external donations and difficult travel should be provided. Budget for transportation for the elderly or facilitation of travel, or there is a budget allocation from organizations within the private sector for support, etc.

Keywords : Marginal areas, elderly people, welfare management guidelines

บทนำ

ข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (The World Health Organization, WHO) มีการคาดการณ์ว่าจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างน้อย ร้อยละ 3 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2573 คาดว่าจะมีจำนวนประชากรสูงอายุมากถึงประมาณ 1.4 พันล้านคน และจะเพิ่มขึ้นถึง 2 พันล้านคนในปี พ.ศ. 2593 และทวีปเอเชียของเราจะมีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลก จากการเปลี่ยนแปลงประชากรโลกเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับโครงสร้างทางสังคมในทุกภาคส่วน ตัวอย่างเช่น การดูแลสุขภาพและสังคม การคมนาคม ที่อยู่อาศัย และการวางผังเมือง การทำงานเพื่อให้โลกเป็นมิตรกับผู้สูงวัยเป็นส่วนสำคัญ และเร่งด่วนของการเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ กลยุทธ์ระดับโลกและแผนปฏิบัติการขององค์การอนามัยโลกและแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศว่าด้วยผู้สูงอายุแห่งกรุงมาดริดของสหประชาชาติ (United Nations) และสนับสนุนการบรรลุวาระแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในปี 2573 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (UN) ประกาศในปี พ.ศ. 2564-2573 เป็นทศวรรษแห่งผู้สูงอายุอย่างมีสุขภาพดีของสหประชาชาติและขอให้ WHO เป็นผู้นำในการดำเนินการ ทศวรรษแห่งการสูงวัยอย่างมีสุขภาพดีของสหประชาชาติเป็นความร่วมมือระดับโลกที่รวบรวมรัฐบาล ภาคประชาสังคม หน่วยงานระหว่างประเทศ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ สื่อ และภาคเอกชนเป็นเวลา 10 ปีในการดำเนินการร่วมกัน เร่งปฏิกิริยา และร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมชีวิตที่ยืนยาวขึ้นและมีสุขภาพดีขึ้น จากข้อมูลของกรมกิจการผู้สูงอายุ ประเทศไทยจะเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” (ร้อยละ 20) ในปี 2564 และเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในปี 2578 คาดว่าจะมีสังคมผู้สูงอายุขั้นสูง ประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นประมาณ ร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด นับเป็นประเด็นปัญหาและความกังวลร่วมกันในสังคมปัจจุบัน รัฐบาลจึงกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2561 และมีการจัดทำแผนระดับชาติสำหรับผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตในด้านที่อยู่อาศัย และการเข้าถึงการรักษาพยาบาลและความมั่นคงทางเศรษฐกิจในวัยชรา ในขณะเดียวกันความเสื่อมของอวัยวะภายในทำให้สัดส่วนของโรคเรื้อรังและความพิการสูงขึ้น ความต้องการบริการทางการ

แพทย์ที่ครอบคลุมการรักษาจึงเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งผู้สูงอายุจำเป็นต้องได้รับสวัสดิการสังคมจากรัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและอยู่ในสังคมอย่างเหมาะสม¹

เมื่อศึกษาสถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย จากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ข้อมูลเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2566 ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 66,090,475 คน มีผู้สูงอายุ 12,519,906 คน ผู้สูงอายุชาย จำนวน 5,512,223 คนและผู้สูงอายุหญิง 7,007,703 คน² จะเห็นว่าผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น 9,950,011 คน ในปี 2566 ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์เต็มที่แล้วและจะมีคนไทยที่มีอายุ 60 ปี เพิ่มขึ้นปีละจำนวน 1 ล้านคน ซึ่งจะส่งผลให้ภายในปี พ.ศ. 2576 ประเทศไทยจะมีประชากรที่เป็นผู้สูงอายุเป็นจำนวนถึง ร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ปรับแผนงานเตรียมรองรับเพื่อให้เกิดการดำเนินการอย่างดี ครอบคลุมในทุกมิติสำหรับกระทรวงสาธารณสุข ในฐานะองค์กรหลักด้านสุขภาพของประเทศได้มีการประกาศให้ปี 2566 เป็น “ปีแห่งสุขภาพสูงวัยไทย” ซึ่งมีนโยบายให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างเป็นระบบและทั่วถึงทั้งร่างกายและจิตใจ ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ 1) การคัดกรองสุขภาพผู้สูงอายุ โดยที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยให้ครอบคลุมผู้สูงอายุจำนวนกว่า 10 ล้านคน 2) จัดให้โรงพยาบาลทุกระดับของกระทรวงสาธารณสุข มีคลินิกผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเพื่อให้ผู้สูงอายุ เข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างรวดเร็ว และทั่วถึง 3) ให้สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งได้แก่ แว่นสายตา ผ้าอ้อมผู้ใหญ่ ชุดฟันเทียม และจัดรากฟันเทียมสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาในการใส่ฟันเทียม เพื่อให้การส่งเสริม “สุขภาพ” เพิ่ม “ความสุข” ให้ผู้สูงอายุมีชีวิตยืนยาวอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้ โดยช่วยสนับสนุนให้ครอบครัว มีพลังในการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านสุขภาพ ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นทุนในการสร้างรายได้ สร้างเศรษฐกิจ ของประเทศเพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือ “ประชาชนแข็งแรง เศรษฐกิจไทยเข้มแข็ง ประเทศไทยแข็งแรง”

ในสังคมปัจจุบันมีผู้คนหลากหลายรูปแบบ หลากหลายชนชั้น จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมต่างๆ มากมาย แต่ภาพรวมของสังคมก็ยังถูกขับเคลื่อนโดยมาตรฐานของชนชั้นกลาง จึงทำให้มีวัฒนธรรมย่อย ซึ่งอาศัยตามพื้นที่ชายขอบ อยู่ในพื้นที่ก้นดาร์ พื้นที่ที่ห่างไกลจากพัฒนา ตามตะเข็บชายแดนของประเทศ มีเหตุผลหลายประการที่ชี้ให้เห็นว่าการทำงานวิจัยด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุชายขอบเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความสำคัญอย่างมาก อาทิ ผู้สูงอายุชายขอบเป็นกลุ่มที่มีความต้องการใช้บริการสุขภาพและสวัสดิการต่างๆ มากขึ้นเนื่องจากการเป็นโรคและการสูญเสียสมรรถภาพทางกายภาพ และผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ พยาธิสภาพจะแตกต่างจากผู้สูงอายุที่อยู่ในเมือง คุณลักษณะส่วนบุคคล ความรู้ภาวะ โภชนาการเกิน³ ดันเหตุ

¹ ฐานนท์ มณีนิล, เอกฉัตร วิทยอภิบาลกุล และ พลนุชชะ, กฎหมายและความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเทศบาลลำใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา (30 มิถุนายน 2566) scholar <https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&as_ylo=202/2/2023>.

² กรมกิจการผู้สูงอายุ, สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ.วันที่ 31 ธันวาคม 2565 (10 ธันวาคม 2566) side <<https://www.dop.go.th/known/side/1/1/1766>>.

³ กนกพร สมพร, ศิริลักษณ์ กระवलกิจ, ธัญญาลักษณ์ บุตรดา และ นพพล ทองอร่าม, พฤติกรรมการป้องกันภาวะ โภชนาการเกินของผู้สูงอายุตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม (30 มิถุนายน 2566) view <<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/ajcph/article/view/261254>>.

ของโรคเบาหวาน ความดัน และหัวใจ ในขณะที่ผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบมีความเป็นอยู่ที่ไม่สมบูรณ์ และการบริโภคอาหารที่แคลอรีต่ำ เช่น ผัก น้ำพริก ส่วนใหญ่จะป่วยด้วยโรคติดเชื้อ เช่น ปอด เพราะอากาศชื้น เย็น พื้นที่บนเขาอากาศเปลี่ยนแปลงบ่อย⁴ เพราะเป็นพื้นที่ชายขอบ และบ้านที่พัก ไม่แข็งแรงและไม่สามารถป้องกันความเย็นชื้น จึงทำให้ผู้สูงอายุป่วยด้วยโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจ การวิจัยเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุชายขอบจึงช่วยให้เข้าใจความต้องการและความสำคัญของสวัสดิการต่าง ๆ และทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงสวัสดิการให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ นอกจากนี้ผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบเป็นกลุ่มที่มีอายุและ สุขภาพที่แตกต่างกันออกไป การวิจัยด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบช่วยให้เราเข้าใจและรับรู้ความต้องการของแต่ละกลุ่มและปรับเปลี่ยนสวัสดิการให้เหมาะสมกับกลุ่มนี้

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตากในบริบทความหลากหลายของประชากรทั้งที่เป็นคนไทย คนพม่า คนกะเหรี่ยง เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายขอบ ตำบล แม่หละ อำเภอ ท่าสองยาง จังหวัด ตาก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่อยู่บนดอยมักเป็นภูเขาที่มีทางเดินแคบและลาดชัน การเดินทางของผู้สูงอายุชายขอบจึงเป็นเรื่องที่ลำบากมาก อาจทำให้พวกเขาต้องพึ่งพาผู้อื่นในการเดินทางหรือต้องเสียเวลาในการเดินทางนานกว่าปกติ นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงต่อการได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการเดินทางบนทางลาดชันที่มีการเกิดฝนตกในช่วงฤดูฝนได้ง่าย ๆ ซึ่งอาจทำให้พวกเขาต้องค้างคืนหรือไปยังสถานที่ที่มีบริการสุขภาพในกรณีที่ต้องการการดูแลสุขภาพขณะเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ผู้วิจัยเห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนของผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่นี้ การศึกษานับเป็นการส่งเสริมสวัสดิการ การลดการเหลื่อมล้ำและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นักสังคมสงเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรมให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดกับผู้สูงอายุชายขอบ นอกจากนี้แคมป์ผู้ลี้ภัยจากการสู้รบที่ตำบลแม่หละส่งผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและผู้สูงอายุ ในแง่ต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ ร่างกาย และจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรมผู้คนอยู่ห่างไกลมากจากตัวเมือง ทำให้ผู้สูงอายุยากที่จะเข้าถึงสวัสดิการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเข้าถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
2. แนวทางการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

⁴ Mahasing, S., & Sangsawang, C., เชื้อก่อโรคในผู้ป่วยติดเชื้อเฉียบพลันในระบบ ทางเดินหายใจในระบบ เฝ้าระวังเหตุการณ์ใน จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2559- 2561 (13 มิถุนายน 2566) สืบค้น <<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/JDMS/article/view/247986> สืบค้น27/5/2023>.

บททวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ ตำบลแม่หละ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก ผู้วิจัยศึกษา ค้นคว้า รวบรวมเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุซึ่งเป็นบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ควบคู่กับแนวคิดพลพลังขององค์การอนามัยโลก อธิบายถึงองค์ประกอบสำคัญของการเป็น ผู้สูงอายุที่มีพลัง ประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ 1) มีสุขภาพที่ดี (Healthy) 2) มีความมั่นคงหรือการมีหลักประกันในชีวิต (Security) และ 3) มีส่วนร่วม (Participation) ผู้สูงอายุควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นผู้ที่มีพลพลัง แนวคิดเกี่ยวกับพลพลังของผู้สูงอายุ เน้นไปที่ความสามารถและคุณค่าที่ผู้สูงอายุสามารถมีได้ในช่วงชีวิตหลังจากเกษียณออกจากการทำงานหรืออาชีพหลักของสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และช่วยให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกมีค่าและมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังศึกษาแนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบซึ่งระบบการ จัดสวัสดิการสังคมเกี่ยวกับ การป้องกัน การแก้ไขปัญหการพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสม เป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐาน การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุชายขอบเป็นหนึ่งในแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนาสังคมที่อบอุ่นและยั่งยืนให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุในสังคมที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล อาทิ การสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุชายในพื้นที่ชายขอบได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ซึ่งอาจเป็นโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโควิด 19 และยุคดิจิทัล การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิตใจ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อออกกำลังกาย การดูแลตนเองแบบบูรณาการ แพทย์ทางเลือก เรียนรู้เทคนิคการสมาธิ หรือเข้าร่วมกิจกรรมการทำสวนเพื่อสุขภาพ และการสนับสนุนการทำงานและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุมีสังคม สร้างสุข เป็นต้น

วิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ จำนวนประชากรผู้สูงอายุในตำบลแม่หละ อำเภอสองยาง มีจำนวน 723 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง กลุ่มตัวอย่าง คือ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุจากในพื้นที่เขตตำบลแม่หละ จำนวน 15 คน ผู้สูงอายุจากในพื้นที่เขตตำบลแม่หละ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน 1) บ้านแม่หละไทย 2) บ้านแม่หละยาง 3) บ้านแม่ออกผารู 4) บ้านห้วยนกกก 5) บ้านกามาผาไผ่ 6) บ้านขุนห้วยแม่หละ 7) บ้านขุนห้วยนกกก 8) บ้านที่จื่อหล่อคี 9) บ้านแม่ออกสู 10) บ้านพะนือคี 11) บ้านแม่หละโพคี และ 12) บ้านแม่หละคี เป็นผู้สูงอายุที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ และสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย คือ ผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน อายุระหว่าง 60-69 ปี ผู้สูงอายุตอนต้น ผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน อายุระหว่าง 70-79 ปี ผู้สูงอายุตอนกลาง ผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน อายุระหว่าง 80-89 ปี ผู้สูงอายุตอนปลาย

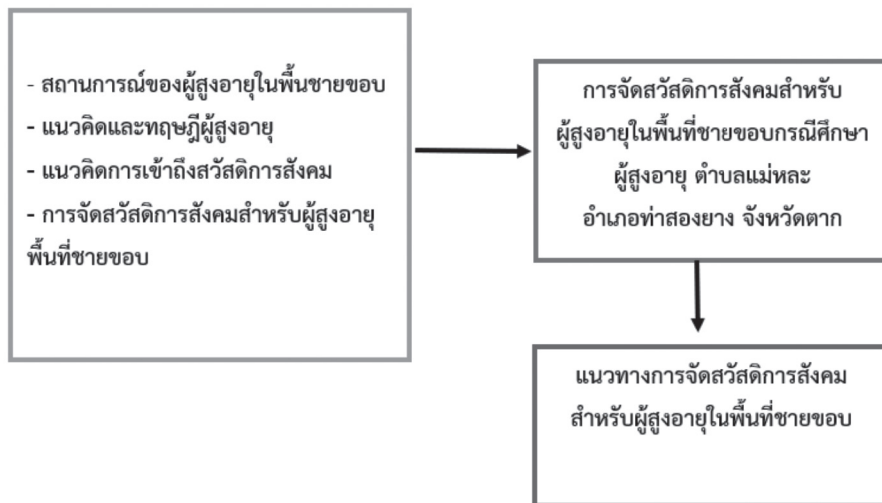
การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิที่เก็บโดยตรงจากพื้นที่หรือตัวบุคคล ซึ่งผู้วิจัย เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ข้อมูลทุติยภูมิเป็นข้อมูลจากหน่วยงานหรือบุคคลอื่น และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ เช่น หนังสือ ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาตีความและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเป็นการศึกษาหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจต่อการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบผู้วิจัยอาศัยหลักการพรรณนาและวิเคราะห์ยึดกรอบที่ใช้ในการศึกษาที่กำหนดไว้มาจำแนกจัดระบบข้อมูลเพื่อให้เข้าใจและสรุปผลเพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ

กรอบแนวคิด

ผลการวิจัย

ข้อมูลของผู้สูงอายุแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ผู้สูงอายุอายุระหว่าง 60-69 ปี จำนวน 5 คน อายุระหว่าง 70-79 ปี จำนวน 5 คน และอายุระหว่าง 80-89 ปี จำนวน 5 คน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นหม้าย สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือต่ำกว่านั้น ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างแต่ผู้สูงอายุบางคนไม่มีอาชีพ รายได้จำนวน 1,000 บาทต่อเดือนและคนอื่นน้อยกว่า หรือไม่มีรายได้เลย ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ในด้านสวัสดิการสรุปเป็นประเด็น ดังนี้

1. การเข้าถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุ ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ การเข้าถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุ ในภาพรวมแสดงความคิดเห็นว่าร้อยละ 50 เข้าถึงสวัสดิการด้านต่าง ๆ เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การบริการส่งเสริมสุขภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐแต่มีผู้สูงอายุบางส่วนที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการ ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การเดินทางของผู้สูงอายุ

เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายขอบและอยู่ห่างไกล การเดินทางบนคอกและในป่าทำให้ผู้สูงอายุมีความยากลำบากในการเดินทางจึงเป็นปัญหาต่อการเข้าถึงสวัสดิการ อาทิ การไปโรงพยาบาลเพื่อรักษาพยาบาล การติดต่อหน่วยงานของรัฐเรื่องเบี้ยยังชีพ การติดต่อหน่วยงานราชการทำธุรกรรมอื่น ๆ เป็นต้น เนื่องจากมีอุปสรรคจากพื้นผิวทางเดินที่ราบไม่เท่ากัน ความลาดชัน ความสูง ไม่มีถนนคอนกรีตและสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน ทำให้มีความลื่นชันในการเดินทาง ดังนั้น การเดินทางของผู้สูงอายุบนคอก ต้องมีการดูแลและการเตรียมการอย่างเหมาะสม มีการประเมินสุขภาพก่อนการเดินทาง ตรวจสอบสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างละเอียดเพื่อทราบถึงความสามารถในการเดินทางและการทนทานทางร่างกาย การเลือกเส้นทางที่เหมาะสม มีความลาดชันน้อย ใช้อุปกรณ์ช่วยเดิน เช่น ไม้เท้า กระเป๋าน้ำที่มีระบบสายคล้อง หรือไม้ยาง การมีป้ายบอกทาง แผนที่ และการแจ้งเตือนเกี่ยวกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น การเตรียมพร้อมเพื่อสภาพอากาศ ใส่เสื้อผ้าที่เหมาะสมตามสภาพอากาศ นอกจากนี้ยังควรเตรียมพร้อมสิ่งจำเป็น เช่น น้ำ ผ้าเช็ดตัว และอุปกรณ์ป้องกันน้ำฝน การจัดกลุ่มการเดินทางให้คนที่สามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุ และคนที่รู้จักสภาพแวดล้อม การวางแผนเวลาพักผ่อนในช่วงทางเดินทาง อาจต้องหยุดพักบ่อย ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้พักผ่อนและคลายเครียด การเตรียมอุปกรณ์ป้องกันจิ้งจิก หากผู้สูงอายุต้องการจิ้งจิกหรือมีความจำเป็นในการใช้อุปกรณ์การดูแลสุขภาพ เป็นต้น

1.2 ลักษณะของผู้สูงอายุ เกี่ยวข้องกับทัศนคติของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิต ผู้สูงอายุบางคนไม่ออกสู่สังคม ชอบอยู่ที่บ้านจึงทำให้ไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการต่าง ๆ ที่พึงได้รับ ผู้สูงอายุติดบ้านและไม่ชอบการเดินทางไกล ๆ บางคนมีภาวะสุขภาพ มีโรคประจำตัว โรคเรื้อรังทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการสังคมของหน่วยงานของรัฐได้

1.3 เจ้าหน้าที่ด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ มีไม่เพียงพอ ปัจจุบันหน่วยงานองค์กรส่วนท้องถิ่น (อปท.) (เทศบาล/อบต.) มีเจ้าหน้าที่ด้านสวัสดิการสังคมไม่เพียงพอต่อความต้องการซึ่งโดยส่วนใหญ่กองสาธารณสุขรับผิดชอบเกี่ยวกับสุขภาพของประชาชน รวมถึงการส่งเสริมและป้องกันด้านสุขภาพกองสวัสดิการมีหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับเบี้ยยังชีพหรือสวัสดิการด้านอื่น ๆ ที่อาจต้องมีการประสานกับหน่วยงานภาครัฐอื่นเพื่อช่วยเหลือ อาทิ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตาก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ซึ่งการทำงานต้องใช้บุคลากรในการดำเนินการ แต่ผู้สูงอายุชายขอบอยู่ในพื้นที่ชายขอบ การเดินทางมีความยากลำบากและต้องใช้เวลานานในการให้บริการสวัสดิการสังคม จึงเป็นข้อจำกัด ด้านบุคลากรที่มีไม่เพียงพอต่อการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

1.4 งบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้สวัสดิการผู้สูงอายุไม่เพียงพอ งบประมาณที่จัดสรรให้กับสวัสดิการผู้สูงอายุ มีไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในส่วนของ การดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ ค่าเดินทาง ค่าอาหาร วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม หรือการจัดบริการสวัสดิการสังคมบางประเภท อาทิ การซ่อมแซมบ้านสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ เป็นต้น

2. แนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่ ชายขอบ ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

แนวทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ตามมาตรา 11 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านการบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน ฯลฯ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 การส่งเสริมผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การยอมรับ เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ และส่งเสริมศักยภาพ การยอมรับและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุเป็นพื้นฐานสำคัญที่สามารถทำได้การเชื่อมโยงและการติดต่อสื่อสาร สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุในการเข้าถึงสวัสดิการสังคม

1) การสนับสนุนในด้านสุขภาพ ส่งเสริมการดูแลสุขภาพ อาทิ การส่งเสริมการออกกำลังกาย การเข้าถึงการรักษาพยาบาล ถ้ามีความเจ็บป่วยเป็นโรคประจำตัว โรคเรื้อรัง พร้อม ๆ กับการดูแลสุขภาพจิต สร้างโปรแกรมการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การตรวจสุขภาพประจำ การประเมินความพร้อมทางร่างกาย และโปรแกรมออกกำลังกาย สนับสนุนการทำกิจวัตรประจำวันและการดูแลสุขภาพจิต

2) ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้อต่อการดำเนินชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกปลอดภัยและมีความสุข ที่พักอาศัยในปัจจุบันของผู้สูงอายุบางคนไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งเสี่ยงต่อการหกล้ม ห้องน้ำที่ไม่ได้มาตรฐาน สภาพแวดล้อมไม่ถูกสุขลักษณะ ห้องพักมีที่นอนที่นุ่มและสบาย เตียงที่สูงเพื่อ่ายต่อการขึ้น-ลง สภาพอากาศถ่ายเทได้สะดวก แต่มีหน้าต่างที่สามารถปิดเปิดได้เพื่อป้องกันความหนาวเย็น การดูแลสุขภาพอากาศในห้องให้เหมาะสมช่วยเรื่องระบบการหายใจของผู้สูงอายุ สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การปรับเปลี่ยนที่อยู่อาศัย การติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวก และการให้บริการดูแลจึงเป็นสิ่งจำเป็นมาก

3) จัดโปรแกรมกิจกรรมทางสังคม สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เช่น การจัดกิจกรรมวันเกษียณ การศึกษา และความสนใจพิเศษ สนับสนุนการติดต่อสื่อสารและความสัมพันธ์ทางสังคม มีกิจกรรมการพูดคุย การรับฟังความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้สูงอายุ โดยมองเห็นคุณค่าของตนเองและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ผู้สูงอายุมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถเพิ่มพูนความรู้และทักษะ การสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดยอมรับ

ความแตกต่างซึ่งกันและกัน ความแตกต่างทางศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม เช่น งานบุญ งานจิตอาสา งานศิลปะ กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ มีพื้นที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการพักผ่อนและบันเทิง เป็นต้น

4) การบริการการดูแลผู้สูงอายุ

พัฒนาระบบการดูแลที่มีคุณภาพ รวมถึงการให้บริการพยาบาล การดูแลบ้านและการดูแลผู้ป่วยระยะยาว การบริการในชุมชน เนื่องจากผู้สูงอายุอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล มีข้อจำกัดด้านการบริการ ตัวอย่างเช่น การบริโภคอาหารมักจะเป็นอาหารที่หาได้จากพื้นที่หรืออาหารสำเร็จรูป เช่น บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป (ไวไว มามา) ปลากระป๋อง ของหมักดอง ฯลฯ ควรมีอาหารที่มีคุณภาพและเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงภาวะสุขภาพและโรคประจำตัว เป็นต้น หรือการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการช่วยในการดูแล เช่น การใช้แอปพลิเคชันสำหรับการติดตามสุขภาพ การติดต่อคนรู้จักผ่านโทรศัพท์หรืออุปกรณ์เทคโนโลยี

5) การสนับสนุนการทำงาน สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุที่ยังต้องการทำงานสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานได้ พัฒนาโปรแกรมสนับสนุนการทำงานอิสระหรือการทำงานกับชุมชน

6) การให้บริการทางจิตวิทยา สนับสนุนบริการจิตวิทยาและการปรึกษาที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ สร้างโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพจิตและความเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ

2.2 การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่หละ ฝ่ายบุคคล ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายแผนงานและงบประมาณ กองสาธารณสุข กองสวัสดิการ การดำเนินงานภายใต้องค์การบริหารส่วนตำบลแม่หละ ควรมีประเด็นการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

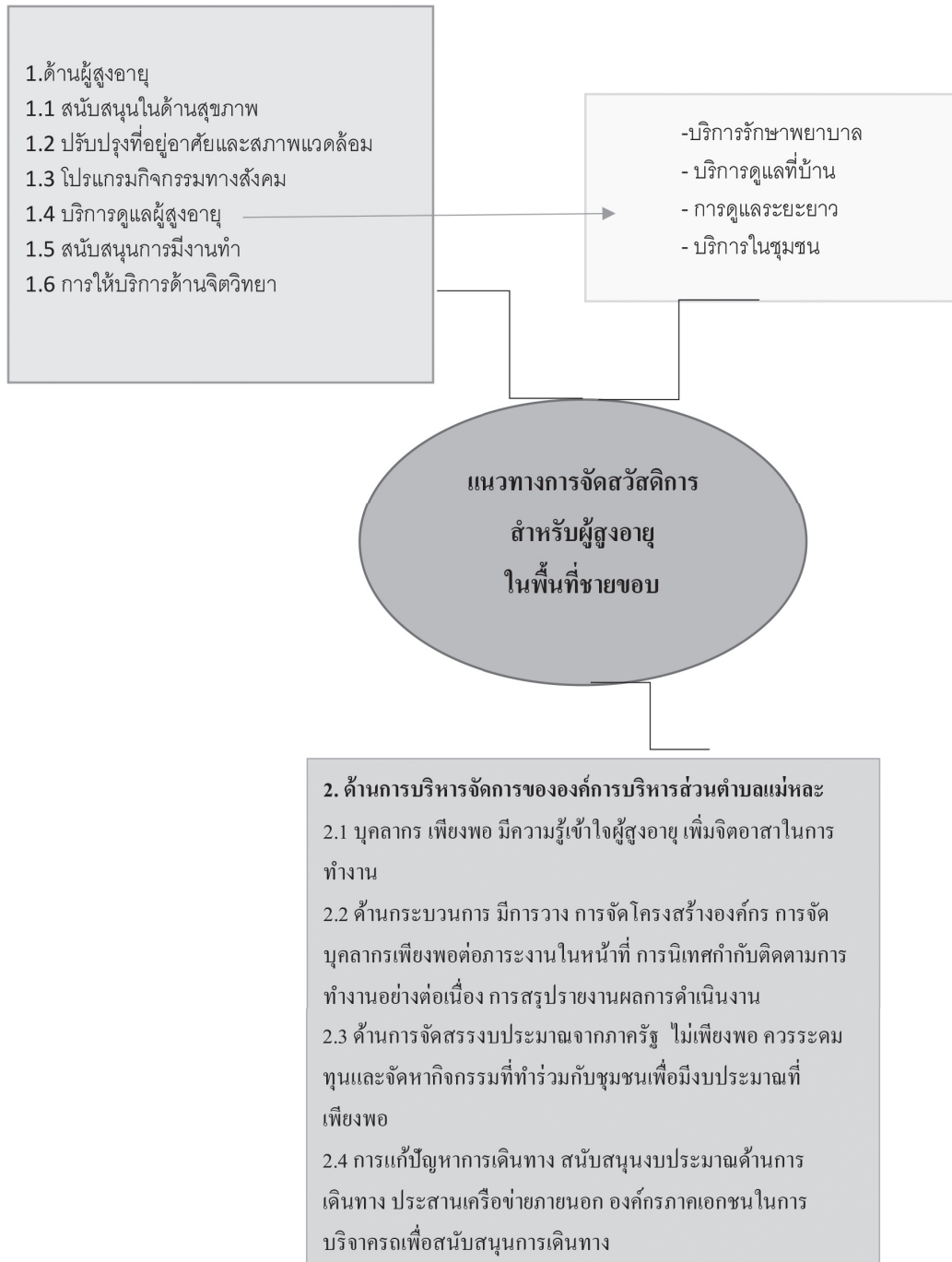
1) **บุคลากร** ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการและอาสาสมัคร ต้องมีความรู้เข้าใจ ธรรมชาติของผู้สูงอายุและมีความเสียสละ ผู้บริหาร ต้องมีความอดทน ทุ่มเท เสียสละ และต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ก้าวข้ามข้อจำกัดของชีวิตไปให้ เจ้าหน้าที่ที่ต้องมีความรู้เข้าใจธรรมชาติของผู้สูงอายุ มีความเมตตากรุณาสูง มีจิตสำนึกที่จะพัฒนาผู้สูงอายุ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีบุคลากรสนับสนุนเพียงพอ และบุคลากรควรมีความรู้ด้านสื่อเทคโนโลยีสำหรับคนผู้สูงอายุ มีการฝึกอบรมองค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอเพื่อพัฒนาตนเองให้เท่าทัน กลุ่มผู้สูงอายุ ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง การจ่ายเบี้ยยังชีพ ทางหัวหน้ากองสวัสดิการนำไปให้ถึงหมู่บ้านทั้ง 12 หมู่ เพราะทางไกล ขึ้นเขา ผู้สูงอายุไม่สามารถมารับได้ด้วยตนเอง เนื่องจากจำนวนบุคลากรในการดูแลผู้สูงอายุไม่เพียงพอ จึงเปิดให้อาสาสมัครมาเป็นผู้ดูแลแต่ยังไม่เพียงพอ จึงควรสร้างแผนการสรรหาอาสาสมัครโดยให้ความสำคัญกับการสร้างอาสาสมัครที่มีใจรักในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ อาจเป็นบุคคลในชุมชน นอกชุมชนที่มีจิตอาสาเพื่อช่วยงานหน่วยงานภาครัฐเหมือนอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) เป็นต้น

2) **ด้านกระบวนการดำเนินการ** ประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงาน การจัดโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับภาระงาน การจัดบุคลากรให้สอดคล้องกับความสามารถและเพียงพอต่อภาระงาน ในหน้าที่ การนิเทศกำกับติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่อง การสรุปรายงานผลการดำเนินงานในรอบปีให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสร้างแรงจูงใจให้กับเจ้าหน้าที่ ในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ หากมีความพร้อมในด้านงบประมาณ บุคลากร สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เอื้อต่อความต้องการที่จำเป็นของผู้สูงอายุ แต่ละบุคคล มีการจัดกิจกรรมในถิ่นฐาน ภูมิลำเนาของตนเองจะเป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมและหน่วยงานภาครัฐ

กองสวัสดิการสร้างสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ถ้ามีสัมพันธภาพที่ดีกับคนในชุมชนจะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนร่วมถึงการระดมทุนทั้งทางด้านงบประมาณและแรงกายในการสนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบลแม่หละ อาทิ การช่วยสร้างถนน กำจัดขยะและ การช่วยตัดหญ้า การประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่หละก็ได้จัดกิจกรรมตอบแทนชุมชนด้วยเช่นกัน อาทิ การบริจาค ผ้าห่ม อาหารแห้ง แพมเพิส ไปช่วยเหลือผู้สูงอายุ คนพิการในหมู่บ้านใกล้เคียงในชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้การแบ่งปัน การเป็นผู้ให้ไม่ได้เป็นแต่เพียงผู้รับการช่วยเหลือเท่านั้น แต่ยังมีความสุข ความภาคภูมิใจจากการได้เรียนรู้การแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปอีกด้วย

2.3 การจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐ ซึ่งมีไม่เพียงพอ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่หละ ควรจัดหาทุน เงินบริจาค ได้แก่ อาหารแห้ง ข้าวสาร ผ้าห่ม และแพมเพิสและจัดหากิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน เช่น การจัดกองผ้าป่า การทำดอกไม้จันทร์ การทำไม้กวาด และการทำยาหม่อง ซึ่งรายได้หลักมาช่วยเหลือผู้สูงอายุและประชาชนที่เดือดร้อน เป็นต้น อีกประการหนึ่งควรมีการหางบสนับสนุนจากภายนอกเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ เป็นต้น

2.4 การเดินทาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต./เทศบาล) พิจารณาด้านการเข้าถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ เนื่องจากเป็นประเด็นสำคัญของการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการที่พึงได้รับจากข้อค้นพบทำให้ทราบว่าสวัสดิการที่ได้รับมีเพียงเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและการดูแลด้านสุขภาพ ซึ่งมีข้อจำกัดในการเดินทางด้วยความยากลำบาก อาทิ การจัดสรรงบประมาณด้านพาหนะรับส่งผู้สูงอายุ หรือการอำนวยความสะดวกด้านการเดินทาง หรือมีการจัดสรรงบประมาณจากองค์กรภายนอกในการสนับสนุนด้านการเดินทาง เป็นต้น

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลได้ดังนี้

การบริหารจัดการของกองสวัสดิการขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่หละ ประสบปัญหาในหลายด้านในการเข้าถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ ทั้งในส่วนตัวบุคคลของผู้สูงอายุและในระบบขององค์กรหน่วยงานภาครัฐที่ไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ ไม่เพียงพอ ความยากลำบากของการเดินทางในการติดต่อกับหน่วยงานราชการ ข้อยกจำกัดในการจัดกิจกรรม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม สอดคล้องกับลารวรรณ มณีรัตน์และสุวรรัฐ แลสันกลาง⁵ ศึกษาการประเมินการบริหารและการจัดการระบบสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาล ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน พบว่า ระบบสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลฯ มีการประเมินด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม การดำเนินงานของระบบสวัสดิการของผู้สูงอายุโดยทำการสำรวจปัญหา ความจำเป็นและความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อให้การจัดทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นตัวแทนในการขับเคลื่อนให้การปฏิบัติงาน การประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่า ระบบสวัสดิการของผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลอุโมงค์มีการจัดเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ระบบกลไกการดำเนินงาน กิจกรรม หรือโครงการ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ไว้ในระดับที่ให้ระบบสวัสดิการสามารถดำเนินงานได้ตามมาตรฐานการดำเนินงานของระบบสวัสดิการผู้สูงอายุทั่วไป แต่ยังไม่เพียงพอสำหรับการยกระดับความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในชุมชนถึงระดับกินดีอยู่ดี เนื่องจากยังขาดกำลังคนที่มีความเข้าใจในระบบงานสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างแท้จริงเพียงพอ รวมถึงขาดงบประมาณสนับสนุนในการสนับสนุนบางโครงการที่ต้องมีการจัดหาอุปกรณ์ในราคาแพง การประเมินพบว่า ระบบสวัสดิการของผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลอุโมงค์มีกระบวนการเป็นไปตามระบบเนื่องจากมีการแบ่งหน้าที่ตามความรับผิดชอบ การประชุมในการพิจารณาและจัดทำแผนปฏิบัติการ การประสานงานกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายเพื่อให้โครงการหรือกิจกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การประชาสัมพันธ์สู่ชุมชนหลากหลายช่องทาง รวมถึงการการกำกับ ติดตาม ประเมินผล โครงการอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงการบริหารจัดการ ระบบสวัสดิการของผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลอุโมงค์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และการประเมินผลผลิต พบว่า ผลการดำเนินงานการบริหารระบบสวัสดิการผู้สูงอายุ มีผลการดำเนินงานผลปรากฏเป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จหลายโครงการผลการดำเนินงานนามธรรม คือการที่ผู้สูงอายุมีความสุขดี เข้าร่วมโครงการอย่างมีความสุข จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานด้านสวัสดิการอาจมีข้อจำกัดหลายประเด็นในการเข้าถึงสวัสดิการเช่นกัน ด้านการดูแลสุขภาพทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมมีความสำคัญซึ่งผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบมีความต้องการอย่างมาก สอดคล้องกับการดูแลสุขภาพทางจิตใจ การสนับสนุนทางจิตใจและการให้การช่วยเหลือทางจิตใจถือเป็นสิ่งสำคัญ บทบาทของดนตรีที่มีต่อสุขภาพจิต

⁵ ลารวรรณ มณีรัตน์ และ สุวรรัฐ แลสันกลาง, *ประเมินการบริหารและการจัดการระบบสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน* (3 กันยายน 2566) scholar <https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=2/2/2023>.

ของผู้สูงอายุ การศึกษาเหล่านี้ระบุว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนตรีสามารถพัฒนาความรู้สึกรักของจุดมุ่งหมาย เจตจำนงเสรีและความเป็นอิสระ และการยืนยันทางสังคมในชีวิตของผู้สูงอายุ ความคิดเห็นเหมือนกัน ด้านสังคมของผู้สูงอายุก็เช่นกัน สอดคล้องกับ ฌักฐา พันธ์สะอาดเอี่ยมและสถิตย์ นิยมญาติ⁶ การเคลื่อนย้าย จากสภาพการทำงานหรือการมีกิจกรรมทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากความเชื่อมโยงทางสังคมมีผลทาง จิตใจและร่างกายการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยสุขภาพผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกเป็น หลายด้าน เช่น สุขภาพด้านร่างกาย สุขภาพด้านจิตใจ สุขภาพ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม สุขภาพด้านความ มั่นคงทางเศรษฐกิจ สุขภาพด้านสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อม ด้านความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ควรมีนโยบายสวัสดิการที่เหมาะสมเพื่อบริการให้ บริการบ้านพักที่เหมาะสม การให้เงินช่วยเหลือและสวัสดิการอื่น ๆ ให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบ
2. กระทรวงสาธารณสุขส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพควรมีนโยบายที่สนับสนุนการเข้าถึง บริการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุรวมถึงการตรวจสุขภาพประจำปี การรักษาโรคและการดูแลทางจิตใจ
3. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ควรมีการสนับสนุนในการดูแลทางสังคม การสร้างนโยบายที่สนับสนุนกิจกรรมทางสังคมและการช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การสร้างศูนย์ กิจกรรมสังคม การจัดกิจกรรมชุมชน และการสนับสนุนผู้ดูแล รวมถึงการให้โอกาสในการทำงาน การสนับสนุนการฝึกอบรม และการสร้างสภาพแวดล้อมที่พร้อมรับผู้สูงอายุที่ทำงาน การร่วมมือกับ โครงการหลวงเลอตอในการฝึกอาชีพและการตลาดของงานฝีมือ การเข้าถึงบริการขนส่ง การมีนโยบาย ที่สนับสนุนการเข้าถึงบริการขนส่งสาธารณะที่สะดวกสบายและเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

- 1) กองสวัสดิการควรปรับการให้บริการให้เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่ ศึกษาและทำความเข้าใจ ลึกซึ่งเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ชายขอบเพื่อปรับโครงสร้างสวัสดิการให้เหมาะสม พิจารณา ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสังคมที่อาจมีผลต่อการเข้าถึงบริการ
- 2) ควรสร้างพันธมิตรกับองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชนเพื่อร่วมกันใน การพัฒนาและมอบบริการสวัสดิการ สร้างความร่วมมือกับชุมชนในการสนับสนุนกิจกรรมและการดูแล ผู้สูงอายุที่เหมาะสม

⁶ ฌักฐา พันธ์สะอาดเอี่ยมและ สถิตย์ นิยมญาติ, “รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” (2021) 18:2 วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น 18(2) 92-107.

3) ควรสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมที่ให้โอกาสให้ผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในชุมชน ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมและชุมชนท้องถิ่น

4) ควรสนับสนุนการให้บริการดูแลทางการแพทย์ที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ การเข้าถึง บริการการแพทย์ที่สะดวกและรวดเร็ว พัฒนาการจิตวิทยาและการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ สนับสนุนกิจกรรมทางจิตใจให้กับผู้สูงอายุ

5) ควรการสร้างระบบบันทึกข้อมูลและประเมินผล พัฒนาระบบบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ในการวางแผนและประเมินผลการให้บริการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัย ทบทวนการออกกระเปาะเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุพื้นที่ชายขอบ เสนอ การจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

2. ควรมีการศึกษาวิจัยปัญหา อุปสรรค และรูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุพื้นที่ชายขอบที่เป็น รูปธรรมและสามารถปฏิบัติได้จริงในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- Mahasing, S., & Sangsawang, C., เชื้อก่อโรคในผู้ป่วยติดเชื้อเฉียบพลันในระบบ ทางเดินหายใจในระบบ
เฝ้าระวังเหตุการณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2559- 2561 (13 มิถุนายน 2566) สืบค้น <<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/JDMS/article/view/247986> สืบค้น 27/5/2023>.
- กนกพร สมพร, ศิริลักษณ์ กระवलกิจ, ธัญญาลักษณ์ บุตรดา และ นพดล ทองอร่าม, พฤติกรรมการป้องกัน
ภาวะโภชนาการเกินของผู้สูงอายุตำบลบางแก้ว อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม (30 มิถุนายน
2566) view <<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/ajcph/article/view/261254>>.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ, สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ. วันที่ 31 ธันวาคม 2565 (10 ธันวาคม 2566)
side <<https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/1766>>.
- ฐานันท์ มณีนิล, เอกฉัตร วิทยอภิบาลกุล และ พล บุษยะ, กฎหมายและความต้องการสวัสดิการสังคมของ
ผู้สูงอายุในเทศบาลลำใหม่ อำเภอมือง จังหวัดยะลา (30 มิถุนายน 2566) scholar <https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&as_ylo=202/2/2023>.
- ณัฐา พันธ์สะอาดเอี่ยมและ สถิตย์ นิยมญาติ, “รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุขององค์การ
บริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” (2021) 18:2 วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการ
จัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น.
- ถาวรณ มณีรัตน์ และ สุวรัฐ แลสันกลาง, ประเมินการบริหารและการจัดการระบบสวัสดิการผู้สูงอายุใน
พื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน (3 กันยายน 2566) scholar <https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q 2/2/2023>.
- สำนักงานคณะกรรมการการเสริมสร้างและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12
(พ.ศ. -2560พ.ศ. 2564) (กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559).

การสร้างแบบสอบถามเท็จจริงที่ครอบคลุมทุกช่องทางของการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทย :
ศึกษากรณีคนไร้สัญชาติในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
A Creation of Comprehensive Factual Information Sheet to Prove the Right in
Thai Nationality: A Case Study of Stateless Persons in Saiyok District,
Kanchanaburi Province

วิสรุต สำลีอ่อน
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ซอยสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110

Wisarut Samlee-on
Faculty of Social Science, Srinakarinwirot University
114 Soi Sukumvit 23, Wattana, Bangkok 10110

E-mail : wisaruts@g.swu.ac.th

(Received: 28 January 2024; Revised: 27 February 2524; Accepted: 12 March 2524)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อถอดบทเรียนการสร้างแบบสอบถามเท็จจริงเพื่อเป็นเครื่องมือให้นักกฎหมายหรือบุคคลทั่วไปนำไปใช้ในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความได้สัญชาติให้กับมนุษย์ โดยการศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่าเงื่อนไขของการมีสิทธิในสัญชาติไทยจะพิจารณาจากจุดเกาะเกี่ยวหรือข้อเท็จจริงที่แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับบุคคล ทั้งจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดและจุดเกาะเกี่ยวภายหลังการเกิด ผู้วิจัยได้รวบรวมเงื่อนไขของการมีสิทธิในสัญชาติไทยทั้งหมดเท่าที่ปรากฏอยู่ในกฎหมาย ระเบียบ และมติคณะรัฐมนตรีแล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามเท็จจริงเพื่อการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทยโดยมีข้อคำถามทั้งสิ้น 21 ข้อ จากนั้นจึงนำตัวอย่างของแบบสอบถามเท็จจริงที่ได้จัดทำขึ้นไปทดลองใช้ในกลุ่มชาวบ้านไร้สัญชาติจำนวน 20 คน ในชุมชนรอบวัดพุทเตียน อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ผลการทดสอบพบว่า ตัวอย่างแบบสอบถามเท็จจริงสามารถระบุได้ว่าชาวบ้านไร้สัญชาติทั้ง 20 คนเป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติไทยหรือไม่ และหากมีสิทธิผู้นั้นจะมีสิทธิตามกฎหมายฉบับใด มาตราใดบ้าง แสดงให้เห็นว่าตัวอย่างแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นภายใต้งานวิจัยชิ้นนี้สามารถใช้งานในภาคสนามได้จริง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือประกอบการใช้งานแบบสอบถามเท็จจริง เพื่อเป็นตัวช่วยในการแปรผลข้อมูลให้สามารถใช้งานได้ง่ายขึ้น และเสนอแนะให้มีการพัฒนาแบบสอบถามเท็จจริงไปเป็นโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันที่สามารถประมวลผลข้อเท็จจริงได้โดยอัตโนมัติต่อไป

คำสำคัญ: กฎหมายสัญชาติ ความไร้สัญชาติ แบบสอบถามเท็จจริง

Abstract

The primary goal of this research is to compile all requirements for Thai nationality into a single information sheet to assist those lawyers seeking to address statelessness. The research methodology is mixed method combining documentary research and field research. The research found that the criteria for obtaining Thai nationality depend on the connecting factors including both facts present at birth and present later, like getting married to a Thai national or assimilating into Thai society. The information sheet, which consists of 21 questions drawn from every requirement, found in laws, orders and cabinet directives. The completed document was tested on 20 stateless people who resided in the Wat Putakien area in the Saiyok district of Kanchanaburi Province. The sample sheets could identify all 20 individuals, regardless of whether they are eligible for Thai nationality. And if so, which legal frameworks uphold his or her rights. This demonstrates how effectively the information sheet performs in actual use. Moreover, the identification of right to nationality manual has been created to make the sheet easier to use. A recommendation for more research is to turn this fact sheet into a digital application.

Keywords : Laws of Nationality, Statelessness, Information sheet

บทนำ

ปัญหาความไร้สัญชาติของมนุษย์เริ่มปรากฏในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2510 - 2520 โดยเกิดจากเหตุปัจจัยทั้งภายในนอกกล่าวคือ สถานการณ์การอพยพหนีภัยความตายของประชากรจากประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับปัจจัยภายในประเทศ คือ การแก้ไขกฎหมายสัญชาติในปี พ.ศ. 2515 ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคนไร้สัญชาติมาโดยตลอด ทั้งการแก้ไขกฎหมายและระเบียบปฏิบัติของทางราชการ การออกนโยบายเร่งรัดกระบวนการแก้ปัญหาจากภาครัฐ การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่คนไร้รัฐไร้สัญชาติจากสถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชน แต่จากข้อมูลของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยก็ยังมีคนไร้รัฐไร้สัญชาติอีกกว่า 480,000 คน และน่าจะยังมีคนไร้รัฐไร้สัญชาติที่ตกสำรวจอีกจำนวนหนึ่งด้วย¹

งานวิจัยเกี่ยวกับประเด็นคนไร้สัญชาติในประเทศไทยที่ผ่านมาได้สะท้อนปัญหาความเดือดร้อนในการใช้ชีวิตหรือการถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้สัญชาติ ความยากลำบากที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติ และความพยายามจากทุกภาคส่วนที่ระดมกันเข้ามาแก้ปัญหาความไร้สัญชาติให้แก่มนุษย์ที่ปรากฏตัวบนผืนแผ่นดินไทย ทำให้ในปัจจุบันมีบุคคล คณะบุคคล และหน่วยงานที่ทำงานแก้ปัญหาคือความไร้สัญชาติอยู่หลายกลุ่ม

¹ กฤษฎา บุญราช, สถานการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาคือคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย (6 มกราคม 2567) uploads <https://www.bora.dopa.go.th/wp-content/uploads/2022/01/mt03091_v5594.pdf>.

จากประสบการณ์การทำงานแก้ปัญหาความรู้สึชาติ ผู้วิจัยพบว่าอุปสรรคประการหนึ่งในการทำงานคือ ความสลับซับซ้อนของกฎหมายสัญญาชาติไทย ที่แม้ว่าจะมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติในเรื่องนี้เพียงฉบับเดียว คือ พระราชบัญญัติสัญญาชาติ พ.ศ. 2508 ก็ตาม แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวก็ยังมีกฎหมายลำดับรอง อันได้แก่ กฎกระทรวงและประกาศกระทรวง ตลอดจนแนวปฏิบัติของทางราชการ ทั้งมติคณะรัฐมนตรี และหนังสือสั่งการอีกหลายฉบับ ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับก็กำหนดรายละเอียดของเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่อการพิสูจน์สิทธิในสัญญาชาติไทยแตกต่างกันออกไป ส่งผลให้การทำงานแก้ปัญหาความรู้สึชาติในแต่ละครั้ง เมื่อผู้วิจัยสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของรัฐของคนไร้รัฐไร้สัญชาติแล้ว จะต้องนำข้อเท็จจริงนั้นมาพิจารณาเทียบตามเงื่อนไขของการมีสิทธิในสัญญาชาติไทยที่ละเรื่องทีละกรณีไป และมีหลายครั้งที่เกิดเหตุว่าข้อมูลที่ได้จากการสอบถามนั้นไม่ครบถ้วนและต้องกลับไปสอบถามข้อมูลใหม่ ทำให้กระบวนการทำงานแก้ปัญหาความรู้สึชาตินั้นล่าช้าออกไปอีก

ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะประมวลเอาเงื่อนไขของการมีสิทธิในสัญญาชาติไทยที่ระบุไว้ในกฎหมายสัญญาชาติ และแนวปฏิบัติของทางราชการทุกฉบับเท่าที่มีมาสรุปและจัดระบบเป็นแบบสอบข้อเท็จจริงที่ครอบคลุมสมบูรณ์ภายในเอกสารชุดเดียว แบบสอบข้อเท็จจริงฉบับสมบูรณ์นี้ไม่เพียงแต่จะเป็นเครื่องมือที่ไม่เพียงแต่จะช่วยย่นระยะเวลาในการทำงานได้เท่านั้น แต่ยังจะสามารถระบุได้ว่าคนไร้สัญชาติที่นักกฎหมายกำลังเผชิญหน้าอยู่นั้นเป็นผู้มีสิทธิในสัญญาชาติไทยหรือไม่ด้วย

วัตถุประสงค์การศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อค้นหาเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงอันจำเป็นต่อการมีสิทธิในสัญญาชาติไทยตามกฎหมายสัญญาชาติกฎหมายลำดับรอง และแนวปฏิบัติของทางราชการที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างแบบสอบข้อเท็จจริงที่มีรายละเอียดครอบคลุมเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงทั้งหมดของการมีสิทธิในสัญญาชาติไทย

สมมติฐานของการศึกษา

สมมติฐานของการศึกษาในครั้งนี้ คือ การมีเครื่องมือในลักษณะของแบบสอบข้อเท็จจริงดีและมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้การทำงานพิสูจน์และรับรองสิทธิในสัญญาชาติไทยเป็นไปได้โดยสะดวกมากขึ้น

ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบข้อเท็จจริงที่ครอบคลุมทุกช่องทางของการพิสูจน์สิทธิในสัญญาชาติไทย : ศึกษากรณีคนไร้สัญชาติในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีขอบเขตเชิงประเด็น (material scope) คือ กฎหมายและแนวปฏิบัติของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการมีสิทธิในสัญญาชาติไทย และมีขอบเขตเชิงเวลา (temporal scope) อยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2508 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน โดยปี พ.ศ. 2508 นั้นเป็นปีที่พระราชบัญญัติสัญญาชาติ พ.ศ. 2508 มีผลบังคับใช้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงอันจำเป็นต่อการมีสิทธิในสัญชาติไทยตามกฎหมายสัญชาติกฎหมายลำดับรอง และแนวปฏิบัติของทางราชการที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน
2. ได้สร้างแบบสอบข้อเท็จจริงที่มีรายละเอียดครอบคลุมเงื่อนไขทางข้อเท็จจริงทั้งหมดของการมีสิทธิในสัญชาติไทย

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการที่ผสมผสานการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เข้ากับการวิจัยภาคสนาม (Field Research)

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ดำเนินการโดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา หนังสือ งานวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายและคำพิพากษาของศาล รวมถึงเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศอันเกี่ยวกับคนไร้สัญชาติในประเทศไทย
2. การวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยจะนำต้นร่างของแบบสอบข้อเท็จจริง ไปทดลองใช้ในการสำรวจสิทธิในสัญชาติไทยให้แก่คนไร้สัญชาติในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเงื่อนไขทางกฎหมายของการเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงออกแบบสอบข้อเท็จจริงเพื่อการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทยเพื่อใช้ในการสำรวจเงื่อนไขของการมีสิทธิในสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 รวมถึงกฎกระทรวง ประกาศกระทรวง มติคณะรัฐมนตรี และหนังสือสั่งการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และออกแบบเป็นแบบสอบข้อเท็จจริงที่มีข้อคำถามทั้งสิ้น 21 ข้อ แบ่งเป็นกลุ่มคำถาม 4 ส่วน ดังนี้

1. ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิในสัญชาติไทย ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิ ข้อมูลเกี่ยวกับการเกิดของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิ ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิ และข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในประเทศไทย
2. ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของกลุ่มสมรส ได้แก่ ชื่อ - สกุล อายุ สัญชาติ และอาชีพของกลุ่มสมรส
3. ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของบุพการีของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิในสัญชาติ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เลขประจำตัว 13 หลัก ประเภททางทะเบียนราษฎร สัญชาติ สถานที่เกิด การแปลงหรือการกลับคืนสัญชาติเป็นไทย และทำคุณงามความดีของบิดาและมารดา
4. ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้รับบุตรบุญธรรมของผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิในสัญชาติไทย ได้แก่ ชื่อ-สกุล และสัญชาติของผู้รับบุตรบุญธรรม รวมถึงวันที่จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม

ผลการทดสอบจากแบบสอบถามที่แท้จริงในพื้นที่อำเภอไทรโยคและใกล้เคียงที่ประสบปัญหาความไร้สัญชาติพบว่า แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นนั้นสามารถระบุได้ว่าผู้ที่ได้รับการสำรวจทุกคนนั้นมีสิทธิในสัญชาติหรือไม่ ทั้งนี้จากข้อมูลพบว่าชาวบ้านไร้สัญชาติทั้ง 20 คนที่ได้คัดเลือกเข้าร่วมการวิจัยเป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติไทยทุกคนและมีช่องทางที่จะสามารถร้องขอการรับรองสิทธิในสัญชาติไทยได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าชาวบ้านไร้สัญชาติ 20 คน ที่เข้าร่วมการวิจัยนั้นเป็นคนไร้สัญชาติเทียม อันหมายถึงผู้ที่มีคุณสมบัติของการมีสิทธิในสัญชาติไทยตามกฎหมาย แต่ยังไม่ได้รับการรับรองจากรัฐไทยว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นภายใต้งานวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้งานในภาคสนามได้ ซึ่งผู้วิจัยจะขอหยิบยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจของชาวบ้านไร้สัญชาติที่เข้าร่วมโครงการวิจัยเพื่อแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการระบุความมีสัญชาติไทยของแบบสอบถามที่แท้จริงจำนวน 5 กรณีศึกษา ดังนี้ (ชื่อที่ปรากฏในกรณีศึกษาทั้งหมดที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นชื่อที่สมมติเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล)

1. กรณีศึกษาเด็กชายมานะ (แบบสอบถามที่จริงเลขที่ 002/2565)

ข้อมูลของเด็กชายมานะในแบบสอบถามที่จริงระบุว่า เด็กชายมานะเกิดเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 ที่โรงพยาบาลไทรโยค โดยมีเอกสารรับรองการเกิดคือสูติบัตร (ทร.3) มีเลขประจำตัว 13 หลัก กลุ่ม 0-00 หมายถึง บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน และเป็นผู้ไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งได้รับการจัดทำทะเบียนประวัติตามมาตรา 38 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ปัจจุบันเด็กชายมานะอายุ 6 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านช่องแคบ อำเภอไทรโยค

ขณะที่ข้อมูลเกี่ยวกับบุพการีระบุว่า บิดาและมารดาของเด็กชายมานะเป็นประชากรกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่เกิดในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในปี พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2532 แต่ได้รับการบันทึกข้อมูลในทะเบียนราษฎรประเภทบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน มีเลขประจำตัว 13 หลัก กลุ่ม 0 - 89 หมายถึง บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนและเป็นผู้ไม่มีสัญชาติไทยที่ได้รับการสำรวจและขึ้นทะเบียนตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2548

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเด็กชายมานะเป็นผู้ที่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยตามหลักดินแดนจากการเป็นผู้ที่เกิดในดินแดนของประเทศไทย แต่เด็กชายมานะยังไม่มีจุด เกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยตามหลักสืบสายโลหิต เนื่องจากในเวลาที่เด็กชายมานะเกิดนั้น บิดาและมารดาของเด็กชายมานะยังถูกถือว่าเป็นคนต่างด้าวตามกฎหมายไทย จากข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้บ่งชี้ว่า เด็กชายมานะเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เนื่องจากเด็กชายมานะเป็นผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ออกประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้รับสัญชาติไทย โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป

และให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย² โดยเด็กชายมานะเป็นผู้มีคุณสมบัติของการมีสิทธิในสัญชาติไทยตามข้อ 2 ของประกาศดังกล่าว

2. กรณีศึกษานางสาวอรรณู (แบบสอบข้อเท็จจริงเลขที่ 005/2565)

นางสาวอรรณูก่อข้อมูลในแบบสอบข้อเท็จจริงด้วยตนเองโดยระบุว่าตนเกิดในปี พ.ศ. 2538 ที่ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาตลอดชีวิต แม้นางสาวอรรณูจะไม่มีเอกสารรับรองการเกิดที่ประเทศไทยออกให้ แต่นางสาวอรรณูก็ได้รับการบันทึกข้อมูลในทะเบียนราษฎรประเภทบุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน มีเลขประจำตัว 13 หลักเป็นกลุ่ม 0 - 89 ส่วนบิดาและมารดาของนางสาวอรรณูก็เป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทย และถือบัตรประจำตัวบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียนกลุ่ม 0 - 89 เช่นกัน นางสาวอรรณูเรียนจบชั้นประถมศึกษาเท่านั้น ปัจจุบันประกอบอาชีพรับจ้างอยู่ในพื้นที่อำเภอไทรโยค และอยู่กินฉันสามีภริยากับนายธนา บุคคลสัญชาติไทย

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่านางสาวอรรณูเป็นผู้ที่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยตามหลักดินแดนจากการเป็นผู้ที่เกิดในดินแดนของประเทศไทย แต่นางสาวอรรณูไม่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยตามหลักสืบสายโลหิต เนื่องจากในเวลาที่นางสาวอรรณูเกิดนั้น บิดาและมารดาซึ่งถูกถือว่าเป็นคนต่างด้าวตามกฎหมายไทยทำนองเดียวกับเด็กชายมานะในกรณีศึกษาก่อนหน้านี้ นอกจากนี้นางสาวอรรณูยังเป็นผู้มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยภายหลังการเกิด จากการเป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทยอีกด้วย

จุดแตกต่างสำคัญระหว่างเด็กชายมานะกับนางสาวอรรณูคือเด็กชายมานะมีเอกสารมหาชนที่รับรองว่าเกิดในดินแดนของประเทศไทยจริง คือ เอกสารสูติบัตร ขณะที่นางสาวอรรณูไม่มีเอกสารใด ๆ ที่จะรับรองข้อกล่าวอ้างว่าเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทยเลย ดังนั้นหากนางสาวอรรณูจะกล่าวอ้างสิทธิในสัญชาติไทยตามหลัก ดินแดนตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ ในแนวทางเดียวกับเด็กชายมานะนั้น นางสาวอรรณูจะต้องยืนยันข้อเท็จจริงให้ได้ว่าตนเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทยจริง ซึ่งอาจจะต้องใช้พยานบุคคลที่น่าเชื่อถือมารับรองแทนพยานเอกสาร อย่างไรก็ตาม นางสาวอรรณูก็เป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทยคือ นายธนา ดังนั้น นางสาวอรรณูจึงมีช่องทางที่จะขอมีสัญชาติไทยได้อีกช่องทางหนึ่งคือการขอถือสัญชาติไทยตามสามี ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ แต่ทั้งนี้นางสาวอรรณูจะต้องดำเนินการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย กับนายธนาเสียก่อน จึงจะสามารถใช้สิทธิขอถือสัญชาติไทยตามสามีเช่นนั้นได้³ ทั้งนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 ก็ไม่ได้มีข้อห้ามในกรณีที่คนต่างด้าวหรือคนไร้สัญชาติจดทะเบียนสมรสกับผู้มีสัญชาติไทยแต่อย่างใด ดังนั้นการขอถือสัญชาติไทยตามสามีหลังจากจดทะเบียนสมรสจึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะแก้ปัญหาความไร้สัญชาติให้กับนางสาวอรรณูได้

² เขตไท ลังการพันธุ์, “การได้สัญชาติไทย: กรณีศึกษาที่หมู่บ้านอะคาเคมี, น้องหม่อง ทองดี, น้องพลอย หรือนางสาวลฤดี ปิยะทัต และน้องน้ำผึ้ง หรือนางสาวน้ำผึ้ง ปัญญา” ใน ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช (บรรณาธิการ), *สามปี 60 ปี อาชญากรรม: รศ.ดร. พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร* (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563) 113, 125.

³ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, *คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553) 25.

3. กรณีศึกษานางสาวเอม (แบบสอบข้อเท็จจริงเลขที่ 008/2565)

นางสาวเอมให้ข้อมูลกับผู้วิจัยผ่านแบบสอบข้อเท็จจริงว่าตนเกิดเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2528 ที่บ้านในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีเลขประจำตัว 13 หลักอยู่ในกลุ่ม 0 - 89 และอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาตลอดชีวิต แต่นางสาวเอมไม่มีเอกสารรับรองการเกิดใดๆ เลย บิดาและมารดาของนางสาวเอมเป็นชาวพม่าอพยพที่เดินเท้าเข้ามาในประเทศไทยก่อนที่นางสาวเอมจะเกิด โดยบิดาและมารดาของนางสาวเอมก็ได้รับการบันทึกข้อมูลในทะเบียนราษฎรของประเทศไทยในกลุ่ม 0-89 เช่นกัน แม้นางสาวเอมจะไม่ได้เรียนหนังสือ แต่ก็สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ปัจจุบันนางสาวเอมทำงานเป็นพนักงานขายมีรายได้ประมาณ 8,000 บาทต่อเดือน และนางสาวเอมอยู่กินกันสามมีภริยากับนายณัฐ ชาย สัญชาติไทยที่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง

จากข้อเท็จจริงข้างต้นแสดงให้เห็นว่านางสาวเอมเป็นผู้มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยโดยการเกิดตามหลักดินแดน และยังเป็นผู้มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยภายหลังการเกิดจากการเป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทย (ทำนองเดียวกับนางสาวอรรุ) โดยในประเด็นเกี่ยวกับการมีสิทธิในสัญชาติไทยโดยการเกิดนั้น สมควรพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่า นางสาวเอมเกิดเมื่อปี พ.ศ. 2528 ซึ่งตามหลักการพิจารณาถึงการมีสิทธิในสัญชาติของบุคคลนั้นจะต้องพิจารณาจากกฎหมายสัญชาติที่มีผลใช้บังคับอยู่ ณ เวลาที่บุคคลนั้นเกิด จากนั้นจึงไปพิจารณาถึงกฎหมายสัญชาติที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมภายหลังจากนั้น ทำให้เห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2528 กฎหมายสัญชาติที่มีผลใช้บังคับอยู่ในเวลานั้นมี 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (ฉบับแรกเริ่มก่อนที่จะมีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2535) และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2514

จากกฎหมายทั้งสองฉบับข้างต้น แม้นางสาวเอมจะเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทยและสมควรจะเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยผลของมาตรา 7 (3) แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ฉบับแรก แต่ผลของประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ทำให้นางสาวเอมไม่มีสิทธิในสัญชาติไทย เพราะเป็นบุตรของคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย นางสาวเอมจึงต้องประสบกับความอยุติธรรมที่ต้องกลายเป็นคนไร้สัญชาติมาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งปี พ.ศ. 2551 ที่พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 มีผลบังคับใช้ กฎหมายฉบับนี้ประเทศไทยบัญญัติขึ้นเพื่อสลายผลแห่งความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 เพื่อคืนสิทธิในสัญชาติไทยให้แก่ผู้ที่ถูกถอนสัญชาติไทยและผู้ที่ไม่มีสิทธิในสัญชาติไทยโดยผลของประกาศคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าว⁴ อันเป็นความตามบทบัญญัติมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ดังนั้นเมื่อนางสาวเอมเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 นางสาวเอมจึงชอบที่จะใช้สิทธิตามบทบัญญัติมาตรา 23 ที่กล่าวไปข้างต้นได้

⁴ ดวงเด่น นาคสีหราช, *หลักกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561) 122.

อย่างไรก็ตาม การกล่าวอ้างจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักดินแดนของนางสาวเอมนั้นอาจมีอุปสรรคเกิดขึ้นได้เพราะนางสาวเอมไม่มีเอกสารหรือพยานวัตถุใดเลยที่จะรับรองได้ว่านางสาวเอมเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทยจริง ดังนั้นจึงต้องอาศัยพยานบุคคลที่น่าเชื่อถือมาให้ข้อมูลต่อเจ้าหน้าที่งานทะเบียนราษฎร หากต้องการจะกล่าวอ้างว่าเป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติตามหลักดินแดนโดยผลของมาตรา 7 ทวิวรรคสอง นอกจากนี้ยังมีอีกช่องทางหนึ่งที่จะแก้ปัญหาคำว่าสัญชาติให้แก่นางสาวเอมได้ คือการอาศัยข้อเท็จจริงของการเป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทยคือ นายณัฐ โดยการเป็นผู้มีสิทธิ ในสัญชาติไทยผ่านการขอถือสัญชาติไทยตามสามีตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ (ทำนองเดียวกับกรณีศึกษาของนางสาวอรรุณ) ซึ่งนางสาวเอมก็ต้องดำเนินการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย กับสามีเสียก่อน จึงจะสามารถใช้สิทธิขอถือสัญชาติไทยตามสามีได้

4. กรณีศึกษานายสายฝน (แบบสอบข้อเท็จจริงเลขที่ 014/2565)

นายสายฝนเกิดเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2549 ที่โรงพยาบาลไทรโยค อำเภอไทรโยค โดยมี เอกสารรับรองการเกิดคือสูติบัตรที่ออกโดยฝ่ายทะเบียนราษฎรอำเภอไทรโยค มีเลขประจำตัว 13 หลักขึ้นต้นด้วยเลข 7 จึงทำให้ทราบได้ว่านายสายฝนเป็นบุตรของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการสำรวจ (บุตรของผู้ถือบัตรขึ้นต้นด้วยเลข 6) และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านประเภทคนอยู่ชั่วคราว (ทร.13) ปัจจุบันนายสายฝนศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนไทรโยคพัฒนศึกษา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี นายสายฝนเป็นบุตรของนางสาวแก้ว หญิงสัญชาติไทย มีเลขประจำตัว 13 หลักกลุ่ม 8 - 73 และนายโชค ชายสัญชาติไทย ซึ่งมีเลขประจำตัว 13 หลักอยู่ในกลุ่ม 8-73 เช่นกัน

ข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่านายสายฝนมีจุดเกาะเกี่ยวเกี่ยวกับประเทศไทยโดยการเกิดตามหลักดินแดน จากการที่นายสายฝนเกิดในดินแดนของประเทศไทย และยังมีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตทั้งจากบิดาและมารดา จากการเป็นบุตรของผู้มีสัญชาติไทย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่านายสายฝนเป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติไทยทั้งตามมาตรา 7 และมาตรา 7 ทวิแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ แต่เมื่อพิจารณาไปถึงรายละเอียดแล้วกลับพบว่า ในเวลาที่นายสายฝนเกิด กล่าวคือปี พ.ศ. 2549 นั้น บิดาและมารดาของนายสายฝนยังไม่มีสัญชาติไทยเพราะข้อมูลจากแบบสอบข้อเท็จจริงบ่งชี้ว่า นางสาวแก้ว ผู้เป็นมารดาของนายสายฝนนั้นได้รับการรับรองสิทธิเป็นผู้มีสัญชาติไทยในปี พ.ศ. 2554 ขณะที่นายโชค ผู้เป็นบิดาก็ได้รับการรับรองสัญชาติไทยในปี พ.ศ. 2551 แต่ในปี พ.ศ. 2549 นางสาวแก้วและนายโชคยังไม่ได้มีการรับรองสัญชาติไทยและเคยมีเลขประจำตัว 13 หลักขึ้นต้นด้วยเลข 6 มาก่อน จึงทำให้ทราบก่อนนายสายฝนได้รับเลขประจำตัว 13 หลักขึ้นต้นด้วยเลข 7 ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การมีเลขประจำตัว 13 หลักของบิดาและมารดาของนายสายฝนที่เป็นกลุ่ม 8 - 73 นั้นก็สะท้อนนัยแห่งข้อเท็จจริงที่ว่าบิดาและมารดาของนายสายฝนเป็นผู้ที่ได้กลับคืนเป็นผู้มีสัญชาติไทย

โดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 จากการที่บิดาและมารดาของ นายสายฝนเกิดในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2520 และ พ.ศ. 2523 ตามลำดับ ดังนั้นบิดาและมารดาของนายสายฝน จึงเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ทำให้กลายเป็นผู้ไม่มีสัญชาติไทย และทั้งสอง ได้ใช้สิทธิขอกลับคืนเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551⁵ ทั้งนี้การกลับคืนสัญชาติไทยด้วยวิธีการเช่นนี้จะมีผลเป็นการย้อนหลังไปถึงวันที่บุคคลนั้นเกิด หรือ อีกนัยหนึ่งคือรับรองว่าผู้ที่ขอกลับคืนสัญชาติไทยนั้นเป็นผู้มีสัญชาติไทยมาตั้งแต่เกิดตามหลักการได้มาซึ่ง สิทธิในสัญชาติโดยการเกิด⁶ ดังนั้นถึงแม้นายโชคและนางสาวแก้วจะได้รับการรับรองว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย ในปี พ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2554 ตามลำดับ แต่การรับรองในครั้งนั้นย่อมมีผลย้อนหลังไปถึงปี พ.ศ. 2520 และ พ.ศ. 2523 อันเป็นปีที่บุคคลทั้งสองเกิด และมีผลทำให้บิดาและมารดาของนายสายฝนเป็นผู้มีสัญชาติไทย ตลอดมา รวมถึงในเวลาที่ยนายสายฝนเกิดด้วย ดังนั้นนายสายฝนจึงเป็นบุตรของผู้มีสัญชาติไทย และมีสิทธิ ในสัญชาติตามหลักสืบสายโลหิต ตามพระราชบัญญัติสัญชาติฯ มาตรา 7 (1) นอกจากนี้นายสายฝน ยังเป็นบุตรของผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรแต่ไม่ได้รับการรับรองว่ามีสัญชาติไทยโดยผลของประกาศ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ด้วยเช่นกัน ดังนั้นนายสายฝนจึงเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทยโดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติ สัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ด้วยอีกทางหนึ่ง จึงอาจสรุปได้ว่านายสายฝนเป็นผู้ทรง สิทธิในสัญชาติไทย และมีช่องทางในการขอรับรองสิทธิในสัญชาติไทยได้ถึงสองช่องทาง

5. กรณีศึกษานายอุ วัน ขอ (แบบสอบข้อเท็จจริงเลขที่ 019/2565)

นายอุ วัน ขอ เกิดเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2524 ในดินแดนฝั่งประเทศพม่า โดยไม่มีเอกสาร รับรองการเกิด นายอุ วัน ขอไม่สามารถให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบิดามารดาของตนเองต่อผู้วิจัยได้มากนักเล่าได้ แต่เพียงว่าบิดาเสียชีวิตไปแล้ว ส่วนมารดาไม่มีข้อมูลใดๆ เลย นายอุ วัน ขอให้ข้อมูลต่อไปว่า เมื่อตนเติบโต ขึ้นได้เดินทางย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศไทยผ่านทาง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และใช้ชีวิตอยู่ใน ประเทศไทยกว่า 18 ปีแล้วโดยประกอบอาชีพรับจ้างทำไร่ ปัจจุบันนายอุ วัน ขอได้รับการขึ้นทะเบียนใน ฐานะแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (กัมพูชา ลาว และพม่า) มีเลขประจำตัว 13 หลักขึ้นต้นด้วย 00 (บัตรศูนย์ สองตัว) ในด้านชีวิตครอบครัว นายอุ วัน ขอ มีภริยาตามข้อเท็จจริงเป็นหญิงชาติพันธุ์มอญ

ข้อเท็จจริงข้างต้นแสดงให้เห็นว่านายอุ วัน ขอ ไม่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยเลย ไม่ว่าจะเป็นจุดเกาะเกี่ยวตามหลักสืบสายโลหิตหรือหลักดินแดน และถึงแม้ว่านายอุ วัน ขอ จะมีจุดเกาะเกี่ยวกับ ประเทศไทยภายหลังการเกิดจากการมีภูมิลำเนาตามกฎหมายเอกชนในประเทศไทย แต่จุดเกาะเกี่ยวดังกล่าว ก็ยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะทำให้นายอุ วัน ขอ เป็นผู้มีสิทธิในสัญชาติไทยได้ แต่อย่างน้อยที่สุด ผู้วิจัย พบว่านายอุ วัน ขอ ไม่ใช่บุคคลที่ประสบปัญหาความไร้รัฐ เพราะอย่างน้อยประเทศไทยก็ บันทึกข้อมูลของ

⁵ สฤษฎ์ นินนาท, กฎหมายระหว่างประเทศเอกชน: แผนกคดีบุคคล (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551) 67.

⁶ ดวงเด่น นาคสีหราช, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 4, 99.

นายอุ วัน ซอ ไว้นทะเบียนราษฎรของประเทศไทยแล้ว⁷ และการขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ ก็อาจเป็นช่องทางให้นายอุ วัน ซอ ได้รับการรับรองสิทธิในสัญชาติพม่าตามกฎหมายสัญชาติของประเทศไทย พม่าได้ในอนาคต

สรุปและอภิปรายผล

จากการพัฒนาแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ครอบคลุมทุกช่องทางของการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทย และนำเอาแบบสอบถามข้อเท็จจริงดังกล่าวไปทดลองใช้งานจริงในพื้นที่อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยมีข้อสรุปผลจากการศึกษา ดังนี้

การทดสอบแบบสอบถามข้อเท็จจริงเพื่อการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทยนั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบกับชาวบ้านที่ไร้สัญชาติ โดยในระหว่างที่ดำเนินการทดสอบแบบสอบถามข้อเท็จจริงก็ได้พบเจอปัญหาและอุปสรรคหลาย ประการ อาทิ ชาวบ้านบางคนไม่สามารถตอบคำถามได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากไม่ได้อยู่กับบิดามารดา ข้อมูลบางอย่างอาจไม่ตรงกับความเป็นจริง เนื่องจากชาวบ้านบางคนไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ จึงต้องให้ลูกหลานเป็นล่ามเพื่อแปลภาษา ซึ่งอาจจะแปลผิดหรือตกหล่นไปบ้าง และเมื่อชาวบ้านได้ให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเกิดความหวังว่าจะได้สัญชาติไทย รวมถึงความเข้าใจผิดจากการสื่อสารต่อ ๆ กันทำให้การดำเนินการทดสอบเป็นไปอย่างล่าช้า ยากต่อการรวบรวมข้อมูล และการจัดลำดับ เป็นต้น

จากการที่ผู้วิจัยได้ทดสอบแบบสอบถามข้อเท็จจริงกับชาวบ้านที่ไร้สัญชาติดังกล่าวและได้คัดเลือกชาวบ้านที่ไร้สัญชาติที่จะได้เข้าร่วมโครงการวิจัย รวมถึงเพื่อนำข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้เบื้องต้นไปวางแผนในการจัดทำโครงการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในลักษณะของการบริการทางวิชาการเพื่อสังคมจำนวน 20 คน และได้มีการยกตัวอย่างกรณีศึกษาจากผู้ที่ได้รับการสำรวจสิทธิในสัญชาติไทย 5 กรณีศึกษา ซึ่งปรากฏว่ากรณีศึกษาที่หนึ่งถึงสี่มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิตและหลักดินแดน หรือภายหลังจากการเกิดโดยการแปลงสัญชาติตามสามีหรือการขอกลับคืนซึ่งสัญชาติไทย แต่กรณีศึกษาที่ห้าไม่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยเลย มีเพียงจุดเกาะเกี่ยวภายหลังการเกิด กล่าวคือ

บุคคลในกรณีศึกษาที่หนึ่งมีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยตามหลักดินแดน แต่มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว จึงเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 อย่างไรก็ดีบุคคลดังกล่าวมีคุณสมบัติของการมีสิทธิในสัญชาติไทยตามข้อ 2 ของประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้รับสัญชาติไทย โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป และให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย

⁷ จิตรลดา คำสงค์, ปัญหาการจัดทำทะเบียนประวัติคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติ และคนที่ไม่มีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลในประเทศไทย (6 มกราคม 2567) Article_Attach <http://ombstudies.ombudsman.go.th/article_attach/11-1Jitlada%20Executive.pdf>.

บุคคลในกรณีศึกษาที่สองมีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักดินแดน แต่มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว จึงเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ทำนองเดียวกับกรณีศึกษาแรก และมีจุดเกาะเกี่ยวเกี่ยวกับประเทศไทยภายหลังการเกิดจากการเป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทย ซึ่งหากภายหลังบุคคลดังกล่าวได้สมรสกับชายผู้มีสัญชาติไทย ก็อาจขอถือสัญชาติไทยตามสามีได้ ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ

บุคคลในกรณีศึกษาที่สามมีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักดินแดน แต่มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย และยังมีจุดเกาะเกี่ยวภายหลังการเกิดจากการเป็นภริยาตามข้อเท็จจริงของชายสัญชาติไทย แต่เนื่องจากบุคคลตามกรณีศึกษานี้เกิดเมื่อ พ.ศ. 2528 ทำให้ตกอยู่ภายใต้กฎหมายที่บังคับใช้ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ฉบับแรก และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 พ.ศ. 2515 บุคคลดังกล่าวชอบที่จะใช้สิทธิตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 และยังสามารถใช้สิทธิขอถือสัญชาติไทยตามสามีตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ ได้หากภายหลังบุคคลดังกล่าวได้สมรสกับชายผู้มีสัญชาติไทย

บุคคลในกรณีศึกษาที่สี่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักดินแดน แต่บิดาและมารดาได้รับรองสิทธิในสัญชาติไทยภายหลังบุคคลดังกล่าวเกิดโดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 จึงทำให้มีผลย้อนหลังไปถึงวันที่บุคคลนั้นเกิดด้วยและกลายเป็นผู้มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิต ตามมาตรา 7 (1) และเป็นผู้ทรงสิทธิในสัญชาติไทยโดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

แต่บุคคลในกรณีที่ห้านี้ไม่มีจุดเกาะเกี่ยวโดยการเกิดกับประเทศไทยเลย เนื่องจากไม่ได้เกิดที่ประเทศไทย อีกทั้งไม่มีบิดาและมารดาผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยขณะเกิด ซึ่งแม้จะมีภูมิลำเนาในประเทศไทยก็ยังไม่พื่อนักมากพอที่จะทำให้บุคคลดังกล่าวมีจุดเกาะเกี่ยวเกี่ยวกับประเทศไทยภายหลังการเกิด

ข้อเสนอแนะ

จากการใช้แบบสอบถามข้อเท็จจริงเพื่อทำการสำรวจพบว่ามีปัญญ่ยาก เนื่องจากเอกสารที่ใช้เป็นเอกสารกระดาช โดยถือเป็นเอกสารรุ่นต้นแบบ (Prototype) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างแบบสอบถามข้อเท็จจริงเพื่อการพิสูจน์สิทธิในสัญชาติไทยสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่การจัดทำแบบสอบถามข้อเท็จจริงอิเล็กทรอนิกส์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้และเชื่อว่าจะสามารถแก้ปัญหาของแบบสอบถามข้อเท็จจริงที่เป็นแบบกระดาษที่ผู้วิจัยพบระหว่างการวิจัยได้ เพราะแบบสอบถามข้อเท็จจริงอิเล็กทรอนิกส์สามารถเก็บข้อมูลปริมาณมากไว้ในหน่วยความจำของเครื่อง ซึ่งอาจเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ตก็ได้ ทำให้สะดวกต่อการพกพาและเรียกดูข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา และยังป้องกันปัญหาเอกสารตกหล่นหรือสูญหายได้อีกด้วย นอกจากนี้แบบสอบถามข้อเท็จจริงอิเล็กทรอนิกส์ยังสามารถบูรณาการกับองค์ความรู้ด้านการเขียนโปรแกรมพื้นฐานในรูปแบบของการเขียนชุดคำสั่ง (Coding) เพื่อสร้างโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันได้ ซึ่งจะช่วยให้แบบสอบถามข้อเท็จจริงมีการออกแบบที่เป็นมิตรกับผู้ใช้งาน (User-friendly Design) มากขึ้นอีกด้วย

บรรณานุกรม

- กฤษฎา บุญราช, *สถานการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในประเทศไทย* (6 มกราคม 2567) uploads <https://www.bora.dopa.go.th/wpcontent/uploads/2022/01/mt03091_v5594.pdf>.
- ดวงเด่น นาคสีหราช, *หลักกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561).
- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, *คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553).
- สฤษฎ์ นินนาท, *กฎหมายระหว่างประเทศเอกชน: แผนกคดีบุคคล* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551). เขตไท ลังการ์พันธุ์, “การได้สัญชาติไทย: กรณีศึกษาที่หมูป่าอะคาเดมี, น้องหม่อง ทองดี, น้องพลอย หรือนางสาวยลฤดี ปิยะทัต และน้องน้ำผึ้ง หรือนางสาวน้ำผึ้ง ปัญญา” ใน ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช (บรรณาธิการ), *สานฝัน 60 ปี อาจารย์แหวน: รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร* (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563)
- จิตรลดา คำสงค์, *ปัญหาการจัดทำทะเบียนประวัติคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติและคนที่ไม่มียศเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลในประเทศไทย* (6 มกราคม 2567) Article_Attach <http://ombstudies.ombudsman.go.th/article_attach/11-1Jitlada%20Executive.pdf>.

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม Legal Measures Concerning Technology Transfer for Industrial Development

วินิตา ชิมสุนทร

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 9/9 ต.บางพูด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

Vinita Chimsuntorn

School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University, 9/9 Bangphut Sub-District,

Pakkret District, Nontaburi Province 11120

E-mail : vinita.for.thesis@gmail.com

วิวิธ วงศ์ทิพย์

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 9/9 ต.บางพูด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

Vivit Vongthip

School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University, 9/9 Bangphut Sub-District,

Pakkret District, Nontaburi Province 11120

E-mail : vvongtip@gmail.com

สาธิตา วิมลคุณารักษ์

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 9/9 ต.บางพูด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

Sathita Wimonkunarak

School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University, 9/9 Bangphut Sub-District,

Pakkret District, Nontaburi Province 11120

E-mail : sathitawimonkunarak@gmail.com

(Received: 19 July 2024; Revised: 14 August 2024; Accepted: 26 August 2024)

บทคัดย่อ

ประเทศไทยยอมรับนโยบายการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งหวังว่าจะได้รับเทคโนโลยีผ่านการลงทุนจากต่างประเทศและการทำธุรกรรมทางเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ชาวไทยก็ไม่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่ชาวต่างชาติได้รับจากทรัพยากรของไทยยิ่งไปกว่านั้น ประเทศไทยยังไม่มีกรอบทางกฎหมายในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างชัดเจน

ประเทศจีน ญี่ปุ่น และเวียดนามล้วนอยู่ภายใต้พันธกรณีในฐานะสมาชิกขององค์การการค้าโลก แต่ทั้งสามประเทศนี้มีการกำหนดกรอบทางกฎหมายในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีเนื่องจากจีนและญี่ปุ่นมีการใช้บังคับหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยมิชอบ ส่งผลให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

กับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม ส่วนเวียดนามก็มีการรวบรวมและจัดสรรกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้อยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกันอย่างเป็นระบบ

ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ประเทศไทยควรมีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญารวมถึงการรวบรวมและจัดระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อจัดทำกฎหมายแม่บทในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลกเนื่องจากการมีกรอบทางกฎหมายที่ชัดเจนย่อมก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม และนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมได้ในที่สุด

คำสำคัญ : การถ่ายทอดเทคโนโลยี การลงทุนจากต่างประเทศ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การป้องกันการผูกขาด การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรม

Abstract

Thailand adopts economic liberalization in hopes of receiving technology through foreign investment and technology transactions. Nevertheless, Thai personnel do not sufficiently benefit from technology transfer, comparing to the benefits that foreigners reap from Thailand's resources. Furthermore, Thailand still lacks a concrete regulatory framework for technology transfer.

China, Japan and Vietnam are under binding commitments as World Trade Organization's members, but these three countries can set clear regulatory frameworks for technology transfer. Since China and Japan put the antimonopoly rules in the field of intellectual property into effect, which prevent the abuse of intellectual property rights, and lead to the balance of intellectual property protection and fair technology transfer. While Vietnam collects and systematically organizes the regulations concerning technology transfer into a single law.

The researcher proposes that the antimonopoly rules in the field of intellectual property and regulations concerning technology transfer should be codified into a model law, in a manner consistent with World Trade Organization's regulations. This clear regulatory framework will eventually result in the fair transfer of technology and industrial development.

Keywords : Technology Transfer, Foreign Investment, Intellectual Property Protection, Antimonopoly, Economic Liberalization, Industrial Development

บทนำ

ในระบบเศรษฐกิจโลกยุคปัจจุบัน ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าส่วนมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เป็นอุตสาหกรรมและอยู่บนพื้นฐานแห่งความรู้ทางเทคโนโลยี ส่งผลให้บรรดาประเทศอุตสาหกรรมเหล่านี้สามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับกำไรจากการประกอบธุรกิจอย่างมหาศาล ซึ่งความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของประเทศอุตสาหกรรมเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นว่า การครอบครองเทคโนโลยีคือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบเชิงธุรกิจ

เมื่อประเทศกำลังพัฒนาตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยี ประเทศกำลังพัฒนาก็ยอมรับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ โดยมีการแก้ไขกฎหมายด้านการลงทุนให้เอื้อต่อการประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติ รวมถึงการปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความเคร่งครัด เพื่อให้ชาวต่างชาติมีความเชื่อมั่นในการเข้ามาลงทุน และก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่บุคลากรท้องถิ่นของประเทศกำลังพัฒนา

การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยเริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจังด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503 ซึ่งมีการให้สิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกแก่การลงทุนของชาวต่างชาติ ภายหลังการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกในปี ค.ศ. 1995 กฎหมายทั้งในด้านการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทยก็ได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก ซึ่งแนวทางดังกล่าวก็ทำให้ประเทศไทยสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ จนกลายเป็นฐานการผลิตของบริษัทข้ามชาติที่มาจากประเทศอุตสาหกรรมหลายแห่ง

อย่างไรก็ตาม การเข้ามาลงทุนของชาวต่างชาติมักจะเป็นไปเพื่อการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำ รวมถึงการเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของไทย โดยไม่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยอย่างแท้จริง ยิ่งไปกว่านั้น ชาวต่างชาติอาจมีการผูกขาดทางเทคโนโลยีเพื่อรักษาความได้เปรียบเชิงธุรกิจของตน

ประการสำคัญ การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจทำให้ประเทศไทยต้องจำกัดอำนาจอธิปไตยของชาติเพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น ในอดีต ประเทศไทยเคยมีการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมบางประการเพื่อช่วยเหลือให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีมากขึ้น แต่ในปัจจุบัน ประเทศไทยก็ไม่สามารถใช้นโยบายอุตสาหกรรมบางประการได้อีกต่อไป เนื่องจากนโยบายเหล่านั้นอาจเข้าข่ายฝ่าฝืนต่อหลักการค่าเสรี นอกจากนี้ การให้เสรีภาพทางธุรกิจแก่ชาวต่างชาติอย่างเต็มที่ตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเข้มงวดก็ทำให้ชาวต่างชาติมีช่องทางในการผูกขาดทางเทคโนโลยีมากขึ้น ส่งผลให้ชาวไทยไม่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง

จึงประจักษ์ได้ว่า การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมการลงทุนเป็นเพียงประเด็นแรกที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศไทย แต่การทำให้ชาวไทยได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่านั้น จำเป็นต้องอาศัยยุทธศาสตร์ในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องศึกษาแนวทางในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีของต่างประเทศ อันได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งมีฐานะเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกเช่นเดียวกับประเทศไทย

จีนและญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความเจริญทางอุตสาหกรรมทัดเทียมกับชาติตะวันตก ซึ่งทั้งสองประเทศนี้ก็มีนโยบายส่งเสริมให้เกิดการร่วมทุนระหว่างบุคลากรท้องถิ่นกับชาวต่างชาติ เพื่อก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของกิจการร่วมค้า (Joint Venture) โดยมีการปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าให้มีลักษณะที่ไม่ฝักใฝ่ต่อหลักการค้าเสรี นอกจากนี้ ทั้งจีนและญี่ปุ่นก็มีการใช้บังคับหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อทำให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับโอกาสในการเรียนรู้หรือใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม จนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตนเอง ในขณะที่เวียดนามก็มีการรวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีให้อยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน ซึ่งก็คือกฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค.ศ.2017 อันเป็นกรอบทางกฎหมายในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีความชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของจีน ญี่ปุ่น และเวียดนาม ทั้งในมิติของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ และในมิติของการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่แนวทางในการจัดทำกฎหมายที่เป็นกรอบในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทย ซึ่งจะทำให้การกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ขัดแย้งกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของการถ่ายทอดเทคโนโลยี กฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี และกติกาแห่งองค์การการค้าโลกที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดของราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
3. เพื่อนำผลการศึกษาในข้อ 1 และ 2 มาเสนอแนวทางในการจัดทำกฎหมายที่เป็นกรอบในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทย

สมมติฐานของการวิจัย

ประเทศไทยน้อมรับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจตามกติกาแห่งองค์การการค้าโลก โดยมีการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ รวมถึงการให้สิทธิประโยชน์เพื่อจูงใจให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ชาวไทย แต่การลงทุนของชาวต่างชาติมักเป็นไปเพื่อแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำ โดยที่ชาวไทยไม่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรนำหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาของจีนกับญี่ปุ่นมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้ชาวไทยได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม และควรมีการจัดทำกฎหมายที่เป็นกรอบในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีตามแนวทางของเวียดนาม เพื่อก่อให้เกิดกรอบทางกฎหมายที่มีความชัดเจน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเอกสาร โดยมีการรวบรวมข้อมูลจากตำราทางกฎหมาย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทยกับต่างประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงลักษณะทั่วไปของการถ่ายทอดเทคโนโลยีกฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี กติกาแห่งองค์การการค้าโลกที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทยกับต่างประเทศ อันได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยเป็นการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายทั้งในมิติของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ และในมิติของการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงลักษณะทั่วไปของการถ่ายทอดเทคโนโลยี กฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี และกติกาแห่งองค์การการค้าโลกที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี
2. ได้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดของราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
3. สามารถนำผลการศึกษาในข้อ 1 และ 2 มาเสนอแนวทางในการจัดทำกฎหมายที่เป็นกรอบในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทย

ลักษณะทั่วไปของการถ่ายทอดเทคโนโลยี

การถ่ายทอดเทคโนโลยี (Technology Transfer) หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ความรู้ ขอบค้นพบทางวิทยาศาสตร์ และทรัพย์สินทางปัญญาได้รับการถ่ายทอดจากผู้สร้างสรรค์เทคโนโลยีไปสู่ผู้ใช้เทคโนโลยี¹

ในกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีนั้นประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย อันได้แก่ ผู้ทรงสิทธิ (Rights Holder) ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์หรือเป็นเจ้าของเทคโนโลยี ส่วนอีกฝ่ายก็คือ ผู้รับเทคโนโลยี (Recipient) ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีมาจากผู้ทรงสิทธิ ทั้งนี้ การถ่ายทอดเทคโนโลยีก็สามารถกระทำได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบที่มีความสำคัญคือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของการลงทุนจากต่างประเทศ

เมื่อชาวต่างชาติเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศผู้รับการลงทุน ชาวต่างชาติย่อมมีการนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์ รวมถึงความรู้ทางเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ จึงทำให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการผลิต การจัดการธุรกิจ และการตลาด ดังนั้น การลงทุนจากต่างประเทศจึงเป็นรูปแบบของการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีความสำคัญ นอกจากนี้ การลงทุนจากต่างประเทศก็นำไปสู่การถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบอื่น ๆ อาทิ การร่วมทุนในกิจการร่วมค้า การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และการทำสัญญาทางเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ

ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบใดก็ตาม ฝ่ายผู้ทรงสิทธิย่อมมีอำนาจต่อรองที่สูงกว่าฝ่ายผู้รับเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงกฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างรอบคอบ เพื่อช่วยเหลือให้ภาคเอกชนในประเทศของตนได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีตามที่คาดหวัง

กฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี

กฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี หมายถึง กฎหมายที่มีผลกระทบต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยี อันประกอบด้วย กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด² ซึ่งการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีไม่สามารถทำได้โดยกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องใช้บังคับกฎหมายเหล่านี้ในลักษณะที่เชื่อมโยงและสมดุลกัน

กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศและกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจะมีบทบาทร่วมกันในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ กล่าวคือ กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศมีบทบาทในการส่งเสริมการลงทุน รวมถึงการให้สิทธิประโยชน์แก่การประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติ ส่วนกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิ (Exclusive Rights) เนื่องจาก

¹ World Intellectual Property Organization, *Intellectual Property and Technology Transfer* (19 July 2024) World Intellectual Property Organization. <<https://www.wipo.int/web/technology-transfer>>.

² โกศล ฉันทกุล และสมพงษ์ วนภา, “การถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างประเทศ”, ใน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, *กฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ เล่มที่ 2* (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528) 707, 735.

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีแนวคิดว่าการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแก่ผู้ทรงสิทธิจะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างสรรค์เทคโนโลยีใหม่ ๆ ยิ่งไปกว่านั้น การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวต่างชาติมีความมั่นใจที่จะเข้ามาลงทุน และทำให้นักลงทุนท้องถิ่นได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยี

ในทางกลับกัน หากมีการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับที่มากเกินไป ก็จะทำให้ชาวต่างชาติมีอำนาจทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าผู้ประกอบการธุรกิจในท้องถิ่น ซึ่งชาวต่างชาติอาจมีการใช้อำนาจในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี ส่งผลให้นักลงทุนท้องถิ่นถูกปิดกั้นโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างไม่เป็นธรรม เพราะฉะนั้น กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดจึงต้องเข้ามา มีบทบาทในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ทั้งนี้ กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดมีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรี และเป็นธรรม (Fair Competition) ในขณะที่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิ จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งเมื่อนำกฎหมายทั้งสองระบบนี้มาใช้ร่วมกัน³ ดังนั้น บางประเทศจึงมีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นมาโดยตรง เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ทรงสิทธิใช้อำนาจตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี

นอกจากนี้ ประเทศผู้รับการลงทุนอาจมีการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรม (Industrial Policy) อันหมายถึง นโยบายที่กำหนดให้ชาวต่างชาติต้องปฏิบัติตามเพื่อทำให้ประเทศผู้รับการลงทุนได้รับประโยชน์ตามเป้าหมายในด้านต่าง ๆ ซึ่งนโยบายอุตสาหกรรมที่เป็นประโยชน์ในแง่ของการถ่ายทอดเทคโนโลยีนั้น ได้แก่ นโยบายที่กำหนดให้ชาวต่างชาติใช้ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบที่ผลิตในประเทศ และนโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้า⁴

กล่าวโดยสรุป กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศและกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจะมีบทบาทร่วมกันในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นแก่ชาวต่างชาติ เพื่อให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการลงทุนจากต่างประเทศ ในขณะที่กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดมีบทบาทในการป้องกันการผูกขาดทางเทคโนโลยี นอกเหนือจากการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ประเทศผู้รับการลงทุนอาจมีการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมเพื่อช่วยเหลือให้ภาคอุตสาหกรรมในประเทศของตนได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากชาวต่างชาติมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีจะต้องเป็นไปในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงพันธกรณีขององค์การการค้าโลกที่มีผลกระทบต่อ การถ่ายทอดเทคโนโลยี

³ Micheal A. Carrier, *From Matter and Introduction to: Intellectual Property and Competition* (19 July 2024) Social Science Research Network <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1944946>.

⁴ United Nations Conference on Trade and Development, *World Investment Report 2018: Investment and New Industrial Policies* (Geneva: United Nations Publication, 2018) 131-132.

กติกาแห่งองค์การการค้าโลกที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี

พันธกรณีขององค์การการค้าโลกที่มีผลกระทบต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยี ได้แก่ ความตกลงว่าด้วยมาตรการด้านการลงทุนที่เกี่ยวกับการค้าและความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า ซึ่งเป็นพันธกรณีที่มีผลผูกพันต่อทุกประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก

ความตกลงว่าด้วยมาตรการด้านการลงทุนที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Investment Measures) หรือ TRIMs คือพันธกรณีที่ส่งเสริมให้นักลงทุนต่างชาติสามารถเข้าไปลงทุนในต่างประเทศได้อย่างเสรี TRIMs จึงมีข้อห้ามไม่ให้ประเทศผู้รับการลงทุนกำหนดมาตรการที่ขัดแย้งกับหลักการการค้าเสรี หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ หรือมาตรการที่ต้องห้ามตามภาคผนวกของ TRIMs

ทั้งนี้ พันธกรณีของ TRIMs ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมในขอบเขตที่จำกัด ซึ่งส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ส่วนความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) หรือ TRIPS คือพันธกรณีที่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (Minimum Standards) ส่งผลให้ประเทศสมาชิกต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของตนให้มีความเคร่งครัดมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกทำให้ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติอย่างเคร่งครัด อีกทั้งยังต้องละเว้นจากการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมบางประการ เพื่อให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเสรี ถึงแม้ว่าการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศก็ตาม แต่การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจก็ทำให้ประเทศไทยถูกจำกัดอำนาจในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่งผลให้ชาวไทยไม่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่ชาวต่างชาติได้รับจากทรัพยากรของไทย

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทยกับต่างประเทศ

ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยเป็นการศึกษาทั้งในมิติของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ และในมิติของการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี

มาตรการทางกฎหมายของราชอาณาจักรไทย

การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยเริ่มต้นขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1960 ซึ่งประเทศไทยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ.2503 ส่งผลให้ชาวต่างชาติเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้อย่างเสรี แต่ถึงกระนั้น ชาวไทยก็ไม่ได้รับการถ่ายทอด

เทคโนโลยีมากเท่าที่ควร เพราะการเข้ามาลงทุนของชาวต่างชาติมักเป็นไปเพื่อแสวงหาประโยชน์จากแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำ และการได้รับสิทธิประโยชน์จากการส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลไทย⁵ ดังนั้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมบางประการ เพื่อช่วยเหลือให้ชาวไทยได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีมากขึ้น เช่น ในกรณีที่ชาวต่างชาติเข้ามาจัดตั้งโรงงานผลิตรถยนต์ในประเทศไทย ภาครัฐก็มีนโยบายที่กำหนดให้ชาวต่างชาติใช้ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบที่ผลิตในประเทศ (Local Content Policy) ซึ่งนโยบายดังกล่าวก็ทำให้ชาวต่างชาติมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ผู้ผลิตชาวไทย เพื่อให้สามารถผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ที่มีคุณภาพตามความต้องการของชาวต่างชาติ

นับตั้งแต่การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกในปี ค.ศ. 1995 ประเทศไทยก็มีการปรับปรุงกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับพันธกรณีขององค์การการค้าโลก โดยมีการยกเลิกนโยบายอุตสาหกรรมที่ขัดแย้งกับหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติและบทบัญญัติของ TRIMs อีกทั้งยังมีการผ่อนปรนกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติ เพื่อให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเสรี

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีการใช้บังคับพระราชบัญญัติ⁶ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหลายฉบับ เพื่อยกระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับพันธกรณีของ TRIPS นอกจากนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 แก้ไขครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2560) ก็มีการให้สิทธิประโยชน์ทางการลงทุน อาทิ การยกเว้นหรือลดหย่อนภาษี การอนุญาตให้ชาวต่างชาติถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน การอนุญาตให้นำช่างฝีมือจากต่างประเทศติดตามเข้ามาด้วย และการอนุญาตให้ส่งเงินตราออกนอกประเทศ เป็นต้น ซึ่งสิทธิประโยชน์เหล่านี้ย่อมทำให้ชาวต่างชาติได้รับความสะดวกในการประกอบธุรกิจ

ทั้งนี้ หลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาของไทยปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 อันเป็นกฎหมายที่มีข้อห้ามไม่ให้ผู้ทรงสิทธิกำหนดเงื่อนไขในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรม⁶ ซึ่งลักษณะของเงื่อนไขที่ถือว่าการจำกัดการแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรมนั้น ก็ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 25 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 อย่างไรก็ตาม กฎกระทรวงฉบับนี้ก็มีฐานะเป็นเพียงกฎหมายลำดับรองที่มีบทบาทในการกำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดเกี่ยวกับกรณีของการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร หรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามอนุสิทธิบัตรเท่านั้น ในขณะที่การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการทำสัญญาทางเทคโนโลยีสามารถกระทำได้ในหลายรูปแบบโดยไม่จำกัด จึงทำให้ผลใช้บังคับของกฎกระทรวงฉบับนี้ไม่มีความครอบคลุมเท่าที่ควร และอาจทำให้ชาวต่างชาติอาศัยช่องว่างทางกฎหมายในการผูกขาดทางเทคโนโลยี

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยมีการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศและกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่สอดคล้องกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก อีกทั้งยังมีการยกเลิกนโยบายอุตสาหกรรม

⁵ สุธี ประศาสน์เศรษฐ, “วิวัฒนาการระบบเศรษฐกิจไทยในรอบ 200 ปี” (2556) 1:1 วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง 23, 37-41.

⁶ มาตรา 39, พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522.

บางประการ เพื่อให้ชาวต่างชาติสามารถประกอบธุรกิจได้อย่างเสรียิ่งขึ้น แต่ในทางกลับกัน ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่รัดกุม จึงทำให้ชาวต่างชาติสามารถใช้อำนาจตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ชาวไทยไม่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง ซึ่งอาจทำให้ประเทศไทยอยู่ในสถานะที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

สืบเนื่องจากสภาพปัญหาข้างต้น ประเทศไทยจึงควรศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ โดยเฉพาะหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก

มาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีน

นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1978 รัฐบาลจีนก็กำหนดเป้าหมายในการปฏิรูปประเทศให้มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรม ส่งผลให้รัฐบาลจีนให้เสรีภาพทางธุรกิจแก่ภาคเอกชนและเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งนโยบายอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในช่วงเวลาดังกล่าวก็คือ การส่งเสริมให้เกิดการร่วมทุนระหว่างชาวจีนกับชาวต่างชาติในกิจการร่วมค้า

การร่วมทุนระหว่างชาวจีนกับชาวต่างชาติในกิจการร่วมค้านั้นหมายถึง การที่บริษัทของชาวจีนกับบริษัทข้ามชาตินำสินทรัพย์มาร่วมทุนกัน และมีการบริหารจัดการธุรกิจร่วมกันเพื่อแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน โดยอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยกิจการร่วมค้าทั้ง 2 ฉบับ อันได้แก่ The Law on Sino-Foreign Equity Joint Venture 1979 และ The Law on Sino-Foreign Cooperative Joint Venture 1988

เมื่อมีการร่วมทุนในกิจการร่วมค้า หุ่นส่วนที่เป็นชาวจีนย่อมได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีจากชาวต่างชาติผ่านการปฏิบัติงานร่วมกัน ดังนั้น กิจการร่วมค้าจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศมากขึ้น⁷ นอกจากนี้ ชาวต่างชาติอาจมีการนำเทคโนโลยีหรือสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนมาลงเป็นหุ้น (Capital Contribution by Intellectual Property Rights) อันหมายถึง การที่เจ้าของเทคโนโลยีทำสัญญาอนุญาตให้กิจการร่วมค้าใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีของตน ส่งผลให้ชาวจีนสามารถนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ในการผลิตและการจัดการธุรกิจ อีกทั้งยังทำให้ชาวจีนได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง จนสามารถนำความรู้มาพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตนเอง

ภายหลังการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกในปี ค.ศ.2001 จีนก็มีการแก้ไขกฎหมายทั้งในด้านการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อรองรับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจตามกติกาแห่งองค์การการค้าโลก ซึ่งการเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกก็เป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของจีนเนื่องจากทำให้จีนสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้มากขึ้น จนก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรม

⁷ Kun Jiang, Wolfgang Keller, Larry D. Qiu and William Ridley, *International Joint Ventures and Internal vs. External Technology Transfer: Evidence from China* (Massachusetts: National Bureau of Economic Research, 2018) 2.

ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง⁸ แต่ในช่วงปี ค.ศ. 2018 รัฐบาลจีนถูกกล่าวหาว่ากระทำการละเมิดต่อทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ ซึ่งนโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการบังคับให้ชาวต่างชาติถ่ายทอดเทคโนโลยี รัฐบาลจีนจึงแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าวโดยการประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศ ค.ศ.2020 (Foreign Investment Law 2020) เพื่อทำให้กฎระเบียบทางการลงทุนมีความเสรีและสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ โดยจะไม่มีทางเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ประกอบการที่เป็นชาวจีนกับผู้ประกอบการที่เป็นชาวต่างชาติ⁹

ประการสำคัญ กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศ ค.ศ.2020 ก็มีการปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าให้สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการร่วมค้าฉบับเดิมทั้งสองฉบับ¹⁰ ส่งผลให้การจัดตั้งกิจการร่วมค้าต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยบริษัท ประมวลกฎหมายแพ่ง และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเช่นเดียวกับการประกอบธุรกิจของชาวจีน นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ก็มีการให้หลักประกันในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ โดยการรับรองว่าจะไม่มีการใช้อำนาจทางปกครองในลักษณะที่เป็นการบังคับให้ชาวต่างชาติถ่ายทอดเทคโนโลยี¹¹

จึงประจักษ์ได้ว่า นโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าของจีนในปัจจุบันไม่ใช่นโยบายในเชิงบังคับ กล่าวคือ การร่วมทุนระหว่างชาวจีนกับชาวต่างชาติก็คือสัญญาที่เกิดจากความความสมัครใจของเอกชน โดยที่ชาวต่างชาติสามารถทำข้อตกลงโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการร่วมทุนกับชาวจีน ซึ่งภาครัฐจะกำกับดูแลกิจการร่วมค้าในฐานะที่เป็นนิติกรรมสัญญาทางแพ่งโดยทั่วไป

ถึงแม้ว่าจีนจะให้ความสำคัญกับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจมากเพียงใดก็ตาม แต่จีนก็ตระหนักว่าการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาย่อมทำให้ผู้ทรงสิทธิมีอำนาจผูกขาด จีนจึงมีนโยบายอุดหนุนหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา และนำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 2008 ซึ่งได้รับการแก้ไขปรับปรุงจนกลายมาเป็นกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 2022 อันเป็นฉบับที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ.2022 มีการระบุถึงเจตนารมณ์ในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางนวัตกรรม¹² โดยมีข้อห้ามไม่ให้ผู้ประกอบการใช้ความได้เปรียบทางเทคโนโลยีในลักษณะที่ก่อให้เกิดการผูกขาด¹³ หากมีการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยมิชอบ การกระทำดังกล่าวก็ต้องอยู่

⁸ Limei Yang, *Assessing the Impacts of China's Accession to the WTO* (master's degree in Internationalization: Economic, Business and Legal-Political Aspects, Faculty of Economics and Business, University of Barcelona, 2023) 32.

⁹ หลินอีฟาน, *แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการกำหนดกฎเกณฑ์ในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว: กรณีศึกษาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน* (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563) 31-32.

¹⁰ Article 42, *China's Foreign Investment Law 2020*.

¹¹ Article 22, *China's Foreign Investment Law 2020*.

¹² Article 1, *China's Antimonopoly Law 2022*.

¹³ Article 9, *China's Antimonopoly Law 2022*.

ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด¹⁴ ซึ่งรายละเอียดของการกระทำที่ถือว่าเป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยีนั้นจะเป็นไปตามที่ปรากฏอยู่ใน The Antimonopoly Guidelines on Intellectual Property หรือ IP Guidelines ของจีนที่มีผลใช้บังคับกับธุรกรรมและการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับการใช้เทคโนโลยีหรือทรัพย์สินทางปัญญา¹⁵

ยิ่งไปกว่านั้น IP Guidelines ของจีนก็มีบทบัญญัติในเรื่องการทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาที่มีลักษณะเป็นการผูกขาด (Monopoly Agreements Involving Intellectual Property Rights) การครอบงำตลาดโดยการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Abuse of Dominance Involving Intellectual Property Rights) การควบรวมกิจการโดยการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Concentrations of Undertakings Involving Intellectual Property Rights) จึงกล่าวได้ว่า จีนมีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาไว้อย่างรอบคอบ โดยมีบทบัญญัติที่ครอบคลุมและทันสมัยต่อพฤติกรรมของผู้ประกอบธุรกิจในยุคปัจจุบัน

หลังจากที่ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของจีนก็สรุปได้ว่า จีนมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทั้งในด้านการลงทุน ทรัพย์สินทางปัญญา และนโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าให้มีความสอดคล้องกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก ในขณะเดียวกัน จีนก็มีการใช้บังคับหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาอันเป็นกลไกที่ช่วยป้องกันไม่ให้ชาวต่างชาติใช้ความได้เปรียบทางเทคโนโลยีโดยมิชอบ

มาตรการทางกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

การปฏิรูปสมัยเมจิที่เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ.1868 คือยุคที่ญี่ปุ่นมีการพัฒนาอุตสาหกรรมให้เจริญก้าวหน้า พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจ้างผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ หรือการทำสัญญาทางเทคโนโลยีกับชาวต่างชาติ ยิ่งไปกว่านั้น ญี่ปุ่นก็ปฏิรูปกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาตามแนวทางของชาติตะวันตก จนนำไปสู่การประกาศใช้กฎหมายสิทธิบัตร ค.ศ.1885 และต่อมาในปี ค.ศ.1889 ญี่ปุ่นก็เปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น

ในช่วงต้นของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ญี่ปุ่นมีการส่งเสริมให้เกิดการร่วมทุนระหว่างชาวญี่ปุ่นกับชาวต่างชาติในกิจการร่วมค้าเพื่อให้ชาวญี่ปุ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการสร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจ¹⁶ รวมถึงการที่ชาวต่างชาตินำเทคโนโลยีมาลงเป็นหุ้น โดยการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือการทำสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางเทคนิค ส่งผลให้ชาวญี่ปุ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากชาวต่างชาติอย่างรวดเร็ว¹⁷

¹⁴ Article 68, *China's Antimonopoly Law 2022*.

¹⁵ Article 1, *China's IP Guidelines 2020*.

¹⁶ John Cantwell and Yanli Zhang, "The Co-Evolution of International Business Connections and Domestic Technological Capabilities: Lessons from the Japanese Catch-Up Experience" (2009) 18:2 *Transnational Corporations* 37, 62.

¹⁷ Kenichi Ohno, *The Economic Development of Japan: The Path Traveled by Japan as a Developing Country* (Tokyo: National Graduate Institute for Policy Studies, 2005) 65.

ภายหลังการพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นก็เร่งฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในประเทศซึ่งกิจการร่วมค้าก็ยังคงเป็นนโยบายอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญจนก่อให้เกิดการร่วมทุนระหว่างชาวญี่ปุ่นกับชาวต่างชาติในอุตสาหกรรมหลายประเภท อาทิ เซมิคอนดักเตอร์ และคอมพิวเตอร์¹⁸ หลังจากทีระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่นมีเสถียรภาพมากขึ้น รัฐบาลญี่ปุ่นก็ผ่อนปรนกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเสรี ต่อมาในปี ค.ศ. 1995 ญี่ปุ่นก็เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นมีการยกระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ พร้อมทั้งให้เสรีภาพแก่การประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการค้าเสรีขององค์การการค้าโลก

การศึกษาถึงวิวัฒนาการของการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศญี่ปุ่นทำให้พบว่า ญี่ปุ่นมีการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามมาตรฐานสากลมาอย่างยาวนาน อันเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวต่างชาติมีความเชื่อมั่นในการเข้ามาลงทุน จนนำไปสู่การถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของการลงทุนจากต่างประเทศ นอกจากนี้ การถ่ายทอดเทคโนโลยีก็ยังเกิดจากการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาความร่วมมือทางเทคนิคและการร่วมทุนในกิจการร่วมค้า ซึ่งเป็นรูปแบบของการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีความสำคัญ¹⁹

นอกเหนือจากการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ญี่ปุ่นก็มีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาในปี ค.ศ. 1968 โดยมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันไม่ให้ชาวต่างชาติทำการผูกขาดทางเทคโนโลยี หรือใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่เป็นการเอารัดเอาเปรียบชาวญี่ปุ่นที่มีอำนาจต่อรองน้อยกว่า²⁰ ซึ่งหลักการดังกล่าวก็ได้รับการแก้ไขปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองผู้ทรงสิทธิกับการแบ่งปันความรู้ทางเทคโนโลยีให้แก่สังคม

ในปัจจุบัน หลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาของญี่ปุ่นปรากฏอยู่ในกฎหมาย 2 ฉบับ อันได้แก่ กฎหมายว่าด้วยหลักการพื้นฐานแห่งทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ. 2002 และกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 1947

กฎหมายว่าด้วยหลักการพื้นฐานแห่งทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ. 2002 (Intellectual Property Basic Act 2002) มีการกำหนดให้ทรัพย์สินทางปัญญาหมายถึง ผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ข้อค้นพบที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม ความรู้ทางเทคนิค และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรม

¹⁸ U.S. Congress, Ofce of Technology Assessment, *Competing Economies: America, Europe, and the Pacic Rim* (Washington DC: U.S. Government Printing Ofce, 1991) 249-261.

¹⁹ Kenichi Ohno, *The History of Japanese Economic Development: Origins of Private Dynamism and Policy Competence* (New York: Routledge, 2018) 53.

²⁰ Chistopher Heath, “Anti-Competitive Clauses in Know-How Agreements FTC Decision of October 13,1995” 1996:2 *Zetschrift Fur Japanisches Recht* 146, 147.

ทางธุรกิจ²¹ ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ก็มีบทบัญญัติว่า การใช้บังคับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณะ รวมถึงการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม²²

ในขณะเดียวกัน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 1947 (Antimonopoly Act 1947) ก็มีการกำหนดจุดตัดระหว่างกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 1947 มีการรับรองให้ผู้ทรงสิทธิสามารถใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนได้²³ ซึ่งบทบัญญัตินี้ก็มีความหมายว่า หากผู้ทรงสิทธิมีการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนอย่างเหมาะสม ก็จะถือว่าเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา แต่ถ้ามีการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยมิชอบ ก็จะต้องรับผิดชอบตามบทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด²⁴

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าพฤติกรรมใดเข้าข่ายเป็นการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาก็ได้รับการบัญญัติไว้ใน Guidelines on the Use of Intellectual Property under the Antimonopoly Act หรือ IP Guidelines ซึ่งมีฐานะเป็นกฎหมายลำดับรองที่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 1947

IP Guidelines ของญี่ปุ่นมีการระบุถึงเหตุผลของการนำกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดมาประยุกต์ใช้กับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยให้เหตุผลว่า หากผู้ทรงสิทธิมีพฤติกรรมที่เป็นการจำกัดสิทธิในการใช้เทคโนโลยีของผู้อื่นมากเกินไป พฤติกรรมดังกล่าวย่อมเป็นการปิดกั้นโอกาสในการวิจัยและพัฒนาทางเทคโนโลยีของผู้อื่น ในทางกลับกัน หากผู้ทรงสิทธิมีการทำธุรกรรมทางเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรมก็จะทำให้ผู้อื่นสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ²⁵

ประการสำคัญ IP Guidelines ของญี่ปุ่นก็มีการอธิบายถึงลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี อาทิ การใช้ความได้เปรียบทางเทคโนโลยีเพื่อกีดกันไม่ให้ผู้อื่นเข้าสู่ตลาด การตกลงร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อทำการผูกขาดทางเทคโนโลยี รวมถึงการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นการจำกัดสิทธิในการใช้เทคโนโลยีของผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม จึงกล่าวได้ว่า IP Guidelines มีการกำหนดรายละเอียดของหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาไว้อย่างครอบคลุม²⁶

หลังจากที่ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของญี่ปุ่นก็สรุปได้ว่า ญี่ปุ่นมีการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจโดยการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ อันเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการลงทุนจากต่างประเทศ การร่วมทุนกับชาวต่างชาติในกิจการร่วมค้า และ

²¹ Article 2 (1), Japan's Intellectual Property Basic Act 2002.

²² Article 10, Japan's Intellectual Property Basic Act 2002.

²³ Article 21, Japan's Antimonopoly Act 1947.

²⁴ Masako Wakui, "Intellectual Property and Antitrust in Japan" In Roger D. Blair, D. Daniel Sokol, *The Cambridge Handbook of Antitrust, Intellectual Property, and High Tech* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017) 138, 143-144.

²⁵ Part 1 (1), Japan's IP Guidelines 2016.

²⁶ Hiroki Saito, "Laws Affecting Ip Licensing-Japan" (2023) 58:2 *LES Nouvelles* 152, 153.

การทำสัญญาทางเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ ญี่ปุ่นก็มีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาไว้อย่างรัดกุม จึงทำให้ชาวญี่ปุ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม จนสามารถนำความรู้ทางเทคโนโลยีมาพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกในทวีปเอเชียที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรม

มาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ภายหลังการปฏิรูป Doi Moi ในปี ค.ศ. 1986 รัฐบาลเวียดนามก็เริ่มให้เสรีภาพทางธุรกิจแก่ภาคเอกชนมากขึ้น พร้อมทั้งเปิดรับการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศยิ่งไปกว่านั้น เวียดนามก็พัฒนาระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ส่งผลให้เวียดนามได้รับการยอมรับให้เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกในปี ค.ศ. 2007

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เวียดนามก็มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในของตนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างบรรยากาศทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อการลงทุนจากต่างประเทศ พร้อมทั้งให้สิทธิประโยชน์แก่การประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติอีกหลายประการ อาทิ การยกเว้นหรือลดหย่อนภาษี การลดขั้นตอนในการขออนุญาตลงทุน การผ่อนปรนกฎระเบียบต่าง ๆ รวมถึงการให้สิทธิประโยชน์แก่ชาวต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในสาขาธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริม ซึ่งแนวทางดังกล่าวก็ทำให้เวียดนามกลายเป็นพื้นที่เป้าหมายของนักลงทุนต่างชาติ อันเป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ถึงแม้ว่าเวียดนามจะให้เสรีภาพแก่การประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติมากเพียงใดก็ตามแต่เวียดนามก็สามารถกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีได้อย่างมียุทธศาสตร์ เนื่องจากเวียดนามมีการรวบรวมกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีให้มาอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน ซึ่งก็คือ กฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค.ศ. 2017 (Law on Technology Transfer 2017) อีกทั้งยังมีการจัดสรรเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับประมวลกฎหมาย จึงทำให้กฎหมายฉบับนี้เปรียบเสมือน Model Law หรือกฎหมายแม่บทในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี

สาระสำคัญในกฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค.ศ. 2017 แบ่งออกเป็น 6 บท อันได้แก่ บทบัญญัติทั่วไป การนำเทคโนโลยีมาลงเป็นหุ้นในโครงการลงทุน การทำสัญญาว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี มาตรการในการพัฒนาตลาดทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อำนาจของรัฐในการจัดการเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี และบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้บังคับกฎหมายฉบับนี้

จึงประจักษ์ได้ว่า กฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค.ศ. 2017 มีบทบาทในการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี ธุรกิจทางเทคโนโลยี ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทรงสิทธิกับผู้รับเทคโนโลยี รวมถึงนโยบายในการส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากิจการทางอุตสาหกรรมในประเทศเวียดนาม²⁷

²⁷ Nguyen Thang Tung and Bui The Long, “Promoting Technology Transfer and Innovation for Development of Industrial Clusters: Theoretical Framework and Policy Implications for Vietnam” (2020) 9:3 *Journal of Science and Technology Policies and Management* 114, 120-121.

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การครอบครองเทคโนโลยีคือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบเชิงธุรกิจ ซึ่งความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของบรรดาประเทศอุตสาหกรรมก็เป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยี เพราะฉะนั้นประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจึงน้อมรับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ พร้อมกับมีการใช้บังคับกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยมุ่งหวังว่าจะได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของการลงทุนจากต่างประเทศ การร่วมทุนในกิจการร่วมค้า และการทำสัญญาทางเทคโนโลยี

ในสภาพความเป็นจริง นักลงทุนต่างชาติที่มีฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิในเทคโนโลยีย่อมมีอำนาจต่อรองที่สูงกว่าบุคลากรท้องถิ่นของประเทศกำลังพัฒนา ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐของประเทศกำลังพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรม (Industrial Policy) เพื่อช่วยเหลือให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีจากชาวต่างชาติมากขึ้น เช่น นโยบายที่กำหนดให้ชาวต่างชาติใช้ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบที่ผลิตในประเทศ ซึ่งเป็นนโยบายที่เป็นผลดีต่ออุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ของไทย แต่ในปัจจุบันประเทศไทยก็จำเป็นต้องยกเลิกนโยบายดังกล่าว อีกทั้งยังต้องยกเลิกนโยบายอื่น ๆ ที่อาจเข้าข่ายฝ่าฝืนต่อความตกลงว่าด้วยมาตรการด้านการลงทุนที่เกี่ยวกับการค้า (TRIMs) เพื่อส่งเสริมให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเสรีตามเจตนารมณ์ขององค์การการค้าโลก ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยก็ต้องปรับปรุงระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความเคร่งครัด เพื่อรองรับพันธกรณีตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS)

ทั้งนี้ การส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา่อมทำให้ชาวต่างชาติมีความมั่นใจในการเข้ามาลงทุน ซึ่งจะนำไปสู่การถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ แต่ทว่า การลงทุนของชาวต่างชาติมักเป็นไปเพื่อแสวงหาประโยชน์จากแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำและทรัพยากรธรรมชาติของไทย โดยไม่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ชาวไทยอย่างแท้จริง ยิ่งไปกว่านั้น ชาวต่างชาติก็สามารถใช้อำนาจตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของต่างประเทศเพื่อให้ค้นพบแนวทางที่มีความสมดุลระหว่างการรักษาสถิติประโยชน์ของชาวต่างชาติกับการทำให้ชาวไทยได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

ในช่วงแรกเริ่มของการพัฒนาอุตสาหกรรม ประเทศจีนและญี่ปุ่นมีการกำหนดให้ชาวต่างชาติต้องมีการร่วมทุนกับบุคลากรท้องถิ่นในนามของกิจการร่วมค้า แต่ในปัจจุบัน นโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าของทั้งสองประเทศนี้ก็ได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักการค้าเสรี โดยมีการเปลี่ยนจากนโยบายในเชิงบังคับให้เป็นนโยบายในเชิงส่งเสริม กล่าวคือ กิจการร่วมค้าจะต้องเกิดการทำสัญญาด้วยความสมัครใจ นอกจากนี้ การทำสัญญาทางเทคโนโลยีในทุกรูปแบบก็ต้องเป็นไปตามหลักเสรีภาพแห่งการแสดงเจตนา โดยที่ภาครัฐจะเข้ามากำกับดูแลการทำสัญญาทางเทคโนโลยีในลักษณะเดียวกับนิติกรรมสัญญาทางแพ่งโดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม จีนและญี่ปุ่นก็สามารถใช้บังคับหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดที่เป็นกฎหมายแม่บท พร้อมกับมีการบัญญัติรายละเอียดที่เกี่ยวข้องไว้ในกฎหมายลำดับรอง จึงทำให้หลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาของทั้งสองประเทศนี้มีความรัดกุม และทำให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างเป็นธรรมชาติ ส่งผลให้ทั้งสองประเทศนี้มีความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมที่ทัดเทียมกับชาติตะวันตก

ส่วนเวียดนามก็มีการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค.ศ. 2017 อันเป็นกฎหมายที่รวบรวมกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีให้มาอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน โดยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับประมวลกฎหมาย จึงทำให้กฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาที่ครอบคลุมและชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมทางธุรกิจ พ.ศ. ... (The Bill on the Use of Technology in Business Activities B.E. ...) เพื่อรวบรวมกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีให้มาอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกันตามแนวทางของเวียดนาม นอกจากนี้ หลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาของจีนและญี่ปุ่นก็ต้องได้รับการนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้ด้วย

สาระสำคัญในร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมทางธุรกิจ พ.ศ. ... แบ่งออกเป็น 5 หมวด ดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป (General Provisions) จะระบุถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ที่มุ่งส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในกิจกรรมทางธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีจะต้องเป็นไปด้วยความเคารพต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ทรงสิทธิ รวมถึงการเคารพต่อพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกัน ผู้ทรงสิทธิก็จะต้องไม่ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนในลักษณะที่เป็นการผูกขาด หรือเป็นการจำกัดโอกาสในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีของผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม

ในหมวดที่ 1 นี้มีการกำหนดให้เทคโนโลยีมีความหมายที่ครอบคลุมถึงทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภท รวมถึงความรู้ทั้งปวงที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมทางธุรกิจ

หมวดที่ 2 สัญญาทางเทคโนโลยี (Technology Contracts) จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำสัญญาทางเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ อาทิ สัญญาว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี สัญญาว่าด้วยการโอนสิทธิในเทคโนโลยี สัญญาว่าด้วยการให้คำปรึกษาทางเทคโนโลยี สัญญาว่าด้วยการให้บริการทางเทคโนโลยี สัญญาว่าด้วยการฝึกอบรมทางเทคโนโลยี สัญญาว่าด้วยการจัดหาเครื่องจักรและอุปกรณ์ รวมถึงสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางเทคนิค

หมวดที่ 3 การนำเทคโนโลยีมาลงเป็นหุ้นในโครงการลงทุน (Capital Contributions to Investment Projects) จะมีการรับรองให้เทคโนโลยีมีฐานะเทียบเท่าสินทรัพย์ที่มีตัวตน เพื่อให้ผู้ทรงสิทธิสามารถนำเทคโนโลยีของตนมาลงเป็นหุ้นในโครงการลงทุน ซึ่งคำว่าโครงการลงทุนในกฎหมายฉบับนี้หมายถึง บริษัท ห้างหุ้นส่วน กิจการร่วมค้า และองค์กรธุรกิจทุกประเภทที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายไทย

ในหมวดที่ 3 นี้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาลงเป็นหุ้นในโครงการลงทุน อาทิ การจัดเตรียมเอกสาร และข้อตกลงที่ต้องระบุไว้ในเอกสารที่เกี่ยวกับการลงหุ้น เป็นต้น

หมวดที่ 4 การป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Antimonopoly in the Field of Intellectual Property) มีการบัญญัติว่า หลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาต้องมีผลใช้บังคับกับการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ทรงสิทธิใช้อำนาจตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี ซึ่งอาจจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องไว้ในกฎหมายลำดับรองที่อยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ด้วย

หมวดที่ 5 บทสุดท้าย (Final Provisions) จะมีการเน้นย้ำว่า การยกร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้เป็นการยกเลิกกฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่แล้ว แต่เป็นการจัดทำกฎหมายที่เป็นกรอบในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทย เพื่อก่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างการส่งเสริมการลงทุน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และการป้องกันการผูกขาดทางเทคโนโลยี ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีการใช้บังคับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดอยู่แล้วก็ตาม แต่กฎหมายทั้งสองระบบนี้ก็มีแนวคิดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิ โดยให้เหตุผลว่าการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธินั้นเปรียบเสมือนการสร้างแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา ในขณะที่กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดนั้นมีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งเมื่อนำหลักการของกฎหมายทั้งสองระบบนี้มาใช้บังคับร่วมกัน ดังนั้น ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงจำเป็นต้องมีบทบาทในการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมทางธุรกิจ เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม

เมื่อพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมทางธุรกิจ พ.ศ. ... มีผลใช้บังคับ กระทรวงพาณิชย์ก็ควรเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมายฉบับนี้ เนื่องจากกระทรวงพาณิชย์มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการค้า การจดทะเบียนธุรกิจ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงการเจรจาการค้าระหว่างประเทศภายใต้พันธกรณีขององค์การการค้าโลก และพันธกรณีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายฉบับนี้ก็ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับกฎหมายทั้งในด้านการลงทุนและการป้องกันการผูกขาด อีกทั้งยังต้องมีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยควรมีการยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมทางธุรกิจ พ.ศ. ... (The Bill on the Use of Technology in Business Activities B.E. ...) หากประเทศไทยมีกรอบทางกฎหมายในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ชัดเจน ก็จะทำให้ประเทศไทยกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ขัดแย้งกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก ในขณะเดียวกัน การมีกรอบทางกฎหมายที่ชัดเจนก็จะช่วยป้องกันปัญหาการผูกขาดทางเทคโนโลยีจากชาวต่างชาติ ส่งผลให้ชาวไทยได้รับโอกาสในการเรียนรู้หรือใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม จนสามารถนำความรู้ทางเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- โกศล ฉันทิกุล และสมพงษ์ วนาภา, “การถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างประเทศ”, ใน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, *กฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ เล่มที่ 2* (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528).
- สุธี ประศาสน์เศรษฐ์, “วิวัฒนาการระบบเศรษฐกิจไทยในรอบ 200 ปี” (2556) 1:1 *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง*.
- หลินอีฟาน, *แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการกำหนดกฎเกณฑ์ในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว: กรณีศึกษาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน* (ปริญาญศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563).
- Cantwell, John and Zhang, Yanli, “The Co-Evolution of International Business Connections and Domestic Technological Capabilities: Lessons from the Japanese Catch-Up Experience” (2009) 18:2, *Transnational Corporations*.
- Carrier, Micheal A., *From Matter and Introduction to: Intellectual Property and Competition* (19 July 2024) Social Science Research Network <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1944946>.
- Christopher Heath, “Anti-Competitive Clauses in Know-How Agreements FTC Decision of October 13, 1995” 1996:2 *Zetschrift Fur Japanisches Recht*.
- Jiang, Kun, Keller, Wolfgang, Qiu, Larry D. and Ridley, William, *International Joint Ventures and Internal vs. External Technology Transfer: Evidence from China* (Massachusetts: National Bureau of Economic Research, 2018).
- Ohno, Kenichi, *The History of Japanese Economic Development: Origins of Private Dynamism and Policy Competence*, (New York: Routledge, 2018).
- Ohno, Kenichi, *The Economic Development of Japan: The Path Traveled by Japan as a Developing Country* (Tokyo: National Graduate Institute for Policy Studies, 2005).
- U.S. Congress, Office of Technology Assessment, *Competing Economies: America, Europe, and the Pacific Rim* (Washington DC: U.S. Government Printing Office, 1991).
- Hiroki Saito, “Laws Affecting Ip Licensing-Japan” (2023) 58:2 *LES Nouvelles*.
- Tung, Nguyen Thang and Long, Bui The, “Promoting Technology Transfer and Innovation for Development of Industrial Clusters: Theoretical Framework and Policy Implications for Vietnam” (2020) 9:3 *Journal of Science and Technology Policies and Management*,

United Nations Conference on Trade and Development, *World Investment Report 2018: Investment and New Industrial Policies* (Geneva: United Nations Publication, 2018).

Wakui, Masako, “Intellectual Property and Antitrust in Japan”. In Blair, Roger D., Sokol, D. Daniel, *The Cambridge Handbook of Antitrust, Intellectual Property, and High Tech* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017).

World Intellectual Property Organization, *Intellectual Property and Technology Transfer* (19 July 2024)
World Intellectual Property Organization <<https://www.wipo.int/web/technology-transfer>>.

Yang, Limei, *Assessing the Impacts of China’s Accession to the WTO* (master’s degree in Internationalization: Economic, Business and Legal-Political Aspects, Faculty of Economics and Business, University of Barcelona, 2023).

แรงจูงใจในการเป็นนักกีฬาฟุตบอลอาชีพ

Motivations to become a professional footballer

สินทวีชัย หทัยรัตนกุล

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1 ถนน อุทงนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

Sinthaweechai Hathairattanakool

Faculty of Business Administration Suan Sunandha Rajabhat University

1 U-Thong nok Road, Dusit, Bangkok 10300 Thailand

E-mail: sinchai1881@gmail.com

อาชวิทธิ์ เจิงกลิ่นจันทน์

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1 ถนน อุทงนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

Archavit Choengklinchan

Faculty of Business Administration Suan Sunandha Rajabhat University

1 U-Thong nok Road, Dusit, Bangkok 10300 Thailand

E-mail: archavit.ch@ssru.ac.th

(Received: 9 October 2523; Revised: 26 October 2523; Accepted: 21 November 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ เรื่องแรงจูงใจกับการเป็นนักฟุตบอลอาชีพ แรงจูงใจ เป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้กระทำหรือ ดิ้นรนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์บางอย่างซึ่งจะให้เห็นพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มีใช่เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา มีนักกีฬาจำนวนน้อยที่สามารถเข้าสู่การเป็นนักกีฬาฟุตบอลอาชีพที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ มีการศึกษาว่ามีเยาวชนเพียง 180 คนจาก 1.5 ล้านคนทั่วประเทศอังกฤษจะสามารถประสบความสำเร็จในการเป็นนักฟุตบอลอาชีพในทีมสโมสรพรีเมียร์ลีกอังกฤษได้ มีเพียงร้อยละ 0.012 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคของการก้าวผ่านการเป็นนักฟุตบอลอาชีพอย่างเต็มตัว การก้าวเข้าสู่กีฬาฟุตบอลอาชีพ พระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 กล่าวว่า กีฬาอาชีพ ตามมาตรา 4 “กีฬาอาชีพ” หมายความว่า กีฬาที่จัดการแข่งขันอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานสากลและมีนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขัน โดยมีรายได้จากการแข่งขันตามชนิดหรือประเภทที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ส่วน “นักกีฬาอาชีพ” หมายความว่า ผู้ซึ่งเล่นกีฬาเป็นอาชีพ จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความต้องการ เป็นการกระทำ หรือพฤติกรรมในแต่ละบุคคลซึ่งถูกกระตุ้น ผลักดันหรือโน้มน้าวให้แสดงออกอย่างมีทิศทางเพื่อให้บุคคล

กระทำการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าแรงจูงใจและเป้าหมายของชีวิตเป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นปัจจัยที่สำคัญของการเรียนรู้เพราะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะเป็นแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลมีความมุ่งมั่นในการพยายามที่จะทำให้สำเร็จ โดยแรงจูงใจและเป้าหมายเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่นักวิชาการด้านจิตวิทยาศึกษาได้นำมาเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการประกอบความเข้าใจและศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนักกีฬาในช่วงของการก้าวขึ้นสู่การเป็นนักฟุตบอลอาชีพ งานการทบทวนวรรณกรรมนอกเหนือจากแรงจูงใจ ความเข้มแข็งทางใจเป็นปัจจัยที่สำคัญและส่งผลต่อความสำเร็จในการก้าวสู่การเป็นนักฟุตบอลอาชีพ

คำสำคัญ : แรงจูงใจ นักฟุตบอลอาชีพ

Abstract

Motivation is a process in which a person is stimulated by a stimulus to act or strive to achieve a certain purpose. Whilst several aspire to become professional football players, studies suggest that only 180 of the 1.5 million young people across England are able to annually succeed and embark on a career as a professional footballer. The ability for a well-trained youth to prosper in an English Premier League club is only 0.012 percent, which reflects the problem and highlights the obstacles of transitioning from being an academy footballer to a full-fledged professional footballer. In the context of Thailand, the Professional Sports Promotion Act of 2013 states that professional sports, are sporting disciplines that have organized, and undergo systematic competitions according to international standards. It must provide financial rewards in the form of remuneration or contractual salaries for its athletes, whom rely on it as a main source of income. Based on this research, there are two main types of motivation, including physical and social motivation. Furthermore, these types of motivation for athletes can be categorized into internal motivation or external motivation. The results from this research suggest that alongside motivation, mental strength is of equal importance. As the study reveals, it is the ability for the athlete to control him/herself, adapt to social situations, ability to solve problems, and most importantly, mental strength helps athletes to control pressure, motivates athletes to push beyond their own physical limits, and helps athletes understand the role of compassion, caring for others and respecting the individual rights of others.

Keywords: Motivation, Professional footballer

บทนำ

กีฬาฟุตบอลเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมจากยอดผู้รับชมการถ่ายทอดสดฟุตบอลโลกปี 2022 ที่ประเทศกาตาร์ นัดชิงชนะเลิศจำนวนผู้ชมทางโทรทัศน์มีมากถึง 1.5 พันล้านคน¹ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนจำนวนมากไม่น้อยที่มีความฝันและแรงบันดาลใจในการเป็นนักฟุตบอลทีมชาติหรือเป็นนักฟุตบอลอาชีพสำหรับประเทศไทยแล้ว กีฬาฟุตบอลเป็น 1 ใน 13 ประเภทกีฬาอาชีพตามพระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556² กีฬาอาชีพ มาตรา 4 “กีฬาอาชีพ” หมายความว่า กีฬาที่จัดการแข่งขันอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานสากลและมีนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขัน โดยมีรายได้จากการแข่งขัน ตามชนิดหรือประเภทที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ส่วนนักกีฬาอาชีพ หมายความว่า ผู้ซึ่งเล่นกีฬาอาชีพเป็นอาชีพ โดยปัจจุบันอาชีพการเป็นนักกีฬาฟุตบอลนั้นได้รับความนิยม มีความตื่นตัวของการลงทุนจากสปอนเซอร์ รวมไปถึงการลงทุนของภาครัฐในการสนับสนุนกีฬาฟุตบอล ประเทศไทยได้มีการจัดการแข่งขันฟุตบอลอาชีพอย่างเต็มรูปแบบเพื่อเป็นฟุตบอลอาชีพ ซึ่งมีหลายระดับส่งผลให้มีสโมสรฟุตบอลถูกก่อตั้งเป็นจำนวนมากเพื่อส่งเสริมฟุตบอลเข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลอาชีพ สโมสรต้องมีนักกีฬาฟุตบอลที่มีความสามารถ มีทักษะในการเล่นฟุตบอล สโมสรจึงมีแนวคิดการพัฒนา นักกีฬาฟุตบอลตั้งแต่ระดับเยาวชนให้เติบโตมาเป็นผู้เล่นฟุตบอลของสโมสร จึงเกิดขึ้น ซึ่งสโมสรฟุตบอลอาชีพในทวีปยุโรปได้พัฒนามาเป็นเวลานานและประสบความสำเร็จ การพัฒนานักกีฬาระดับเยาวชนจะสามารถปลูกฝังรูปแบบวิธีและแนวคิดในการเล่นที่เป็นปรัชญาของสโมสรทำให้ผู้เล่นเกิดรูปแบบการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของสโมสรได้³

อย่างไรก็ตามการฝึกและพัฒนา นักกีฬาให้เข้าสู่การเป็นนักกีฬาฟุตบอลที่ประสบผลสำเร็จสูงสูดนับเป็นเรื่องที่ยากมากและมีนักกีฬาจำนวนน้อยที่สามารถเข้าสู่การเป็นนักกีฬาฟุตบอลอาชีพที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ ในสารคดี No Hunger in Paradise ค.ศ. 2021 ถ่ายทอดเรื่องการต่อสู้เพื่อการเป็นนักฟุตบอลอาชีพอ้างอิงสถิติที่พบว่าในแต่ละปีผู้เล่นเยาวชนเพียง 180 คนจาก 1.5 ล้านคนทั่วประเทศอังกฤษจะสามารถประสบความสำเร็จในการเป็นนักฟุตบอลอาชีพในทีมสโมสรพรีเมียร์ลีกอังกฤษได้นั้นมีเพียงร้อยละ 0.012 ซึ่งมีนัยยะสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคของการก้าวผ่านการเป็นนักฟุตบอล อะคาเดมี่สู่ นักฟุตบอลอาชีพอย่างเต็มตัว⁴ การพัฒนานักกีฬาเยาวชน ดังกล่าวต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก เพื่อพัฒนานักกีฬาฟุตบอลเยาวชนให้มีศักยภาพและสามารถก้าวเข้าสู่กีฬาอาชีพได้ต้องมีรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน นักกีฬาต้องได้รับการปลูกฝังดูแล ผ่านกระบวนการฝึกที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเป็นนักฟุตบอลอาชีพ มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีหลักสูตรขั้นตอนและหลักการฝึก มีบุคลากรที่มีความรู้ในศาสตร์ของฟุตบอลที่มีคุณภาพ มีสนามกีฬา

¹ The Athletic, *Super Bowl vs. World Cup: What the ratings say about the U.S. and global TV king* (18/11/2023) The Athletic <<https://theathletic.com/4198045/2023/02/15/super-bowl-world-cup-tv-ratings/>>.

² พระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556, *ราชกิจจานุเบกษา* (เล่ม 130 ตอนที่ 118 ก ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2556).

³ เท็ดทูล โคห์รี, ปัญญา สังขวดี และทวีทรัพย์ เขยผักแว่น, “รูปแบบการพัฒนาศูนย์ฝึกนักกีฬาฟุตบอลเยาวชนของสโมสรฟุตบอลอาชีพ” (2560) 23:1 *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทส.)* 85, 98.

⁴ Jarosz, O, *Report on Youth Academies in Europe* (2 July 2022) ecaeurope <<http://www.ecaeurope.com/about-eca/eca-youth-report/>>.

และอุปกรณ์ที่เหมาะสม สอดคล้องกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กล่าวว่าการพัฒนากีฬาเพื่อการอาชีพอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการกำหนดแผนงานที่สอดคล้องกับแผนงานการพัฒนาของประเทศและต้องมีความต่อเนื่องเพื่อให้การพัฒนากีฬาอาชีพประสบความสำเร็จ

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นนักฟุตบอลอาชีพมีหลายประการทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในอาจเป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับตัวผู้เล่นฟุตบอล อาทิ แรงจูงใจ เป้าหมาย ความเข้มแข็งทางใจ ความสามารถ ทักษะ ร่างกายของผู้เล่นอาจส่งผลต่อการเป็นนักกีฬาอาชีพ สอดคล้องกับ จันทรานี สงวนนาม⁶ ที่กล่าวถึง แรงจูงใจว่า เป็นการกระทำ พฤติกรรมหรือกระบวนการในแต่ละบุคคลซึ่งถูกกระตุ้น ผลักดัน หรือโน้มน้าวให้แสดงออกอย่างมีทิศทาง เพื่อให้บุคคลกระทำการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น หรืออีกคำหนึ่งที่รวมความหมายของแรงจูงใจและความสำเร็จไว้ด้วยกัน คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ McClelland (1953)⁷ ได้นิยามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่าเป็นความปรารถนาของบุคคลหรือเป็นแรงขับเคลื่อนในบุคคลที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ นอกจากนี้แรงจูงใจกับการเป็นนักฟุตบอลอาชีพ แรงจูงใจเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางใจ สอดคล้องกับ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2562)⁸ กล่าวถึง ความเข้มแข็งทางใจ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการปรับตัวและฟื้นตัวภายหลังที่พบกับเหตุการณ์วิกฤตหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความยากลำบาก ประกอบด้วย 1) ด้านความสามารถในการดูแลและควบคุมตัวเอง (Autonomy) คือ ความรู้สึกที่เป็นอิสระซึ่งเป็นการควบคุมที่มาจากภายใน ภายใต้อำนาจของตนเองสามารถควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้ เป็นความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ได้แก่ การตระหนักรู้ตนเองหรือการเข้าใจในตนเอง ความสามารถในการรับรู้สภาวะภายในตนเอง ความคิด อารมณ์ และความรู้สึก การรับรู้ความสามารถของตนเอง คุณลักษณะเชิงบวกที่บุคคลรับรู้และเชื่อมั่นในความสามารถ ศักยภาพ และคุณค่าของตนเอง และการมีวินัยในตนเอง และสามารถทนต่อแรงต้านของกลุ่มเพื่อนและแรงกดดันของสังคมได้ 2) ด้านความสามารถทางสังคม (Social Competence) คือ คุณสมบัติเชิงสังคมของบุคคล ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจและใส่ใจผู้อื่น และความสามารถในการสร้างและคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพ ความเป็นมิตร เป็นที่พึ่งของผู้อื่น 3) ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา (Problem Solving) คือ ความสามารถในการคิดแยกแยะอย่างมีเหตุผล และถูกต้อง การมองโลกในแง่ดี และมีความยืดหยุ่น ในการเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น และความสามารถในการพึ่งพาตนเองและแสวงหาแหล่งช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพเมื่อประสบภาวะยุ่งยาก และ 4) ความมุ่งมั่นตั้งใจในการประสบความสำเร็จในชีวิต (Sense of Meaning and Purpose) คือ การมีแรงจูงใจในชีวิตและการตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต ได้แก่ การตั้งจุดมุ่งหมาย และสามารถดำเนินชีวิตเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่

⁵ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, “แผนยุทธศาสตร์สร้างกีฬาไทยสู่ความเป็นเลิศ(พ.ศ.2553-2559)”. (กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2553) 16.

⁶ จันทรานี สงวนนาม, “ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา” (นนทบุรี: บัณฑิต พอยท์, 2553) 2.

⁷ McClelland, David C. and Others, “The Achievement Motive” (New York: Spplenton Century Croffis, Inc, 1953) 80-88.

⁸ กรมสุขภาพจิต, “คู่มือสร้างสรรค์พลังใจให้ยั่งยืน (Strong Together)” (นนทบุรี: บียอนด์ พับลิชชิง จำกัด, 2562) 2.

กำหนดไว้ การสร้างแรงจูงใจ และการมีความเชื่อ เป็นความสามารถในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมาย ความกระตือรือร้น มุ่งมั่นพยายามเพื่อให้ประสบความสำเร็จและการมีความเชื่อหรือแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต จากข้อความดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าแรงจูงใจส่งผลต่อการเป็นนักฟุตบอลอาชีพและเยาวชนอะคาเดมี่จะก้าวผ่านไปสู่ความสำเร็จได้นั้นเป็นเรื่องที่ต้องอดทน พยายามและมีใจรัก ต่อสู้ มีความมุ่งมั่นที่จะเป็นนักฟุตบอลอาชีพ

แรงจูงใจกับการเป็นนักฟุตบอลอาชีพ

ผู้ศึกษาสนใจแรงจูงใจกับการเป็นนักฟุตบอลอาชีพ เนื่องจากแรงจูงใจ เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จในการเป็นนักกีฬาฟุตบอลอาชีพ จึงได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ ดังนี้

1. ความหมายและที่มาของแรงจูงใจ

คำว่า “แรงจูงใจ” มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า “Movere”⁹ ซึ่งมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “to move” อันมีความหมายว่า “เป็นสิ่งที่โน้มน้าวหรือชักจูงบุคคลเกิดการกระทำหรือปฏิบัติการ (To move a person to a course of action) ดังนั้น แรงจูงใจจึงได้รับความสนใจมากในทุก ๆ วงการ สำหรับโลเวลล์ (Lovell, 1980)¹⁰ ให้ความหมายของแรงจูงใจว่า “เป็นกระบวนการที่ชักนำโน้มน้าวให้บุคคลเกิดความมานะพยายามเพื่อที่จะสนองตอบความต้องการบางประการให้บรรลุผลสำเร็จ” ไมเคิล ดอมเจน (Domjan, 1996)¹¹ อธิบายว่าการจูงใจเป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรมการกระทำกิจกรรมของบุคคลโดยบุคคลจงใจกระทำพฤติกรรมนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ สอดคล้องกับ สมุทร ชำนาญ¹² กล่าวว่า การจูงใจเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นแก่บุคคลในการใช้ความพยายามผลักดันให้เกิดผลการกระทำอย่างต่อเนื่อง มีแนวทางที่แน่นอนเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

สรุปได้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้กระทำหรือคิดนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์บางอย่างซึ่งจะเห็นได้พฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มีไว้เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา ยกตัวอย่างลักษณะของการตอบสนองสิ่งเร้าปกติ คือ การขานรับเมื่อได้ยินเสียงเรียกแต่การตอบสนองสิ่งเร้าจัดว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเช่น พนักงานตั้งใจทำงานเพื่อหวังความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ ลักษณะของแรงจูงใจ มี 2 ลักษณะดังนี้

1. แรงจูงใจภายใน (intrinsic motives) แรงจูงใจภายในเป็นสิ่งที่ผลักดันจากภายในตัวบุคคลซึ่งอาจจะเป็นเจตคติ ความคิด ความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความพอใจ ความต้องการ ทัศนคติ ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมค่อนข้างถาวร เช่น คนงานที่เห็นองค์การคือสถานที่ให้ชีวิตและครอบครัวก็จะจงรักภักดีต่อองค์การ และองค์การบางแห่งขาดทุนในการดำเนินการก็ไม่ได้จ่ายค่าตอบแทนที่ดีแต่ด้วยความผูกพันพนักงานก็ร่วมกันลดค่าใช้จ่ายและช่วยกันทำงานอย่างเต็มที่

⁹ Kidd, J.R., “How Adults Learn” (Chicago: Association Press, 1973) 101.

¹⁰ Lovell, R.B., “Adult Learning.” (New York: Haper and Row, 1980) 109.

¹¹ Domjan, M., “The Principles of Learning and Behavior” (New York: Haper and Row, 1996) 199.

¹² สมุทร ชำนาญ, “ภาวะผู้นำทางการศึกษา ทฤษฎี และปฏิบัติ” (ระยอง: พี.เอส. การพิมพ์, 2556) 5.

2. แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motives) แรงจูงใจภายนอกเป็นสิ่งผลักดันภายนอกตัวบุคคลที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมอาจจะเป็นการได้รับรางวัล เกียรติยศชื่อเสียง คำชม หรือยกย่อง แรงจูงใจนี้ไม่คงทนถาวร บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองสิ่งจูงใจดังกล่าวเฉพาะกรณีที่ต้องการสิ่งตอบแทนเท่านั้น

แรงจูงใจมีที่มาจากหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น อาจจะเนื่องมาจากความต้องการหรือแรงขับหรือสิ่งเร้า หรืออาจเนื่องมาจากการคาดหวังหรือจากการเก็บกดซึ่งบางทีเจ้าตัวก็ 모르ตัว จะเห็นได้ว่าการจูงใจให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอนเนื่องจากพฤติกรรมมนุษย์มีความซับซ้อน แรงจูงใจอย่างเดียวกันอาจทำให้เกิดพฤติกรรมที่ต่างกัน แรงจูงใจต่างกันอาจเกิดพฤติกรรมที่เหมือนกันก็ได้ ดังนั้นจะกล่าวถึงที่มาของแรงจูงใจที่สำคัญ พอสังเขปดังนี้

1. ความต้องการ (needs) เป็นสภาพที่บุคคลขาดสมดุลทำให้เกิดแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อสร้างสมดุลให้ตัวเอง เช่น เมื่อรู้สึกหิวแล้วหิวแล้วจะนอนหรือนั่งพัก ความต้องการมีอิทธิพลมากต่อพฤติกรรมเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อบรรลุจุดหมายที่ต้องการ นักจิตวิทยาแต่ละท่านอธิบายเรื่องความต้องการในรูปแบบต่าง ๆ กันซึ่งสามารถแบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้เป็น 2 ประเภททำให้เกิดแรงจูงใจ (1) แรงจูงใจทางด้านร่างกาย (physical motivation) เป็นความต้องการเกี่ยวกับอาหาร น้ำ การพักผ่อน การได้รับความคุ้มครอง ความปลอดภัย การได้รับความเพลิดเพลิน การลดความเคร่งเครียด แรงจูงใจนี้จะมีสูงมากในวัยเด็กตอนต้นและวัยผู้ใหญ่ตอนปลายเนื่องจากเกิดความเสื่อมของร่างกาย (2) แรงจูงใจทางด้านสังคม (social motivation) แรงจูงใจด้านนี้สลับซับซ้อนมากเป็นความต้องการที่มีผลมาจากด้านชีววิทยาของมนุษย์ในความต้องการอยู่ร่วมกันกับครอบครัว เพื่อนฝูงในโรงเรียน เพื่อนร่วมงาน เป็นความต้องการส่วนบุคคลที่ได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ความแตกต่างของแรงจูงใจด้านสังคมและแรงจูงใจด้านร่างกาย คือแรงจูงใจด้านสังคม เกิดจากพฤติกรรมที่เขาแสดงออกด้วยความต้องการของตนเองมากกว่า ผลตอบแทนจากวัตถุและสิ่งของ

2. แรงขับ (drives) เป็นแรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการทางกายและสิ่งเร้าจากภายในตัวบุคคล ความต้องการและแรงขับมักเกิดควบคู่กัน เมื่อเกิดความต้องการแล้วความต้องการนั้นไปผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่เรียกว่าเป็นแรงขับ เช่น ในการประชุมหนึ่งผู้เข้าประชุมทั้งหิว ทั้งเหนื่อย แทนที่การประชุมจะราบรื่นก็อาจจะเกิดการขัดแย้งหรือเพราะว่าทุกคนหิวก็รีบสรุปการประชุมซึ่งอาจจะทำให้ขาดการไตร่ตรองที่ดีก็ได้

3. สิ่งล่อใจ (incentives) เป็นสิ่งชักนำบุคคลให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ ถือเป็นแรงจูงใจภายนอก เช่น ต้องการให้พนักงานมาทำงานสม่ำเสมอก็ใช้วิธียกย่องพนักงานที่ไม่ขาดงาน โดยจัดสรรรางวัลในการคัดเลือกพนักงานที่ไม่ขาดงานหรือมอบโล่ให้แก่ฝ่ายที่ทำงานดีประจำปี สิ่งล่อใจอาจเป็นวัตถุ เป็นสัญลักษณ์ หรือคำพูดที่ทำให้บุคคลพึงพอใจ

4. การตื่นตัว (arousal) เป็นภาวะที่บุคคลพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรม สมองพร้อมที่จะคิด กล้ามเนื้อพร้อมจะเคลื่อนไหว นักกีฬาที่อุ่นเครื่องเสร็จพร้อมที่จะแข่งขันหรือเล่นกีฬา องค์การที่มีบุคลากรที่มีความตื่นตัวก็ย่อมส่งผลให้ทำงานดี การศึกษาธรรมชาติพฤติกรรมของมนุษย์มีความตื่นตัว 3 ระดับคือ 1) การตื่นตัวระดับสูงจะตื่นตัวมากไปจนกลายเป็นตื่นตกใจ ขาดสมาธิ 2) การตื่นตัวระดับกลาง คือ ระดับตื่นตัวที่ดีที่สุด 3) การตื่นตัวระดับต่ำมักจะทำให้ทำงานเฉื่อยชา งานเสร็จช้า

5. การคาดหวัง (expectancy) เป็นการตั้งความปรารถนาที่จะเกิดขึ้นของบุคคลในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น พนักงานคาดหวังว่าเขาจะได้โบนัสประมาณ 4-5 เท่าของเงินเดือนในปีนี้ การคาดหวังทำให้พนักงานมีชีวิตชีวาซึ่งบางคนอาจสมหวัง บางคนอาจผิดหวังก็ได้ สิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งที่คาดหวังมักไม่ตรงกันเสมอไป ถ้าสิ่งที่เกิดขึ้นห่างกับสิ่งที่คาดหวังมากก็อาจจะทำให้พนักงานคับข้องใจในการทำงาน การคาดหวังก่อให้เกิดแรงผลักดันหรือเป็นแรงจูงใจที่สำคัญต่อพฤติกรรม

6. การตั้งเป้าหมาย (goal-setting) เป็นการกำหนดทิศทางและจุดมุ่งหมายปลายทางของการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของบุคคลจัดเป็นแรงจูงใจจากภายในของบุคคลผู้นั้นในการทำงาน

สรุปได้ว่า ลักษณะแรงจูงใจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะทั้งภายนอกและภายใน แรงจูงใจมีที่มาจากหลายลักษณะ อาทิ ความต้องการ แรงขับ สิ่งล่อใจ การตื่นตัว ความคาดหวังและเป้าหมาย สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดพลังผลักดันในการทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง เป็นต้น

Samut Chamnan¹³ กล่าวว่า การจูงใจเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นแก่บุคคลในการใช้ความพยายาม (Effort) ผลักดันให้เกิดผลการกระทำอย่างต่อเนื่อง (Persistence) มีแนวทาง (Direction) ที่แน่นอน เพื่อไปสู่เป้าหมาย (Goal) ที่ต้องการ สอดคล้องกับ งานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับแรงจูงใจของเยาวชนอะคาเดมี่ ชลบุรี เอฟซี พบว่า นักกีฬาฟุตบอลเยาวชนของสโมสรฟุตบอล ชลบุรี เอฟ ซี มีแรงจูงใจในการก้าวขึ้นสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพจากหลายปัจจัยโดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อในช่วงรอยต่อ (transition) จากการเป็นเยาวชนสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพคือการสนับสนุนจากครอบครัว นอกเหนือจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า สัมพันธภาพภายในของครอบครัวมีผลต่อปัจจัยการเป็นนักฟุตบอลอาชีพ (ร้อยละ 82.1) ด้วยเช่นกัน¹⁴

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง ทฤษฎีของแรงจูงใจ ซึ่งพอสรุปได้ในทฤษฎีดังต่อไปนี้

¹³ สมุทร ชำนาญ, ภาวะผู้นำทางการศึกษา ทฤษฎี และปฏิบัติ (ระยอง: พี.เอส. การพิมพ์, 2556) 349-352.

¹⁴ สีนทวีชัย หทัยรัตนกุล และ อาชวฤทธิ์ เจริญกลิ่นจันทร์., “การระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานักฟุตบอลอาชีพ: กรณีศึกษาเยาวชนอะคาเดมี่ฟุตบอลเยาวชนทีมชลบุรี เอฟซี” (2566) 1:1 วารสารการจัดการศึกษา (กรุงเทพมหานคร) 1, 1-14

2.1 ทฤษฎี E.R.G. ของ Alderfer (Existence Relatedness Growth)

Alderfer (1979)¹⁵ ได้ปรับปรุงลำดับขั้นความต้องการของ Maslow เป็นความต้องการ 3 ระดับ ดังนี้

1. ความต้องการดำรงชีวิตอยู่ (existence needs) คือ ความต้องการทางร่างกายและความปลอดภัย ความต้องการรายได้ สวัสดิการและสภาพแวดล้อมการทำงาน
2. ความต้องการความสัมพันธ์ (relatedness needs) คือ ความต้องการทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในสถานที่ทำงาน
3. ความต้องการเจริญเติบโต (growth needs) คือ ความต้องการภายในเพื่อการพัฒนาส่วนบุคคล ความต้องการของบุคคลที่จะเจริญเติบโตพัฒนา และใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ด้วยการแสวงหาโอกาส และการเอาชนะความท้าทายใหม่ ๆ

ทฤษฎี E.R.G ของ Alderfer มีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีแรงจูงใจของมนุษย์ของ Maslow ที่ว่า ความต้องการที่ยังไม่ตอบสนองจะจูงใจบุคคลและเห็นด้วยว่า โดยทั่วไปบุคคลจะก้าวขึ้นไปตามลำดับของความ ต้องการจากระดับต่ำก่อนความต้องการระดับสูง เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับต่ำจะมีความสำคัญน้อยลง แต่อย่างไรก็ตาม ภายใต้สถานการณ์บางอย่าง บุคคลอาจจะ กลับมายังความต้องการระดับต่ำได้ เช่น บุคคลที่คับข้องใจภายใน การตอบสนองความต้องการ การเจริญเติบโต อาจจะถูกใจให้ตอบสนองความต้องการความสัมพันธ์ที่ต่ำลงมาจึงทำให้ทฤษฎีนี้มีทั้งส่วนเหมือน และส่วนต่างกับทฤษฎีความต้องการของ Maslow

2.2 ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแมคคลีแลนด์ McClelland

แมคคลีแลนด์ (McClelland, 1978)¹⁶ ทฤษฎีนี้เน้นอธิบายการจูงใจของบุคคลที่กระทำการเพื่อให้ ได้มาซึ่งความต้องการความสำเร็จได้หวังรางวัลตอบแทนจากการกระทำของเขา ซึ่งความต้องการความสำเร็จนี้ในแง่ของการทำงาน หมายถึง ความต้องการที่จะทำงานให้ดีที่สุดและทำให้สำเร็จผลตามที่ตั้งใจไว้ เมื่อตนทำอะไรสำเร็จได้ก็จะเป็นแรงกระตุ้นให้ทำงานอื่นสำเร็จต่อไป หากองค์กรใดที่มีพนักงานที่แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์จำนวนมากก็จะเจริญรุ่งเรืองและเติบโตเร็ว ในช่วงปี ค.ศ. 1940s นักจิตวิทยาชื่อ David I. McClelland ได้ทำการทดลองโดยใช้แบบทดสอบการรับรู้ของบุคคล (Thematic Apperception Test (TAT)) เพื่อวัดความต้องการของมนุษย์ โดยแบบทดสอบ TAT เป็นเทคนิคการนำเสนอภาพต่าง ๆ แล้วให้บุคคล เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่เขาเห็น จากการศึกษาวิจัยของแมคคลีแลนด์ได้สรุปคุณลักษณะของคนที่มีแรง จูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมีความต้องการ 3 ประการที่ได้จากแบบทดสอบ TAT ซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นสิ่งสำคัญในการ ที่จะเข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคลได้ดังนี้

¹⁵ Alderfer, Clayton P., "A New Theory of Human Needs Organizational Behavior and Performance" (New York: Mc Graw – Hill, 1979) 142-175.

¹⁶ McClelland D.C., "Human Motivation" (New York: Cambridge University. Press, 1978) 221.

1. ความต้องการความสำเร็จ (need for achievement) เป็นความต้องการที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้เต็มที่และดีที่สุดเพื่อความสำเร็จ จากการวิจัยของ McClelland พบว่า บุคคลที่ต้องการความสำเร็จ สูง จะมีลักษณะชอบการแข่งขัน ชอบงานที่ท้าทาย และต้องการได้รับข้อมูลป้อนกลับเพื่อประเมินผลงานของตนเอง มีความชำนาญในการวางแผน มีความรับผิดชอบสูง และกล้าที่จะเผชิญกับความล้มเหลว

2. ความต้องการความผูกพัน (need for affiliation) เป็นความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อบุคคลอื่น บุคคลที่ต้องการความผูกพันสูงจะชอบสถานการณ์การร่วมมือมากกว่าสถานการณ์การแข่งขัน โดยจะพยายามสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3. ความต้องการอำนาจ (need for power) เป็นความต้องการอำนาจเพื่อมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น บุคคลที่มีความต้องการอำนาจสูง จะแสวงหาวิถีทางเพื่อให้ตนมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับหรือยกย่อง ต้องการความเป็นผู้นำ ต้องการงานให้เหนือกว่าบุคคลอื่น และจะกังวลเรื่องอำนาจมากกว่าการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาพบว่าพนักงานที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมักต้องการจะทำงานในลักษณะ 3 ประการ คือ 1) งานที่เปิดโอกาสให้เขารับผิดชอบเฉพาะส่วนของเขา และเขามีอิสระที่จะตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง 2) ต้องการงานที่มีระดับยากง่ายพอดี ไม่ง่ายหรือยากจนเกินไปกว่าความสามารถของเขา และ 3) ต้องการงานที่มีความแน่นอนและต่อเนื่องซึ่งสร้างผลงานได้และทำให้เขามีความก้าวหน้าในงานเพื่อจะพิสูจน์ตนเองถึงความสามารถของเขาได้ นอกจากงานในลักษณะดังกล่าวแล้วแมคคลีแลนด์ได้พบว่าปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการทำงานเพื่อให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพ คือ สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับงานที่เขาทำด้วยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นความต้องการของบุคคลที่จะกระทำการใดให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานที่ตั้งเอาไว้ โดยมีกรวางแผนล่วงหน้า ต้องการให้งานออกมามีประสิทธิภาพโดยใช้ความพยายามมุ่งมั่น ต้องการการตอบกลับของผลการกระทำนั้น

2.3 ทฤษฎีมาสโลว์ หรือ ลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs)

อับราฮัม เอช. มาสโลว์ (Maslow, 1970) ¹⁷ คิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1943 ในเอกสารชื่อ “A Theory of Human Motivation” Maslow ระบุว่า มนุษย์มีความต้องการทั้งหมด 5 ขั้นด้วยกัน ความต้องการทั้ง 5 ขั้น มีเรียงลำดับจากขั้นต่ำสุดไปหาสูงสุด มนุษย์จะมีความต้องการในขั้นต่ำสุดก่อน เมื่อได้รับการตอบสนองจนพอใจแล้วก็จะเกิดความต้องการขั้นสูงต่อไปได้ลำดับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) ความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการลำดับต่ำสุด และเป็นพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ ความต้องการเพื่อตอบสนองความหิว ความกระหาย ความต้องการเพื่อความอยู่รอดของชีวิต คือ ปัจจัยสี่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่พักอาศัย รวมถึงสิ่งที่ทำให้การดำรงชีวิตสะดวกสบายของมนุษย์

¹⁷ Maslow, A. H., “Motivation and personality” (New York: Harper & Row, 1970) 411

2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว ความต้องการขั้นนี้ถึงจะเกิดขึ้น ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัยมีที่ชัดเจนทางจิตใจ ปราศจากความกลัว การสูญเสียและภัยอันตราย เช่น สภาพสิ่งแวดล้อมบ้านปลอดภัย การมีงานที่มั่นคง การมีเงินเก็บออม ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย รวมถึง ความมั่นคงปลอดภัยส่วนบุคคล สุขภาพและความเป็นอยู่ ระบบประกัน-ช่วยเหลือ ในกรณีของอุบัติเหตุ/ความเจ็บป่วย

3) ความต้องการความรักและสังคม (Belonging and Love Needs) เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิตและมั่นคงในการทำงานแล้ว คนเราจะต้องการความรัก ความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความต้องการเป็นเจ้าของและมีเจ้าของ ความรักในรูปแบบต่างกัน เช่น ความรักระหว่าง คู่รัก พ่อ แม่ ลูก เพื่อน สามเณร ภรรยา ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม

4) ความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือในตนเอง (Esteem Needs) เมื่อความต้องการความรักและการยอมรับได้รับการตอบสนองแล้ว คนเราจะต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงขึ้น เติบโตขึ้น มีความภูมิใจและสร้างความนับถือตนเอง ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความรู้สึกมั่นใจในตนเองและมีเกียรติ ความต้องการเหล่านี้ เช่น ยศ ตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่สูง งานที่ท้าทาย ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสแห่งความก้าวหน้าในงานอาชีพ

5) ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตน (Self-actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์และความต้องการนี้ยากต่อการบอกได้ว่าคืออะไร เราเพียงสามารถกล่าวได้ว่า ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเป็นความต้องการที่มนุษย์ต้องการจะเป็น ต้องการที่จะได้รับผลสำเร็จในเป้าหมายชีวิตของตนเอง และต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางใจ

กรมสุขภาพจิต¹⁸ กล่าวถึง ความหมายของ ความเข้มแข็งทางจิตใจ (Resilience) ว่าเป็นพลังของจิตใจที่เข้มแข็งในการเผชิญปัญหาวิกฤตของชีวิตอย่าง มีสติ ด้วยการคิดแก้ปัญหาอย่างมีรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ จาก ประสบการณ์เดิม เป็นพลังที่จะช่วยให้จิตใจแข็งแกร่ง สามารถ พ้นคืนกลับสู่ภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น

ความเข้มแข็งทางใจ คือ ความสามารถที่จะปรับตัว ปรับใจกับเหตุการณ์วิกฤติของชีวิตและ พ้นคืนกลับสู่ภาวะปกติ ภายหลังที่พบกับเหตุการณ์วิกฤตหรือสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความยากลำบาก ในชีวิตได้ ซึ่งเป็นความสามารถของคนที่มีอยู่แล้วในตัวเอง และนำมาใช้เมื่อต้องเอาชนะปัญหา อุปสรรคหรือ ความยากลำบากที่เกิดขึ้น ดังนั้นการส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้มแข็งทางใจจะช่วยให้สามารถใช้วิกฤติเป็น โอกาสยกระดับความคิด จิตใจ มีพลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไปได้หลังจากผ่านพ้นเหตุการณ์ที่ไม่ดีในชีวิต

¹⁸ กรมสุขภาพจิต, “คู่มือสร้างเสริมพลังใจให้ยั่งยืน (Strong Together)” (นนทบุรี: บียอนด์ พับลิชชิง จำกัด, 2562) 2.

กองส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กล่าวถึง ความเข้มแข็งทางจิตใจ หรือ RQ (Resilience Quotient) คือ พลังสุขภาพจิต ที่สำคัญสำหรับคนเราเป็นความสามารถทางอารมณ์และจิตใจ ในการปรับตัวให้กลับสู่ภาวะปกติหากพบเหตุการณ์วิกฤตหรือความยากลำบากในชีวิต ยิ่งในปัจจุบันความสะดวกสบายและเทคโนโลยีเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ทำให้คนเรามีความอดทนน้อยลง โดยเฉพาะในวัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตเข้าสู่ผู้ใหญ่ หากแต่ยังมีประสบการณ์ไม่มากนัก แต่กลับมีความเปลี่ยนแปลงมากมายที่เข้ามาในชีวิต จึงอาจทำให้เกิดความคับข้องใจ รู้สึกวิตกกังวลกับปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น สำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข แบ่งองค์ประกอบของความเข้มแข็งทางใจ หรือพลังแห่งสุขภาพจิต ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความสามารถในการดูแลและควบคุมตัวเอง (Autonomy) คือ ความรู้สึกที่เป็นอิสระซึ่งเป็นการควบคุมที่มาจากภายใน ภายใต้ความเชื่อว่าตนเองสามารถควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้ เป็นความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การมีระเบียบวินัยในตนเอง การควบคุมแรงผลักดันจากภายในและภายนอก ตลอดจนการมีเอกลักษณ์ของตนเอง ประกอบด้วย 1) การตระหนักรู้ตนเองหรือการเข้าใจในตนเอง (Self-Awareness) ความสามารถในการรับรู้สภาวะภายในตนเอง ความคิด อารมณ์ และความรู้สึก 2) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) คุณลักษณะเชิงบวกที่บุคคลรับรู้และเชื่อมั่นในความสามารถ ศักยภาพ และคุณค่าของตนเอง และ 3) การมีวินัยในตนเอง (Self-Discipline) ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความต้องการมีวินัย มีความยับยั้งชั่งใจ มีความรับผิดชอบ และสามารถทนต่อแรงต้านของกลุ่มเพื่อน และแรงกดดันของสังคมได้

2. ด้านความสามารถทางสังคม (Social Competence) คือ คุณสมบัติเชิงสังคมของบุคคล ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการสื่อสาร (Communication) ความสามารถในการสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ ความคิด ความรู้สึกของตนเองได้ และความสามารถในการฟังอย่างใส่ใจและตั้งใจ 2) ความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจ และใส่ใจผู้อื่น (Empathy) ความสามารถของบุคคลในการเห็นอกเห็นใจ เข้าใจและใส่ใจความรู้สึกของผู้อื่น เคารพในความเป็นตัวตนและสิทธิของผู้อื่น สามารถให้อภัยผู้อื่นได้ และ 3) ความสามารถในการสร้างและคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพ ความเป็นมิตร เป็นที่พึ่งของผู้อื่น มีส่วนร่วม เสียสละในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มที่ และสามารถปรับตัวได้

3. ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา (Problem Solving) คือ 1) ความสามารถในการคิดแยกแยะอย่างมีเหตุผล และถูกต้อง (Critical Thinking) เป็นความสามารถในการคิดแยกแยะอย่างมีเหตุผล และถูกต้อง ประเมินความเสี่ยง และมีการตัดสินใจจัดการปัญหาได้อย่างเหมาะสม 2) การมองโลกในแง่ดี และมีความยืดหยุ่น ในการเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น (Optimism and Flexibility) เป็นความสามารถในการมองโลกในแง่ดี มีทัศนคติและค่านิยมเชิงบวก มีอารมณ์ขัน มีความยืดหยุ่นในการเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งรู้จักเปิดใจ มองปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างท้าทาย และไม่คุกคามต่อชีวิต 3) ความสามารถในการ

พึ่งพาตนเองและแสวงหาแหล่งช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ (Effective Help Seeking) เป็นความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และแสวงหาแหล่งช่วยเหลือ ที่มีประสิทธิภาพ เมื่อประสบภาวะยุ่งยาก

4. ความมุ่งมั่นตั้งใจในการประสบความสำเร็จในชีวิต (Sense of Meaning and Purpose) คือการมีแรงจูงใจในชีวิตและการตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต ได้แก่ 1) การตั้งจุดมุ่งหมาย (Goal Direction) เป็นความสามารถในการตั้งจุดมุ่งหมาย ความสำเร็จในชีวิตที่เป็นไปได้ และสามารถดำเนินชีวิตเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ 2) การสร้างแรงจูงใจและการมีความเชื่อ (Achievement Motivation and Belief) เป็นความสามารถในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมาย ความกระตือรือร้น มุ่งมั่นพยายามเพื่อให้ประสบความสำเร็จ และการมีความเชื่อ หรือแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ เป็นกระบวนการผลักดันตนเองให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เมื่อมีแรงจูงใจจะสามารถกระทำสิ่งที่ยากลำบากหรือฟันฝ่าอุปสรรคได้ จนทำให้เกิดความเข้มแข็งทางใจ ซึ่งเป็นพลังของจิตใจที่เข้มแข็งในการเผชิญปัญหาวิกฤติของชีวิตอย่างมีสติและสามารถปรับตัวให้กลับสู่ภาวะปกติหากพบเหตุการณ์วิกฤตหรือความยากลำบากในชีวิตพร้อมจะต่อสู้เมื่อเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตซึ่งในการเป็นนักฟุตบอลอาชีพต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อเป็นนักฟุตบอลอาชีพจึงต้องมีพลังยึด พลังฮึด พลังสู้ในการมุ่งไปสู่เป้าหมาย

สรุป

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความต้องการ เป็นการกระทำ หรือพฤติกรรมในแต่ละบุคคลซึ่งถูกกระตุ้น ผลักดันหรือโน้มน้าวให้แสดงออกอย่างมีทิศทางเพื่อให้บุคคลกระทำการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ อาจเป็นแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก โดยเป็นสภาวะของบุคคลที่มีหรือไม่มีความต้องการจะกระทำบางสิ่งบางอย่างที่ต้องอาศัยแรงจูงใจภายใน คือ ความปรารถนาความต้องการจากภายในตนเอง นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าแรงจูงใจและเป้าหมายของชีวิตเป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นปัจจัยที่สำคัญของการเรียนรู้เพราะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะเป็นแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลมีความมุ่งมั่นในการพยายามที่จะทำงานให้สำเร็จ โดยแรงจูงใจและเป้าหมายเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่นักวิชาการด้านจิตวิทยาก็พาได้นำมาเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการประกอบความเข้าใจและศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนักกีฬาเยาวชนในช่วงของการก้าวขึ้นสู่การเป็นนักฟุตบอลอาชีพ ส่วนความเข้มแข็งทางจิตใจ คือ ด้านความสามารถในการดูแลและควบคุมตัวเอง ด้านความสามารถทางสังคม ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา ความมุ่งมั่นตั้งใจในการประสบความสำเร็จในชีวิต แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกลึกซึ้งภายในตนเอง การสามารถควบคุมแรงผลักดันจากภายในและภายนอกของตนเองได้ มีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจ และใส่ใจผู้อื่น เคารพในความเป็นตัวตนและสิทธิของผู้อื่น เป็นความสามารถในการคิดแยกแยะอย่างมีเหตุผลและถูกต้อง เป็นความสามารถในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมาย ความกระตือรือร้น มุ่งมั่นพยายามเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

ในมุมมองที่เกี่ยวข้องกับนักกีฬาฟุตบอลอาชีพ แนวคิดปัจจัยที่รับรู้ว่ามีอิทธิพลต่อการพัฒนา นักฟุตบอลเยาวชนชั้นยอดในขั้นตอนสำคัญในการก้าวไปสู่ระดับอาชีพนั้นประกอบไปด้วยแรงจูงใจที่มีความละเอียดและหลากหลาย สำหรับนักกีฬาฟุตบอลนอกเหนือจากแรงจูงใจภายในและภายนอกแล้ว ปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย (1) ความตระหนักรู้ (เช่น การตระหนักรู้ในตนเอง ความตระหนักรู้ของผู้อื่น) (2) ความยืดหยุ่น (เช่น การรับมือกับความพ่ายแพ้ ทักษะคิดในแง่ดี) (3) คุณลักษณะที่มุ่งเป้าหมาย (เช่น ความหลงใหล ทักษะคิดทางวิชาชีพ) (4) ความฉลาด (เช่น ความฉลาดทางการกีฬา ความสามารถทางอารมณ์) (5) คุณลักษณะเฉพาะของกีฬา (เช่น ความสามารถในการฝึกสอน ความสามารถในการแข่งขัน) และ (6) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (เช่น บุคคลสำคัญ วัฒนธรรม) การค้นพบนี้เน้นย้ำถึงธรรมชาติของการพัฒนาความสามารถที่หลากหลาย และชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานที่ซับซ้อนของปัจจัยเฉพาะจะต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน สำหรับผู้เล่นรุ่นเยาว์ที่มีพรสวรรค์ในการแปลงศักยภาพของตนไปสู่ความเป็นเลิศ¹⁹

วิเคราะห์

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาของผู้เล่น (player development theory) Holt & Dunn (2004)²⁰ เป็นนักวิจัยที่ศึกษาเรื่ององค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาศักยภาพนักกีฬาฟุตบอลเยาวชน โดยได้ทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักกีฬาฟุตบอลชาวอังกฤษและแคนาดา โดยผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า กลุ่มผู้เล่นที่ประสบความสำเร็จในการก้าวจากระดับเยาวชนสู่การเป็นนักฟุตบอลอาชีพนั้นจำเป็นต้องมีวินัย ความมุ่งมั่น มีความอดทน และมีความอดทน และมีความยืดหยุ่นในการสนับสนุนที่ดี โดยทั้งคู่ได้ขยายต่องานวิจัยไปสู่ทฤษฎี “hope theory” หรือทฤษฎีความคาดหวังที่อธิบายว่านักฟุตบอลที่มีความคาดหวังสูง มีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีกลไกของการประเมินตัวเอง (self-regulation) อย่างสม่ำเสมออันจะมีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่านักกีฬาคนอื่น ๆ โดยการมีระบบประเมินผลงานของตัวเองจะเป็นคุณสมบัติสำคัญในการแยกระหว่างนักกีฬาที่เป็น “elite” (อาชีพ) หรือ “non-elite” (สมัครเล่น) ตามทฤษฎีความสำเร็จของนักกีฬานี้ Holt & Dunn เน้นเรื่องความอดทน (Resilience) โดยนิยามว่าผู้เล่นที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องกลับมาจากความพ่ายแพ้ทนคำวิพากษ์วิจารณ์และอุปสรรคต่าง ๆ ได้ และต้องมีความอดทนในการกลับมาจากช่วงเวลาร้าย ๆ

ในประเทศอังกฤษ ปัจจุบันการฝึกเยาวชนอะคาเดมี่เพื่อไปเป็นนักฟุตบอลอาชีพนั้นรองรับเยาวชนตั้งแต่อายุ 9 ถึง 16 ปี เมื่ออายุ 16 ปีบริบูรณ์ นักฟุตบอลเยาวชนที่มีแววจะได้รับข้อเสนอเป็นทุนการศึกษาหรือที่เรียกกันว่า “academy scholarship” ซึ่งเป็นหลักสูตรพิเศษที่เน้นการฝึกซ้อมฟุตบอลเป็นหลัก โดยในช่วงรอยต่อที่สำคัญเช่นนี้วัย 16-18 ปี หากผู้เล่นประสบความสำเร็จในสองปีของหลักสูตร สโมสรที่สนใจจะสามารถยื่นข้อเสนออาชีพให้แก่ นักฟุตบอลเยาวชนได้ เพื่อเปิดประตูให้แก่ นักฟุตบอลเยาวชน

¹⁹ Mills, A., Butt, J., Maynard, I.W., & Harwood, C., “Identifying factors perceived to influence the development of elite football academy scholars” (2012) 30:1 *Journal of Sport Sciences*. 1593, 1593 -1604.

²⁰ Holt, N. L., & Dunn, J. G. H., “Toward a grounded theory of the psychosocial competencies and environmental conditions associated with football success” (2004) 16:2 *Journal of Applied Sport Psychology* 199, 219.

ก้าวไปสู่การเป็นนักฟุตบอลอาชีพ ดังนั้นในช่วงที่เรียกว่า “investment years” การฝึกซ้อมและการพัฒนาตามหลักสูตรของสโมสรจึงเป็นหัวใจสำคัญในการชี้ชัดถึงอนาคตของนักฟุตบอล²¹ นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องระบบการพัฒนาศักยภาพของนักกีฬาอธิบายว่าการฟูลไทม์อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 10 ปี จะสามารถเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการฝึกสอนรวมไปถึงการแนะนำการอบรม การให้ความรู้การศึกษาควบคู่ไปกับการซ้อมที่หนักหน่วงจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากในการเติบโตของนักฟุตบอล โดยระบบบอคาเดมี่ที่ดีจะต้องเน้นการสอนผ่านกระบวนการดังกล่าวเพื่อดึงศักยภาพของนักฟุตบอลออกมาให้อย่างเต็มที่²² แต่คงต้องยอมรับว่าการเป็นนักฟุตบอลอาชีพไม่ใช่อาชีพที่ง่ายในการที่จะบรรลุความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องมีแรงจูงใจที่ท่วมท้นในการทำให้อบรมเป้าหมายในการเป็นนักฟุตบอลอาชีพ โดยเฉพาะแรงจูงใจภายในที่ความเข้มแข็งทางใจ ซึ่งเป็นพลังของจิตใจที่เข้มแข็งในการเผชิญปัญหาวิกฤตของชีวิต สามารถฟื้นคืนกลับสู่ภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีปัญหา เป็นความสามารถของบุคคลในการปรับตัวและฟื้นตัวภายหลังที่พบกับเหตุการณ์วิกฤตหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความยากลำบาก เป็นคุณสมบัติหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคและดำเนินชีวิตต่อไปได้คนที่มีความเข้มแข็งทางใจจะประกอบไปด้วย 3 คุณลักษณะ คือ เป็นผู้ที่มีความทนทานทางอารมณ์ มีอารมณ์ที่มั่นคงไม่อ่อนไหวง่าย ทนต่อความกดดันต่างๆ ได้และเป็นผู้ที่มีกำลังใจ มีความมุ่งมั่นสู่เป้าหมายไม่ทอดอสรวมถึงเป็นผู้ที่มีความสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ มีแนวทางในการแก้ไขปัญหา ผู้ที่มีความเข้มแข็งทางจิตใจสูง จะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการยืนหยัดในการเผชิญปัญหาวิกฤติมีความเชื่อมั่น ใช้ความสามารถภายในตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ²³

²¹ Cote, J., “The influence of the family in the development of talent in sports” (1999) 13:4 *The Sport Psychologist* 395, 417.

²² Ericsson, K.A., Krampe, R.T., & Tesch-Romer, C., “The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance” (1999) 100:3 *Psychological Review* 363, 406.

²³ อภิพร เป็งปิง, *ความเข้มแข็งทางใจ (Resilience)* (20 กรกฎาคม 2655) OJED <<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/184416>>.

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต, *คู่มือสร้างเสริมพลังใจให้วัยทีน (Strong Together)* (นนทบุรี: บียอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, 2562).
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, *แผนยุทธศาสตร์สร้างกีฬาไทยสู่ความเป็นเลิศ (พ.ศ. 2553-2559)* (กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2553).
- จันทร์ธานี สงวนนาม, *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา* (นนทบุรี: บั๊คพอยท์, 2553).
- เทิดทูล โตศิริ, ปัญญา สังขวดี และทวีทรัพย์ เขยผักแว่น, “รูปแบบการพัฒนาศูนย์ฝึกนักกีฬาฟุตบอลเยาวชนของสโมสรฟุตบอลอาชีพ” (2560) 23:1 *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*.
- สมุทร ชำนาญ, *ภาวะผู้นำทางการศึกษา ทฤษฎี และปฏิบัติ* (ระยอง: พี.เอส. การพิมพ์, 2556).
- สินทวีชัย หทัยรัตนกุล และ อาทิวรรณ เจิงกลิ่นจันทร์, “การระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานักฟุตบอลอาชีพ: กรณีศึกษาเยาวชนอะคาเดมี่ฟุตบอลเยาวชนทีมชลบุรี เอฟซี” (2566) 1:1 *วารสารการจัดการกีฬา* (กรุงเทพมหานคร).
- อภิพร เป็งปิง, *ความเข้มแข็งทางใจ (Resilience)* (20 กรกฎาคม 2655) OJED <<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/184416>>.
- Alderfer, Clayton P., *A New Theory of Human Needs Organizational Behavior and Performance* (New York: Mc Graw – Hill, 1979).
- Cote, J., “The influence of the family in the development of talent in sports” (1999) 13:4 *The Sport Psychologist*.
- Domjan, M., *The Principles of Learning and Behavior* (New York: Haper and Row, 1996).
- Ericsson, K.A., Krampe, R.T., & Tesch-Romer, C, “The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance” (1999) 100:3 *Psychological Review*.
- Holt, N. L., & Dunn, J. G. H., “Toward a grounded theory of the psychosocial competencies and environmental conditions associated with football success” (2004) 16:2 *Journal of Applied Sport Psychology*.
- Jarosz, O, *Report on Youth Academies in Europe* (2 July 2022) ecaeurope <<http://www.ecaeurope.com/about-eca/eca-youth-report/>>.
- Kidd, J.R., *How Adults Learn* (Chicago: Association Press, 1973).
- Lovell, R.B., *Adult Learning* (New York: Haper and Row, 1980).
- McClelland, David C. and Others, *The Achievement Motive* (New York: Sappleton Century Croffs, Inc, 1953).

McClelland D.C., *Human Motivation* (New York: Cambridge University. Press, 1978).

Maslow, A. H., *Motivation and personality* (New York: Harper & Row, 1970).

Samut Chamnan., *Educational leadership, theory and practice* (Rayong: P.S. Printing).

Mills, A., Butt, J., Maynard, I.W., & Harwood, C., “Identifying factors perceived to influence the development of elite football academy scholars” (2012) 30:1 *Journal of Sport Sciences*.

ความผิดฐานการลักทรัพย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีการลักทรัพย์ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์

Offence of Theft : The Case Study of theft of medical products

นันทนภาฤทธิ์ พูลลาภ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

18/18 ถนนเทพรัตน กม. ที่ 18 ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540

Nannaparit Pullarp

Faculty of Law at Huachiew Chalermprakiet University

18/18 Bangna-Trat Rd. Km. 18, Tambon Bang Chalong, Amphoe Bang Phli, Samutprakan 10540

E-mail : nannaparit@gmail.com

(Received: 29 June 2024; Revised: 13 August 2024; Accepted: 26 August 2024)

บทคัดย่อ

ประมวลกฎหมายอาญาในความผิดฐานลักทรัพย์ได้มีการบัญญัติเหตุฉกรรจ์ไว้หลายกรณี อาทิ การกำหนดเป็นเหตุฉกรรจ์จากพฤติการณ์ประกอบการกระทำความผิดที่กระทำต่อ ตามมาตรา 335 การลักวัตถุ ในทางศาสนา มาตรา 335 ทวิ และเหตุอื่นๆ มาตรา 336 ทวิ แต่ในปัจจุบันทรัพย์มีมากมายหลายชนิดบางชนิด เป็นทรัพย์มูลค่าสูง และยังเป็นทรัพย์ที่สามารถใช้รักษาอาการเจ็บป่วย รักษาโรค หรือสภาวะของมนุษย์ นั่นคือ “ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์” หากทรัพย์ดังกล่าวนี้มีการโจรกรรมเกิดขึ้นนอกจากจะส่งผลกระทบต่อ ความปลอดภัยส่วนตัวและยังส่งผลกระทบต่อสังคมประเทศชาติในวงกว้าง

บทความวิชาการนี้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบัญญัติความผิดฐานลักทรัพย์ที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ โดยจะทำการศึกษาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีบทบัญญัติโดยกำหนดความผิดฐานลักทรัพย์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะ โดยมี โทษสูงกว่าการลักทรัพย์กรณีทั่วไปเพื่อนำแนวทางมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการกระทำความผิดในสังคม ประเทศไทยต่อไป

ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญาควรแก้ไขเพิ่มเติมให้มีบทบัญญัติที่ชัดเจนด้วยการกำหนดให้มี บทบัญญัติว่าด้วยการลักทรัพย์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะ

คำสำคัญ : ลักทรัพย์ เหตุฉกรรจ์ ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์

Abstract

The Criminal Code of Thailand addresses theft by outlining various aggravating circumstances, including those detailed in Section 335 (theft), Section 335 bis (theft of religious objects), and Section 336 bis (other crimes). In contemporary contexts, there are many types of property some of which It is a high value asset. It is also property that can be used to treat sickness, disease or human condition, that is “medical products”. If such property is stolen, it will not only affect personal safety but also affect society and the nation.

This academic article investigates the legal framework concerning theft of medical products under Thai law and conducts a comparative analysis with the relevant provisions in United States law, where theft of medical products is specifically defined and carries more severe penalties than general theft. The aim is to evaluate whether such guidelines could be adapted to enhance the Thai legal system.

It is concluded that the Criminal Code of Thailand should be revised to incorporate specific provisions addressing theft of medical products.

Keywords: Theft, Aggravating Circumstances, Medical products

บทนำ

มนุษย์ สังคม และกฎหมาย มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า กฎหมายมีความสำคัญที่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายและเมื่อกล่าวถึง “กฎหมาย” ก็มักจะนึกถึงกรณีที่มีผู้กระทำความผิดและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจจับตัวมาลงโทษ ซึ่งมักจะได้แก่ การฆาตกรรม การลักขโมย การข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น ในทางนิติศาสตร์เรียกบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในลักษณะนี้ว่า กฎหมายอาญา (Criminal Law)¹ สถิติฐานความผิดคดีอาญาทั่วประเทศ การกระทำความผิดอาญาฐานในความผิดฐานลักทรัพย์มีจำนวนสูงที่สุดจากข้อมูลสถิติความผิดอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ถึง 30 กันยายน 2566 มีจำนวนกับกุมถึง 24,589 ราย²

“ทรัพย์สิน” จึงมีบทบาทสำคัญต่อบุคคลนับตั้งแต่อดีตและทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นตามพัฒนาการของสังคม นับตั้งแต่ยุคของการดำเนินชีวิตสังคมเกษตรกรรม ทรัพย์สินก็เริ่มเข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งอาหาร เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม³ ทรัพย์สินเป็นสิ่งมีค่าส่วนตัว มนุษย์ยอม

¹ คณพล จันทน์หอม, *รากฐานกฎหมายอาญา* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2561) 14.

² ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกลาง, *สถิติฐานความผิดคดีอาญา (คดี 4 กลุ่ม) หน่วยงานทั่วประเทศ ปีพ.ศ. 2566* (6 มิถุนายน 2567) <http://thaicrimes.org/pdf/crimes/2566.pdf>.

³ คณพล จันทน์หอม, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด 3* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 8, 2566) 17.

สะสมทรัพย์สินไว้มากน้อยแตกต่างกันไปตามความสามารถ ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ ไม่ว่าจะเป็นยา อุปกรณ์ทางการแพทย์ ผลิตภัณฑ์ชีวภาพ หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นส่วนผสมของยา⁴ ยา (Drug) เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการรักษาความเจ็บป่วยโดยการบำบัด บรรเทาอาการทุกข์ทรมานทางกาย หรือผลิตภัณฑ์ทางชีวภาพ (biological product) ไม่ว่าจะเป็นไวรัส ซีรัม วัคซีน เลือด สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความปลอดภัยส่วนตัว ทั้งยังมีความสำคัญต่อสังคม ประเทศชาติ หากมีเหตุการณ์ลักทรัพย์เกิดขึ้นกับสิ่งดังกล่าวข้างต้นย่อมทำให้เกิดผลกระทบต่อในวงกว้างชีวิตของบุคคลในสังคม และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ความสงบเรียบร้อยของสังคมอีกด้วยด้วย

ประมวลกฎหมายอาญาในความผิดฐานลักทรัพย์ที่เป็นเหตุฉกรรจ์ ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นมี 3 ประการ คือ (1) พฤติการณ์ประกอบการกระทำหรือวัตถุที่กระทำต่อ มาตรา 335 (2) การลักวัตถุในทางศาสนา มาตรา 335 ทวิ (3) เหตุอื่นๆ มาตรา 336 ทวิ⁵

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการให้ความสำคัญ โดยกำหนดโทษความผิดฐานลักทรัพย์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะ “ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์” แม้จะมีความสำคัญไม่แพ้สิ่งอื่นใด แต่ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะให้รับโทษหนักขึ้นหรือบทบัญญัติว่าด้วยการลักทรัพย์ไว้เป็นเรื่องเฉพาะย่อมแสดงให้เห็นว่าการลักทรัพย์กรณีผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์มีความผิดเพียงตามมาตรา 334 เป็นการลักทรัพย์กรณีธรรมดาทั่วไป

ดังนั้น เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปทรัพย์สินของประชาชนย่อมมีมากมายหลายชนิดที่สามารถลักทรัพย์กันได้ จึงควรศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพิจารณาการกำหนดเหตุฉกรรจ์เกี่ยวกับการลักผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ว่าความผิดฐานลักทรัพย์ควรมีการแก้ไขให้เป็นเหตุที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นหรือไม่ ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันในสังคมประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความผิดเกี่ยวกับทรัพย์

1. แนวคิดการกำหนดความผิดอาญา

มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายว่าการกระทำใดควรเป็นความผิดทางอาญา โดยในการกำหนดความผิดทางอาญามีพัฒนาการ 3 ช่วง ได้แก่ การใช้เกณฑ์ทางศีลธรรม การใช้เกณฑ์ทางสังคม การใช้เกณฑ์ทางกฎหมาย⁶

⁴ 18 U.S. Code 670 Theft of medical products (c)Definitions In this section (2) the term “medical product” means a drug, biological product, device, medical food, or infant formula;

⁵ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, หลักกฎหมายอาญา ภาคความผิด (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 12, 2560) 263.

⁶ ปกป้อง ศรีสนิท, กฎหมายอาญาชั้นสูง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2563) 25.

1.1. การใช้เกณฑ์ทางศีลธรรม

ในยุคสังคมที่ยังไม่ได้เป็นสังคมใหญ่ การกระทำที่ผิดศีลธรรมกับการผิดกฎหมายอาญาเป็นเรื่องเดียวกัน อย่างไรก็ตามเวลาเปลี่ยนแปลงไป เมื่อสังคมพัฒนาขึ้นกฎหมายจึงค่อยๆเคลื่อนตัวออกจากศีลธรรม แต่ก็ไม่ได้แยกกันจนเสร็จเด็ดขาด กล่าวคือ บางกรณีเป็นการกระทำที่ผิดทั้งกฎหมายและผิดศีลธรรม เช่น การฆาตกรรม บางกรณีผิดศีลธรรมอย่างเดียวไม่ได้ผิดกฎหมาย เช่น การโกหกและบางกรณีผิดกฎหมายอย่างเดียว 'ไม่ผิดศีลธรรม'⁷ เช่น การจอดรถในที่ห้ามจอด การไม่พกใบอนุญาตขับขี่ การไม่สวมนิรภัย หรือเรียกว่า กฎหมายเทคนิค เป็นต้น

1.2. การใช้เกณฑ์ทางสังคม

อาชญากรรมเป็นสิ่งที่สังคมรับรู้ร่วมกันว่าการกระทำนั้น คือ อาชญากรรม โดยเป็นการกระทำที่ส่งผลโดยตรงต่อการกระทบกระเทือนต่อสังคม เกณฑ์ทางสังคมนี้มีข้อบกพร่องในกรณีที่สามารถเกิดความไม่แน่นอนให้กับกฎหมายอาญา⁸ เนื่องจากรูปแบบของสังคมพัฒนาไปตามเวลา เช่น การแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคม

1.3. การใช้เกณฑ์ทางกฎหมาย

ปัจจุบันในการกำหนดความผิดอาญาจะต้องพิจารณาไปที่ความสงบเรียบร้อยของสังคม Bernard Bouloc ได้กล่าวว่า “ปรากฏการณ์อาชญากรรม คือ การกระทำที่ถูกกำหนดและถูกลงโทษโดยกฎหมาย อันเนื่องมาจากความเสียหายที่กระทำต่อความสงบสุขเรียบร้อยของสังคม” แสดงให้เห็นว่าการกระทำที่จะเป็นความผิดได้ต้องเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม⁹

2. แนวคิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การลงโทษ

วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิด มีอยู่ 5 ประการ ดังนี้

2.1 การแก้แค้นทดแทน (Retribution)

ในสมัยโบราณ เมื่อการกระทำใดเป็นความผิด มักจะใช้วิธีการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิด โดยไม่มีข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์แน่นอน ขึ้นอยู่กับความพอใจ ปรากฏว่าการลงโทษในสมัยโบราณค่อนข้างรุนแรงเกินขอบเขต โหดร้าย ปราศจากมนุษยธรรม¹⁰ ตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth) ความเข้าใจในปัจจุบันอาจมองว่าเป็นการตอบโต้ที่รุนแรง แต่แท้จริงแล้วกฎเกณฑ์นี้เป็นที่มาแห่งหลักความได้สัดส่วน (Proportionality Principle) ที่ยังปรากฏอยู่ในหลักกฎหมายในปัจจุบัน และทำให้การแก้แค้นไม่เกินไปกว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ¹¹ ปัจจุบันการลงโทษมีการเปลี่ยนแปลงไปตาม

⁷ เฟิงอ๋าง, 26.

⁸ เฟิงอ๋าง, 27.

⁹ เฟิงอ๋าง, 27.

¹⁰ อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2561) 207-208.

¹¹ ปกป้อง ศรีสนิท, อ้างแล้ว 6, 203.

วิวัฒนาการตามแนวคิดอาชญาวิทยาสมัยใหม่ กล่าวคือ เลิกใช้วิธีการทรมานร่างกาย ใช้วิธีการจำคุกแทนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะความหนักเบาแห่งการกระทำความผิด¹²

2.2 การยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)

มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำของผู้นั้น และเพื่อให้ผู้อื่นเกรงกลัวไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่าง เรียกว่า “การยับยั้งทั่ว ๆ ไป” (general deterrence) และอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า “การยับยั้งพิเศษ” (special deterrence) เป็นการลงโทษโดยมุ่งเฉพาะตัวผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดความกลัวต่อโทษและไม่กล้ากระทำความผิดอีกในอนาคต¹³ อย่างไรก็ดี การเพิ่มลักษณะการข่มขู่ยับยั้งในการลงโทษให้มากขึ้นก็จะส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนมากขึ้นเช่นกัน ดังในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 7 ได้กำหนดห้ามมิให้มีการลงโทษที่ทรมาน ทารุณโหดร้าย หรือเยี่ยงสัตว์¹⁴

2.3 การตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Removal from Society)

การลงโทษประหารชีวิต ถือเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างถาวร ส่วนการลงโทษจำคุก กักขัง เป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพียงชั่วระยะหนึ่งเท่านั้น เพื่อให้ประชาชนในสังคมปลอดภัยจากอาชญากรรม¹⁵

2.4 การแก้ไขผู้กระทำความผิด (Rehabilitation and Correction)

วัตถุประสงค์ในการลงโทษข้อนี้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนมากที่สุด¹⁶ โดยเป็นการกระทำความควบคุมกับการลงโทษ เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีและพร้อมที่จะกลับไปอยู่ในสังคม โดยสามารถประกอบอาชีพสุจริตได้เมื่อพ้นโทษ¹⁷ จึงก่อให้เกิดวิธีการปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา การให้การบำบัดทางการแพทย์และจิตวิทยา

2.5 การนำผู้กระทำความผิดกลับสู่สังคม (Resocialization)

เป็นแนวคิดแห่งการให้ออกาสคนในสังคม เช่น ก่อนจะพ้นโทษ เรือนจำทำความตกลงกับนายจ้าง ให้นักโทษไปทำงานตอนกลางวันและกลับมานอนเรือนจำตอนกลางคืน เพื่อเตรียมงาน และสภาพแวดล้อม ให้นักโทษ เมื่อพ้นโทษออกไปจะได้รับการยอมรับและไม่กลับมาทำผิดอีก¹⁸

3. แนวคิดหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality)

หลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) นำมาปรับใช้กับกฎหมายอาญาเพื่อวัตถุประสงค์ในการหาหลักสัดส่วนในการกำหนดโทษอาญา เป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมการใช้อำนาจดุลพินิจ

¹² อัจฉริยา ชูตินันท์, อ้างแล้ว 10, 208.

¹³ เพ็งอ้าง, 208-209.

¹⁴ ปกป้อง ศรีสนิท, อ้างแล้ว 6, 204.

¹⁵ อัจฉริยา ชูตินันท์, อ้างแล้ว 10, 210.

¹⁶ ปกป้อง ศรีสนิท, อ้างแล้ว 6, 205.

¹⁷ เพ็งอ้าง, 211.

¹⁸ เพ็งอ้าง, 205.

ออกคำสั่ง กฎ ข้อบังคับทางกฎหมาย¹⁹ กล่าวคือ การลงโทษที่จะลงแก่ความผิดอาญาในฐานต่าง ๆ ต้องมีการคำนึงถึงสัดส่วนที่มีความเหมาะสม

ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria) นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลีคนสำคัญ มีแนวคิดว่าการอาชญากรรมสร้างความเสียหายมาก ก็สมควรที่ต้องถูกลงโทษหนัก ตรงกันข้ามหากอาชญากรรมสร้างความเสียหายไม่มาก ก็ควรถูกลงโทษเบา แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและนำมาอธิบายให้สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) เช่น ฆาตรกรฆ่าคนได้สร้างความเสียหายมาก เพราะชีวิตมนุษย์หนึ่งคนมีค่านับจำนวนไม่ได้ ดังนั้น การลงโทษจึงต้องลงโทษอย่างหนักซึ่งจะได้สัดส่วนกับความเสียหายที่ก่อขึ้น ในทางตรงกันข้าม การลักเล็กขโมยน้อยก็ควรต้องรับโทษเพียงเล็กน้อยซึ่งจะได้สัดส่วนกับความเสียหายที่เขาก่อขึ้น²⁰

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้กำหนดบทลงโทษไว้สอดคล้องกับแนวคิดของ Beccaria ดังเช่น ความผิดพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินในมาตรา 334 มาตรา 336 มาตรา 339 และมาตรา 340 โทษจำคุกจะรุนแรงขึ้นตามระดับความเสียหายที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้น ได้แก่ ฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์²¹

ลักษณะของหลักความได้สัดส่วนในการกำหนดโทษอาญา ต้องพิจารณาสัดส่วนบทลงโทษกับพฤติการณ์ของการกระทำความผิดซึ่งหลักเกณฑ์ที่นำมาใช้วัดระดับความร้ายแรงของการกระทำความผิดมีองค์ประกอบ 2 ประการ ได้แก่ (1) ภัยอันตรายที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้น (Harm) และ (2) ความน่าตำหนิของผู้กระทำ (Culpability) ซึ่งจะต้องพิจารณาประกอบกันเสมอ

(1) ภัยอันตรายที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้น (Harm)

ภัยอันตราย หมายถึง สภาวะที่ผลประโยชน์ถูกลดทอนลงอันเป็นผลมาจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องเป็นเรื่องของการกระทำต่อผลประโยชน์ชอบด้วยกฎหมายของผู้อื่น การบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นไปเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อบุคคลอื่นในสังคม²²

(2) ความน่าตำหนิของผู้กระทำ (Culpability)

ความน่าตำหนิของผู้กระทำความผิดเป็นการพิจารณาองค์ประกอบภายในจิตใจของผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ หากมีจิตใจชั่วร้ายน่าตำหนิมาก ผู้กระทำความผิดก็สมควรต้องรับโทษหนักขึ้น ในความเสียหายอย่างเดียวกันอาจทำให้บุคคลได้รับโทษแตกต่างกันไปตามความชั่วร้ายในจิตใจของผู้กระทำ²³

¹⁹ วุฒิชัย จิตตานุ, “การบังคับใช้หลักการสัดส่วนในการคุ้มครองสิทธิปัจเจกบุคคล” (2549) 8:22 วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 41, 49.

²⁰ ปกป้อง ศรีสนิท, อ้างแล้ว 6, 211.

²¹ เพิ่งอ้าง, 212.

²² วณิชพร บดิก, การกำหนดเหตุผลจรรยาบรรณวิชาชีพ (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563) 36.

²³ หยุต แสงอุทัย, “การกำหนดโทษสำหรับความผิดในประมวลกฎหมายอาญา” (2503) 7:8 คุลพาท 931, 931-935.

4. แนวคิดและทฤษฎีในการกำหนดเหตุการณ์

ปัจจัยในการกำหนดเหตุการณ์

ปัจจัยในการกำหนดเหตุการณ์ความผิดฐานต่าง ๆ ตามประมวลกฎหมายอาญาสามารถจำแนกได้ตามลักษณะของการกระทำความผิด หรือพฤติกรรมและความร้ายแรงของการกระทำความผิด แบ่งออกเป็น 8 ปัจจัย ดังต่อไปนี้²⁴

4.1. ปัจจัยเรื่องความชั่วร้าย

พิจารณาจากจิตใจของผู้กระทำความผิด หากผู้กระทำความผิดมีจิตใจชั่วร้ายกว่าคนปกติ ย่อมต้องรับโทษหนักขึ้น การกระทำความผิดในฐานความผิดเดียวกันแต่มีความชั่วร้ายในจิตใจของผู้กระทำความผิดแตกต่างกันย่อมได้รับโทษหนักเบาที่แตกต่างกันตามไปด้วย

4.2. ปัจจัยเรื่องตัวผู้กระทำความผิด

พิจารณาจากหลักเกณฑ์ 2 ประการ (1) บทบาทผู้กระทำความผิด เช่น การกระทำความผิดในตำแหน่งหน้าที่การงาน (2) ความร้ายแรงของการกระทำความผิด เช่น การใช้กำลังประทุษร้าย หรือการขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย เป็นต้น ความร้ายแรงถือเป็นปัจจัยให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น

4.3. ปัจจัยเรื่องวัตถุแห่งการกระทำความผิด

พิจารณาจากหลักเกณฑ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ตัวบุคคล (ผู้ถูกกระทำ) เป็นปัจจัยที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น เช่น การฆ่าบุพการี หรือเหยื่อที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ (2) ตัวทรัพย์สิน เป็นปัจจัยที่ต้องทำรับโทษหนักขึ้น เช่น การลักทรัพย์ที่มีไว้เพื่อใช้สอยร่วมกันของประชาชนในสังคมเพื่อประโยชน์สาธารณะ

4.4. ปัจจัยเรื่องเหตุจูงใจหรือจุดมุ่งหมายในการกระทำความผิด

ปัจจัยเรื่องเหตุจูงใจในที่นี้ ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบภายในของความผิด เช่น เพื่อเตรียมการในการที่จะกระทำความผิด เพื่อจะเอาหรือเอาไว้ซึ่งผลประโยชน์อันเกิดแต่การที่ตนได้กระทำความผิด เพื่อปกปิดความผิดของตน เป็นต้น

4.5. ปัจจัยเรื่องลักษณะของการกระทำความผิด

พิจารณาจากรูปแบบ หรือวิธีการกระทำความผิด ซึ่งย่อมมีความหลากหลายแตกต่างกันไปแล้วแต่คดี และย่อมมีวิธีการความรุนแรงที่ต่างกัน เช่น โดยบันดาลโทสะ โดยไตร่ตรองไว้ก่อน โดยทรมาน โดยกระทำอันเป็นการทารุณโหดร้าย เป็นต้น ความแตกต่างกันเหล่านี้ ส่งผลให้ควรมีการกำหนดโทษที่มีความหนักเบาตามความเหมาะสมตามความรุนแรงหรือความร้ายแรงของวิธีการหรือรูปแบบของการกระทำความผิด

²⁴ ทวีพร คงแก้ว, เหตุการณ์ในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553) 22-25.

4.6. ปัจจัยเรื่องสถานที่ในการกระทำความผิด

พิจารณาจากบางสถานที่ที่มีความสำคัญสำหรับประชาชน เป็นสถานที่ที่กฎหมายให้ความคุ้มครองไว้เป็นพิเศษสำหรับประชาชน เช่น การกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ในสถานที่บูชาสาธารณะ สถานีรถไฟ หรือสถานที่ราชการต่าง ๆ เป็นต้น

4.7. ปัจจัยเรื่องโอกาสในการกระทำความผิด

พิจารณาว่าโอกาสในการกระทำความผิดอาจทำให้กระทำสำเร็จมากขึ้น เช่น การลักทรัพย์ในเวลากลางคืน การลักทรัพย์ในบริเวณที่เกิดอุบัติเหตุเพลิงไหม้

4.8. ปัจจัยเรื่องของความผิดที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง

มีแนวคิดมาจากวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อยับยั้งหรือข่มขู่ (Deterrence) เนื่องจากหากลงโทษตามปกติทั่วไปจะไม่สามารถยับยั้งการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นได้ อาทิ ความผิดฐานลักทรัพย์กรณีที่มีการลักลอบตัดเศียรพระพุทธรูปไปจำหน่าย หากอัตราโทษในความผิดฐานนี้เท่ากับลักทรัพย์ปกติธรรมดาจะไม่สามารถทำให้อัตราของการกระทำความผิดลดลงได้ ผู้กระทำความผิดมักจะไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย ดังนั้นปัจจัยในเรื่องนี้ที่ควรกำหนดโทษให้สูงขึ้น เป็นวิธีการที่จะสามารถทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวต่อกฎหมาย และทำให้ลดปริมาณความผิดลงได้

ความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา ประกอบด้วยมาตราดังต่อไปนี้²⁵

- (1) ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามมาตรา 334
- (2) ความผิดฐานลักทรัพย์โดยมีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา 335
- (3) ความผิดฐานลักพระพุทธรูป หรือวัตถุในทางศาสนา ตามมาตรา 335 ทวิ และ
- (4) ความผิดฐานลักทรัพย์โดยวิธีการพิเศษ ตามมาตรา 336 ทวิ

1. ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามมาตรา 334²⁶

เหตุฉกรรจ์ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น มี 3 ประการได้แก่ พฤติการณ์ประกอบ การกระทำหรือวัตถุที่กระทำต่อ การลักวัตถุในทางศาสนา และเหตุอื่นๆ

²⁵ คณพล จันทน์หอม, อ้างแล้ว 3, 33.

²⁶ มาตรา 334, ประมวลกฎหมายอาญา

“ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาท”

2. ความผิดฐานลักทรัพย์โดยมีเหตุฉกรรจ์ มาตรา 335²⁷

การกำหนดโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิดเป็นภารกิจสำคัญของรัฐ ในอันที่จะธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ในความผิดฐานลักทรัพย์นั้นบางครั้งผู้กระทำความผิดก็มักอาศัยโอกาสเข้าลักทรัพย์ในเวลาที่ยุ่เสียหายอาจจะไม่ทันระแวงระวังทรัพย์สินของตนในเวลาปกติ บางกรณีผู้กระทำก็ใช้วิธีการอันแตกต่างจากการลักทรัพย์ทั่วไปด้วยเหตุผลหลายๆ ประการ เช่น เพื่อไม่ให้เจ้าของทรัพย์จำหน้าได้ หรือเข้าไปลักทรัพย์ในสถานที่ส่วนตัวของบุคคล หรือสถานที่สำคัญของราชการซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง หรือบางกรณีผู้ลักทรัพย์ก็ลักทรัพย์บางประเภทที่รัฐประสงค์จะคุ้มครองเป็นพิเศษ อันเป็นเหตุผลว่าผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ที่กล่าวมานี้ควรได้รับโทษหนักยิ่งขึ้นกว่าการลักทรัพย์โดยทั่วไปตามมาตรา 334²⁸

²⁷ มาตรา 335, ประมวลกฎหมายอาญา

“ผู้ใดลักทรัพย์

(1) ในเวลากลางคืน

(2) ในที่หรือบริเวณที่มีเหตุเพลิงไหม้ การระเบิด อุทกภัย หรือในที่หรือบริเวณที่มีอุบัติเหตุ เหตุทุกภัยแก่รถไฟ หรือยานพาหนะอื่นที่ประชาชนโดยสาร หรือภัยพิบัติอื่นทำนองเดียวกันหรืออาศัยโอกาสที่มีเหตุเช่นนั้น หรืออาศัยโอกาสที่ประชาชนกำลังตื่นกลัวภัยอันตรายใด ๆ

(3) โดยทำอันตรายสิ่งกีดกันสำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์ หรือโดยผ่านสิ่งเช่นนั้นเข้าไปด้วยประการใด ๆ

(4) โดยเข้าทางช่องทางซึ่งได้ทำขึ้นโดยไม่ได้อำนาจให้เป็นทางคนเข้า หรือเข้าทางช่องทางซึ่งผู้เป็นใจเปิดไว้ให้

(5) โดยแปลงตัวหรือปลอมตัวเป็นผู้อื่น มอมหน้าหรือทำด้วยประการอื่นเพื่อไม่ให้เห็นหรือจำหน้าได้

(6) โดยลงว่าเป็นเจ้าพนักงาน

(7) โดยมีอาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป

(8) ในเคหสถาน สถานที่ราชการหรือสถานที่ที่จัดไว้เพื่อให้บริการสาธารณะที่ตนได้เข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือซ่อนตัวอยู่ในสถานที่นั้น ๆ

(9) ในสถานที่บูชาสาธารณะ สถานีรถไฟ ท่าอากาศยาน ที่จอดรถหรือเรือสาธารณะสาธารณะสถานสำหรับขนถ่ายสินค้า หรือในสวนสาธารณะ

(10) ที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์

(11) ที่เป็นของนายจ้างหรือที่อยู่ในความครอบครองของนายจ้าง

(12) ที่เป็นของผู้มีอาชีพการกรรม บรรดาที่เป็นผลิตภัณฑ์ พืชพันธุ์ สัตว์หรือเครื่องมืออันมีไว้สำหรับประกอบกิจการกรรมหรือได้มาจากการกิจการนั้น

ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

ถ้าความผิดตามวรรคแรกเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยลักษณะดังที่บัญญัติไว้ในอนุมาตราดังกล่าวแล้วตั้งแต่สองอนุมาตราขึ้นไป ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปีและปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท

ถ้าความผิดตามวรรคแรกเป็นการกระทำต่อทรัพย์ที่เป็นโค กระบือ เครื่องกลหรือเครื่องจักรที่มีอาชีพการกรรมมีไว้สำหรับประกอบกิจการ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในมาตรานี้ เป็นการกระทำด้วยความจำใจหรือความยากจนเหลือทนทาน และทรัพย์นั้นมีราคาเล็กน้อย ศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ก็ได้”

²⁸ คณพล จันทน์หอม, อ้างแล้ว 3, 94.

เหตุการณ์จากความผิดฐานลักทรัพย์ตามมาตรา 335 (1)–(12) แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ 4 ประเภท ดังต่อไปนี้²⁹ (1) เวลากระทำความผิด (2) สถานที่กระทำความผิด (3) วิธีการกระทำความผิด (4) ประเภทของทรัพย์

3. ความผิดฐานลักพระพุทธรูป หรือวัตถุทางศาสนา มาตรา 335 ทวิ³⁰

เนื่องจากมีเหตุการณ์การลักพระพุทธรูปหรือลักเศียรของพระพุทธรูปมีการตัดเศียรไป จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2512 ปรากฏเหตุผลต่อท้ายว่ามีผู้ร้ายลอบลักเอาพระพุทธรูปอันล้ำค่า เป็นที่เคารพบูชาของพุทธศาสนิกชน มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ บางแห่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของแต่ละจังหวัดทำให้ประชาชนเกิดความเศร้าสลดใจ ซึ่งบางแห่งการลอบลักพระพุทธรูปได้กระทำความทารุณไร้ศีลธรรมอย่างหนัก เช่น ตัดเอาเศียรพระพุทธรูปไปกองเหลือแต่องค์พระนับว่าเป็นการเสื่อมเสียชาติบ้านเมือง และเป็นผลเสียหายแก่พุทธศาสนาไทยไม่ถึงนิคศาสนสมบัติของชาติ บุคคลประเภทนี้ควรรับโทษหนักกว่าการกระทำต่อทรัพย์สินธรรมดาส่วนบุคคล³¹

4. ความผิดฐานลักทรัพย์โดยวิธีการพิเศษ มาตรา 336 ทวิ³²

จากบทบัญญัติตามมาตรา 336 ทวินี้ผู้กระทำความผิดจะต้องรับโทษหนักขึ้นจากความผิดที่กล่าวมาแล้วอีกกึ่งหนึ่ง ถ้าได้กระทำโดยแต่งเครื่องแบบทหารหรือตำรวจ หรือแต่งกายให้เข้าใจว่าเป็นทหารหรือตำรวจหรือลักทรัพย์โดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิดหรือโดยใช้ยานพาหนะ เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การกระทำความผิดเพื่อพาทรัพย์นั้นไป หรือเพื่อให้พ้นการจับกุม เช่น แต่งชุดทหารไปลักทรัพย์ หรือลักทรัพย์แล้วหนีไปด้วยรถจักรยานยนต์ เป็นต้น³³

²⁹ เพิ่งอ้าง, 95.

³⁰ มาตรา 335 ทวิ, *ประมวลกฎหมายอาญา*

“ผู้ใดลักทรัพย์ที่เป็นพระพุทธรูปหรือวัตถุทางศาสนา ถ้าทรัพย์นั้นเป็นที่สักการะบูชาของประชาชน หรือเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพระพุทธรูป หรือวัตถุดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึง สองแสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรก ได้กระทำในวัด สำนักสงฆ์ สถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนา โบราณสถานอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน สถานที่ราชการหรือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสามแสนบาท”.

³¹ หยุต แสงอุทัย, *กฎหมายอาญา ภาค 2-3* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 11, 2553) 301.

³² มาตรา 336 ทวิ, *ประมวลกฎหมายอาญา*

“ผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 334 มาตรา 335 มาตรา 335 ทวิ หรือมาตรา 336 โดยแต่งเครื่องแบบทหารหรือตำรวจหรือแต่งกายให้เข้าใจว่าเป็นทหารหรือตำรวจ หรือโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้ยานพาหนะเพื่อสะดวกแก่การกระทำความผิดหรือการพาทรัพย์นั้นไป หรือเพื่อให้พ้นการจับกุม ต้องระวางโทษหนักกว่าที่มีบัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ กึ่งหนึ่ง”.

³³ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, อ้างแล้ว 5, 270.

ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตามกฎหมายอาญาสหรัฐอเมริกา

เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2555 ประธานาธิบดีโอบามาได้ลงนามกฎหมายใหม่ได้เพิ่มบทลงโทษสำหรับการโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ที่ได้มาก่อนจำหน่ายปลีกอย่างผิดกฎหมาย ตามรายงานของ Coalition for Patient Safety and Medicine Integrity “ก่อนมีการแก้ไขกฎหมายอาญาของรัฐบาลกลางไม่ได้แยกความแตกต่างระหว่างการโจรกรรมอินซูลินจำนวนมากกับการโจรกรรมรถบรรทุกที่เต็มไปด้วยคลิพหนีบกระดาษ” จึงต้องรับโทษเท่ากัน กฎหมายที่แก้ไขใหม่นี้มีการเพิ่มบทลงโทษสำหรับการโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะ โดยจะสามารถช่วยยับยั้งการโจรกรรมดังกล่าวได้³⁴

ความผิดฐานลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการบัญญัติไว้ใน U.S. Code Chapter 31 - EMBEZZLEMENT AND THEFT ในมาตรา 670 การโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ (Theft of medical products)

มาตรา 670³⁵

(a) ห้ามกระทำความผิด ดังต่อไปนี้

(1) ยักยอก ขโมย หรือโดยการฉ้อโกงหรือหลอกลวง ได้มา หรือนำไปใช้ นำไป หรือปกปิด ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนจำหน่ายปลีกโดยเจตนาและผิดกฎหมาย

(2) ผลิต เปลี่ยนแปลง ปลอมแปลง หรือปลอมแปลงฉลากหรือเอกสาร (รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแหล่งกำเนิดหรือการขนส่ง) ของผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนจำหน่ายปลีกโดยรู้เท่าทันและเป็นเท็จ

(3) ครอบครอง ขนส่ง หรือค้าขายผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนจำหน่ายปลีกโดยรู้อยู่แล้ว ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตาม (1) หรือ (2)

(4) โดยมีเจตนาฉ้อโกง ชื้อ หรือได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนจำหน่ายปลีกที่หมดอายุ หรือถูกขโมย

(5) โดยมีเจตนาฉ้อโกง ขาย หรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนจำหน่ายปลีกที่หมดอายุ หรือถูกขโมย หรือ

(c) คำจำกัดความ ในส่วนนี้

(1) คำว่า “ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนขายปลีก” หมายความว่า ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ที่ผู้บริโภทยังไม่มีจำหน่ายปลีก

(2) คำว่า “ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์” หมายความว่า ยา ผลิตภัณฑ์ชีวภาพ อุปกรณ์ทางการแพทย์ อาหารทางการแพทย์

³⁴ National Association of Boards of Pharmacy, *New Law Increases Penalties on Medical Cargo Theft* (15 June 2024) Nabp. pharmacy<<https://nabp.pharmacy/news/news-releases/new-law-increases-penalties-on-medical-cargo-theft/>>.

³⁵ Section 670, Title 18 of the United States Code.

บทวิเคราะห์ปัญหาการณีก้าวกำหนดการลักทรัพย์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ให้เป็นเหตุฉกรรจ์

1. วิเคราะห์ปัจจัยที่ควรกำหนดให้เป็นเหตุฉกรรจ์

ประเทศไทยมีเหตุการณ์การโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ ส่วนใหญ่พบในรูปแบบของการขโมยยาจากคลังยา โดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่การงาน เช่น จับเจ้าหน้าที่คลังยาโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ขโมย “ซูโดอีเฟดรีน” 5,000 เม็ดจากคลัง และปลอมเอกสารโรงพยาบาลสั่งซื้อยาอีกกว่า 370,000 เม็ด ต่อมาโรงพยาบาลได้มีการตรวจสอบย้อนหลังพบทั้งยาหาย และเอกสารปลอม³⁶

จากสถานการณ์ปัจจุบันข้างต้นพบว่าผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ ซึ่งรวมถึงยานั้นเป็นทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดสามารถแสวงหาผลประโยชน์ต่อจากการขโมยยาต่อไปได้อีก ไม่ว่าจะเป็นไปขายต่อ หรือสามารถนำไปผลิตยาดูอื่นได้ อันจะทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และความปลอดภัยของประชาชน หากพิจารณาจากเหตุปัจจัยในการกำหนดเหตุฉกรรจ์ซึ่งจำแนกได้ตามลักษณะของการกระทำความผิด หรือพฤติกรรมและความร้ายแรงของการกระทำความผิด แบ่งออกเป็น 8 ปัจจัย ปัจจัยที่สำคัญที่ควรนำมาพิจารณา มีดังนี้

(1) ปัจจัยของตัวผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ที่จะสามารถโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ได้ มักจะเป็นผู้ที่กระทำความผิดในตำแหน่งหน้าที่การงาน โดยอาศัยหน้าที่การงานในการกระทำความผิด

(2) ปัจจัยเรื่องวัตถุแห่งการกระทำความผิด หากพิจารณาที่ตัวทรัพย์สินผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์นั้นสามารถใช้บำบัดโรคได้ สามารถรักษาโรคได้ สามารถฟื้นฟูสภาพร่างกายได้ เป็นต้น จึงนับว่าเป็นทรัพย์สินที่มีความสำคัญต่อชีวิต และสังคม เป็นประโยชน์สาธารณะ จึงควรต้องรับโทษหนักขึ้น

(3) ปัจจัยเรื่องสถานที่ในการกระทำความผิด การกระทำความผิดลักทรัพย์ดังตัวอย่างข้างต้น มักจะทำในคลังยาของโรงพยาบาลซึ่งเป็นสถานที่สำคัญสำหรับประชาชนที่กฎหมายให้ความคุ้มครองไว้เป็นพิเศษ

(4) ปัจจัยเรื่องโอกาสในการกระทำความผิด หากพิจารณาจากข้อเท็จจริงตามข่าวข้างต้นจะพบว่าการใช้โอกาสในตำแหน่งหน้าที่การงานจะเป็นการสะดวกยิ่งขึ้นในการกระทำความผิด

จากวิเคราะห์ประกอบเหตุปัจจัยในการกำหนดเหตุฉกรรจ์ข้างต้น จะพบว่าการลักทรัพย์หากกระทำต่อทรัพย์สินที่มีความสำคัญ สถานที่ที่มีความสำคัญ ผู้กระทำความผิดย่อมต้องรับโทษหนักขึ้น โดยอาศัยเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษ คือ “วัตถุประสงค์ยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)” โดยการเพิ่มบทลงโทษให้สูงกว่าการลักทรัพย์กรณีธรรมดาเพื่อเป็นการยับยั้งไม่ให้เอาเยี่ยงอย่างในการประกอบอาชญากรรม อย่างไรก็ตามโทษต้องเหมาะสมสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality)

³⁶ ศูนย์ข่าวเชียงใหม่, รวบลูกจ้างคลังยา รพ.เอกชนเมืองเชียงใหม่ ทั้งขโมย-ปลอมเอกสารสั่งซื้อซูโดอีเฟดรีน (20 มิถุนายน 2567) MGR Online <<https://mgronline.com/local/detail/9550000047836>>.

ตามหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) หลักเกณฑ์ที่นำมาใช้วัดระดับความร้ายแรงของการกระทำความผิดมีองค์ประกอบ 2 ประการ ได้แก่ (1) ภัยอันตรายที่ผู้กระทำความผิดก่อขึ้น (Harm) และ (2) ความน่าตำหนิของผู้กระทำ (Culpability)

การโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์เป็นภัยอันตรายที่ผู้กระทำความผิดก่อขึ้นและส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของสาธารณะ จึงเป็นภัยอันตรายที่กระทบต่อสังคมในวงกว้าง ในคดีการโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ประเทศสหรัฐอเมริกา Wifredo A. Ferrer อัยการในคดี “Three More Defendants Sentenced to Prison Terms for Multi-Million Dollar Theft of Pre-Retail Medical Products”³⁷ ได้กล่าวไว้ว่า “การโจรกรรมและการขายผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนจำหน่ายปลีกอย่างผิดกฎหมายก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของสาธารณะ การคุ้มครองผู้บริโภคมีความสำคัญสูงสุด” นับว่าการโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์มีภัยอันตรายร้ายแรงกว่าการโจรกรรมในลักษณะทั่ว ๆ ไป ตามแนวคิดของ Beccaria หากผู้กระทำความผิดสร้างความเสียหายมาก ก็สมควรที่ต้องถูกลงโทษหนัก ตรงกันข้ามหากสร้างความเสียหายไม่มาก ก็ควรถูกลงโทษเบา ตามสัดส่วนความเสียหายที่ก่อขึ้น

2. วิเคราะห์สถานการณ์เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องกำหนดเป็นเหตุฉกรรจ์

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีเหตุการณ์ลักทรัพย์ที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง จนเป็นที่มาแห่งการแก้ไขกฎหมายโดยมีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะในปี พ.ศ.2555 เช่น คดีชายชาวอิลลินอยส์ ผู้ช่วยเภสัชกรขายโมยาจำพวก hydrocodone, alprazolam and promethazine มากกว่า 28,000 เม็ด จากห้วงโซ่อุปทานทางการแพทย์ก่อน

จำหน่ายแก่ผู้บริโภคไปยังตลาดยาผิดกฎหมาย³⁸ ขณะเดียวกันประเทศไทยมีเหตุการณ์ลักทรัพย์ที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไม่ว่าจะเป็นยาרכยาโรค อาทิ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9559/2552³⁹ มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่าคดีเกี่ยวกับการลักทรัพย์ดังกล่าวนี้การลักทรัพย์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์มักพบในลักษณะของการใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานในการกระทำความผิดขึ้น

สถานการณ์ปัจจุบันข้างต้นพบว่าผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์มีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์อย่างยิ่ง หากมีการโจรกรรมจากคลังสินค้า เช่น ยาโรคภัยไข้เจ็บจากคลังยาแล้วนำไปแปรรูปเป็นยาชนิดใหม่ ย่อมนับว่าผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ถูกเปลี่ยนเส้นทางจากสถานที่จัดเก็บที่ได้รับการคุ้มครอง ส่งผลให้ผู้บริโภคขาดความมั่นใจในความปลอดภัยหรือความสมบูรณ์ของผลิตภัณฑ์ได้อีกต่อไป

³⁷ United States Attorney’s Ofce Southern District of Florida, *Three More Defendants Sentenced to Prison Terms for Multi-Million Dollar Theft of Pre-Retail Medical Products* (11 June 2024) The Southern District of Florida website <<https://www.justice.gov/usao-sd/pr/three-more-defendants-sentenced-prison-terms-multi-million-dollar-theft-pre-retail>>.

³⁸ Sheila G. Lyons, *Illinois Man Sentenced to 30 Months for Theft of Medical Products and Possession of a Controlled Substance with Intent to Distribute* (13 June 2024) Drug Enforcement Administration <<https://www.dea.gov/press-releases/2023/09/13/illinois-man-sentenced-30-months-theft-medical-products-and-possession>>.

³⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9559/2552 การที่จำเลยเอายาและเครื่องเวชภัณฑ์ใส่ไว้ในถุงพลาสติก โดยที่จำเลยเป็นลูกจ้างประจำและทำงานอยู่ในโรงพยาบาลที่เกิดเหตุ ห้องจ่ายยาผู้ป่วยในเป็นสถานที่ทำงานของจำเลยและเหตุเกิดในช่วงเวลาที่จำเลยทำงาน จึงมิใช่เป็นเรื่องที่จำเลยเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาตแล้วจึงลักทรัพย์ในสถานที่ดังกล่าว การกระทำของจำเลยย่อมเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ธรรมดา มิใช่ลักทรัพย์ในสถานที่ราชการ.

จากการศึกษากฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า U.S. Code มาตรา 670 ได้กำหนดความผิดฐานโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนจำหน่ายปลีกใด ๆ (เช่น ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ที่ยังไม่ได้เสนอขายให้กับผู้บริโภค หรือการโจรกรรมจากคลังสินค้า) ไว้เป็นการเฉพาะซึ่งมีอัตราโทษสูงกว่าการลักทรัพย์กรณีทั่วไป โดยมีบทลงโทษทางแพ่งและทางอาญา กฎหมายนี้ครอบคลุมเฉพาะการโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนที่จะวางจำหน่ายปลีกเท่านั้น ขณะเดียวกันตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยกำหนดเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น มี 3 ประการได้แก่ (1) พหุติการณื ประกอบการกระทำหรือวัตถุที่กระทำต่อ มาตรา 335 (2) การลักวัตถุในทางศาสนา มาตรา 335 ทวิ (3) เหตุอื่น ๆ มาตรา 336 ทวิ ไม่ได้มีการกำหนดเหตุฉกรรจ์กรณีการลักทรัพย์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะ

หากพิจารณาการลักวัตถุในทางศาสนา ตามมาตรา 335 ทวิ ได้ถูกกำหนดเป็นเหตุฉกรรจ์เป็นการเฉพาะเนื่องจากมีเหตุการณ์การลักพระพุทธรูปหรือลักเศียรของพระพุทธรูปด้วยการตัดเศียรไป ส่งผลกระทบต่อคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นผลเสียหายแก่พุทธศาสนาไทยไม่ถึงนิกายศาสนาสมบัติของชาติ กฎหมายจึงกำหนดให้บุคคลประเภทนี้รับโทษหนักกว่าการกระทำต่อทรัพย์สินธรรมดาส่วนบุคคล⁴⁰ เห็นได้ว่าเป็นการกำหนดเหตุฉกรรจ์โดยให้ความสำคัญตามยุคสมัยตามความเปลี่ยนแปลงไปของบรรทัดฐานของสังคม

การกำหนดความผิดทางอาญามีวิวัฒนาการ 3 ช่วง ได้แก่ การใช้เกณฑ์ทางศีลธรรม การใช้เกณฑ์ทางสังคม การใช้เกณฑ์ทางกฎหมาย⁴¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวิเคราะห์แนวคิดการกำหนดความผิดทางอาญา โดย “การใช้เกณฑ์ทางสังคม” จะพบว่าการโจรกรรมผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์การกระทำความผิด เป็นการกระทำที่ทำให้เกิดการกระเทือนสังคม เนื่องจาก “ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์” มีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย บรรเทาอาการ และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย นับว่าเป็นทรัพย์สินที่มีความสำคัญต่อชีวิต ร่างกาย หากกระบวนการห่วงโซ่ของผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ถูกโจรกรรมและมีการนำมาขายต่ออีกทอดให้แก่ผู้บริโภค จะส่งผลกระทบอย่างยิ่งแก่ความปลอดภัยของชีวิต ร่างกาย และอาจก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรง เป็นการกระทำที่ทำให้สังคมเกิดความเสียหาย

ปัจจุบันนี้ทรัพย์สินที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ย่อมถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่มีความสำคัญ หากพิจารณาตามเกณฑ์ทั้ง 3 ประการ การลักทรัพย์ผิดทั้งกฎหมายผิดทั้งศีลธรรม หากพิจารณาตามเกณฑ์สังคมก็เป็นการกระทำที่ทำให้เกิดการกระเทือนสังคม และหากพิจารณาตาม “เกณฑ์ทางกฎหมาย” ย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยผู้เขียนเห็นว่า “เมื่อสังคมเปลี่ยน กฎหมายย่อมต้องเปลี่ยนแปลง” เพื่ออำนวยความสะดวกธรรมให้เกิดขึ้นได้ในทางคู่ขนาน หากในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปกฎหมายยุคหนึ่ง ย่อมส่งผลเสียยิ่งกว่าผลดี “กฎหมายไม่อาจอำนวยความสะดวกธรรมได้”

⁴⁰ หยุด แสงอุทัย, อ้างแล้ว 31, 301.

⁴¹ ปกป้อง ศรีสนิท, อ้างแล้ว 6, 25.

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยมีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นรัฐต้องทำการเยียวยาแก้ไขให้เกิดความสงบสุข ประมวลกฎหมายอาญาในความผิดฐานลักทรัพย์ จะเห็นว่ากฎหมายได้มีการแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงตามความสำคัญของสังคมแต่ละยุคสมัย อาทิ การกำหนดเหตุยกเว้นในเรื่องของการลักวัตถุทางศาสนาไว้เป็นการเฉพาะตามมาตรา 335 ทวิ แต่หากเป็นการลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ คงมีความผิดตามมาตรา 334 เท่านั้นไม่เป็นเหตุยกเว้นตามมาตราใดๆ จากบทวิเคราะห์ประกอบกับกฎหมายต่างประเทศ ผู้เขียนเห็นว่าการลักทรัพย์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ยังไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้เป็นเหตุยกเว้น จึงยังไม่มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ของโลกปัจจุบัน จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นไป โดยต้องกำหนดเป็นมาตราใหม่ที่จะบัญญัติเหตุยกเว้นกรณีลักทรัพย์ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะอีกหนึ่งมาตรา อย่างไรก็ตามหากจะมีบทบัญญัติที่กำหนดเหตุยกเว้นกรณีลักทรัพย์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะ ย่อมต้องกำหนดบทนิยามของคำว่า “ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์” ไว้เป็นการเฉพาะเช่นเดียวกัน เพื่อให้มีความสอดคล้องกัน

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษามาตรการทางกฎหมายของกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะ จึงถือเป็นกฎหมายที่ควรนำมาปรับใช้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์

ข้อเสนอแนะ

ให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาโดยให้มีการเพิ่มมาตราใหม่ที่กำหนดบทนิยามคำว่า “ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์” ไว้เป็นการเฉพาะ โดยกำหนดไว้ในมาตรา 1 (19) ดังนี้

มาตรา 1 (19)

“ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์หมายความว่ายา อุปกรณ์ทางการแพทย์ ผลิตภัณฑ์ชีวภาพ หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นส่วนผสมของยา”

และให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาโดยให้มีการเพิ่มมาตราใหม่ที่กำหนดเหตุยกเว้นกรณีลักทรัพย์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ไว้เป็นการเฉพาะในมาตรา 335 ตรี โดยให้อัตราโทษเท่ากับ มาตรา 335 ทวิ ดังนี้

มาตรา 335 ตรี

วรรคแรก “ผู้ใดลักทรัพย์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ ถ้าทรัพย์นั้นเป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนจำหน่ายขายปลีก โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ถ้าได้กระทำเพื่อไปจำหน่าย คัดแปลง นำไปเป็นส่วนผสมยาปลอมเพื่อจำหน่าย หรือนำไปใช้เพื่อการกระทำความผิดอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสองแสนบาท”

วรรคสอง “ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรก ได้กระทำในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ เช่น คลังยา ห้องเก็บรักษาในโรงพยาบาล ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสามแสนบาท”

วรรคสาม “ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกผู้กระทำความผิดเป็นบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข เช่น แพทย์ เภสัชกร พยาบาล ซึ่งอาศัยอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งดังกล่าวกระทำความผิด ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษเช่นเดียวกันกับวรรคสอง”

จากความผิดฐานลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ มาตรา 335 ตรี ที่บัญญัติขึ้นใหม่นี้ สามารถแยกองค์ประกอบความรับผิดได้ดังนี้

องค์ประกอบภายนอก

1. ลักทรัพย์
2. ที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์
3. ถ้าทรัพย์นั้นเป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ก่อนจำหน่ายขายปลีก
4. โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน

องค์ประกอบภายใน

1. เจตนาธรรมดา
2. มูลเหตุจูงใจเพื่อไปจำหน่าย คัดแปลง นำไปเป็นส่วนผสมยาปลอมเพื่อจำหน่าย หรือนำไปใช้เพื่อการกระทำความผิดอื่น

ผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นอีก ถ้าได้ลักทรัพย์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ เช่น คลังยา ห้องเก็บรักษาในโรงพยาบาล ตามวรรคสอง และหากผู้กระทำความผิดเป็นบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข เช่น แพทย์ เภสัชกร พยาบาล ซึ่งอาศัยอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งดังกล่าวกระทำความผิดนั้น ต้องรับโทษหนักขึ้นอีกตามวรรคสองเช่นเดียวกัน

บรรณานุกรม

คณพล จันทน์หอม, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด 3 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 8, 2566).

คณพล จันทน์หอม, รากฐานกฎหมายอาญา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2561).

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หลักกฎหมายอาญา ภาคความผิด (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 12, 2560).

ทวีพร คงแก้ว, เหตุผลกรรจ์ในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).

ปกป้อง ศรีสนิท, กฎหมายอาญาชั้นสูง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2563).

วนัชพร บติการ, การกำหนดเหตุผลกรรจ์ความผิดฐานยักยอก (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563).

วุฒิชัย จิตตานุ, “การบังคับใช้หลักการสัดส่วนในการคุ้มครองสิทธิปัจเจกบุคคล” (2549) 8:22 วารสารศาลรัฐธรรมนูญ.

ศูนย์ข่าวเชียงใหม่, รวบลูกจ้างคลังยา รพ.เอกชนเมืองเชียงใหม่ ทั้งขโมย-ปลอมเอกสารส่งซื้อชุดไอพีเดรין (20 มิถุนายน 2567) MGR Online <<https://mgronline.com/local/detail/9550000047836>>.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกลาง, สถิติฐานความผิดคดีอาญา (คดี 4 กลุ่ม) หน่วยงานทั่วประเทศ ปีพ.ศ. 2566 (6 มิถุนายน 2567) Thaicroimes <<http://thaicroimes.org/pdf/crimes/2566.pdf>>.

หยุด แสงอุทัย, “การกำหนดโทษสำหรับความผิดในประมวลกฎหมายอาญา” (2503) 7:8 คุณพาท.

หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 11, 2553).

อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวินัยและทัณทวิทยา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2561).

Lyons, Sheila G., *Illinois Man Sentenced to 30 Months for Theft of Medical Products and Possession of a Controlled Substance with Intent to Distribute* (13 June 2024) Drug Enforcement Administration <<https://www.dea.gov/press-releases/2023/09/13/illinois-man-sentenced-30-months-theft-medical-products-and-possession>>.

National Association of Boards of Pharmacy, *New Law Increases Penalties on Medical Cargo Theft* (15 June 2024) Nabp.pharmacy <<https://nabp.pharmacy/news/news-releases/new-law-increases-penalties-on-medical-cargo-theft/>>.

United States Attorney's Office Southern District of Florida, *Three More Defendants Sentenced to Prison Terms for Multi-Million Dollar Theft of Pre-Retail Medical Products* (11 June 2024) The Southern District of Florida website <<https://www.justice.gov/usao-sdfl/pr/three-more-defendants-sentenced-prison-terms-multi-million-dollar-theft-pre-retail>>.

คำแนะนำในการส่งบทความวารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้กฎหมายและศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย
2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการผลิตผลงานวิชาการของอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป

ขอบเขต

วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ รับพิจารณาบทความวิชาการ บทความวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ บทความปริทัศน์ (review article) บทความวิจารณ์บทความ (article review) และบทความพิเศษสรุปจากการอภิปราย สัมมนา ที่มีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับกฎหมาย และศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทุกชนิด

แนวปฏิบัติการนำเสนอบทความ

1. บทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นหรือรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ
2. บทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์จะได้รับการประเมินจากกองบรรณาธิการและผู้ประเมินบทความที่กองบรรณาธิการกำหนด โดยผู้ประเมินไม่ทราบว่าผู้เสนอบทความเป็นผู้ใด (blind review) ผลการพิจารณาจากกองบรรณาธิการถือเป็นสิ้นสุด ทั้งนี้ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ ในการตรวจทานแก้ไขต้นฉบับตามเกณฑ์

การเตรียมต้นฉบับ

1. ความยาวของบทความวิชาการไม่เกิน 15 หน้า และบทความวิจัยไม่เกิน 20 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว (นับรวมรูปภาพ ตาราง เอกสารอ้างอิง และภาคผนวก)
2. รูปแบบตัวอักษร ให้จัดพิมพ์ด้วยแบบตัวอักษร Angsana New เท่านั้น
3. ชื่อเรื่องบทความ ขนาดตัวอักษร 18 pt. (ตัวหนา) จัดพิมพ์กึ่งกลางหน้ากระดาษ
4. ชื่อผู้เขียนทุกคนต้องระบุหน่วยงานต้นสังกัด สำหรับที่อยู่ทางไปรษณีย์และอีเมล ระบุเฉพาะผู้เขียนที่สามารถติดต่อได้ 1 คน ขนาดตัวอักษร 16 pt. จัดพิมพ์กึ่งกลางหน้ากระดาษ เว้นระยะบรรทัด 1 บรรทัดจากชื่อเรื่อง
5. ชื่อบทคัดย่อ คำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย เว้นระยะบรรทัด 1 บรรทัดจากอีเมล
6. เจ็จจจจจขนาดตัวอักษร 12 pt

7. บทคัดย่อ (Abstract) มีความยาวอย่างละไม่เกิน 200 คำ เนื้อหาบทคัดย่อ ย่อหน้า 1.25 ซม. ให้พิมพ์ชิดขอบซ้ายขวา (กระจายแบบไทย) และคำสำคัญ จัดพิมพ์ต่อจากชื่อคำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 pt. ไม่เว้นระยะบรรทัด

8. ในกรณีบทความภาษาไทยหรือภาษาจีนให้จัดพิมพ์ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ อีเมล บทคัดย่อ และคำสำคัญ เป็นภาษาที่ใช้ในการเขียนบทความและต้องมีภาษาอังกฤษด้วย สำหรับบทความภาษาอังกฤษมีแค่ภาษาเดียวคือภาษาอังกฤษ

9. ชื่อหัวเรื่องใหญ่ ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย ไม่ใส่เลขลำดับที่ เว้นระยะบรรทัด 1 บรรทัด จากเนื้อหาหน้าก่อนหน้า

10. ชื่อหัวเรื่องรอง ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) ย่อหน้า 1.25 ซม. ไม่เว้นระยะบรรทัด

11. เนื้อหาบทความ ย่อหน้า 1.25 ซม. ให้พิมพ์ชิดขอบซ้ายขวา (กระจายแบบไทย) ขนาดตัวอักษร 16 pt. ถ้ามีข้อย่อที่ไม่ใช่ตัวเลข ให้ใช้เครื่องหมายอัฒจันทร์ (-) เนื้อหาบทความเดียวกับหัวเรื่องใหญ่ ไม่เว้นระยะบรรทัด

12. ชื่อและเลขกำกับ ตาราง ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) ให้ระบุไว้บนตารางจัดชิดซ้าย เช่น ตารางที่ 1 เปรียบเทียบต้นทุน เว้นระยะบรรทัด 1 บรรทัดจากเนื้อหาก่อนตาราง และได้ตารางให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย ไม่เว้นระยะบรรทัด

13. การจัดพิมพ์ตารางตามรูปแบบ APA (ไม่มีเส้นแนวดิ่ง เส้นแนวนอน มีแค่หัวตาราง 2 เส้น คือเหนือรายละเอียดตาราง 1 เส้น ใต้รายละเอียดตาราง 1 เส้น และเส้นปิดท้ายตาราง 1 เส้น ถ้าเป็นตารางต่อเนื่องหน้าถัดไปไม่ต้องมีเส้นปิดตาราง และในหน้าถัดไปให้ใส่หัวตาราง (ต่อ)

14. ชื่อและเลขกำกับภาพ แผนภูมิ ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) ให้ระบุไว้ได้ภาพหรือแผนภูมิ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ เช่น ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย ได้ภาพ แผนภูมิให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย ไม่เว้นระยะบรรทัด

15. ระยะขอบกระดาษ บน 2.54 ซม. ล่าง 2.54 ซม. ซ้าย 2.54 ซม. ขวา 2.54 ซม.

16. หมายเลขหน้า ให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านล่างขวาดังแต่ต้นจนจบบทความ

17. ผู้เขียนต้องส่งผลตรวจอักษรวิสุทธิ์แนบมาพร้อมกับบทความ (การลอกเลียนแบบวรรณกรรมทางวิชาการไม่เกิน 20%)

18. ชื่อรายการบรรณานุกรม ขนาดตัวอักษร 16 pt. (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย

19. เนื้อหารายการบรรณานุกรม ขนาดตัวอักษร 16 pt.

20. การตัดสินใจของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด

ส่วนประกอบของบทความ

1. ชื่อเรื่องบทความภาษาไทยหรือภาษาจีนขึ้นอยู่กับภาษาที่เขียนและต้องมีภาษาอังกฤษด้วย สำหรับชื่อเรื่องบทความภาษาอังกฤษมีแค่ภาษาอังกฤษเดียว
2. ชื่อผู้เขียนทุกคนต้องระบุหน่วยงานต้นสังกัด สำหรับที่อยู่ทางไปรษณีย์และอีเมล ระบุเฉพาะผู้เขียนที่สามารถติดต่อได้ 1 คน (ชื่อผู้เขียนภาษาไทยหรือภาษาจีนขึ้นอยู่กับที่เขียนและต้องมีภาษาอังกฤษด้วย สำหรับบทความภาษาอังกฤษมีแค่ภาษาอังกฤษ)
3. บทคัดย่อ (Abstract) ในบทความวิชาการและบทความวิจัยมีความยาวไม่เกิน 200 คำ และคำสำคัญ (Keyword) 3-5 คำ (บทคัดย่อและคำสำคัญภาษาไทยหรือภาษาจีนขึ้นอยู่กับที่เขียนและต้องมีภาษาอังกฤษด้วย สำหรับบทความภาษาอังกฤษมีแค่ภาษาอังกฤษ)
4. เนื้อเรื่อง
 - 4.1 บทความวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา สรุป และวิเคราะห์
 - 4.2 บทความวิจัย ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์การวิจัย ทบทวนวรรณกรรม วิธีการวิจัย กรอบแนวคิด ผลการวิจัยและการทดสอบสมมติฐาน สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
5. เอกสารอ้างอิง
6. ถ้ามีรูป แผนภูมิ ตารางประกอบ หรืออื่น ๆ ต้องมีหมายเลขกำกับในบทความ อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง ชัดเจน และไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น หากมีรูปภาพควรใช้รูปภาพสีหรือขาว-ดำที่มีความชัดเจน

การส่งต้นฉบับ

ส่งต้นฉบับทางเว็บไซต์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/lawhcu/index> หัวข้อการส่งบทความออนไลน์

การอ้างอิงเชิงบรรณ (Footnote)

1. หนังสือ/ตำรา (Books)

รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง,	ชื่อเรื่อง	(สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ครั้งที่พิมพ์, ปีที่พิมพ์)	หน้า.
ตัวอย่าง	ประสิทธิ์ โนวิไลกุล,	คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล	(กรุงเทพฯ: นิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2543)	183.
	Malcome N Shaw,	<i>International Law</i>	(London: Cambridge University Press, 2008)	578.

2. บทความวารสาร (Journal Articles)

รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง,	“ชื่อเรื่อง”	(ปีที่พิมพ์)	ปีที่:ฉบับที่	ชื่อวารสาร	หน้าเริ่มต้นบทความ,	หน้า.
ตัวอย่าง	ศันันท์กรณ์ โสคติพันธุ์,	“หลักความสำคัญผิด”	(2553)	39:4	วารสารนิติศาสตร์	788,	797.
	Christopher C. Miller,	“To The Moon & Beyond: The United States and The Future of International Space Law”	(2011)	35:1	<i>Suffolk Transnational Law Review</i>	101,	113.

3. บทความในหนังสือ (Chapter in Edited Books)

รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง,	“ชื่อบทความ”	ใน	ชื่อบรรณาธิการ หรือผู้รวบรวม,	ชื่อหนังสือ	(สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์, ครั้งที่พิมพ์, ปีที่พิมพ์)	หน้าเริ่มต้น บทความ,	หน้า.
ตัวอย่าง	พะยอม แก้วกำเนิด,	“ความหมาย ของวัฒนธรรม”	ใน	ฉัตรชัย สุกรกาญจน์ (บรรณาธิการ),	ห้องสมุด วัฒนธรรม	(นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรม ภาคใต้, 2525)	1,	4.
	Richard J. McNeil	“International Parks for Peace”	In	Jim Thorsell (ed.),	<i>Parks on the Borderline: Experience in Transfrontier Conservation</i>	(Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN, 1990)	23,	35.

4. วิทยานิพนธ์ (Theses)

รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง,	ชื่อเรื่อง	(หลักสูตร, สถาบัน, ปี)	หน้า.
ตัวอย่าง	นิก สุนทรรัช,	มาตรการทางกฎหมายในการเรียกคืนทรัพย์สินทางวัฒนธรรม	(นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534)	53.
	Chloe Sage Castro,	<i>Over the Moon: Lunar Heritage Protection</i>	(Master of Fine Arts Thesis, Savannah College of Art and Design, 2011)	44.

5. เอกสารประกอบการประชุม (Conference Proceedings)

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน,	“ชื่อเรื่อง”	(นำเสนอที่ ชื่อการประชุม, สถานที่, ว/ด/ป)	หน้า.
ตัวอย่าง	Anne Orford	“Roman Law and the Godly Imperium in England’s New Worlds”	(Paper presented at the Workshop on the Theo-Political Renaissance, Department of English, Cornell University, 25 April 2008)	12.

6. เว็บไซต์ (Website/Electronic Materials)

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน,	ชื่อเอกสาร	(ว/ด/ป ที่เข้าถึงข้อมูล)	ชื่อเว็บไซต์	<URL>.
ตัวอย่าง	Apichai Sunchindah,	<i>The ASEAN Approach to Regional Environmental Management</i>	(24 Aug 2013)	ASEAN Environment Cooperation	< http://www.aseansec.org/2838.htm >.

7. กฎหมายภายใน (Domestic Laws)

รูปแบบ	เลขมาตรา,	ชื่อกฎหมาย
ตัวอย่าง	มาตรา 15,	พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔
	Section 17,	Land and Environment Court Act 1979

8. ตราสารระหว่างประเทศ (Treaties, Conventions, Protocol)

รูปแบบ	ชื่อตราสาร,	วันที่เปิดลงนาม,	Treaty Series	(วันเริ่มต้นมีผลผูกพัน) (Enter into Force)	มาตรา.
ตัวอย่าง	United Nations Convention on the Law of the Sea,	opened for signature 10 December 1982,	21 ILM 1261	(entered into force 16 November 1994)	art 2.

หลักการอ้างอิงเอกสารที่เคยอ้างมาแล้ว (Subsequent References)

- กรณีการใช้ “เพ่งอ้างอิง” หรือ “Ibid” กรณีอ้างอิงเอกสารเดิมที่อยู่ก่อนหน้าทันที เช่น
 - 16 ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2543) 183.
 - 17 เพ่งอ้างอิง, 184.
 - 18 Eric Barendt, *Freedom of Speech* (Oxford University Press, 2nd ed, 2005) 163.
 - 19 Ibid.
 - 20 Ibid, 170.
- กรณีการใช้ “อ้างแล้ว” หรือ “Above n” กรณีอ้างอิงเอกสารเดิมที่อยู่ก่อนหน้า แต่มีเอกสารอื่นมาค้น เช่น
 - 9 Catharine MacMillan, *Mistakes in Contract Law* (Hart Publishing, 2010) 38.
 -
 - 20 Catharine MacMillan, above n 9.
 - 21 Catharine MacMillan, above n 9, 40.
 - 22 ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2543) 183.
 -
 - 24 ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, อ้างแล้ว 22, 185.

การอ้างอิงบรรณานุกรม (Bibliography)

มีหลักการเขียนดังนี้

- (1) รูปแบบเดียวกับ กรณีการอ้างอิงเชิงอรรถ (Footnote) ขึ้นอยู่กับประเภทของแหล่งอ้างอิง
- (2) ตัดหน้าเอกสารที่อ้างอิงออก และไม่ใส่จุด full stop (.) กรณีเอกสารที่อ้างเป็นบทความ (Journal Articles) ให้ตัดแต่เลขหน้าที่ย่อออก ให้ใส่หน้าเริ่มต้นบทความเอาไว้
- (3) กรณีผู้แต่งเป็นชาวต่างชาติ ให้สลับที่ ชื่อแรก และ นามสกุล โดยคั่นด้วย comma (,) เช่น Christopher C. Miller เปลี่ยนเป็น Miller, Christopher C.
- (4) การเรียงลำดับเอกสาร ให้เรียงตามอักษรตัวแรกของชื่อผู้เขียน จาก ก-ฮ หรือ A-Z

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

ผู้ที่จะตีพิมพ์บทความลงวารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ต้องเสียค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ เรื่องละ 6,000 บาท เพื่อเป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer review) และค่าดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถชำระโดยโอนเงินเข้าบัญชี มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ธนาคารกสิกรไทย สาขานนนาบนา-ตราด ประเภท ออมทรัพย์

เลขที่บัญชี 450-2-05411-8

ส่ง ใบ PAY IN ธนาคาร

ที่ E-Mail : faclaw120hcu@gmail.com

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ได้รับรองหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต

จาก

สำนักฝึกอบรมกฎหมายแห่งสหภาพความ

เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2552

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2552

และ สำนักงาน ก.พ. เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2560

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

เลขที่ 18/18 ถนนเทพรัตน (บางนา-ตราด) กม.ที่ 18
ต.บางโหลง อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540

✉ E-mail : faclaw120hcu@gmail.com

คณะนิติศาสตร์

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (ภาคปกติ)

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (ภาคสมทบ)

Bachelor of Laws Program

(หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564)

- สาขาวิชา นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.)
Bachelor of Laws (LL.B.)

คณะนิติศาสตร์

โทรศัพท์ 02-312-6300 #1689

ตรง 02-713-8160

website : www.law.hcu.ac.th

